ADAM öykü

MART
NİSAN
2000
27

ÖYKÜ

Fazla Karıştırma ***Alberto Moravia*** • Protokol ***Gabor Goda*** • Elveda "Cordera" ***Leopoldo Alas*** • "Adı Konmamış Öykü" ***Aziz Nesin*** • Bir Dal Sardunya ***Hüseyin Erdem*** • Keser ve Mucize (2) ***Mehmet Zaman Saçlıoğlu*** • Arkadaş ***Şevket Yücel*** • Bölüntü ***Ş. Avni Ölez*** • Kabahat ***Günel Altıntaş*** • Fırtına ***Roni Margulies*** • Bahtımın Rüzgârı ***Fuat Uğur*** • Yağmurlu Gece ***Nalan Barbarosoğlu*** • Gazetede Yazdığı Gibi ***Müge İplikçi*** • Kurtuluş ***Altay Öktem*** • Pasaport ***Leyla Ruhan Okyay*** • Kanadı Kırılmış Kuşa Sabırdan Söz Et ***İnan Çetin*** • Buluşma ***Hürriyet Yaşar*** • Göbekten Bağlılar ***M. Kemal Selçuk*** • Yağmur Yağıyordu ***Murat Ateş***

YAZI

PARÇALANAN ÇERÇEVE ***Valerie Shaw*** • YAŞAR KEMAL'İN ÖYKÜ DÜNYASINA BAKIŞ ***Feridun Andaç*** • ÖYKÜCÜLÜĞÜMÜZÜN KISA TARİHİ VE MEMDUH ŞEVKET ESENDAL ***Mehmet Güler*** • CEMİL KAVUKÇU'NUN ÜÇ ÖYKÜSÜNDE "METİNLERARASI ÇERÇEVE" UYGULAMASI ***Zerrin Eren*** • SİMGE VE DEĞİŞİM ***Halide Aral Bakırer***

Adam Yayınları

Adam Yayınları'ndan 2000 kitapları

ROMAN

Elio Vittorini
Sicilya Konuşmaları
Çeviren : Gönül Çapan

20. yüzyıl İtalyan Edebiyatının en önemli romancılarından Elio Vittorini'nin faşizm karşıtı görüşlerini açıkça dile getirdiği bir başyapıt... Yazar geçmişe doğru yaptığı yolculukta bireyin toplumsal ilişkileri içindeki tedirginliğini devrimci bir duyarlıkla açıklıyor.

Elio Vittorini
Fil
Çeviren : Gönül Çapan

İnsanlığın yüzyıllardır çektiği yalnızlığı ve karşılaştığı haksızlıkları "yoksulluk edebiyatı"nın tuzaklarına düşmeden, şiirsel bir dille yansıtan bir roman.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Adam Yayınları

Adam Yayınları'ndan 2000 kitapları

İNCELEME

Hikmet Altınkaynak
Orhan Kemal'in Hikâyeciliği

Tüm yapıtlarında evrensel bir tema olan insanı, sevgiyi işleyen Orhan Kemal'in hikâyeciliğini, edebiyatımız içindeki yerini örneklerle irdeleyen bu kitap, onun bir romancı olarak zirveye çıksa da aslında usta bir hikâye yazarı olduğunu vurguluyor.

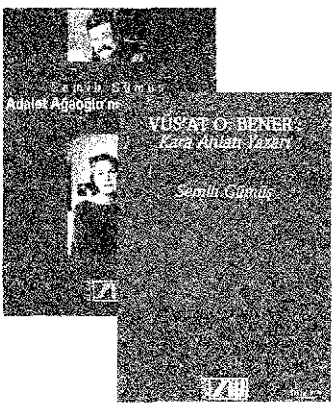

Semih Gümüş
Adalet Ağaoğlu'nun Romancılığı

Adalet Ağaoğlu'nun Romancılığı, ele aldığı romanların sınırlarında kalmadan, roman sanatını tarih, zaman, yazının sorunları çevresinde kuşatmak için eleştirmenin çıktığı yolculuğu gözler önüne seriyor.

Semih Gümüş
Vüs'at O. Bener : Kara Anlatı Yazarı

Edebiyatımızın burçlarından Vüs'at O. Bener'i anlamaya, anlatmaya çalışan bu kitap, eleştirinin yalnızca bir şey hakkında olmadığını, kendisinin de bir şey olduğunu gösteriyor.

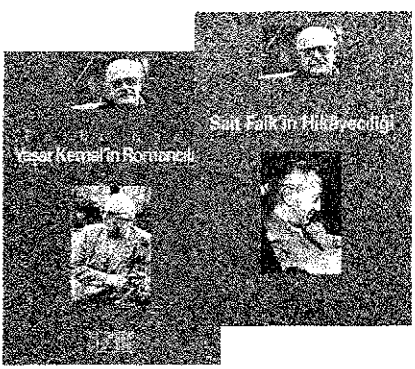

Fethi Naci
Yaşar Kemal'in Romancılığı

Yaşar Kemal'in çeşitli yapıtları üzerine yazılmış yazılardan oluşan bu kitap, onun roman dünyasını daha yakından tanımak isteyenler için vazgeçilmez bir yol gösterici.

Fethi Naci
Sait Faik'in Hikâyeciliği

Sait Faik'in Hikâyeciliği, ünlü yazarımızın yaratıcı üstüne bütünlüğüne bir çalışma. Fethi Naci bu çalışmasında Sait Faik'in her kitabını tek tek ele alarak derinliğine inceliyor.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

AdamÖykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 27
Mart-Nisan 2000
ISSN 1300-7556

Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : **İnci Asena**

Genel Yayın Yönetmeni : **Semih Gümüş**

Kapak ve İç Tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 İstanbul
Tel : (212) 293 41 05
Fax : (212) 293 41 08
Fiyatı : 1.250.000 TL (KDV içinde)
• **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 120.000.000 TL; yarım sayfa 60.000.000 TL • **Dizgi :** Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. • Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.
• **Abonelik Başvurusu :**
Abonet tel : (212) 222 83 32
Abonet faks : (212) 222 27 10
Abonet email : abinet@abonet.net
Abonet web : www.Abonet.net

AdamÖykü

ÖYKÜ

Fazla Karıştırma ***Alberto Moravia*** 5
Protokol ***Gabor Goda*** 11
Elveda "Cordera" ***Leopoldo Alas*** 22
"Adı Konmamış Öykü" ***Aziz Nesin*** 37
Bir Dal Sardunya ***Hüseyin Erdem*** 60
Keser ve Mucize (2) ***Mehmet Zaman Saçlıoğlu*** 74
Arkadaş ***Şevket Yücel*** 76
Bölüntü ***Ş. Avni Ölez*** 82
Kabahat ***Günel Altıntaş*** 85
Fırtına ***Roni Margulies*** 88
Bahtımın Rüzgârı ***Fuat Uğur*** 114
Yağmurlu Gece ***Nalan Barbarosoğlu*** 120
Gazetede Yazdığı Gibi ***Müge İplikçi*** 123
Kurtuluş ***Altay Öktem*** 130
Pasaport ***Leyla Ruhan Okyay*** 132
Kanadı Kırılmış Kuşa Sabırdan Söz Et ***İnan Çetin*** 137
Buluşma ***Hürriyet Yaşar*** 140
Göbekten Bağlılar ***M. Kemal Selçuk*** 144
Yağmur Yağıyordu ***Murat Ateş*** 148

YAZI

Parçalanan Çerçeve ***Valerie Shaw*** 29
Yaşar Kemal'in Öykü Dünyasına Bakış ***Feridun Andaç*** 90
Öykücülüğümüzün Kısa Tarihi ve Memduh Şevket Esendal ***Mehmet Güler*** 98
Cemil Kavukçu'nun Üç Öyküsünde "Metinlerarası Çerçeve" Uygulaması ***Zerrin Eren*** 103
Simge ve Değişim ***Halide Aral Bakırer*** 111

Bu sayının çevirmenleri : Kerem Kurtgözü, Yurdanur Salman, Deniz Hakyemez, Betül Parlak, Bülent Kale

ADAM

Adam Yayınları

Adam Yayınları'ndan 2000 kitapları

Semih Gümüş

Adalet Ağaoğlu'nun Romancılığı

Adalet Ağaoğlu'nun Romancılığı, ele aldığı romanların sınırlarında kalmadan, roman sanatını tarih, zaman, yazının sorunları çevresinde kuşatmak için eleştirmenin çıktığı yolculuğu gözler önüne seriyor.

Semih Gümüş

Vüs'at O. Bener : Kara Anlatı Yazarı

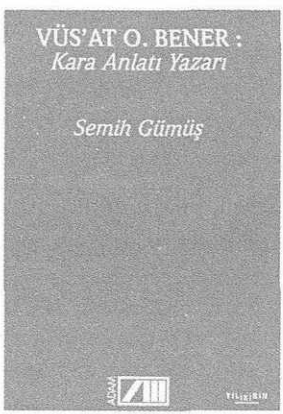

Edebiyatımızın burçlarından Vüs'at O. Bener'i anlamaya, anlatmaya çalışan bu kitap, eleştirinin yalnızca bir şey hakkında olmadığını, kendisinin de bir şey olduğunu gösteriyor.

Semih Gümüş'ün öteki kitapları : *Roman Kitabı, Karşılıksız Yazılar, Öyküünün Bahçesi.*

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

ALBERTO MORAVIA

Fazla Karıştırma

AGNESE, "Cehennemin dibine kadar yolun var!" bile demeksizin böyle çekip gitmektense bana haber verebilirdi. Kusursuz olduğumu iddia etmiyorum, ama bana neyin özlemini duyduğunu söyleseydi, üzerinde konuşabilirdik. Oysa tam tersine, iki yıllık evlilikten sonra bir tek kelime bile etmeksizin, üstelik bir sabah benim evde olmadığım bir anı kollayarak gizlice çekti gitti, tıpkı daha iyi bir ev bulan hizmetçilerin yaptığı gibi. Çekti gitti ve ben hâlâ beni bırakıp gittikten altı ay sonra bile nedenini anlamış değilim.

O sabah, semt pazarında alışveriş yaptıktan sonra (alışveriş yapmak benim çok hoşuma gider, fiyatları öğrenirim, ne istediğimi bilirim, pazarlık etmek ve konuşmak, yiyeceklerin tadına bakmak, onlara dokunmak bana keyif verir, bifteğin hangi hayvandan, elmanın hangi bahçeden geldiğini bilmek isterim), yemek odasındaki perdeye dikmek için bir buçuk metre püskül almak üzere yeniden dışarı çıktım. Gerektiğinden fazla harcamak istemediğimden, Umiltà sokağındaki küçük bir dükkânda aradığım püskülü bulmadan önce epey dolaşmıştım. On biri yirmi geçe eve döndüm, yemek odasına girdim, amacım püskülün renginin perdeye uyup uymadığına bakmaktı, girer girmez masanın üzerindeki mürekkep hokkası, kalem ve mektubu gördüm. Doğruyu söylemek gerekirse, ilk fark ettiğim şey masa örtüsündeki leke oldu. "Şuraya bak, ne pasaklı... örtüyü lekelemiş," diye düşündüm. Hokkayı, mektubu ve kalemi kaldırıp, örtüyü aldım, mutfağa gittim ve limonla bastıra bastıra ovalayarak sonunda lekeyi çıkardım. Sonra yemek odasına döndüm, örtüyü yerine koydum, ancak o anda mektubu hatırladım. Bana yazılmıştı : Alfredo. Mektubu açtım ve okudum : "Temizlik yaptım. Öğlen yemeğini kendin pişir, nasılsa alışıksın. Elveda. Ben annemin evine dönüyorum." Bir an hiçbir şey anlamadım. Sonra mektubu tekrar okudum ve en sonunda anladım : Agnese iki yıllık evlilikten sonra beni terk etmiş, çekip gitmişti. Her zamanki alışkanlığımla, mektubu diğer mektupları ve faturaları koyduğum komodinin çekmecesine koydum, pencerenin yanında bir sandalyaye oturdum. Ne düşüneceğimi bilemiyordum, buna hazır değildim ve olan bitene inanamıyordum..Bunları düşünürken, gözüm yer döşemesine takıldı ve küçük beyaz bir tüy gördüm, herhalde Agnese toz alırken fırçadan kopmuş ve yere düşmüştü. Tüyü aldım, pencereyi açtım ve dışarı attım. Sonra şapkamı aldım ve evden çıktım.

Yürürken kötü bir huyum vardır, kaldırımın bir karesine basar, diğerine basmadan geçerim, yine böyle yaparak bir yandan yürüyor, bir yandan da kendi

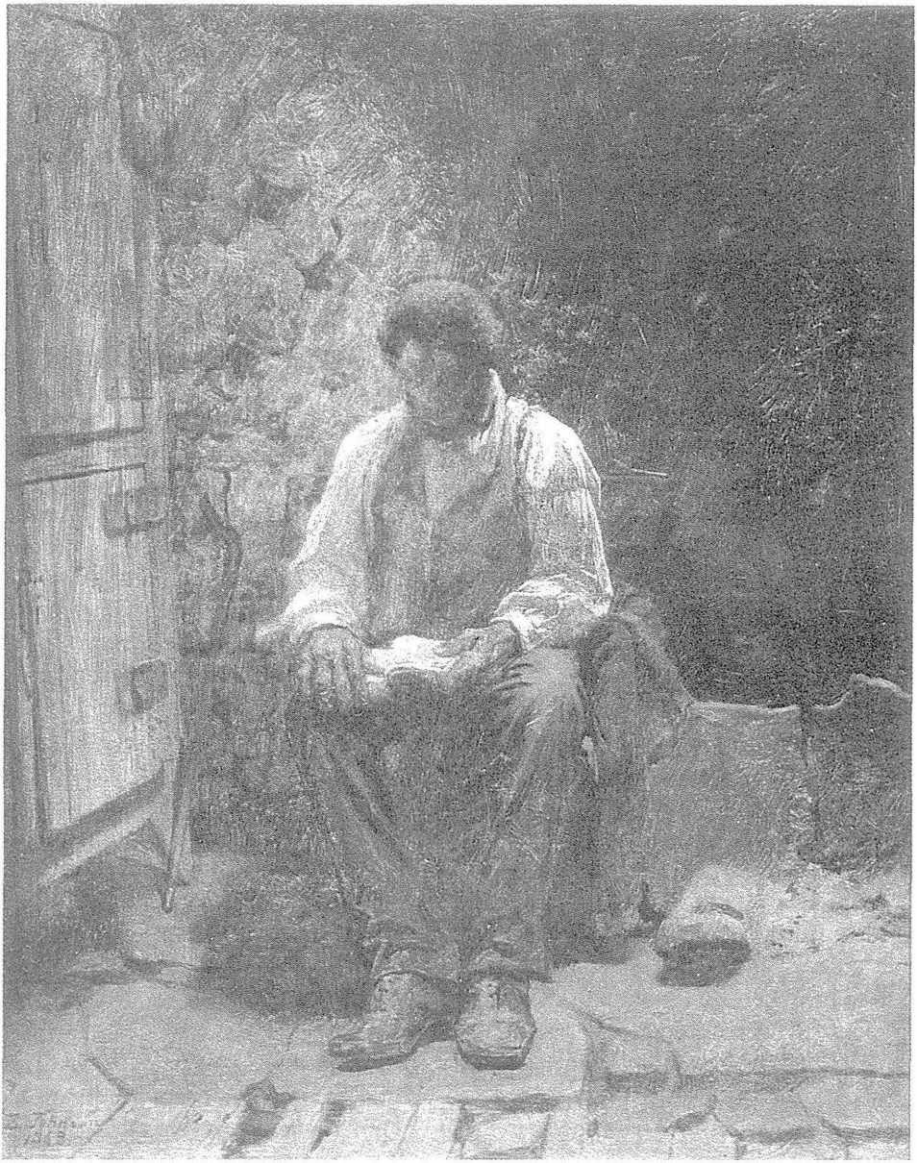

Eastman Johnson (1863)

ter uyuşmazlığından söz edilebileceğini sordum. Her zaman birlikteydik, eğer böyle bir uyuşmazlık söz konusu olsaydı, ortaya çıkardı. Üstelik Agnese bana hiç itiraz etmezdi, hatta hiç konuşmadığı bile söylenebilir. Bazen kahvede ya da evde olduğumuz gecelerde, güç bela ağzını açardı, hep ben konuşurdum. İnkâr etmiyorum, konuşmak, dinlenmek benim hoşuma gider, özellikle içli dışlı olduğum biriyle birlikteysem. Sakin, düzgün, inişsiz çıkışsız, akılcı, akıcı bir biçimde konuşurum ve ele aldığım konuyu baştan sona tüm yönleriyle değerlendiririm. Tercih ettiğim konular ise ev işleriyle ilgili olanlardır. Fiyatlar, mobilyaların dü-

kendime, Agnese'nin beni yaralamak ister gibi, haince çekip gitmiş olması için, ona ne yapmış olabileceğimi soruyordum. İlk aklıma gelen, Agnese'nin ufacık bile olsa beni ihanetle suçlayıp suçlayamayacağı oldu. Hemen cevapladım : Asla. Zaten kadınlarla çok fazla ilişkin yok, onları anlamam, onlar da beni anlamazlar, üstelik evlendiğim günden beri, benim için artık var olmadıkları söylenebilir. Bu konuda, Agnese beni sık sık kışkırtmaya çalışırdı : "Eğer başka bir kadına âşık olursan ne yaparsın?" diye sorardı. Ben de, "İmkânsız; seni seviyorum ve bu duygu ömür boyu sürecek," diye yanıtlardım.

Şimdi, tekrar düşündüğümde, o "ömür boyu" sözcüğünün onu mutlu etmediğini, aksine, suratını astığını ve suskunlaştığını hatırlar gibi oldum. Konuya tamamen farklı bir açıdan bakmayı deneyerek Agnese'nin beni para yüzünden, yani para konusundaki davranış biçimim yüzünden bırakmış olup olmadığını irdelemek istedim. Ama bu kez de, vicdanımın rahat olduğunu fark ettim. Para, söz konusu olduğunda, doğru, ona çok fazla para vermiyordum ama paraya ne ihtiyacı vardı ki? Ben her zaman yanındaydım, ödemeye hazırdım. Davranış biçimime gelince, pek de kötü sayılmazdı : siz değerlendirin biraz. Haftada iki kez sinema, iki kez kafe, üstelik ister dondurma yesin, ister sadece kahve içsin, bunun hiç önemi yoktu, ayda iki tane magazin dergisi, her gün gazete; kışın opera bile; yazın Marino'ya, babamın evine sayfiyeye. Bunlar eğlence için harcananlar; elbiselere gelince, Agnese'nin bu konuda şikâyet etme ihtimali daha azdı. Herhangi bir şeye ihtiyacı olduğunda, bir sutyen, bir çift çorap ya da bir eşarp ben hep hazırdım : onunla birlikte mağazalara gider, onunla birlikte gerekeni seçer, hiç itiraz etmeksizin ödemeyi yapardım. Aynı şey terziler ve şapkacılar için de geçerliydi : bana, "Bir şapkaya ihtiyacım var, bir elbiseye ihtiyacım var," dediğinde, "Hadi gidelim, sana eşlik edeyim," diye yanıtlamadığım an olmamıştır. Ayrıca, Agnese'nin güç beğenir bir tip olmadığını da kabul etmek gerekir : evliliğimizin ilk yılından sonra, kendine elbise yaptırmaktan neredeyse tamamen vazgeçti. Hatta bazen, o ya da bu giysiye ihtiyacı olduğunu hatırlatan ben olurum. Ama o geçen yıl aldıklarının yeterli olduğunu, eksik şeyleri umursamadığını söylerdi, öyle ki ben sonunda, bu yönü ile diğer kadınlara benzemediğini, iyi giyinmek gibi bir kaygı taşımadığını düşünmeye başladım.

Yani gönül ve para işi değildi bu iş. Bir tek avukatların karakter uyuşmazlığı dedikleri seçenek kalıyordu. Kendi kendime, iki yıl içinde tek bir tartışma bile yaşamadığımıza göre, bir tek küskünlük bile olmadığına göre, ne tür bir karak-

Alberto Moravia 1907'de Roma'da doğdu. Çağdaş İtalyan edebiyatının en tanınmış yazarlarından. Toplumdan yalıtılmış insanları, yabancılaşma izleğini işleyen gerçekçi romanlar yazdı. Başlıca öykü kitapları arasında *Racconti romani* (1954; Roma Öyküleri) ve *Nuovi racconti romani* (1959; Yeni Roma Öyküleri) yer alır. İlk öyküleri sonradan *Racconti di Alberto Moravia*'da (1968; Alberto Moravia'nın Öyküleri) toplandı. *Il paradiso* (1970; Cennet); *Un'altra vita* (1973; Başka Bir Yaşam) ve *Boh* (1976) başlıca öykü kitapları.

zeni, mutfak, termosifon, özetle saçma sapan şeylerden söz etmekten hoşlanırım. Bunlardan söz ederken hiç yorulmam; öylesine büyük bir keyifle konuşurum ki, sık sık aynı yönleriyle, konuyu en başından tekrar ele aldığımı fark ederim. Bir kadınla konuşulması gereken konular bunlar değil midir? Başka neden söz etmek gerekir ki? Ayrıca Agnese beni dikkatle dinlerdi, en azından bana öyle gelirdi. Sadece bir kez, ona elektrikli şofbenin nasıl çalıştığını anlatırken uyuyakaldığını fark ettim. Onu uyandırarak, "Ne oldu? Sıkılıyor musun yoksa?" diye sorduğumda, "Yok, yok, yorgunum, dün gece hiç uyumadım," diye cevaplamıştı.

Genellikle kocalar ya ofislerine, ya dükkânlarına giderler, yapacak hiçbir şey bulamazlarsa arkadaşlarıyla gezintiye çıkarlar. Ama Agnese benim için her şeydi, ofisim, dükkânım, arkadaşlarım. Onu bir dakika dahi yalnız bırakmıyordum, belki şaşıracaksınız, ama yemek yaparken bile yanından ayrılmıyordum. Mutfak işlerini çok severim ve her gün, her öğünden önce, bir önlük takar ve Agnese'ye yardım ederdim. Hemen hemen her işten birazcık yapardım : patatesleri soyar, fasulyeleri ayıklar, sebzeleri ve etleri doğrar, yemeklere bakardım. Ona öylesine kusursuz bir biçimde yardım ediyordum ki, bana, "Bak, sen yap... başım ağrıyor... biraz uzanacağım," derdi. O zaman, yemeği kendi başıma pişirirdim, hatta yemek kitabı sayesinde yeni şeyler denemeye de başlamıştım. Ne yazık ki Agnese iştahlı biri değildi; hatta son günlerde iştahı iyice kesilmişti ve neredeyse yemeklere hiç dokunmuyordu. Bir kez bana şaka olarak, "Erkek doğmakla yanlış yapmışsın... sen bir kadınsın... üstelik tam bir ev kadını," demişti. Bu söylediklerinde doğru bir yan olduğunu kabul etmem gerek : gerçekten de, yemek pişirmenin dışında, yıkamak, ütülemek, dikiş dikmek ve hatta boş zamanlarımda, tülbentlerin kenarlarını oyalamak çok hoşuma gider. Daha önce de söylediğim gibi onu hiç yalnız bırakmıyordum : bir arkadaşı ya da annesi geldiğinde bile; hatta nereden aklına geldiyse bilmiyorum, İngilizce dersleri almaya karar verdiğinde bile, ben de bu zor dili öğrenmeye çabalamıştım. Ona o kadar yapışmıştım ki, bazen kendimi gülünç hissettiğim bile oluyordu; bana bir kafede, alçak sesle söylediği şeyi iyi anlamadan, onun peşine takıldığım ve girmeye çalıştığım yerin kadınlar tuvaleti olduğunu bana görevlinin hatırlattığı o gün olduğu gibi... Sık sık bana, "Şuraya gitmem gerekiyor... Seni ilgilendirmeyen falanca kişiyi görmem gerekiyor," derdi. Ama ben ona, "Ben de geliyorum... Zaten yapacak bir şeyim yok," derdim. Bu yanıt üzerine, "Benim için, gelsen de gelmesen de fark etmez, ama seni uyarıyorum, sıkılırsın," derdi. Oysa hayır, hiç sıkılmazdım, sonra ona bunu söylerdim : "Gördün mü, sıkılmadım." Uzun lafın kısası, yapışık ikizler gibiydik.

Bunları düşünerek ve Agnese'nin beni niçin terk ettiğini kendi kendime sorarak, babamın dükkânına vardım. Minevra meydanı yakınlarında kutsal eşyaların satıldığı bir dükkândır. Babam hâlâ genç bir adam : siyah kıvırcık saçlı, kara bıyıklı bir adam ve bıyıklarının altında asla ne anlama geldiğini çözemediğim bir gülümseme. Kim bilir belki de rahipler ve dindar kişilerle birlikte olmaya alıştığından, tatlı mı tatlı, sakin ve iyi huyludur. Onu iyi tanıyan annem aslında çok sinirli olduğunu, ama göstermediğini söyler. Her neyse, kutsal cüppeler ve ayin taslarıyla dolu vitrinlerin arasından geçerek doğrudan yazı masanın bulun-

duğu depoya girdim. Her zaman olduğu gibi, bıyıklarını ısırarak ve düşünerek hesap yapıyordu. Ona nefes nefese, "Baba, Agnese beni terk etti," dedim. Gözlerini kaldırdı, bana bıyık altından gülümsüyormuş gibi geldi; ama bu bir kuruntudan ibaret olabilir. "Üzüldüm, çok üzüldüm... nasıl oldu?" dedi.

Ona neler olduğunu anlattım. "Tabii ki çok üzgünüm... ama tek bilmek istediğim beni niçin terk ettiği," diyerek sözlerimi bitirdim.

Şaşırmış bir halde, "Anlamıyor musun?" diye sordu.

"Hayır."

Bir an sessiz kaldı ve bir solukta, "Alfredo, üzgünüm, ne söyleyeceğimi bilemiyorum... sen benim oğlumsun, senin gereksinimlerini karşılıyorum, seni seviyorum... ama karınla ilgili sorunları kendin çözmelisin," dedi.

"Evet ama niçin beni terk etti?"

Kafasını salladı : "Senin yerinde olsam, bu işi fazla karıştırmam... boş ver... nedenlerini bileceksin ne olacak?"

"Benim için çok önemli... her şeyden çok."

O anda içeriye iki rahip girdi; babam ayağa kalktı ve onları karşılamaya gitti, bu arada bana, "Daha sonra gel... konuşuruz... şimdi işim var," dedi. Ondan başka bir şey bekleyemeyeceğimi anladım ve çıktım.

Agnese'nin annesinin evi uzak değildi, Vittorio caddesindeydi. Ayrılışının sırrını bana açıklayabilecek tek kişinin Agnese'nin bizzat kendisi olduğunu düşündüm ve ona gittim. Merdivenleri koşarak çıktım, beni salona aldılar. Agnese'nin yerine annesi geldi, tahammül edemediğim bir kadındır, o da esnaf, siyaha boyanmış saçları ve al yanaklarıyla sahte, sinsi gülümsemesiyle tahammül edilmez bir tip. Sabahlıklaydı. Göğsünde bir gül vardı. Beni gördüğünde sahte bir kibarlıkla, "Ooo, Alfredo, hangi rüzgâr attı seni buralara?" dedi.

"Neden geldiğimi biliyorsunuz anne. Agnese beni terk etti."

O sakin bir biçimde : "Evet, burada... evladım : Elden ne gelir, böyle şeyler oluyor."

"Nasıl böyle söyleyebilirsiniz?"

Bir an bana baktı ve, "Sizinkilere söyledin mi?" diye sordu.

"Evet, babama."

"O ne dedi?"

Babamın ne söylediği onu ne ilgilendirirdi ki? Keyifsizce yanıtladım, "Babamı bilirsiniz... fazla karıştırma," diyor.

"Doğru söylemiş evladım... fazla karıştırma."

"Ama," dedim yaram yeniden depreşmişti. "Niçin beni bıraktı? Ona ne yaptım? Niçin söylemiyorsunuz?"

Sinirden titreyerek konuşurken, gözüm masanın üzerine takıldı. Masanın üzerinde, tam ortası beyaz nakışlı bir örtü ve nakışın üzerinde kırmızı karanfillerle dolu bir vazo vardı. Ancak örtü iyi ortalanmamıştı.. Ne yaptığımı düşünmeksizin, mekanik bir biçimde, vazoyu kaldırdım ve örtüyü ortaladım. Bu sırada Agnese'nin annesi bana gülümseyerek bakıyor soruma yanıt vermiyordu. Bu hareketi yaptıktan sonra : "Bravo... şimdi örtü ortalandı... Ben farkına varmamıştım bile, ama sen hemen gördün... bravo... şimdi gitsen iyi olur evladım."

Ayağa kalktı, o arada ben de kalktım. Agnese'yi görüp göremeyeceğimi sor-

mak istiyordum, ama faydasız olduğunu anladım; onu görürsem, serinkanlılığımı yitirip, aptalca bir şey yapmaktan ya da söylemekten korkuyordum. Sonunda oradan ayrıldım ve o günden beri karımı görmedim. Kim bilir belki bir gün, benim gibi bir kocanın kolay bulunmayacağını anlayarak geri döner. Ama neden beni terk ettiğini söylemeden, eşikten adımını atamaz. ❁

İtalyancadan çeviren : Betül Parlak

GABOR GODA

Protokol

OPERA'ya resmi tören davetlileri listesinde yer alma konusuna aşırı bir önem verdiği için Lajos Koczian'la dalga geçip dursaydım bir hata olurdu bu, suçtan öte bir şey olurdu. Tam tersine, Lajos Koczian ancak çok haklı övgülere layıktır; çünkü onun törene katılma arzusu rejime karşı titizlik ve sevgiyle dolu bir bağlılığı gösterir. Protokol listesinde, milyonlarca kişinin tepesinde, Devletin kalbine en yakın bu biricik bin kişilik listede yer almak sonuç olarak güzel, heyecan verici bir şeydir.

Kimi dar kafalılar böyle bir listenin, ne kadar karmaşık olursa olsun, hiçbir yanlışlık içermeyecek; listede bu onura layık olmayan isim bulunmayacak; kimse de unutulmayacak bir biçimde düzenlenebileceğini sanırlar. Oysa, böyle bir yetkinliğe ulaşılması için Opera salonunun on binlerce kişiyi alabilecek kadar genişletilmesi gerekirdi – bu da doğal olarak, yine giremeyecek yüz binler arasında birtakım huzursuzluklara yol açmaktan geri kalmazdı. Her sıranın ve her koltuğun kendi başına bir şey, özellikle salt ayrımcık değil, ayrımlar demek olduğu bir salonda herkese göre sıra ve koltuk ayırmanın son derece karmaşık bir sorun olduğunu göz önünde tutarsak, Lajos Koczian'ın tasasının, benim aslında değerli bir zaman yitirmeme değen etmenlerden ileri geldiğini hemen anlarız.

Deneyimim bana şunu öğretir ki, bir öykünün başında kahramanların dış görünümü betimlenmelidir. Bu, genel havanın tekdüzeliği içinde onları ayırdetmemizi ve bireyler olarak belirtmemizi sağlar – bu sayede olağandışı olanı genelleştirmekten ve bir yığın insanı boş yere incitmekten kaçınırız.

Koczian uzun boylu, oldukça çabuk kızaran teniyle şişkoluğa eğilimli bir adamdı. Her şeyi büyüktü : Elleri, ayakları, boynu, başı, gözleri – yalnız burnu basık ve bu koca tombalak kafada biraz gülünç biçimde kalkıktı. Çalıştığı dairenin en iyi uzmanları arasındaydı Koczian; bilgili, becerikli, düş gücüyle dolu bir insandı; nitelikleri bu türden bütün övgülü sıfatları hak ederdi. Yalnız, değerini bilmesiyle toplum içinde güvenlik duygusu arasında küçük bir uyumsuzluk, aslında çok sağlam karakterini zaman zaman ve geçici olarak sarsabilen bir uyumsuzluk vardı. Önemi yadsınmaz bir makamı elinde bulundurma olgusu yavaş yavaş onda devlet aygıtının yeri doldurulmaz bir kişisi olduğu haklı inancını olgunlaştırdı ve kişiliğe tapınmaya ilişkin deneyimlerden gereken bütün dersleri çıkarmasına karşın, kendine saygı için mutlaka gerekli bu gerçekçilik derecesini korudu. Zatının birinci derece görevde olanların tümünü içeren şu protokol listesinin ayrılmaz parçası olduğunu, hem de bunun, bilimin buyruklarına uygun

olarak, devletin yok olacağı ana kadar süreceğini düşünüyordu. Ve genel kanıya göre bu yokoluş ancak uzak bir gelecekte meydana geleceği için, Koczian kişiliğinin toplumsal ve yönetsel öneminin, kendi düşgücünün keyfi ürünü değil, resmen saptanan bir gerçek olduğunu doğrulayarak, davetlerde somutlananın görüşlerinin sağlamlığı ve işinin önemi olduğunu kabul ediyordu.

Demek oluyor ki, Lajos Koczian'ın dünyadaki yeri listede bulunuşunun kanıtladığı gibiydi.

Öykümüzün başlangıcını belirleyen o nisan sabahı Koczian haklı olarak işte böyle düşünüyordu.

Aslında, bir yığın işinin arasında, ona bunu hatırlatan Lorand Kutynik oldu :

– Yarın akşam Opera var, tabii!

– Tabii, dedi Koczian. Onun için olağan bir şeydi bu. Bununla birlikte henüz davetiye almamış olduğunu hatırladı; biraz tuhaftı bu; çünkü geçen yıllarda davetiye ona bayramdan en az üç gün önce getiriliyordu. Buna aşırı bir önem vermedi, elbette; davetiyenin ev adresine gönderilmiş olması mümkündü; Kutynik'le işini bitirir bitirmez evine telefon ederdi.

Kutynik, hiçbir ayrıntıyı ihmal etmeden, uzun uzun raporunu veriyordu – en azından Arnavutlarla yapılacak ticaret anlaşması konusunda söylediği her şey Koczian'a aşırı bir ayrıntıcılık gibi görünüyordu; hele Kutynik, söz konusu anlaşmanın karşılıklı yararlarını saymakla bitiremeyince; doğrusu, ikisi de biliyorlardı ki, burada önemli devlet işleri vardı ve bunları öyle birkaç özlü cümleyle geçiştirmek olanaksızdı.

Ama Koczian pirelenmişti. Gerçekte, geçen yıl davetiye onun bürosuna gönderilmişti. Bu yıl niye evine gönderilsindi? Ve hatta geçen yıl davetiye, yalnız kendisi için değil, karısı içindi de; resmi saygınlıkların daha yüksek bir biçimiydi bu.

– Tamam Kutynik, dedi, bu işin daha ayrıntılı bir incelemesine elbette döneceğiz.

- Elbette, dedi Kutynik ve çabucak çıktı.

Koczian evine telefon etti; ama karısının karşısında biraz sıkılgandı; bir tür devlet adabı merakını frenliyordu.

– Bakıver lütfen, gözlüğümü unutmuş muyum?

Ve telefon elinde bekledi; söz konusu gözlük burnunun ucundaydı.

Hayır, ona yakışır bir şey değildi bu; ama başka hiçbir bahane bulamamıştı. Az sonra karısı döndü. Hayır, gözlüğü hiçbir yerde bulamamıştı.

Koczian şakacı bir tavırla,

– Şaşırtıcı değil, dedi; nerede biliyor musun?

– Nerde peki? diye sordu karısı.

– Burnumun ucunda.

Güldüler ve karısı görülmemiş dalgınlığından ötürü onu payladı; resmi işlere gösterdiği ve yakında başka her yönde ruhunun coşkularını donduracak olan aşırı ve ayrı ilgiden ötürü korkularını dile getirdi.

Koczian yapmacık bir ilgisizlikle sordu :

– Ne var ne yok?

– Hiçbir şey yok, sevgilim, dedi karısı.

– Posta? diye sordu önemsemeden.

– Yok. Bir çağrı sadece.

Koczian olaya hiç önem vermezmiş gibi sordu :

– Ne çağrısı?

– Bir çağrı diyorum sana. Halk Cephesi İlçe Komitesi toplantısına.

Koczian'ı üzdü bu; çabuk bir hoşça kaldan sonra alıcıyı kapatmaktan çok fırlatıp attı. Halk Cephesi İlçe Komitesi toplantısına! Aman ne iyi! Neden bilmiyordu, ama bu konu sıkmıştı onu. Sonra şu telefon konuşmasından da utanmış gibiydi. Çocukluk, diye söylendi. Ama bir şey kabarıyordu içinde. Niye çocukluk olsun? Opera'ya davet edilmek ya da edilmemek; bu onun için hiç de önemsiz değildi. Gurur sorunu mu? Değil. Yüce görevlerini çok önemsediği Devlet hakkındaki duyguları bir gurur sorunu muydu? Asıl olan bu işte, başka bir şey değil. İç hattan Andriska'ya telefon ettiğinde artık hiç de "çocukluk" ettiğini ya da "gurur"la davrandığını sanmıyordu. Sordu :

– Ne haber?

– Özel bir şey yok, dedi Andriska. Yani birlikte konuşmamız gereken iki üç konu var. Düşündüm ki, yarın Opera'da, temsil arasında...

Koczian kıpkırmızı oldu. Demek, Andriska'nın davetiyesi vardı.

Boğuk bir sesle sordu :

– Davetiyeni ne zaman aldın?

– Dün akşam. Ve acele ekledi Andriska : Bir anlamı yok bunun. Demin başkan telefon etti; o kendininkini henüz almamış.

– Öyle ya, dedi Koczian ve telefonu kapadı.

Demek başkan bile davetiyeyi henüz almamıştı. İyiye alametti bu, çünkü başkanın kesin olarak bir davetiyesi olurdu; o bunun için sakin sakin Andriska'ya telefon edebilmişti; davetiyesinin olup olmayacağını öğrenmek sorunu yoktu onun için. Boru değildi ki, başkandı o. Her halde, haber Koczian'ı yeniden canlandırdı; bu, pratikte hemen ve tam bir özveriyle Arnavutlarla ticaret anlaşması metnine sarılması demekti. Hemen Kutynik'i çağırttı ve ona,

– İsterseniz şu metne bir daha bakalım, dedi.

Koczian – yapısı böyleydi onun – bu sırada Macarların bütün işlerini tanıtmak – ve tabii tersini de yapmak – isteyeceği tüm Arnavutluk'a karşı sınırsız bir sevgi duyuyordu. Odayı arşınlıyor ve metne birtakım değişiklikler getiriyordu. Kimileyin bir noktalı virgül ekliyor, kimileyin "zengin kültür" deyimini "kültürel zenginlik"le değiştiriyordu; daha ötede, "gitgide sıkı ilişkiler" yerine "bundan böyle iki halk arasında o kadar sıkı ilişkiler"i koydurdu – ve en ufak ayrıntılara kadar böyle gitti. Zaman zaman başkanın bile henüz davetiyeyi almamış oldu-

Gabor Goda 1915'te doğdu. Bu eşsiz yergici öykü yazarı geçmişin kalıntıları ile bugünün kötülüklerini beceriyle eleştirir. Grevin Müzesi (1956) ve Falcı (1957) adlı yapıtları Macaristan'da büyük bir başarı kazanmış.

ğunu hatırlıyordu; bu sayede tam bir dinginliğe kavuştu ve ticaret anlaşması metnini çözümlemede öyle titiz bir özen gösterdi ki, zavallı Kutynik kendi uygulamasının, şefinin gerçek ve üstün uygulaması yanında gerçekten hiçbir şey olmadığını görüp kan ter içinde kaldı.

Ensonu, öğleye doğru, Kutynik'in gitmesine izin verdi; Kutynik, alnı ter içinde, sendeleyerek çıktı bürodan. Koczian telefonu aldı ve bir numara çevirdi. Başkanı istedi.

– Sana sadece şunu söylemek için arıyorum, dedi; anlaşma metnini şöyle bir gözden geçirdim; şu sıra daktilo ediliyor, eğer yapılacak uyarıların varsa, bunları yarın bana söylemen iyi olur. Belki Opera'da...

– Pekâlâ, dedi başkan. Tamam. Opera'da işten söz ederiz...

Koczian alıcıyı düşürdü. Bu demekti ki, başkan davetiyeyi almıştı. Kendisine karşı bir haksızlık yapılmakta olduğunu sanıyor, ama henüz büsbütün umut kesmiyordu. Doğrusu, davetiyesini şimdi alsa bile, bu yine önemli bir gecikme demekti; ama ensonu, zaman zaman yönetimde böylesi aksaklıklar olurdu. Sekreteri Yoldaş Mali postayı bırakmak için büroya girdi. Davetiye, kuşkusuz mektuplar arasında olacak, her şey yoluna girecek ve karabasan yitip gidecekti. Ama niye bir karabasan? Ya davetiye almazsa? Ne olacak, yani? Kendisi dışında, yarın akşam Opera'ya gitmeyecek en az dokuz milyon Macar vardı – kuşkusuz, kuşkusuz... Yine de bu davetiye sorununda fazla kayıtsız kalmak iyi olmazdı. Sonuç olarak, kendi bayramı da olan bir büyük bayram söz konusuydu; davetiye ise kayıtsız kalamayacağı bir beğeni, devletin ona güveninin bir kanıtı demekti. Onun buna kayıtsız kalması bir kötüye gidiş belirtisi bile sayılırdı.

– İşte posta, dedi Yoldaş Mali.

Hayır, davetiye postada yoktu. Yok, yine yok. Opera'da aşağı yukarı bin üç yüz kişi için yer vardı. Ve işte bu kez o, en önemli bu bin üç yüz kişi arasında değildi. O daha önce bu kişilerden biri olmuştu, hem de çok kez. Ama bu kez değil. Onlar arasında olmak istemesi gerçekten övgüye değerdi, ama değildi işte. Yazık, ama bu yüzden işinden soğumak da utanç verici bir şey olurdu.

– Teşekkür ederim, dedi Koczian ve posta evrakını her zamanki özeni göstererek dikkatle okudu; o vakte kadar duyduğu üzücü gerilimin dağılmakta olduğunu sanıyordu. Her türden saçma gururdan kurtulmak gerektiğini düşünüyordu. Protokolun kendi kuralları, kendi olanakları vardır; bütün bu bilinmez olasılıklar konusunda aşırı duyarlık akıllıca olmazdı.

Eve geldiğinde Koczian kendi kayıtsızlığından hoşlanıyordu bile. Olağandışı serin bir nisan ayıydı; rüzgârlıydı ve hava, evin içinde bile, doğrusu iyice soğuktu.

Koczian karısına :

– Hava bu kadar soğuk olunca kaloriferi yakmalı; yarın kaloriferi yakarsın, dedi.

– Yarın bir faydası yok, diye cevap verdi kadın; Opera'ya gidiyoruz.

Koczian şaşkın sordu :

– Davetiye aldık mı?

– Yoo, diye cevap verdi kadın. Ben büroya göndermişlerdir diye düşündüm. Davetiyeyi her zaman oraya gönderirler ya.

William Michael Harnett (1882)

Koczian gururlu, ama saklı bir canlılıkla,

– Bu yıl değil, dedi. Gönderilmemesi de çok iyi. Hep aynı bir avuç insana davetiye verilemez.

– Peki Andriska'nın var mı?

– Evet, dedi Koczian, yüzü kızarmıştı.

– Neden o?

Koczian bu konuda kendi kendisine bile doyurucu bir cevap veremezdi. Aslında, Andriska kendisi ile aynı düzeyde bir makamda bulunuyordu. O da bu yüzden daha az öfkeli değildi.

– Daha önce ben davetiye almışken Andriska'nın almadığı oldu.

Madeleine Rohr'dan olma Bayan Koczian yansız sordu :

– Ne zaman oldu?

– Oldu, diye cevap verdi Koczian, olmamışsa bile olacak.

– Hem olmadı, hem de olmayacak. Kuruntuya kapılma : Andriska geçen yıl bir davetiye aldı; hem de onun yeri senin iki sıra önündeydi.

Koczian bunun aynı kapıya çıktığını enine boyuna açıkladı; davet edilince bunu bir onur saymalı, edilmeyince de gücenmemeliyiz; hele de yersiz bir alınganlık doğuran ve hesaba gelmez kötü sonuçlara yol açan her türden küçük burjuva önyargılarına kendimizi kaptırmamalıyız. Bayan Koczian'a göre ise yapılacak tek şey kişilerin onurunun kırılmamasıydı; o zaman sonuçlar yalnızca iyi olurdu. Kısacası sorunu çözümlemede öyle bir noktada birbirine dolaştılar ki, Koczian davetiye sorununu düşlerine kadar götürdü.

Gerçekten şu düşü gördü : Bir davetiye almış, Opera'ya gitmişti; şenlik güzel bir söylevle başlamak üzereydi; ama salonda onun için tek bir yer yoktu; hiçbir yere oturamıyordu. Bu sırada konuşmacı konuşmasını kesmiş ve şöyle demişti: "Ya oturun, ya da dışarı çıkın; ama konuşmayı engellemeyin." Sabahleyin uyandığında Koczian ter içindeydi.

Ertesi gün, gün boyunca yıkıktı; en can sıkıcı durumu sekreteri ona şunu söylediğinde yaşadı :

– Başkan Yoldaş Romanya Sergisi dosyalarını bu akşam Opera'ya getirmenizi istiyor sizden.

Davet edilmediğini söylemedi. Yalnızca kendisine söyleneni duymamış gibi göründü.

O gün her zamankinden çok işi vardı; belki de bir tür hakaret sayabildiği bu unutulmuşluğun ardından işine karşı ilgisini gevşetmemek için elinden geleni yaptı. Önüne gelen bütün işlere karşı en titiz ilgiyi göstermek için belli bir gösterişe başvurdu; ama, öğleye doğru, galayı gitgide daha çok düşündüğü gerçeğini kabul etmek zorunda kaldı. Ona bir kahve içmeye gelen Yoldaş Andriska'nın bu beklenmedik ziyareti de buna katkıda bulundu. Andriska başka şeyler arasında şöyle dedi :

– Şu protokol sorunlarına akıl ermiyor. Geçen yıl beşinci sıraya konulmuştum, bu yıl onuncuya.

Koczian bu anda, haklı olarak büyük bir önem verdiği şu insan ve yurttaş onuruna ivedi bir gereksinim duyduğunu anladı.

Kibirli olmamalıyız, dedi; kibir kendi yaşamımızı da başkalarınınkini de zehir eder.

– Ama bunlar yine de can sıkıcı, diye karşı çıktı Andriska, insan sizi bir yılda beş sıra gerileten toplumsal, politik nedenleri, güvenilirlik nedenlerini bilmek ister. Kibir, diyorsun. Ne kibir, ne de alınganlık bu. Bu yıl da geçen yılki gibi bilinçle çalışıyoruz, yine de işte beş sıra öteye sürülüyoruz.

– Öyle görünüyor ki, bu yıl ülkede bilinçle çalışma durumunda çok insan var; şenliğe davet edilmeye değer çok insan var; eğer soruna yukarıdan bakarsak çok iyi bir olay bu.

Andriska bu aşırı dürüstlüğe kızmış gibi, ciddi,

– Sen bu akşam kaçıncı sıradasın? diye sordu.

Koczian kıpkırmızı oldu ve her zamanki gibi, ani kışkırtma kırmızı alnında ter damlaları biçiminde ortaya çıktı. Yalan söyleme alışkanlığı yoktu, gerçekten yoktu; ama şu anda her şeye karşın, kendisininkiyle aynı önemde bir makamda bulunan bir meslektaş karşısında gerçeği itiraf etmeye gerek olmadığını sanıyordu. İnsanların, yönetsel sıradüzeninde onun konumu hakkında taşıdıkları değer yargılarında kimi dengesizliklere yol açabilirdi bu; kuruluşun üst yönetiminin oturmuşluğu bakımından da olsa, bunu dikkate almamak akıllıca olmazdı.

– Doğrusu, bakmadım bile, dedi kısa bir duraklamadan sonra ve hiç istememesine karşın gülümsedi.

– Öyleyse, bak, dedi Andriska.

O zaman Koczian;

– Davetiye evde, dedi. Bu kez boynuna kadar kızarmıştı; iniş aşağı durula-

mayacağını seziyordu çünkü.

– Benim için konulduğum yeri bilmek önemli, dedi Andriska.

Öbürü odadan ayrılınca, Koczian, Andriska'nın beş sıra gerilemesinin gerçekten ilginç olduğunu geçirdi içinden, ilginçti bu; hem de hiç bu yılki kadar "sıkı" olmadığına inanıyordu Andriska'nın.

Andriska'yla yapmış olduğu konuşmayı, hep bir sıkıntı duygusuyla, evinde bütün ayrıntılarıyla karısına anlattı.

Karısı ona,

– Peki Andriska'yı bu yıl niye bu kadar uzağa koymuşlar? dedi.

– Evet, bunu ben de düşündüm, diye cevap verdi Koczian.

– Sanırım onun çalışmak yerine kendine önemli adam süsü verme alışkanlığı var.

Koczian oturduğu koltuktan kalktı, yeniden kızardı ve öfkeli bir tavırla şöyle dedi :

– Demek sen geçen yıla göre sahneden beş sıra daha uzağa yerleştirildiği için Andriska konusunda aykırı sonuçlar çıkarıyorsun. Peki, sana soruyorum : Ben davet bile edilmediğime göre bundan ne gibi aykırı sonuçlar çıkaracaksın; ve burada, davet edildiğini söyleyerek Andriska'ya yalan söylemiş olduğunu hatırladı; bu ayrıntıyı henüz karısına belirtmemişti. Sözünü sürdürdü :

– İnsanlar hâlâ küçük burjuva görüşler içindeler. Sanıyorlar ki protokolun sağladığı ayrıcalıklar adeta bir insanın bütün toplumsal değerini içerir. Doğal olarak bu küçük burjuva görüşleri de hesaba katmak gerekir. Başkanın, benim kendi sekreterimin ya da Romhanyi Kükülloi'nin, bakanlıktaki Somfai ya da Telkes'in, "Aaa, Koczian davet edilmemiş bile," demelerinin dairem için ne yararı olur. Bunlar eşsiz insanlardır, ama hâlâ epeyce küçük burjuva önyargıları var ve içlerinden şöyle diyebilirler : "Koczian'a bak, sabahtan akşama durmadan çalışıyor, ama davet bile edilmemiş. Nedir bu Koczian'ın başına gelenler?" Ve hemen, demin senin Andriska hakkında yaptığın gibi birtakım şeyler uydururlar.

– Anlıyorum, dedi karısı, ama bütün bunlar asıl seni hiç ilgilendirmiyor mu? Yüksek sesle düşünen bir eşin yapması gerektiği gibi sana şunu soruyorum, sadece şunu soruyorum sana : Nasıl oldu da bu yıl listede yer alamadın? Benimle açık konuşabilirsin. Bu konuda ne düşünüyorsun? Sıkılmadan söyle, o kadar kolay etkilenmediğimi iyi bilirsin sen.

Koczian şaşkın, karısına baktı.

– Bu konuda hiçbir şey, hiçbir şey düşünmüyorum. Ama ne?.. Ne... Seni hiç anlamıyorum. Hiçbir şey düşünmüyorum, o kadar ki – eğer bilmek istiyorsan – bu yıl davetiye almadığımı Andriska'ya söylemedim bile.

– Bu büyük bir hata, dedi kadın. Seni arayacak o, bu kesin; çünkü nerede oturduğunu bilmek ister. Şimdi ne yapacaksın?

Kozcian boynu bükük, nerdeyse çocuk gibi,

– Bilmiyorum, dedi.

Temsil saat yedide başlayacaktı ve saat tam altı buçuktu. Telefon çaldı. Koczian alıcıyı kaldırdı. Telefondaki Lajos'un küçük kardeşi Fülöp Koczian'dı.

– Ne var? diye sordu Koczian. Bu akşam mı? Yazık, bu akşam olanaksız. Elbette, Opera'ya gidiyoruz. Temsil var ya...

Ve utançtan, yeniden kızardı yüzü; çünkü Fülöp'e göre o, ülkenin en güçlü, en büyük insanı; küçüğün bir zafer duygusuyla düşündüğü başarılı ağabeydi. Fülöp'ün içindeki bu büyük kuruntuyu yıkamaz, ona Opera'ya davet edilmediğini söyleyemezdi.

– Artık telefona çıkmamalısın, dedi kadın.

Koczian, tam saat yedide radyoyu açtı ve bakanın konuşmasını dinledi. Son sözcüğe kadar hepsini bütün kalbiyle onaylıyordu; ama içini kemiren düşünceleri kafasından uzaklaştıramıyordu. Kendini Opera'da perde arasında, insanları selamlarken görüyordu... Tanrım, ne kadar güzel... herkes tanıyor onu, bakan yardımcıları, bakanlar, hatta Politbüro üyeleri... Ah, radyoyu kapamak daha iyi. Olmaz ama. Orada olup bitenler onu da ilgilendiriyor. Bu onun işi aynı zamanda. Kayıtsız olamaz, kayıtsız kalmak da istemiyor. Davetiye almadığı doğru, ama bu gerçekle onun düşünceleri yani Marksizm arasında ne ilişki var? Hiçbir ilişki yok. Hayır, haklı değil bu; ama insan devletten, her durumda, son gramına kadar tartılan bir adalet anlayışı bekleyemez.

– Şu radyoyu bu kadar bağırtma, dedi karısı.

Telefon yine çaldı.

– Kim olabilir bu? diye sordu Koczian içinden.

– Açmamalısın, diye tekrarladı kadın.

Telefon bıkıp usanmadan çaldı.

– Bu kesin, kendisi de davet edilmeyen ve benim evde olup olmadığımı öğrenmek isteyen birisidir.

– Yapacağı tek şey telefon etmek; etsin dursun, dedi kadın.

– Fişi çekmeli, dedi Koczian.

– Ama o zaman kaç kişinin seninle konuşmak istediğini bilemezsin.

– Haklısın, ama açmıyoruz; filan ya da falan. Tutarlı olmalı. Evde olduğumu duyurup da onları sevindirmeyeceğim.

– Andriska seni Opera'da arayacak, dedi kadın.

– Bana bırak, bunu ayarlayacağım, dedi adam.

Sessizce soğan, turp, ekşi krema yediler. İçte saklanan, tutku yüklenen sessizlik ancak çiğneme gürültülerini belirgin kılıyordu. Telefon uzun uzun, dokunaklı bir sesle bir daha çaldı; ama açma düşüncesi akıllarına bile gelmedi. Koczian, başka koşullarda, bu kadar sade ve baharlık bir akşam yemeğine değer verirdi. Ama şimdi üzgündü ve ruhsal portresi açısından daha da önemlisi, birtakım derin düşüncelere dalmıştı.

– Böyle şeyler sadece bana değil, davaya da zarar verir, dedi birdenbire.

– Hangi davaya?

– Devlet aygıtının saygınlığına.

– Hayır, hayır! dedi kadın. Böyle şeyler sana zarar verir. Sadece sana. Gerçek işte bu.

Yediler; hatta oldukça iyi yediler. Yemeğin ortasındalarken radyoda gala temsilinin ikinci bölümü yayımlandı. Şiirler okunuyordu. Koczian bunları, bu şiirleri biliyordu; ama şu sıra sözlerin odanın içinde tuhaf, sinir bozucu tınıları vardı.

– Bütün bu şiirler canımı sıkıyor, dedi kadın.

– Güzeller ama.
– Şimdi canımı sıkıyorlar.
– Herhalde beni de rahatsız ediyorlar, dedi Koczian.
Yediler, ama artık iştahları yatışmıştı.
– Bu oda havasız, dedi Koczian.
– Pencereyi açabilirim, ama dışarısı soğuk.
– Açma. İnip biraz gezinsem iyi olacak.
Kadın başını kaldırıp karşı çıkmak istedi.
– Sakın bunu düşünme. Görebilirler seni.
– Görürlerse görsünler, ne olacak yani!
– Bakarlar ki, başkaları Opera'dayken sen sokakta bir şey gibi...
– Ne gibi?
– Kovalanan bir köpek gibi.
– Haydi, şaka ediyorsun. Aptalca şeyler söylüyorsun. Hava alacağım. Kalın pardösümü ver bana.
– Ben de seninle geliyorum.
– Niye? Biraz yalnız kalmak istiyorum.
– Pekâlâ, dedi kadın.
Koczian sokağa çıkınca havayı derin derin içine çekti sokak lambalarının ışığında Asma Köprü yönünde yola çıktı. Bir serinlik, bir bahar keyfi vardı havada. Adımlarını hızlandırdı. Bunun nasıl olduğunu kendisi de bilmiyordu; sadece köprüye giren boş bir taksiyi hatırladı. Ona uzaktan seslenmiş, araba durmuştu.
Atladı, araba hemen sarsılıp Peşte yönünde hareket etti.
– Nereye? diye sordu şoför.
Koczian duraksamadan,
– Opera'ya, dedi.
Taksi parasını öderken yüzünün çok kızardığını duyumsadı. Serin nisan havası iyi geldi ona. Opera'da bir gala temsili olduğu dışarıdan bile anlaşılıyordu. Rüzgâr bayrakları dalgalandırıyordu; şamdanlar yakılmış, giriş ışığa batmıştı; binanın önünde pırıl pırıl yüzlerce araba sıralanmıştı.
– Tanrım, ne işim var burada? dedi Koczian içinden.
Şeritlerle süslü bir manto giymiş ve kapı önünde sigarasını içen bir adam,
– Selam, Yoldaş Koczian, dedi.
– Merhaba, Zsombeki, dedi Koczian ve odacısının kardeşi olan ihtiyar adamı görünce garip bir sevinç duydu.
Zsombeki sordu :
– Bu kadar geç kaldınız ha?
– Evet, dedi Koczian, işim vardı. Çok çok işim.
– Biletiniz hangi sırada?
Koczian durakladı ve o vakte kadar kendisinde oyunculuğa karşı hiç yetenek bulmamasına karşın, davetiyesini arayan bir adam rolü oynadı.
– Haydi bırakın, dedi Zsombeki.
– Hayır, diye diretti Koczian, kartım burada olmalı; belki de cüzdanıma koydum onu; hayır, biliyorum, pantolonumun cebinde; tuhaf şey burda da yok. Boynunu büktü ve hatta ekledi : anlaşılmaz bir şey.

Koczian kıpkırmızıydı. Bu beklenmedik komedi ensesini, kulaklarını ve alnını kızartmıştı.

– Aramayın, bunun hiç önemi yok, dedi Zsombeki; sizi herhalde içeri sokuyorum; öte yandan, sanıyorum, oturmanız da dert değil; birkaç dakika sonra bitecek. İnsan nasıl bu kadar geç gelir?

– Çılgın bir çalışma işte, dedi Koczian.

– Daha çok dinlenmek, biraz eğlenmek gerek, diye cevap verdi Zsombeki ve önüne katıp Koczian'ı geçirdi. Kapıdaki görevliyle yer gösteren kadının kulağına bir şeyler söyledi; bunun üzerine onlar, Zsombeki'nin bir basamak önünde, askılığa götüren merdiveni çıkan bu gecikmiş davetliye biraz şaşkınca bakarak onu saygıyla selamladılar.

– Ne işim var burada? dedi Koczian içinden. Neden çıktım merdiveni? Girişin önünde durmam ve sanki çıkıyormuş gibi yapmam yeterliydi... Hayır, hayır. Ne olursa olsun, orada, girişin önünde duramam. Hiçbir işe yaramaz bu. Tutarlı olmak gerek. Elbette, paltomu askılığa bırakacağım ve temsil sona erip de davetliler çıkacakları sırada... tam o sırada... hayır, tüm bu sahneyi ne içinden söylemeyi, ne de gözünde canlandırmayı göze aldı. Zsombeki, paltosunu çıkarmasına yardım etti ve Koczian'a çok olağan biçimde, doksan yedi numaralı bir askılık bileti verildi; bileti ceketinin cebine koydu ve bir dereceye kadar işin içinden oldukça iyi sıyrılmış olduğunu düşündü. Salonun içerisinden orkestra tarafından çalınan, uyumlu ayak seslerinin eşlik ettiği hızlı bir müzik duyuldu; sahnede dans ediliyordu herhalde. Kösün boğuk ve uğultulu sesinde son derecede gizemli bir şeyler vardı.

– Bu numaranın sonunda sizi içeri sokacağım, yoldaş, dedi Zsombeki.

– Teşekkür ederim, diye cevap verdi Koczian. Şeylere nereden...

– Buradan, ve Zsombeki tuvaleti gösterdi.

– Sahi, dedi Koczian ve oraya gitti.

Tuvalette bir büyük ayna vardı; aynada bir an kendine baktı. Olayların böyle gelişeceğini bilmiş olsaydı bir beyaz gömlek giyerdi. Akşam yemeğindeki soğan, turp ve taze kremadan sonra, evde, karısının önünde, neden göstermeksizin, gömlek değiştirmek zor olurdu tabii. Burada tuvalette olduğuna göre, işemek için yararlanmalıydı bundan; sonra, kuşkusuz sesi boğmak için, bir peçeteyle örtülen tabağa bir forint bırakırdı.

– Teşekkür ederim, dedi oldukça yaşlı bir kadın.

Koczian durakladı.

– Siz her akşam temsilin sonuna kadar burada mısınız? diye sordu.

– Evet Bayım, dedi kadın, kural böyle. Ve önce bir alkış tufanının, sonra da her zaman bir temsilin sonunu gösterenler türünden canlı ve hızlı ayak seslerinin duyulduğu ana kadar, yeniden aynanın önünde yer alan, eliyle ceketini okşayan, ondan bir iki iplik koparan Koczian'a hayretle baktı.

Koczian bu sırada tuvaletten çıktı. Davetliler askılığın önünde sık sıralar halinde yığılıyorlardı. Koczian dirseklerini kullanarak aralarına karıştı.

Askılık biletini aldı ve bekleyen kalabalığın arasında kendine bir yol açmadan, onu çok yukarıdan salladı.

Başkalarının başları üstünden yüksek bir sesle bağırdı :

– Doksan yedi numara!

Birçok kişi selamladı Koczian'ı; kimilerini o da selamladı. Şimdiden aşağı yukarı on kişi onun Opera'da olduğunu biliyorlardı.

– Merhaba Küküllloi, dedi Koczian; çünkü bunu her şeyden önce kendi bölümünden kişilerin belgelemelerini istiyordu.

– Koczian, sonunda buldum seni, dedi tanıdık bir ses. Seni perde arasında aradım. Neredeydi yerin?

Andriska'nın sesiydi bu.

– Orada, içeride, orada... diye geveledi Koczian.

– Nerede? Hiçbir yerde göremedim seni; ama seninle konuşmak istiyordum.

– Orada oturmuştum, ne yapalım... işte...

Andriska, Koczian'ın kendisinden daha iyi bir yere konulmuş olduğunu, bu nedenle de bunu söylemek istemediğini aklından geçirdi.

– Ah, ah, sen tabii büyük adamsın... dedi Andriska ve hemen Koczian'ın kendisininkinden daha iyi bir yere yerleştirilmesinin nedenini düşündü.

Koczian, alçakgönüllü,

– Kısmet, dedi.

– Boş iki koltuk vardı yanımda, ikisinden birinin seninki olduğunu sandım.

– İki koltuk mu? diye sordu Koczian; şaşırmıştı.

Paltolar havada yüzüyor, şapkalar uçuyor, eşarplar dalgalanıyor ve tıklım tıklım askılığı bir konuşma gürültüsü dolduruyordu.

Ertesi sabah, sekreteri Mali, Koczian'ın odasına girdi ve ona bir zarf bıraktı.

– Bir davetiye, dedi.

Koczian yine kızardı. Kartın üzerinde bildik hükümet kaşesi vardı. Lajos Koczian ile Bayan Koczian'a... Zarfın içinde, Opera'da bir gün önce yapılan gala temsili için, onuncu sıradan iki bilet vardı. ●

Fransızcadan çeviren : Kerem Kurtgözü

LEOPOLDO ALAS

Elveda "Cordera"

ÜÇ KİŞİYDİLER. Her zaman üç kişi! Rosa, Pinin ve Cordera. Somonte çayırı, tümsekten aşağı doğru yeşil kadife bir örtü gibi inen eğimli üçgen bir kesitti. Kenarlarından birini, içtekini, Oviedo'dan Gijon'a giden demiryolu kesiyordu. Oraya bir işgal bayrağı gibi yerleştirilmiş bir telgraf direği, beyaz fincanları ve sağdan sola uzanan telleriyle, Rosa ve Pinin için hakkında hiçbir şey bilmedikleri uzak, gizemli, korku dolu sonsuz dünyayı temsil ediyordu. Pinin, epey sonra, günlerce direğin sakin zararsız ve saf olduğunu ve şüphesiz kuru bir ağaca benzediğini görmenin etkisiyle büyük bir olasılıkla iklime alışmaya çalışan bir ağaç olduğunu düşünüp ona iyice yaklaştı ve sonunda kalasa iyice sarılıp tellerin yakınına kadar tırmandı. Ama hiçbir zaman ona Puao papaz evinde gördüğü fincanları hatırlatan porselenlere dokunmadı. Kutsal gizemi bu kadar yakından görünce, birden haklı bir paniğe kapılıyor ve ayakları çimenlere değinceye kadar hızla aşağı kayıyordu.

Rosa, o kadar cüretkâr değildi, ama bilinmeyenle daha çok ilgiliydi, kulağını telgraf direğine dayamaktan mutlu oluyordu, dakikalarca, neredeyse çeyrek saat rüzgârın çam ağaçlarının telgraf tellerine değen yapraklarından alıp getirdiği korkunç metalik fısıltıları dinliyordu. Bazen kulağını dayayınca baş döndürücü şarkısıyla yanıp tutuşan diyapozonların sesi kadar yoğun olan bu titreşimler, Rosa için geçip giden kâğıtlardı, tellerle yazılan mektuplardı, bir yabancının başka bir yabancıyla konuştuğu anlaşılmaz dildi, ama onun orada, o kadar uzaktakilerin dünyanın öbür ucundakilere söylediklerini anlamak için hiçbir merakı yoktu. Onu niye ilgilendirsindi ki? Onu ilgilendiren şey sesti, sesin kendisinden kaynaklanıyordu, çınlamadan ve onun gizeminden.

Cordera, arkadaşlarından çok daha aklı başındaydı, bu yaş olarak çok daha büyük olmasının yanı sıra, modern dünyayla hiçbir ilgisinin olmamasıyla da ilgiliydi, uzaktan telgraf direğine, sanki onun için gerçekten de böyle olan, ölü, faydasız, sürtünmeye bile yaramayan bir şeymiş gibi bakıyordu. Gün görmüş bir inekti o. Saatlerce oturur, sonra otların tadına bakardı, zamanı değerlendirmeyi bilirdi, yemekten çok düşünürdü, kendi toprağının sakin ve gri gökyüzünün altında, hayvanların da sahip olduğu ruhunu besleyen biri gibi huzur içinde yaşamanın zevkini çıkarır ve eğer bu bir saygısızlık olmayacağı bilinse bu saygıdeğer inek hanımın deneyim dolu düşüncelerinin Horacio'nun düşüncelerini en iyi anlatan en dingin otlarına benzemesinin tümüyle mümkün olduğu söylenebilirdi.

Bir babaanne gibi, onu otlatmakla görevli küçük çobanların oyunlarına katı-

Everett Shinn (1901)

lırdı. Eğer yapabilseydi, Rosa ve Pinin'in çayıra ona göz kulak olmak için, Cordera sınırları aşmasın, demiryoluna çıkmasın, komşunun toprağına girmesin diye geldiklerini düşününce gülümserdi. Niye girecekti ki komşunun topraklarına! Niye çıkacaktı demiryoluna!

Arada sırada otlamak, çok değil, her gün daha az, boş bir merakla başını kaldırıp zaman yitirmeden, hiç tereddüt etmeden en iyi lokmaları seçmek ve sonra yaşamı etraflıca düşünmek, acı çekmiyor olmanın ve gevşeyip varlığını unutmanın zevkini çıkarmak için kıçının dörtte biri üzerine zevkle oturmak; onun yapması gereken buydu ve tüm diğer tehlikeli maceralar. Artık en son ne zaman rahatının kaçtığını bile hatırlamıyordu.

"Xatu (boğa), çayırlardaki çılgın kaçışmalar... Hepsi çok geride kalmıştı."

Bu rahatı sadece tren yolunun açılış denemelerinin yapıldığı günlerde bozulmuştu. Cordera treni ilk gördüğünde deliye döndü. Somonte'nin en yüksek çitinin üzerinden atladı, en uzak çayırlara kadar koştu, bu korku tren yakındaki hendekten her göründüğünde her seferinde hemen hemen aynı şiddette yenilenerek günlerce sürdü. Yavaş yavaş bu zararsız gürültüye alıştı. Onun gelip geçici bir tehlike, sonucu olmayan bir felaket olduğuna ikna olunca, önlemleri sadece ayağa kalkıp, başını dikerek karşıdan korkunç canavara bakmaya kadar indirdi; sonra sadece bakmakla yetindi, kalkmadan hoşnutsuzluk ve güvensizlikle; sonunda trene bile bakmıyordu.

Tren yeniliği Rosa ve Pinin'de daha hoş ve kalıcı izlenimler bıraktı. Başlangıçta bu onlara çılgınca hareketler, pantomimler yaptırtan, bağırtan çılgınca bir mutluluk, sebepsiz korkularla karışık bir şey, sinirli bir telaşsa da, sonradan daha

yumuşak, daha sakin, günde birkaç kez yinelenen bir eğlence oldu. Rüzgârın eşlik ettiği bu baş döndürücü hareketi, içinde bu kadar gürültünün yanı sıra bir o kadar da garip, yabancı, çeşit çeşit insan taşıyan bu kıvrım kıvrım giden kocaman demir yığınını izlemekten duyulan heyecanın bitmesi çok uzun sürdü.

Ama telgraf, tren, tüm bunlar en azından : Somonte çayırını çevreleyen bu yalnızlık denizinde boğulan gelip geçici birer olaydılar. Oradan insan yaşamı görülmüyordu, trenin geçişinden başka dünyanın hiçbir gürültüsü ulaşmıyordu oralara. Sonsuz sabahlarda bazen güneş ışıklarının altında böceklerin vızıltısı arasında çocuklar ve inek eve dönmek için öğlenin yaklaşmasını bekliyorlardı. Ve sonra, bitimsiz öğle sonlarının sessiz tatlı hüznünde, akşam oluncaya kadar akşam yıldızının yukarıdaki sessiz şahitliğiyle yine aynı çayırdaydılar. Orada yukarıda bulutlar akıp gidiyordu, kayaların ve ağaçların gölgeleri tümseğe ve dereye düşüyordu, kuşlar uykuya çekilmişlerdi, mavi gökyüzünün en karanlık yerlerinde bazı yıldızlar ışıldamaya başlamışlardı, Pinin ve Rosa, Anton de Chinta'nın çocukları, ruhları ciddi ve ağırbaşlı doğanın hayallere daldıran tatlı dinginliğiyle yıkanmış bu ikizler, hiçbir zaman çok gürültülü olmayan oyunlarından sonra, bazı öğle sonları tembel bir çıngırağın hoş sesiyle o muhteşem sessizliğe eşlik eden Cordera'nın yakınlarına oturup saatlerce susarlardı.

Bu hareketsiz dinginlikte sevgiler de vardı. İki kardeş birbirlerini ham bir meyvenin yarısı gibi seviyorlardı, aynı yaşamda birleşmişlerdi, Rosa ve Pinin, onun kendilerinden farklı olduğunu seçebilen o kıt bilinçleriyle Cordera'yı, kocaman, sarılı alalı, ensesi bir kundağa benzeyen yaşlı ineği de seviyorlardı. Cordera bir şaire Ramayana destanını hatırlatırdı, o kutsal ineği, genişlik olarak onun formundaydı, tavırlarında da onun seçkin ve ağır hareketlerindeki ağırbaşlı dinginlik vardı, değeri bilinmemiş bir putun biçimi ve havası, ama o sahte bir Tanrı olmaktansa gerçek bir inek olmaktan mutluydu. Buraya kadar tahmin edilebileceği gibi Cordera'nın da kendisine göz kulak olmakla görevli ikizleri sevdiği söylenebilir.

Bunu çok az gösterirdi, ama çocuklara oyunlarında yastık, sallanacak yer, tepe ve küçük çobanların hayal edebileceği her şey olarak hizmet ederkenki hoşgörülü sabrı bu ağır ve düşünceli hayvanın çocuklara olan sevgisini kendiliğinden gösteriyordu.

Kötü zamanlarda, Pinin ve Rosa Cordera için en imkânsız özeni ve dikkati göstermişlerdi. Somonte çayırı her zaman Anton de Chinta'nın değildi. Bu hediye gerçekten de yeni sayılırdı. Önceki yıllarda Cordera'nın becerebildiği kadarıyla ortak kullanılan verimsiz ve çıplak çayırların yollarını arşınlayarak bu ortak kullanılan yolda ot olarak ne varsa, şansına ne çıkarsa onunla otlanması gerekirdi. Pinin ve Rosa bu kıtlık günlerinde onu en iyi tepelere, en sakin ve en az bilinen yerlere götürürlerdi ve onu bir yolun tehlikeli kıyılarında kendi yiyeceklerini arayan zavallı hayvanların bin bir türlü saldırılarından korurlardı.

Açlık günlerinde, ahırda, yere yayacak saman ve mısır sapı iyice azaldığında ineğin sıcacık sütü de Rosa ve Pinin'e yetmez olmuştu, Cordera'nın bu sıkıntıyı onlar için daha yumuşak hale getirmek için bin türlü hüner göstermesi gerekiyordu. Ve artık tek kârları buzağının yaşamaya devam etmesi için tümüyle de kaçınılmaz olmayan sütü zavallı annenin memelerinden çalmaktan ibaret olan

Chintos'lar ve süte ihtiyacı olan doğumun hediyesi yavru arasındaki zorlu savaş başlamışken doğum ve yavrulama gibi kahramanca zamanlar hakkında ne söylenebilir! Rosa ve Pinin böyle bir çelişkide her zaman Cordera'nın yanındaydılar ve fırsat bulur bulmaz, sürekli inatçılık eden kör ve deliye dönmüş süt danasını gizlice bırakıverirlerdi, koşarak onu hemen karnının altına yerleştiren annesine sığınmaya giderdi, o zaman anne kafasını dikkatle ve memnuniyetle çevirir ve kendince şöyle derdi :

– Bırakın geçsin tüm çocuklar ve süt danaları!

Bu anılar, bu bağlar hiç unutulmazdı.

Tüm bunların yanında, Cordera dünyanın en acı çeken ineği olarak da en iyi hisseyi almıştı. Herhangi bir arkadaşıyla boyunduruğun altında arabaya koşulduğu da görüldüğünde, dizginlerin emrinde, iradesini bir başkasına teslim etmeyi bilirdi, saatlerce başını ensesinde eğmiş ve yana çevirmiş, rahatsız bir pozisyonda arkadaşı yerde uyurken onun ayakta nöbet tuttuğu görülürdü.

ANTON de Chinta kendi ahırında en azından iki öküzünün olduğu büyülü düşünün imkânsızlığından emin olduğunda bu dünyaya fakir olmak için geldiğini anladı. Sonunda yoksulluk çileleri ve ve dökülen onca terden ibaret olan bir türlü tasarruftan sonra ilk inek, Cordera geldi, ama orada kaldı, daha ikincisini alamadan kirayla tuttuğu çiftliğin sahibine borçlarını ödemek için, o canları gibi sevdikleri Cordera'yı, çocuklarının sevgilisini pazara götürmek zorunda kaldı. Chinta, Cordera eve geldikten iki yıl sonra ölmüştü. Yataklarıyla ahır arasında yarım bir duvar vardı, yani adına duvar denilen kestane dallarından ve mısır sapından örülmüş uyduruk bir şey. Chinta, bu fakir ocağın ekonomi perisi, dallardan oluşan bölme duvardaki bir gedikten ineğe bakıp onu ailenin kurtuluşu olarak göstererek ölmüştü.

'Ona dikkat edin, sizin ekmek kapınız o' der gibiydi, can çekişmekte olan zavallı kadının gözleri, açlıktan ve çalışmaktan bitkin düşüp ölmüştü.

İkizlerin sevgisi Cordera'nın üzerinde yoğunlaştı, onun kucağında, babanın yerini dolduramayacağı kendine has bir sevecenliği, ahırda ve orada, Somonte'de ineğin sıcaklığı vardı.

Tüm bunları Anton kendince belli belirsiz anlıyordu. Bu zorunlu satıştan çocuklara hiç söz etmemesi gerekiyordu.

Temmuz ayının bir cumartesi günü, gün ağarınca Anton, boynundaki çandan başka hiçbir şeyi olmayan Cordera'yı önüne katıp Gijon'a doğru keyifsiz yürümeye koyuldu. Pinin ve Rosa uyuyorlardı. Diğer günler onları tekmeleyerek uyandırması gerekirdi. Babaları onları rahat bıraktı. Uyandıklarında Cordera'yı göremediler. 'Herhalde baba onu boğaya götürdü.' Başka bir şey olamazdı. Pinin ve Rosa ineğin isteksiz gittiğini düşündüler, onlar onun daha fazla çocuk istemediğini sanıyorlardı, çünkü hepsini doğumdan hemen sonra kaybetmişti, daha nasıl ve ne zaman olduğunu bile anlamadan.

Karanlık bastığında, baba ve Cordera avluya girdiler, üzgün, yorgun ve toz içinde. Baba açıklama yapmadı, ama çocuklar tehlikeyi fark ettiler.

Satmamıştı, çünkü kimse onun kafasına koyduğu fiyatı vermeye yanaşma-

mıştı. Kimse onu götürmeye kalkışmasın diye inek için çok fazla istemişti. Şansını denemek için yaklaşanlar da kendisini korumak için belirlediği bu fiyata yaklaşmaya cüret edenlere meydan okuyan, kin dolu gözlerle bakan bu adama söylenerek uzaklaşıyorlardı. Anton de Chinta kötü talihe zaman tanıyarak pazarın sonuna kadar, Humedal'da kaldı. 'Benim satmak istemediğimi söyleyemeyecekler, diye düşünüyordu, Cordera'nın ettiği fiyatı bana ödemeyenler onlar.' Ve sonunda, içini çekerek, mutlu değilse de, kesin bir avuntuyla, çevre köylerden gelen pek çok köylünün sürülerle olan ilişkilerindeki deneyimlerine göre kolayca ya da zorlanarak sürdükleri boğaların, öküzlerin, domuzların ve tosunların bağırmaları ve patırtıları arasında Candas yolu üzerinden tekrar yola koyuldu.

Natahoyo'da iki yolun kesiştiği yerde, Chinta'nın gideceği yol hâlâ Cordera'sız kalma tehlikesiyle karşı karşıyaydı; bütün gün onun istediğinden biraz eksik bir fiyatı önererek etrafında dönüp duran Carrio'lu bir köylü son bir atak yaptı, biraz sarhoştu.

Carrio'lu çıktı da çıktı, parasına olan sevgisi ve ineği kendisiyle götürme arzusu arasında gidip gelerek. Anton bir kaya gibiydi. İşi, adımlamayı bırakarak yolun ortasında durup birbirlerinin ellerini sıkmaya kadar vardırdılar..

Sonunda para sevgisi ağır bastı, elli küsür duro aralarına bir uçurum gibi yerleşti, eller bırakıldı, herkes kendi yoluna koyuldu. Anton, evine kadar daha çiçek açmamış hanımelleri ve çiçekli böğürtlenlerle bezeli bir sokaktan yürüdü.

TEHLİKEYİ fark ettikleri o günden beri, Pinin ve Rosa hiç sakinleşmediler. Hafta ortası, kâhya Anton'un avlusuna geldi. Aynı bölgeden başka bir köylüydü, pimpirikli, borcunu veremeyen kiracılara karşı acımasız. Anton kendini tutamıyor, dışarı atma tehditleri karşısında kıpkırmızı kesiliyordu.

Mal sahibi daha fazla beklemiyordu. Tamam ineği üç kuruşa elden çıkaracaktı, bir şerefsiz yüzünden. Ya ödeyecekti ya da sokakta kalacaktı.

İlk cumartesi Humedal'da Pinin de babasıylaydı. Pazarın tiranları olan et komisyoncularına korkuyla bakıyordu. Cordera açık artırmada tam ederine Castilya'lı birinde kaldı. Sırtına bir damga vuruldu ve Puao'daki ahırına döndü, artık satılmıştı, başkasınındı, çan hüzünle çalıyordu. Arkasından hiç ses çıkarmadan Anton de Chinta ve yumruk gibi gözleriyle Pinin yürüyordu. Rosa satıldığını öğrenince başını tıpkı koşulduğunda olduğu gibi onun okşamaları için eğen Cordera'nın boynuna sarıldı.

"Gitti yaşlı inek!" diye düşünüyordu, direncini yitirip, içine kapanan Anton.

"Sonuçta bu bir hayvan, ama çocuklarının ondan başka ne bir anneleri vardı ne de bir yakınları."

Somonte yeşilliğinde otlayarak geçen o günler tam bir cenaze sessizliğindeydi. Başına gelenlerden haberi olmayan Cordera her zamanki gibi *sub specie aeternitatis* bir dinleniyor bir otluyordu, sanki onu yere yıkacak olan ölümcül darbeden bir dakika önce dinleniyor ve yiyormuş gibi. Ama Rosa ve Pinin çayırın üzerinde serilmiş üzgün üzgün yatıyorlardı, yapacak bir şey yoktu. Geçen trenlere ve telgraf direklerine kinle bakıyorlardı. Her taraftan onların o kadar uzağında olan o bilinmeyen dünyaydı onların Cordera'sını alıp götüren.

Ayrılık cuma günü karanlık basarken oldu. Castilya'lı alıcının hayvan için

görevlendirdiği bir adam geldi; adam ve Anton birer kadeh bir şeyler içtiler, Cordera ahırdan çıkarıldı, Anton şişenin sonunu getirmişti, iyice zevke gelmişti, cebindeki paranın ağırlığı da canlandırmıştı onu. Karşısındakini şaşırtmak istiyordu. Çok konuşuyordu, ineğin maharetlerini iyice abartıyordu. Diğeri gülümsüyordu, çünkü Anton'un abartıları gereksizdi. Hayvan helke helke süt verse ne olurdu? Koşulurken sakin, yük taşırken güçlü olsa ne çıkardı? Neye yarardı eğer birkaç gün içinde pirzola ya da başka besleyici lokmalara dönüşecekse? Anton bunu düşünmek istemiyordu, onu hep canlı, başka bir köylü için çalışırken onun hizmetinde hayal ediyordu, onu ve çocuklarını unutmuş ama canlı ve mutlu... Pinin ve Rosa onlar için kendi tutkularının ve Cordera'nın anlamlı bir anısı olan koca bir mısır yığının üzerine oturup, el ele tutuşmuş dehşet dolu gözlerle düşmana bakıyorlardı. Son anda dostlarının üzerine atladılar, öpücükler, kucaklaşmalar, hepsi vardı. Ondan ayrılamıyorlardı. Anton, birden içkinin etkisinden kurtulup, iyice durgunlaştı, ellerini kavuşturdu ve karanlık ahıra girdi. O saatte, çocuklardan ve hiçbir şeye aldırış etmeyen adam ve tanımadığı biriyle isteksizce giden Cordera'dan oluşan hüzünlü grup yüksek setlerden sokak boyunca uzun bir mesafe böyle devam etti. Sonunda ayrılmaları gerekti. Anton sinirli sinirli evden haykırdı :

– Tüh tüh, çocuklar buraya gelin diyorum, yeter bu kadar zırvalık – böyle bağırdı babaları ağlamaklı bir sesle.

Gece, hemen hemen eğri olan yüksek çitler yüzünden neredeyse zifiri olan karanlık sokağa inmişti artık, uzaktan iyice kara görünen Cordera'nın gövdesi kayboldu. Sonra, ondan geriye arada bir duran çanının, sonsuz ağustosböceklerinin sesleri arasında uzaklaştıkça belirsizleşen *tintin*inden başka bir şey kalmadı.

– Elveda, Cordera! diye bağırıyordu Rosa ağlamasını gizlemeye çalışarak. Elveda, canım Cordera!

– Elveda, Cordera! diye tekrarlıyordu Pinin, daha sakin değildi.

– Elveda, diye cevapladı çan kendince, kaderine razı, köydeki temmuz gecesinin öteki sesleri arasında hüzünlü sızlanmasını yitirerek.

ERTESİ gün, her zamanki saatte, sabah erkenden, Pinin ve Rosa Somonte çayırına gittiler. O güne kadar hiç böyle bir yalnızlık olmamıştı onlar için. Somonte Cordera'sız tam bir çöle benziyordu.

Birden makine ıslık çalmaya başladı, önce duman gözüktü, sonra tren. İkiz kardeşler, kapalı bir vagondaki küçük ve yüksek pencerelerden ya da havalandırmalardan, bu küçük deliklerden dalgın dalgın dışarı bakan inek kafalarını fark ettiler.

– Elveda Cordera! diye bağırdı Rosa, arkadaşının, yaşlı ineğin orada olduğunu düşünerek.

– Elveda Cordera! diye haykırdı Pinin de aynı düşünceyle, Castilya yolunda ilerleyen trene yumruklarını göstererek. Ve ağlayarak devam etti dünyadaki kalleşlikleri kız kardeşinden daha iyi bilen küçük delikanlı :

– Onu kasaplara götürüyorlar... Beyefendiler etini yesin diye, rahipler... göçmenler...

– Elveda Cordera!
– Elveda Cordera!

Rosa ve Pinin yola nefretle baktılar, telgrafa, kendi ağız tatları için obur zenginlerin masalarında yemek olsun diye, onların o kadar yalnız, o kadar sevecen ve sessiz arkadaşlarını gaspeden, alıp götüren o düşman dünyanın sembollerine...

– Elveda Cordera!
– Elveda Cordera!

UZUN yıllar geçti. Pinin bir delikanlı oldu ve kralın hizmetine girdi. Carlist savaş tüm şiddetiyle sürüyordu. Ve hüzünlü bir ekim öğle sonu, Somonte çayırında Rosa onun tek aşkını, kardeşini taşıyan Gijon posta treninin geçmesini bekliyordu. Uzaktan makinenin düdüğü duyuldu, tren aşağı bayırdan göründü ve bir yıldırım gibi geçti. Rosa, neredeyse trenin tekerlerine değecek biçimde, alabileceğinin üç katı dolu bir vagonda bağırarak el sallayarak, bir kralın ve bilmedikleri birçok düşüncenin hizmetinde savaşıp büyük vatan için yapılan kardeş kavgasında ölmeye gitmelerine izin veren kendi küçük vatanlarını, kırları, yeri, ağaçları selamlayan zavallı askerlerin arasında bir anlığına gördü onu.

Pinin, bedeninin yarısını bir pencereden sarkıtıp kollarını kız kardeşine uzattı, neredeyse dokundular birbirlerine. Ve Rosa, tekerlerin gürültüsü arasında, kardeşinin çok uzakta kalan acı bir anıyı hatırlatan diğerlerinden farklı ağlamaklı haykırışını duyabildi :

– Elveda Rosa!.. Elveda Cordera!
– Elveda Pinin! Canım Pinin!..

"Oraya gidiyordu, diğeri gibi, yaşlı inek gibi. Dünya onu alıp götürüyordu. Oburlar için, zenginler için inek eti, dünyadaki saçmalıklar için, başkalarının ihtirasları için canının, kardeşinin eti."

Birbirine karışan acılar ve düşünceler arasında böyle düşünüyordu kestane ağaçlarına, kayalara, ovalara çarpıp geri dönen hüzünlü düdüğüyle uzakta yitip giden treni izleyen zavallı kız kardeş...

Ne kadar yalnız kalmıştı! Evet şimdi, şimdi Somonte çayırı tam bir çöldü.

– Elveda Pinin! Elveda Cordera!

Nasıl da nefretle bakıyordu Rosa sönmüş karbonlarla lekeli bu yola, nasıl da öfkeyle bakıyordu telgraf tellerine. Ah! Ne iyi yapmıştı Cordera onlara yaklaşmamakla. Dünya oydu bilinmeyen, her şeyi alıp götüren. Ve bunu düşünmeden, Rosa, Somontenin köşesinde bir sancak gibi duran sabit direğe başını yasladı. Rüzgâr kuru bir çamın içinde kendi metalik şarkısını söylüyordu. Şimdi bunu anlıyordu Rosa. Bu gözyaşlarının, terk edilişin, yalnızlığın, ölümün şarkısıydı.

Bu sızlanmaya benzeyen hızlı titreşimlerde, çok uzakta yolun ilerisinden gelen ağlamaklı bir ses duyduğunu sanıyordu :

– Elveda Rosa! Elveda Cordera!

İspanyolcadan çeviren : Bülent Kale

PARÇALANAN ÇERÇEVE

VALERIE SHAW

Hemingway, öyküsüne derinlik ve çokkatlılık kazandırmak üzere dilin tarihsel boyutunu kullanarak, dolaylı anıştırmalar yoluyla yankılamalardan oluşan zengin bir birikime yaslanır.

FORSTER'IN belirlediği, düzyazının çağdaş konuşma diliyle ve gündelik deyişlerle zenginleştirilmesi gerektiği yolundaki yaygın eğilimin üzerinde de aynı dikkatle durmak gerekir; belki de bu eğilim öykünün tarihçesi açısından daha kalıcı bir önem taşır. Bu eğilim açısından Forster'ın seçtiği örnek Ernest Hemingway'di; Hemingway'in biçemi Virginia Woolf'un biçeminden hiç de aşağı kalmayacak ölçüde bilinçli yaratılmış bir biçemdir; üstelik bize, şiirin tersine düzyazının, sanat yaratmada olduğu kadar gündelik yaşamda da yararlı amaçlara hizmet ettiğini anımsatması açısından çok daha fazla ipucu sunar. Kısmen gazeteci olarak edindiği deneyimlerin sonucunda Hemingway'in biçemi, okuru gündelik konuşma diliyle ve bu dilin ritimleriyle sürekli ilişki içinde tutar; Hemingway'in öyküleri, ustalıkla iç içe örülmüş yinelemeler üzerine kurulmuştur; bu öykülerde, dilin öbür boyutu, derinliği sonuna kadar kullanarak uzunluğun getirdiği kısıtlamalara direnen bir yoğunluk yakalanmıştır. Sonunda, kendi başlarına dikkate değer olmayan, ama Hemingway'in örüntülemeleri yoluyla imgeci bir şiirde yakalananlar ölçüsünde canlı imgeler taşıyan sözcük düzenlemeleri ortaya çıkmıştır.

Hemingway'in tekniği, "insanları neredeyse adsız ortamlarda yakalayan kaçınılmaz yazgı" denen şeyi anlatmaya çok uygun düşer.[35] Hemingway'in, genellikle kişisel nevrozların pençesine düşmüş, yalıtılmış kişileri duyguları hiç işe karıştırmadan sunuşu, yarattığı etki açısından zaman dışı ve evrensel bir boyut kazanır; bu boyut da, anlamlı bir biçimde, *Men Without Women (Kadınsız Erkekler*;1927) adını taşıyan ciltteki öykülerde örneğini bulur. Bu öyküler arasında "Uzanmış Yatarken", Hemingway'in düzyazısına eski fabllara özgü mitsel bir nitelik kazandıran özellikleri belirgin bir biçimde sergiler. Öykünün başlığı bile zengin anıştırmalar taşır; "Şimdi uzanmış yatarken uyumak üzere" alıntısındaki sözcüklerin hepsinin, bu başlığa alınmamış olması, özgün dizenin taşıdığı güven verici çağrışımların kaybedilmiş olduğunu, bu öykünün, dua ettikten sonra uykuya dalma alışkanlığına alaysılamalı bir bağlam oluşturduğunu ele verir. İlk kez *New England Primer (Yeni İngiltere Elkitabı*'nın; 1781) geç tarihli bir baskısında yayımlanan bu anonim şiirin dört yalın dizesi, öyküde ağır basan ruhsal havayla çarpıcı bir karşıtlık oluşturur :

Şimdi uzanmış yatarken uyumak üzere;
Dua ediyorum Tanrı'ya ruhumu korusun diye.

Ölecek olursam bir daha hiç uyanmadan,
Ruhumu almasını diliyorum Tanrı'dan.

Hemingway'in öyküsünde bu sakin, tinsel hazır olma durumundan da, Kral Lear'in şu dokunaklı sözlerinde yatan kadere boyun eğişten de eser yoktur : "Duamı edeceğim, sonra uykuya dalacağım" (Shakespeare'in oyununda Perde III, Sahne IV). "Uzanmış Yatarken" deyişinin taşıdığı ruhsal hava, huzursuzluğu yansıtır; burada dinginlikten söz edilebilecek olsa bile, bu, umarsızlığın getirdiği bir dinginliktir. Bu izlenim, gündelik konuşma havasını anormal boyutlarda keskinleştirilmiş bir duyu-algılamasının yarattığı garip etkiyle bağdaştıran ilk tümceyle pekiştirilmiş olur : "*O gece odada yere uzanmış yatıyorduk, ipek böceklerinin sesini dinledim.*"* Başlangıçta ilgi, sesi duyandan çok duyulan ses üzerinde yoğunlaştırılıyormuş gibi görünür; ikinci tümcede de, duyulan sesin niteliklerini tam olarak yakalama çabası dile getirilir : "*[İpekböcekleri] dut yapraklarını yiyorlardı, yerken çıkardıkları sesi, yapraklara damlarcasına düşen sesi bütün gece duyabilirdi insan.*" Dikkat, öyküyü anlatan "ben"den başka bir yere yöneltilir; böylelikle, anlatıcının uyanık olduğu yolundaki açıklama, çok daha uzun olan ve bize şu açıklamayı yapan üçüncü tümceye dek ertelenir : "*Uyumak istemiyordum, karanlıkta gözlerimi kapar da kendimi bırakırsam, canımın bedenimden ayrılacağına inanıyorum çoktandır.*" Burada kullanılan ve duygusallıktan uzak olan dil, İngilizce'deki renksiz, tek heceli "*go*"** sözcüğünün yinelenmesiyle birlikte, anlatıcının yaşadığı deneyimin gerçekten dehşet verici olduğu, anlatıcının neredeyse fizikötesi bir korkuyu sıradan sözcüklerle dile getirmeye çalıştığı yolundaki duyguyu alaylı yoldan güçlendirir. "*Go*" fiili ya da bu fiilin çeşitlemelerinden biri, ilk paragrafın sonundaki üç tümcede en az beş kez daha yinelenir; paragrafın sonuna geldiğinde okur, yalnızca anlatıcının yazgısını öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda Hemingway'in yinelemelerle ördüğü ritme de alışmış olur.

Bütün öykü, bu yinelemelerle ve bunların yarattığı yankılanmalarla ilerler. Birinci paragrafta, zamanı gösteren çeşitli sözcükler ve sözcük öbekleri (*'O gece'; 'bütün gece'; 'çoktandır'; '-den beri'; 'hiç'; 'sırada'; 'şimdi'; 'sonra'*) bir huzursuzluk havası yaratır; Hemingway, yarattığı bu havanın üstüne, anlatıcının kendi başına uyguladığı ayinlerin genişletilmiş bir anlatısını oluşturur; bu ayinlerin hepsi, duaların alışılmış amacını tersine çevirir, çünkü bunlar, insanı sağaltıcı bir huzura götüren ön hazırlıklar değil de, uyanık kalmak için başvurulan taktiklerdir. Çocukluğunda yapmış olduğu balığa çıkma yolculuklarını baştan sona yeniden zihninden geçiren anlatıcı, eşzamanlı olarak hem deneyimlerini okur için yoğunlaştırarak anlatmış, hem de yok olup gitme korkusunu yatıştıracak ayrıntılar üzerinde uzun uzadıya durarak, bunları uzun bir zamana yaymış olur. Hemingway'in *'bazen', 'her zaman', 'çoğu zaman', 'bir keresinde'* gibi sık sık yinelenen sözcükleri örüntülendirişi iki yanlı bir etki doğurur; kendi içlerinde basmakalıp olsalar da, bu sözcükler anlatıcının düşüncelerini vurgulamak üzere kullanılmış olmaları açısından, geçmişe yapılan karmaşık ruhsal gezintinin temel parçalarını oluştururlar. Şu nokta ilginçtir : Anlatıcı, bir keresinde, çok güzel bir kertenkeleyi balık yemi olarak kullandığı ve çok sarsıldığı anı anımsar-

ken, zamanı gösteren sözcükler, neredeyse üst üste binerek yoğun bir doku oluşturur; bu da, her şeye karşın, bize kayda geçirilmiş konuşmanın canlılığını verir : '*Oltaya tutunmak isteyen minicik ayakları vardı, o günden sonra sık sık kertenkele buldum ama yem olarak hiç kullanmadım bir daha* (sözcüklerin altını ben çizdim).'

Okur, anlatıcının anılarını çok yakından paylaşmaya çekilir; oysa, 'hatırlama' sözcüğü, öykünün ikinci aşamasına kadar kullanılmaz; kullanıldığı zaman da, anlatıcının bilincinden geçen düşünceler aracılığıyla önceden canlandırılmış olan şeylerle okur buna bütünüyle hazırlanmış gibidir. Bir kez kullanıldıktan sonra, 'hatırlama' sözcüğü, öyküde anahtar sözcük durumuna gelir; yedi paragraf boyunca on sekiz kez yinelenir (altmıştan az sözcük içeren kısa bir paragrafta, 'hatırlama' dört kez kullanılır; bu kullanım sıklığı, şiir kıtasında olsa rahatsız edici bir etki yapardı); 'hatırlama' sözcüğünün yinelenişi, belleğin artık işlemez olduğu noktada düzensiz bir sıklığa ulaşır; böylece okur, başlangıçtaki duruma geri döndürülmüş olur. Gene bu noktada 'uyuma' sözcüğü, yinelemeler yoluyla anlamı ileriye doğru taşıma rolünü üstlenir. Hemingway'in kullandığı tekniği örneklemek için, öykünün bu kesimini burada olduğu gibi alıntılamak yerinde olacaktır :

> Ama bazı geceler duaları bile hatırlayamazdım. "Gökyüzünde olduğu gibi yeryüzünde de"ye gelince takılır; yeni baştan başlar, ama gerisini bir türlü hatırlayamazdım. Hatırlayamayacağımı anlayınca da, o gece dua etmeyi bırakır, başka bir şey denerdim. Bazı geceler, bütün hayvanların adlarını getirmeye çalışırdım aklıma, sonra kuşların, sonra balıkların, sonra da ülkelerin, şehirlerin, yemek çeşitlerinin, Chicago'da bildiğim bütün sokakların adlarını; artık hiçbir şey hatırlayamaz olunca da durur dinlerdim. Her gece mutlaka bir şey duyardım, bir şey duymadığım hiçbir gece olmadı. Bir fenerim olsa uyumaktan korkmayacaktım, canımın bedinimden ancak karanlıkta ayrılacağını biliyordum. Bir fenerim olabilirdi tabii, geceleri uyuyabilirdim o zaman, yorgun oluyordum hep, hep uykum geliyordu. Biliyorum, farkına varmadan uyumuşumdur birçok kere – ama bilerek hiç uyumadım, o gece ipekböceklerinin sesini dinledim. İpekböceklerinin dut yaprağı yerken çıkardıkları sesi geceleyin rahatça duyabilir insan, gözlerim açık, o sesi dinledim.

Burada yalnızca daha önceki örüntülerden yankılanmalar bulunmakla kalmaz (*'Bazı geceler'; 'bedenimden ayrılacağını'; 'ipekböcekleri'*), aynı zamanda ağır basan kavram olarak bellekten, öykünün asıl üzerinde durduğu şeye – uykuya – geçiş de bulunur. Bir geçiş olduğu ölçüde bir geriye sarmadır da; açıkça görülen bu tıkanma noktasında sanki anlatıcının, uykuya karşı direnme savaşında yaslanacağı hiçbir iç kaynak kalmamıştır; anlatıcı, odada bulunan öbür kişiden söz ettiği zaman (başlangıç tümcesinde kullandığı, kimliği açıklanmayan kişinin katılımıyla oluşan 'biz' sözcüğünden bu yana ilk kez olmak üzere) bir rahatlama hissedilir. Artık yinelenen sözcük, 'uyanıklık'tır; bu sözcük, öyküyü rahatlatarak anlatıcıyla yanındaki emireri arasında geçen bir konuşmayı aktaran

kesime bağlar; bu konuşma sırasında, 'iyi' ve 'hoş' gibi olumlu sözcükler tekrar tekrar kullanılır; 'uyuma' da yeniden öne çıkar; sonra da, öykünün son kesiminde (ilk kez konuşmanın başında geçen ve bu noktaya kadar öykü içinde tek toplumsal göndermeyi oluşturan) 'evlenmek' sözcüğü öne çıkar. Öyküyü doğal bir sonuca bağlayan da evlilik fikridir. Emireri şu konuda ısrar etmektedir :

"İnsan evlenmeli. Hiç pişman olmayacaksınız. Herkes evlenmeli."
"Peki," dedim. "Hadi, uyumaya çalışalım biraz."
"Peki, Signor Tenente. Bir daha çalışayım. Ama söylediklerimi unutmayın."
"Unutmam," dedi. "Hadi, biraz uyuyalım, John."
"Peki," dedi. "İnşallah uyursunuz, Signor Tenente."

Öykünün hiçbir noktasında birbirine uzak düşmeyen hatırlama ve uyku izlekleri, bir kez daha bir araya getirilir; böylece öykünün başlangıçtaki durumu yeniden gündeme gelir. John hemen uykuya dalar : "*Horlamaya başladı sonra. Uzun süre horlayışını dinledim onun, sonra bıraktım horlayışını dinlemeyi, ipekböceklerinin dut yaprağı yiyişlerine kulak verdim. Durmadan yiyorlardı, yapraklara damla damlıyordu sanki.*" Değişen tek şey, yalnızca anlatıcının "üzerinde düşünebileceği yeni bir şey" bulmuş olmasıdır; ama kısa süre sonra anlatıcı, çok sevdiği o alabalıklı ırmaklarla karşılaştırdığında, "*tanıdığı bütün kızlar ve onların ne biçim birer karı olacaklarıyla ilgili düşünceleri*"nin, uykuyu uzaklaştırmak için yeterince duru imgeler oluşturmadığını fark eder. Ama anlatıcıyla emireri arasındaki insanca yakınlık sürüp gider; öykü, John'un saf inançları üzerine, alaysılamalı olsa da neredeyse gıptaya varan bir yorumla sona erer : "*John Amerika'ya dönüyordu, çok güveniyordu evliliğe, evliliğin her şeyi düzelteceğini sanıyordu.*" Öykü, "*her şeyi düzeltecek*" hiçbir sürecin bulunmadığını, evlilik gibi toplumsal bağların bunu başaramayacağını, hatta her şeye merhem olduğu varsayılan uykunun bile bunu yapmayacağını gösterir; yazın geleneğinde, bir yığın zengin, sanatlı çağrışımı içinde taşıyan bir imge olarak uyku, öykünün her şeyi kucaklayan alaysılamalı anıştırmasını oluşturur.[36] Hemingway, öyküsüne derinlik ve çokkatlılık kazandırmak üzere dilin tarihsel boyutunu kullanarak, dolaylı anıştırmalar yoluyla yankılamalardan oluşan zengin bir birikime yaslanır.

"Uzanmış Yatarken", içtenlikli bir yakınlıkla uzaklığın karışımından oluşan bir izlenim bırakır : Kendimizi anlatıcıya yakın hissederiz; gene de o, bizden uzakta, kendi kaygılarının içine gömülmüş olarak kalır. Onun savaşta yaşadığı deneyimler, sözü edilmeden kalan olaylar hakkında hiçbir şey bilmeyiz; bunun nedeni bu gibi şeylerin, anlatıcının büyük bir çabayla sürdürmeye çalıştığı anıların akışını engelleyecek olmasıdır. Öykünün yarattığı etki, büyük ölçüde, serinkanlı düzyazı biçeminden, dümdüz tonundan ve tutkudan arınmış tarzından gelir. Öykünün yapılandırılışı, doğrusal bir gelişme sergilemez; tersine, yinelemelerden oluşan ardıl kesimlerin üst üste bindirilmesine dayanır; her aşamada, çoğu zaman hiçbir engelleme olmaksızın, bir sonraki aşamada ağırlıklı bir rol oynayacak sözcükler ve sözcük öbekleriyle karşılaşırız; bunlar, bir yandan hep başlangıçtaki duruma göndermede bulunurken bir yandan da birikim yoluyla an-

Çağdaş durumları temel alsa ve yirminci yüzyıla özgü olarak algıladığımız sesler aracılığıyla anlatılsa da Hemingway'in öyküleri, okurluk düzeyi oldukça yüksek kitlelerin ortaya çıkmasından önceki imgelemsel biçimleri çağrıştırır. Bu öykülerdeki yaklaşımın nesnelliği, Virginia Woolf'un "yaratıcı içgüdünün evrenselliği" üzerine yazmakta olduğu bir kitabın ilk bölümünü oluşturacak bitmemiş denemede, sanatta anonimlik olarak tanımladığı şeye çok yakın düşer.

lam kazanırlar. Hemingway'in baştan sona bütün yapıtlarında benzer araçların kullanıldığı görülür : *Men Without Women*'den (*Kadınsız Erkekler*) alınan başka bir öykü olan "Hills Like White Elephants"da ("Beyaz Fillere Benzeyen Tepeler"), konuşma diline özgü masum "hoş" sözcüğü, alaysılama yoluyla erkekle kız arasındaki ilişkinin durgunluğunu gösteren bir ritim yaratmak üzere yinelenerek kullanılır. Hemingway'in biçemi, kopuk, duygusal açıdan körelmiş kişilerin sunulmasında, daha yerinde olarak da kötü talihin arkadaşlık bağlarına ağır bastığı "In Another Country" ("Bir Başka Ülkede"; 1927) öyküsündeki askerler gibi çilecilerin verilmesinde çok başarılı sonuçlar verir : "*Hepimiz biraz serbesttik, her gün öğleden sonra hastanede bulunmak zorundaydık, o kadar.*"[37]

Çağdaş durumları temel alsa ve yirminci yüzyıla özgü olarak algıladığımız sesler aracılığıyla anlatılsa da Hemingway'in öyküleri, okurluk düzeyi oldukça yüksek kitlelerin ortaya çıkmasından önceki imgelemsel biçimleri çağrıştırır. Bu öykülerdeki yaklaşımın nesnelliği, Virginia Woolf'un "yaratıcı içgüdünün evrenselliği" üzerine yazmakta olduğu bir kitabın ilk bölümünü oluşturacak bitmemiş denemede, sanatta anonimlik olarak tanımladığı şeye çok yakın düşer.[38] Bu denemede Virginia Woolf, 'Anonim'in, toplumdan yalıtılmış olması nedeniyle, insan ruhunun içine gömülmüş duyguları dile getirme özgürlüğü elde eden dıştaki olduğunu belirterek, bu dıştaki kişinin "bilincimizin altındaki dünyanın, gene de dönüp geleceğimiz o anonim dünyanın" haritasını çıkarmada, böylece bir bütün olarak topluluk adına konuşmada kullandığı yolları araştırır.[39] Garip görünse de Woolf, *Morte D'Arthur* (*Arthur'un Ölümü*) üzerine şunları söylerken Malory'i değil de Hemingway'i betimliyor olabilirdi pekâlâ : "[*Morte D'Arthur*] bir çocuğun saf inancıyla yazılmıştır. Bu öyküde bir çocuğun ayrıntılara duyduğu sevgi vardır. Her şey açık açık anlatılır. Güzelliği dile getirilişinde yatar, göndermelerinde değil... Dünya, yorumlanmaksızın görülür."[40] Çoğu zaman Hemingway'in biçeminin sert bir erkeksilik taşıdığı söylenmiştir; oysa bu biçemi belirleyen özellik, çoğu zaman her şeyi saf bir yaklaşımla, olduğu gibi kabul etmesidir; bu, biçemin yalınlığıyla ve yazarın yorumunun eklenmesiyle kendini gösteren çocuksu bir niteliktir. Woolf'un Caxton üzerine söyledikleri de Hemingway konusunda aynıyla geçerlidir : Caxton, geriye dönüşü olmayan adımı atarak o "eski düşü" basılı kitaba döktü; böylelikle "eski saklı dünyayı" yüze-

ye çıkardı ve "Anonim"i kendisini korumak için icat edilen makineyle öldürmüş oldu; böylece yazarlar, yapıtlarının içinde değil de arkasında görülmek gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kaldılar. Malory'den söz etmeyi sürdürerek Woolf, "Araştırmacılar yapıtta yazardan bir şeyler bulabilirler. Oysa Morte D'Arthur'da Malory kendini ele vermez. Buradaki ses hâlâ Anonim'in sesidir,"[41] der. Benzer biçimde, Hemingway de öykülerinden ayrılamaz; Woolf'un, Spenser'den sonra yüzyıllar boyunca "adsız, dolaşan ses"in susturulması olarak gördüğü şeyi aşmıştır; bu yüzyıllar boyunca, "yazarın söylemek zorunda olduğu şey"i söylemesi "giderek daha fazla engellenmiştir" ve "şarkıyı, dinleyiciler üzerindeki etkisinden ayırmak", eleştirmenin, "o özel olarak donatılmış çeşnici"nin görevi durumuna gelmiştir.[42] Hemingway'in hüzünlü "şarkıları", tek bir dinleyici kitlesine yöneltilmiş değildir; aslında bunlar, dinleyici kitlesi diye bir şeyin varlığını tanımaz gibi görünürler; ayrıca, "yazarın söylemek zorunda olduğu şey"i güçleştiren her türlü engeli aşmışlardır. Virginia Woolf'un "Anonim"in ayrıcalığı olarak tek tek belirlediği özgürlükler, neredeyse bütün açılardan Hemingway'in sanatının özelliklerine denk düşer :

> Anonimlik büyük bir güçtü. Erken dönem yazılarına, kişiden arınmışlık, bir bakıma genellik kazandırıyordu. Anonimlik bize baladları armağan etti; şarkıları armağan etti. Yazar hakkında hiçbir şey bilmeden yalnızca şarkının kendisine yoğunlaşabiliyorduk. Anonim'in büyük ayrıcalıkları vardı. Bir sorumluluk taşımıyordu. Anonim, kendinin bilincinde olmak zorunda değildi. Ödünç alabiliyordu. Yineleyebiliyordu. Herkesin duyumsadıklarını dile getirebiliyordu. Anonim yapıtlara kimse kendi adının damgasını vurmaya çalışmıyor, anonim yapıtta kendi deneyimlerini bulmaya çalışmıyordu. Anonim, şimdi'den belli bir uzaklıkta duruyordu. Lirik şair Anonim, çiçeklerin solduğunu, sonumuzun ölüm olduğunu yineleyip duruyordu.[43]

Hemingway'in biçemi, bir balad yazarının dili gibi mesafelidir; gene de bu biçem, XX. yy'ın başlarında yazınsal düzyazıda ortaya çıkmakta olan en ileri gelişmelerle uyum içindedir. Hemingway'in son zamanlara özgü bir "anonim" olarak görülmesi, onun Amerikalı James Joyce olarak betimlenmesiyle pekâlâ bağdaştırılabilir. Frank O'Connor'ın Joyce'un biçemi üzerine yaptığı çözümleme, elbette Hemingway'in pek çok öyküsünde bulunabilecek özelliklere dikkat çeker. Her iki yazarda da, "biçem, yazarla okur arasında bir ilişki olmaktan çıkar; yazarla nesne arasında bir tür büyülü ilişkiye dönüşür... Bu biçem artık deneyimleri, yalnızca izin verildiği için orada bulunduğu varsayılan okura iletme çabası değil, düzyazıyı deneyimlerle eşitleme çabasıdır."[44] Düzyazı biçemini Forest Read'in "öykünün biçiminden çok, bir duygunun biçimi" dediği şeyin üstüne oturtarak Joyce, Read'in şu sözlerle tanımladığı düzyazıya özgü bir tür imgecilik icat etmiştir : Bu imgecilik, "modern yaşamın hem nesnel olarak, hem de duyarlı bireyin algılayışıyla kaydedilmesine çok elverişlidir"; bu betimleme de gene Hemingway'in tekniğine uygun düşer.[45]

Bu görüşün tersine, Hemingway'in düzyazısı Ezra Pound'un on yedi heceli Japon şiiri *hokku*'da bulup öne çıkardığı fikirlerin yoğunlaştırılmasının ve kar-

şıtlanarak yan yana getirilmesinin örneği olarak da görülebilir. Bu gibi benzeşmelerle öykü, hem ulusal hem de türsel sınırların ötesine geçme olanağını taşıdığını göstermiş olur; Pound, iyi modern şiirin Flaubert ve Maupassant gibi XIX. yy. gerçekçileri tarafından yazılan düzyazının evrimleşmesiyle ortaya çıkacağına güçlü bir inanç besliyordu; bu nedenle Hemingway'de, şiirle düzyazının kaynaşarak ortak bir etki yaratmasına kadar giden yazın silsilesinin izi sürülebilir. Kuşkusuz Hemingway'de Flaubert'i, bu arada Pound'u anımsatan pek çok şey vardır : görsel yöntem; bir sözcük öbeğiyle yapılan geçişler; her şeyden çok da, sergileyen ama çözümlemeyen bir nesnel teknik. Hemingway'in yöntemi, öykülerinde amaçladığı "genellik"e çok iyi uyarlanmıştı; ne var ki onun ve 1920'li yıllardaki başka yazarların yapıtlarında örneklerini bulan kurgudan uzaklaşma tutumu, öykü yazarlığında verimliliğini koruyacak bir eğilim olarak görülmemelidir. Elizabeth Bowen, 1960'lı yıllarda "serbest biçimli" öykünün zamanını doldurduğu duygusuna kapılmakta haklıydı; ayrıca, kendisi de dahil olmak üzere pek çok yazar için, kurgusuzluk modasını benimsemenin, gerçek yenilikler yapma yolunda bir olanaktan çok bir kolaylık sunduğunu kabul edecek kadar dürüsttü : "Ruhbilimle hafifçe iç içe örülmüş izlenimcilik, kurguya duyulan gereksinmeyi ortadan kaldırıyordu. O sıralarda bu durum benim işime geliyordu, başka birçok kişinin de işine geldiği gibi."[46] Bowen'ın, "girişi, düğümü ve sonu olan anlatısal öyküler" yazma yolundaki olgunluk dönemi tercihi, Poe'nun onayladığı eski yöntemlere dönme yolunda umut kırıcı bir tutuculuk gibi görünebilir; ama bu, çok sığ bir açıklama olur.[47] Farklı dönemlerde ve farklı ellerde öykü ne denli deneysel bir duruma gelirse gelsin, anlatı itkisi hiçbir zaman bütünüyle ortadan kaldırılamaz ya da bir kenara atılamaz; aslında, XX. yy. kurmacasında en heyecan verici deneyler, öykülerine Hemingway'de açıkça gözlemleyebildiğimiz, aslında fabllara, bazen de mitlere özgü özellikler taşıyan o kişilikten arınmışlık niteliğini kazandırmaya çalışan, ama bu arada "giriş, düğüm, sonuç"tan oluşan saygın anlatı düzenine bağlı kalan yazarlardan gelmiştir. Kişilikten arınmışlık, Bowen'ın da fark ettiği gibi, yenilikçilik eksikliğini gözlerden saklamak için kullanılabilir; ayrıca, bir yaşam görüşünü savunmak için değil, yazarın aslında dışavurulabilecek bir yaşam görüşü bulunmadığını örtmek için kullanılması gibi bir tehlike de söz konusudur. İnsanın, kişisel inançlarını, sanatsal açıdan kişilikten arınmış yöntemlerle iletmeyi seçmesiyle, nesnelliği ifadesiz bir yüzü örtecek bir maske gibi kullanması arasında dünyalar kadar fark vardır; burada söz konusu olan, gerçekten anlam taşıyan boşluklar ve eksiltmelerle, yazar tarafından, suskun olsa da temel nitelikte olan önermeler yerine kaçamaklar oluşturan, doldurulmamış alanlar, boşluklar arasındaki farktır.

Burada önemli olan bireysel ses tonudur; Eudora Welty'nin "yazının arkasındaki yazar" dediği şeydir; "bireysel ve kişisel olan etkendir"; sonunda "vurgunun nereye yapılacağını, bir öykünün değerini"[48] belirleyen şeydir. Benzer biçimde, İrlandalı yazar Sean O'Faolain de, öyküyü "kişisel sergileyiş" olarak tanımlar ve şunu ileri sürer : "İnsanın bir öyküde aradığı ve haz aldığı şey, kişiliğin özel bir biçimde damıtılmasıdır; bütün öbür konuların ötesinde, yazarın mizacı açısından ve yalnızca o yazar için değer taşıyan bir konunun tanınmasına, seçilmesine yol açan eşsiz bir duyarlıktır."[49] Burada, kastedilen, anonimliğe duyulan

bir özlem değildir; tam tersine, pek çok başka adın da eklenebileceği bu gibi yazarlar, öyküyü yazarın bireysel oluşumuyla koparılamayacak ölçüde bağlantılı olan bir yaşam görüşünü aktardığı sürece değerli sayarlar. Bu da, ne denli gelişmiş olursa olsun, teknik ustalığın tek başına tam olarak gerçekleştiremeyeceği bir amaçtır; teknik edinilebilir, başka yazarlardan öğrenilebilir; ama ta sonunda bir öyküye değer ve kalıcı önem katan şey bu değildir. ▣

(*Sürecek.*)

İngilizceden çevirenler : Yurdanur Salman, Deniz Hakyemez

*Hemingway'in öykülerinden yapılan alıntılarda Ülkü Tamer çevirisinden yararlanılmıştır. (Kadınsız Erkekler, Adam Yayınları, İstanbul, 1995)

**Çeviri metindeki "kendimi bıraksam" ve "bedenimden ayrılacağına" deyişleri, özgün metindeki "let mayself *go*" ve "my soul would *go* out of my body" deyişlerinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Özgün metinde yinelenen "*go*" sözcüğü düzanlamda "gitmek", yananlamdaysa "ölmek" anlamına gelir. '(ç. n.)

[35]Jackson J. Benson, "Bir Öykü Yazarı Olarak Ernest Hemingway", *The Short Stories of Ernest Hemingway* (Ernest Hemingway'in Öyküleri), yay. Jackson J. Benson, Durham, North Carolina, 1975, s. 287

[36]'Uzanmış Yatarken', *Men Without Women* (*Kadınsız Erkekler*), Penguin karton kapaklı baskı, Harmondsworth, Middx, 1955, yeniden basım 1969, ss. 151-160, çeşitli yerlerde.

[37]*a. g. y.*, s. 46

[38]"'Anonim' ve 'Okur' : Virginia Woolf'un Son Denemeleri", yay. Brenda R. Silver, *Twentieth Century Literature* (*Yirminci Yüzyıl Yazını*), XXV, 1979, s. 370

[39]*a. g. y.*, s. 385

[40]*a. g. y.*, s. 384

[41]*a. g. y.*, s. 385

[42]*a. g. y.*, s. 390

[43]*a. g. y.*, s. 398

[44]*The Mirror in the Roadway : A Study of the Modern Novel* (*Yol Üstündeki Ayna : Modern Roman Üzerine Bir İnceleme*), 1957, s. 304. Ayrıca bkz. *The Lonely Voice* (*Yalnız Ses*), s. 115

[45]"Pound, Joyce ve Flaubert: Odysseia Yolcuları", *New Approaches to Ezra Pound* (*Ezra Pound'a Yeni Yaklaşımlar*), yay. Eva Hesse, 1969, s. 131.

[46]*A Day in the Dark*'ın (*Karanlıkta Bir Gün*) önsözü, s. 8

[47]*a. g. y.*

[48]"Öykülerin Okunması ve Yazılması", "Atlantic Monthly", Mart 1949, s. 49

[49]*The Short Story* (*Öykü*), 1948, ss. 37-38

AZİZ NESİN

"Adı Konmamış Öykü"

Nesin Vakfı, 28 Ocak 1990

İKİ HAFTA oldu sanırım, Adam Yayınları'ndaydım. İnci Asena, "Size bir defter vereceğim, ama yazacaksınız," dedi. İnci de herkes gibi, benim güzel, tertemiz, parlak kâğıtlara yazamadığımı biliyordu. Gerçekten böyle kâğıtlara yazamıyorum. Bunun nedenini bilen yok. Çoğu, cimriliğimden sanıyor. Nasıl cimriliğim doğru değilse, cimri olduğumu kendim özellikle yaydımsa, başkaları cimri olduğumu söyleyince bundan gizli bir keyif alıyorsam (alay ediyorum gizliden), güzel kâğıtlara yazamayışımın cimriliğimden ileri geldiği de doğru değil.

Cimri denilmesinden keyiflenmem şöyle. Kuleli Askeri Lisesi'ndeyken, gece yatakhanede çocuklardan biri önce kendi yüzünü boyar, sonra da yanındaki ranzada uyumakta olan arkadaşının yüzünü en gülünç biçimde boyardı. Kendi yüzünün boyalı olduğundan habersiz olan çocuk, sabahleyin uyanıp da, yanındaki arkaşının yüzünü boyalı görünce kahkahalarla gülmeye başlar ve bu eğlenceye katılmaları için koğuştaki arkadaşları da çağırıp arkadaşının boyalı yüzünü gösterirdi. Hepimizde bir kahkaha... Ama kime? Kendi yüzünün maskaraca boyalı olduğundan habersiz, arkadaşının boyalı yüzüyle alay eden çocuğa gülerdik.

Bir de uykudayken iki çocuğun yüzlerini boyardık. Uyandıklarında ikisi birbirleriyle alay ederdi.

Ben daha çok ilk biçimdeki şakaya gülerdim; yani hem kendi yüzünü, hem de uyumakta olan arkadaşının yüzünü boyayan çocuğun şakasına... Çünkü, kendi yüzünün boyasından habersiz çocuğun, yüzünü boyayan çocukla alay etmesindeki enayilik, çok koyu bir enayilik...

Benim cimriliğimle alay edenlerde, işte çocukluğumdaki kendi yüzündeki boyalardan habersiz olanın, yüzünü boyayanla alay etmesindeki enayiliği görmenin keyfini çıkarıyorum.

Kendi yüzünü, sonra da uyuyan arkadaşının yüzünü boyayan bendim. Sabehleyin uyandığımda boyalı yüzümle alay eden o çocuk beni çok keyiflendirirdi.

Tıpkı bunun gibi işte... 15-18 yaşımda nasıl kendi yüzümü boyuyorduysam, bir enayi benimle alay ederek gülünç olsun diye, altmış yaşımda Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Genel Başkanı olunca, adımı özellikle cimriye çıkardım. Cimrilik kötü bir ün olduğu için çok çabuk yayıldı. Bir iki yıl içinde bütün Türkiye benim cimriliğimi öğreniverdi. Dahası cimrilik ünüm sınırlarımızı bile

aştı. Türkiye dışında bile cimriliğimi öğrenmiş pek çok insan var artık.

TYS Genel Başkanı olunca adımı cimriye çıkarmamın nedeni şu : Bizim insanlarımız – biliyorum, başka ülke insanları da – çalıştıkları kurumun, kuruluşun, sendikanın, devlet dairesinin kısacası özel yada tüzel örgütün mallarını özel amaçları için kullanmaya alışıktırlar. Bunu askerliğimden, çalıştığım gazetelerden biliyorum. Bizim TYS'miz yoksul, parasız bir sendikaydı. Sendikanın telefonunun, başlıklı kâğıt ve zarflarının, kırtasiye gereçleri ve benzeri şeylerin özel amaçla kullanılmasını istemiyordum. Üyelerimiz de yazar, aydın kişiler... Onlara, "TYS'nin araç-gereçlerini – nesi vardı ki başlangıçta – kullanmayın," diyemezdim. O zaman kendi cimriliğimi öne sürdüm. Cimriliğimden, TYS'nin hiçbirşeyinin ziyan olmasını, genel başkan olarak ben istemeyince, öteki üyeler de buna uyuyordu. İlk yıllarda TYS'de içtiğimiz çayların paralarını bile bizler, yönetim kurulu üyeleri öderdik. İlk zamanlar bütün çay paralarını ben öderdim. Yemek paralarını ödediğim de – son zamanlara dek – çok olmuştur. Ben bu denli cimri olunca, isteristemez yönetim kurulundaki arkadaşlarım da bu yolu izlediler; böylece TSY'nin mallarına sahip çıkabildik. Yine de tam başardığımızı söyleyemem. (Kasetleri çaldırdığımız gibi örneğin.)

İşte bu durumda, kendileri cimri olan kimi arkadaşlarımın benimle cimri diye alay etmelerinden çok keyifleniyorum, tıpkı 15-17 yaşlarında yüzlerini uyurlarken renk renk boyadığım çocukların benim yüzümdeki isi görüp benimle alaya kalkışmalarından aldığım keyif gibi... Ceplerinde akrep varmış gibi, ellerini ceplerine sokmaktan korkanların bana cimri demeleri ne güzel bir gizli alaydır benim için... Yönetim Kurulumuzda her zaman cömert davranan arkadaşlarımız olduğu gibi, her zaman cimri davrananlar da olmuştur. (Burjuva kökenli olanlar daha cömerttiler.)

Benim usalmaz cömertliğimi, hatta savurganlığımı yaşayarak bilenler, özellikle kadın arkadaşlarım, bana cimri denilmesine şiddetle karşı çıktılar. Ben de onlara karşı gerçekten cimri olduğumu kanıtlamaya çalıştım. Çünkü ben gerçekten bir cimriyim. Hem de öyle cimriyim ki Molière'in Harpagon'u benim yanımda dünyanın en cömert insanı kalır. Hatta buyüzden oyun notu dosyalarım arasında "Siz Ne Verdiniz Harpagon'a" adlı bir oyun notu dosyam da vardır. Bu oyun notlarını 1958-61 yılları arasında tutmuştum. Otuz yıllık olay. Yazmayı tasarladığım, notlarını aldığım onlarca – hatta yüzlerce – oyunlarımdan biri. Belki de yazmaya hiç zamanım olmayacak. Yazmayı tasarladığım bu oyunda cimri olarak tanıtılan ve alay edilen Harpagon'u savunacağım. Harpagon, savunulması gereken zavallı bir adamdır. Çünkü cimri denilen Harpagon'dan herkes bişeyler ister, herkes o cimriyi yolmaya çalışır; en başta da ailesi... Sanki herkes cömerttir de, salt Harpagon cimriymiş gibi... Ailesi de, en yakınları (olması gerekenler) da Harpagon'dan hep almaya, onu soymaya çalışırlar ve karşılığında da Harpagon'a hiç, ama hiçbişey vermezler; sevgi bile, sevecenlik bile, içtenlik bile vermezler. Seyircileri bile zavallı Harpagon'a bişey (örneğin sevgi, acıma bile) vermezler. En yakınlarının bile ondan bişeyler almaya çalıştığı Harpagon'la alay edilir. Büyük Molière'e bu yüzden gücenikim. Çünkü alay edilmesi gerekenler, Harpagon'dan çok, Harpagon'u soymaya çalışanlardır.

Benim cimriliğim Harpagon'un cimriliğine hiç benzemez. Ben kendime

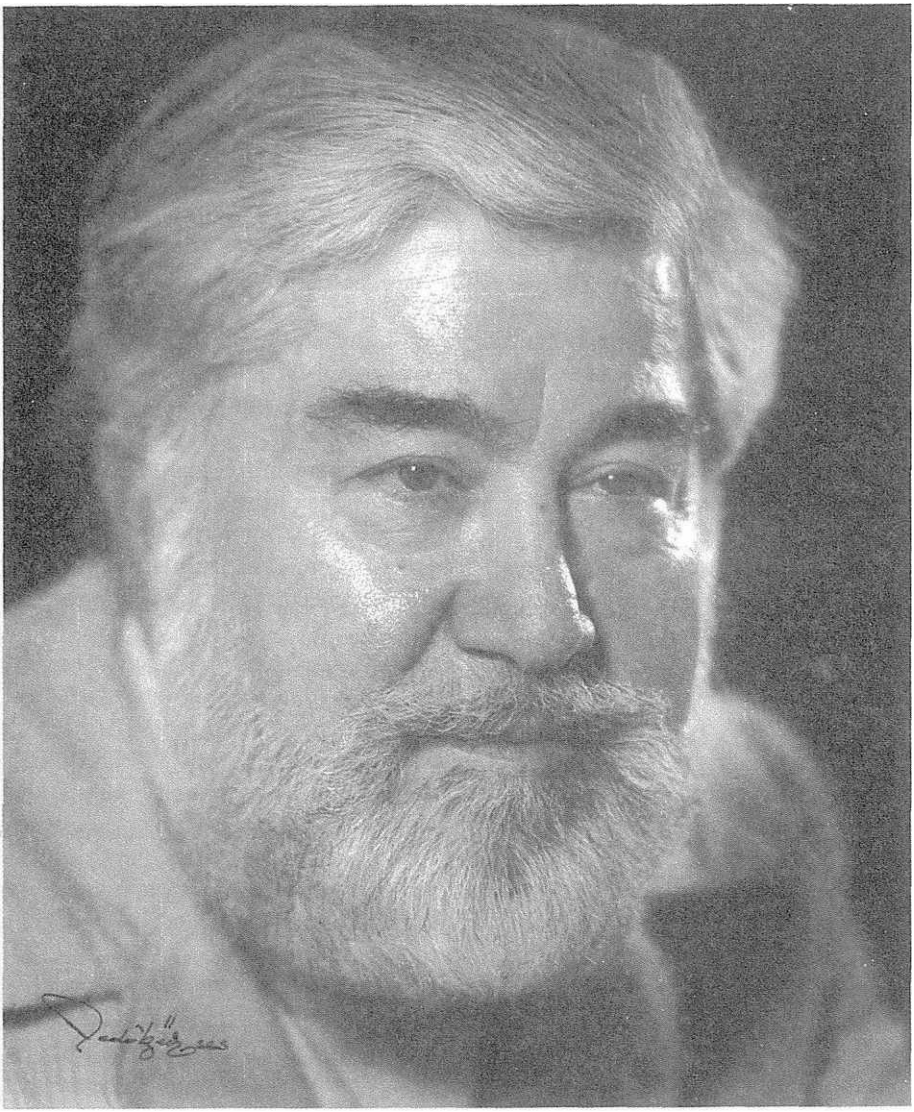

cimri, ama başkalarına alabildiğine cömertimdir. Cimrilikte nasıl eşsizsem, cömertlikte de sınırsızımdır. Verince krallar gibi veririm, tanrılar gibi veririm, topraklar gibi veririm ve bende olanın bir bölümünü değil hepsini veririm. İşte hesap ortada ve açık. 1990 yılında aylık gelir ve kazancım ortalama 12 milyon lira. Bu paranın en çok 500 bin lirasını kendime ayırıyorum. Bu para da, sağlığım nedeniyle çok zaman otobüse binemediğimden taksi parası, toplumsal ve kültürel etkinlikler için gittiğim yerlere uçak ve yataklı tiren parası ve arkadaşlarla yediğimiz yemek parası... Bunların dışında ne giderim var? Sevdiklerime armağanlar ve kurucusu olduğum kimi örgütlere yardımlarım ki, ancak yılda bir iki mil-

yon tutar. Bunun dışındaki bütün paramı ve varlığımı Vakıf çocuklarıma harcıyorum; paramın hepsini... Yardım yaparken, eğlenirken, armağan verirken, hiç hesapsız vermekten büyük keyif alıyorum. Ama kendime... Anlatılmaz ve anlaşılmaz bir cimriyim. En çok da zaman cimrisiyim. Çünkü bu dünyada zamanımdan değerli hiçbişeyim yok. Param, malım ziyan olursa yerine koyabilirim. Ziyan olan zaman, boşa geçen zaman giderilemez. Can dediğimiz şey zamandır. Zaman, can bütününü oluşturan parçalardır. Zamanla canımız gidiyor. Dünyada en tutumlu olduğum şey zamanım. Bunca zaman tutumlusuyken yine de kendimden memnun değilim. Zamanımı daha iyi kullanabilirdim. Zamanımı bu denli tutumlu kullanmasaydım, 1955'ten bu yana 45 yılda 90 kitap yayımlayabilir miydim? Ortalama her yıl iki kitap... Yaşayabilirsem seksen yaşında 100. kitabımı yayımlamış olacağım. Bunca çok kitap yayımlamış olmam lehime mi aleyhime mi? Bu ayrı bir konu. Her yazara göre verilecek yargı değişir.

Zaman cimrisi olmak ne demek? Bana göre yaşamın her alanına uzanıp yayılıp oralarda da yaşamak demektir. Sevmek, sevişmek, dostlarla olmak, sevgiliyle birliktelik, içmek, dans etmek, herşey herşey yaşamanın vazgeçilmemesi gerekenleridir. Ben yaşamımın hiçbir alanından vazgeçmedim. Bunları zamanımın ziyanı saymadım. Çünkü bu zamanları özümseyerek onlardan yazarlığımı elde ettim.

Güzel kâğıtlara yazamayışımın nedenini anlatacaktım. Belki bunda da dolaylı olarak cimriliğimin etkisi olabilir ama, asıl neden şu : Önüme çok güzel, tertemiz bir kâğıt yada defter alınca şöyle düşünüyorum. Bu denli güzel kâğıda çok güzel yazılar yazmalıyım. Kâğıt ne denli güzelse, yazacağım yazının da hem kaligrafı hem de anlamı (içerik) olarak o denli güzel olması gerektiğine inanıyorum. Örneğin kalın, güzel, tertemiz bir kâğıda bir bakkal hesabı yazılabilir mi? Giderek ilerliyorum : Usa gelen bir öykü notu yazılabilir mi? Örneğin "yarın yapılacak işler"[1] yazılabilir mi? O güzel kâğıda ben bunları yazamam. Yazılarımın notlarını, müsveddelerini de yazamam. Çünkü bunlar herhangi bir kâğıda, bir kâğıt parçasına, bir yazı yazılmış kâğıdın arkasına da yazılabilir.

Bir kâğıt ne denli güzelse, o kâğıda o denli de güzel yazı yazılmalıdır diyorum kendimce. Bu da hiçbir zaman, herhangi yazının müsveddesi olamaz. Ben ki müsveddesiz yazamam. En kolay, en çabuk yazdığım yazıyı en az dört kez müsvedde yapıp düzelttikten sonra yazabiliyorum. Müsveddelerimi yazmak için de güzel kâğıda kıyamıyorum. Kâğıdın güzelliğine yazık diye düşünüyorum. Güzel kâğıda layık yazı yazmalıyım. Son biçimlerini almış şiirlerimi, kimi öykülerimi çok güzel kâğıtlara yazmayı yada yazılmasını isterim; bu yazıların en güzel kâğıtlara bile layık olduğuna inanıyorum ama, bu yazılar da gazetelerde, dergilerde yayımlandığı yada kitap olarak çıktığı için artık güzel kâğıtlara yazmayı gerektirmiyor. İşte buyüzden güzel kâğıtlara yazmaya kıyamıyorum. Yazacağım yazıyı kâğıdın güzelliğine layık bulmuyorum. O çok güzel, kâğıtlara gelişigüzel yazılar, notlar, müsvetteler yazarsam, kâğıdın güzelliğine haksızlık edecekmişim gibi geliyor. Bunun cimrilikle, cimriliğimle bir ilişkisi var mı? Sanmıyorum; varsa da doğrudan değil, pek dolaylı olarak...

İnci Asena'nın armağanı bu deftere yazacağıma söz verdim. Ama ne yazabilirim? Günlerce düşündüm. Sonunda bu deftere rüyalarımı yazmaya karar

verdim. Niçin rüyalarımı? Herşeyden önce rüyalarımı çok seviyorum; kötü rüyalarımı da, korkunç rüyalarımı da... Çünkü rüyalarım da benim yaşamım, yaşamımın bir bölümü... Yaşamı ve yaşamımı çok sevdiğim için, yaşamımın önemli bir bölümü olan rüyalarımı da seviyorum. Rüyalarımı gerçek yaşamımdan ayırmıyorum; rüyalarım da benim rüya biçimindeki gerçek yaşamımdır.

Rüyalarım beni çocukluğumdan, gençliğimdenberi ilgilendirmektedir. Lise öğrenciliğimde, büyük tutkuyla herşeyi birden olmak istiyor ve olmak istediklerimin hiçbirisinden vazgeçemiyordum. Ençok istediğim bilimci (bilgin) olmaktı. Ama hangi bilim dalı? Hemen her bilim dalı ilgimi çekiyordu. En çok da matematik... Buyüzden Ali oğlumun değerli bir matematikçi olması, bir baba bencilliğiyle beni çok mutlu etmektedir. Kendi tutkumun Ali oğlumda sürdüğünü ve ölümümden sonra Ali oğlumda süreceği gibi bir duygu taşıyorum. Biliyorum bu bir babalık bencilliğidir ama, son kertede insancıl bir bencillik.

Sonra kimya... Sonra fizikçi olmak... Ama bunlar hep soyut planda. Astronomi beni çok çekiyordu. Daha sonraları jeoloji... Bir ara psikoloji... Ah ben hangi birini olacaktım? Hepsini birden olmak istiyor ve hiçbirinden vazgeçemiyordum.

Benim bütün ortaokul ve lise öğrenciliğimde bütün sınavlarda her dersten en yüksek numarayı alışımın nedeni, salt sınıf birincisi olmak tutkusu değildi. Bundan daha çok çocukluğumdanberi bütün bilim dallarına duyduğum aşırı ilgiydi, ben o bilim dallarının insanı olacaktım ve hiçbirinden uzak kalmak istemiyordum. Salt bu da değil ... Asker okulunda okuduğum ve bize sürekli bu telkin yapıldığı için general olmak, büyük bir komutan olmak da istiyordum. Dahası var, yazar, şair de olacaktım, hatta ressam da...

Bunların hiçbirini olamadığım için sonunda yazar olmak zorunda kaldım. Ama bir kuramsal fizikçi, bir matematikçi olamadığım, bir bilimci olamadığım için hâlâ kendime acır dururum.

Lise onuncu sınıftayken – belki de dokuzuncu sınıfta – bir gazetede okuduğum bir haber beni çok ilgilendirmişti. Sanıyorum "Son Posta" gazetesiydi... Yine sanıyorum, bir Alman profesörüydü, gazetedeki haberde profesörün, insan beyninden dağılan enerji dalgalarıyla, özel olarak yaptığı bir saati (saat gibi göstergeli bir aygıtı) işlettiği bildiriliyordu. İnsan beyni... Bir mucize! Mucizeler mucizesi! Ben herşeyi bırakıp bu mucizeler mucizesiyle uğraşacak, onun bilimcisi olacaktım.

İşte o günlerde rüyalar beni daha yakından ilgilendirmeye başlamıştı. Bunda ruhiyat (psikoloji-ruhbilim) öğretmeni Vedat Bey'in derslerinin de etkisi olduğunu sanıyorum. Ne şaşılası şeydir ki, Vedat Bey'in Freud'dan sözettiğini hiç anımsamıyorum. Nasıl olur? Sözetmiş olsaydı kesinlikle anımsardım. 1932-33 yılındaydık. Altı yıl sonra Freud dünyamızdan ayrılacaktı ve bizim ondan daha haberimiz bile yoktu.

Rüyalar... Ve rüyalarım, işte o zamandan beri hep ilgimi çekmiştir; elbet bilimsel olarak değil, ancak yayınsal olarak... Dahaca kitap olarak yayımlanmamış olan *Mum Hala* adlı kitabımın notları arasında rüyalarıma ilişkin pekçok not ve günceler vardır.[2] Rüyalarım üzerine, rüyalarımdan esinlenerek yazdığım öykülerim de var. Örneğin çok sevdiğim "Rüyalarım Ziyan Olmasın" başlıklı öyküm

gibi...[3]

İşte burda cimriliğim (isterseniz tutumluluğum deyin) iyice kendini gösteriyor. Ben yaşamımın hiçbir parçasının, en küçücük parçasının bile ziyan olmasını istemem. Yaşamın her parçası bütünüyle bir işe, bitakım işlere, insanlara yararlı olmalıdır. Benim gibi cimri insan başka nasıl düşünebilir? Salt yaşamımdan değil, öldüğümde cesedimden de yararlanılmalı, hiçbişeyim ziyan olmamalıdır. Cimrilerin cimriliklerine değgin çok şey anlatılır. (Bunlardan biri *Borçlu Olduklarımız* adlı çocuk kitabımdaki bir gerçek olayı anlatan "Eşi Bulunmaz Bir Cimri" başlıklı öyküde anlattığım olaydır ki, kendi yazdığım bu öyküyü her okuyuşumda ağlarım.) Ama bu cimriler içinde rüyalarının bile ziyan olmamasını isteyenini duymadım. İşte ben rüyalarımın bile ziyan olmamasını, bir işe yaramasını isteyen dünyanın en cimri bir cimrisiyim.

Rüyalarım da benim yaşamım, hem de yaşamımın en güzel bölümleri... Çoktanberi rüyalarımı yazmak istiyorum. Ama hep istekle kalıyor, bitürlü zaman, fırsat ve olanak bulamıyorum. Rüyalarım (belki herkesin rüyası da) ne ilginç, ne güzel, ne renkli, ne zengin... Hiçkimsenin uyanıkkenki fantezisi, rüyaları kertesinde fantazia olamaz, hiçbir imgelem, rüyalarımızın imgeleri kertesinde zengin ve imgesel olamaz.

Çocukluğumdanberi rüyalarımı olduğu gibi – hiçbir sanat ve teknik katkı olmadan – yazmış olsaydım ne büyük bir başyapıt olurdu kimbilir... Salt benim rüyalarım değil, kimin rüyası yazılsa rüyalardaki görüntüler olduğu gibi yazıya aktarılabilse, birer başyapıt olurdu.

Çocukluğumdanberi rüyalarım... Yetmişbeş yaşında olduğuma göre, altmış yıllık rüyalar... Şimdi, şu anda kaçırdığım bu büyük fırsatın, yitirilmiş zamanın acı coşkusunu duyuyorum. Bence bir insanın rüyalarını yazması, gerçeğe dayanan günce yada anı yazmasından çok daha önemli ve değerli sanıyorum. Düşünsenize : Goethe'nin yaşam boyu rüyaları, Napolyon'un, Shakespeare'in, Dostoyevski'nin, Çehov'un rüyaları, Atatürk'ün, Nâzım Hikmet'in rüyaları, sıradan bir insanın, örneğin bir memur emeklisinin, bir siyasi polisin, bir bakkalın rüyası... Hiç kuşkusuz bu rüyalar yazılıp saptanmış olsaydı – hiçbir karışma, değiştirme, bozma, yapaylık olmadan – bunların bilimsel değerleri de olurdu. Ama beni rüyaların bilimsel değerlerinden daha çok, yazınsal (sanatsal) değerleri ilgilendiriyor.

Sanat, elbet bir seçme işidir; yaşanılanlardan, gerçeklerden seçme... Bu seçme yapılmazsa, sanat yapıtının bütünlüğü olmaz. Yazılmasını istediğim rüyalarda elbet seçme olmayacak, ama bir yaşamın bütün rüyaları derlenince isteristemez bir bütünlüğü olacak.

Biçok resim ve yazının rüyalardan esinlenerek yaratıldığı gerçek. Kimi gerçeküstücü yapıtlar gibi... Kafka'nın yapıtlarında bizi rüya karabasanlarında dolaştırması, sanırım kendisinin rüyalarından esinlenmesidir.

Benim rüyaların yazılması dediğim bu değil, çünkü bunlarda doğal olarak, seçme, değiştirme, birleştirme var.

İnci Asena bana bu defteri verirken, cimriliğimden bu deftere yazamayacağımı sanarak, "Ama yazacaksınız!" deyince, ne yazabilirim diye çok düşündüm. Sonunda rüyalarımı yazmaya karar verdim. Niçin rüyalarımı? Çünkü rüyalarımı

yazbozsuz, karalama yapmadan (müsveddesiz) değiştirip eklemeden, çıkarmadan olduğu gibi yazacaktım; hiçbir yapaylığı ve zorlama ve seçme olmadan... Rüyamdan belleğimde her ne kaldıysa onu olduğu gibi yazacaktım.

Bu kararı verdikten sonra ne oldu?

Ben uyur uyumaz rüya görürüm, taa uyanana dek... Hatta uyur uyanık durumda, örneğin otobüs yolculuğunda uyuklarken bile rüya görürüm. Hep rüya gördüğümü, rüyanın içindeyken uyanmamdan anlarım. Her uyanışımda bir rüyadan ayrılmışımdır yada rüyadayken uyanmışımdır. Bundan anlarım ki, uykumda hep rüya görmekteyim. Ne var ki, bütün rüyalarımı sonradan anımsamıyorum. Hangi rüyaları çabucak unutup anımsadığımı, kendimi ve rüyalarımı inceleyerek saptadım. Gerçek yaşamın kendisi gibi, rüyada gördüklerimiz önemli yada önemsiz olabiliyor; önemsiz saydıklarımı hemen (daha yüzümü yıkarken bile) unutup anımsamıyorum.

Bir de yorgun olduğum zamanlardaki rüyalarımı anımsamıyorum.

Çok uykusuzsam, az uyumuşsam, çok geç yatmışsam, böyle zamanlarda gördüğüm rüyaları da pek çabuk unutuyorum.

Uykumu bol bol almışsam, yani 24 saatin 7-8 saatini uykuda geçirmişsem ve gördüğüm rüya bende iz bırakacak önemdeyse o rüyaları daha geç unutuyorum.

Hiç rüya görmediklerini söyleyenler de var. Bunlara çok şaşıyorum ve acıyorum. Rüya görmüyorlarsa, yaşamın bir mutluluğundan yoksun kalıyorlar demektir, çok yazık!..

Burda benim özgün cimriliğim yine ortaya çıkıyor. Rüya görmek de bir tür yaşamak, yaşadığını bilmek demektir. İnsan uykusunda rüya görmüyorsa yaşadığının bilincinde – rüyada olsa bile – değil, uykusunda rüya görmeyen 60 yaşında bir insan, rüyasız yirmi yılı yaşamamış, yani 60 yılda ancak 40 yıl yaşamış demektir. Ben cimri olduğumdan yaşamımın üçte birini yaşamadan geçirmek istemiyorum. Bu bakımdan rüyalarımla dolu uykularımdan çok sevinçliyim, uykularımda bile kendi kendimin ayrımındayım, yaşadığımın bilincindeyim diye...

Çocukluğumda, gençliğimde ve ortayaşlılığımda uykuya düşmandım, uykuyu yaşamın dışında saydığım için, uyku çalışmama engel olduğu için, uykunun uyuyan insana göre ölümden ayrımı olmadığı için... Hatta bir camide vaiz, uykuyu tıpkı ölüme benzetmişti. Her günümün üçte birini, her yirmidört saatimin sekiz saatini uyku ölümünde geçirmek istemiyordum. Yaşamımı olacağından daha çok uzatmak elimde olmadığına göre, belli bir yaşam sürem içinde daha çok yaşamak için ne yapabilirim diye daha ondört yaşından başlayarak düşünmeye başladım. İki yöntem bulabildim.

Biri çok yoğun, çok hızlı yaşamak, zamana çok çalışma, çok iş sıkıştırmak, zaman boşluklarını en aza indirmek, biri de olabildiğince az uyumak... Hele lisenin ya bir ya ikinci sınıfında okuduğum bir kitapta uyku üzerine verilen bilgi beni çok etkilemişti. O kitapta uykunun niteliği araştırılıyordu ve bir kurama göre uyku insanın doğal durumu değil, bir alışkanlığıydı. Yüzbinlerce yıl önce ilkel insan gece karanlığında hiçbişeÿ yapamıyor, bir kıyıya çekilip, bir ine girip, bir mağaraya sokulup sabah olmasını, yani güneşin çıkıp dünyanın aydınlanmasını bekliyordu. İşte böyle her gece karanlığında devinisiz ve uyuşuk olarak gü-

neşin doğuşunu beklemesi yavaş yavaş insanda uyku alışkanlığı doğurmuştu. Bu uyku alışkanlığı yüzbinlerce yıl sürünce insanda bir gereksinim olmuştu. Artık insan geceleri uyumadan yapamıyordu. Gece çalışırsa gündüz uyumak zorundaydı.

Kitapta bu olay bir doğru diye değil, bir kuram olarak anlatılıyordu ama, bana çok gerçekmiş gibi geldi, uykuya düşman olduğum için... Değil mi ki uyku bir alışkanlıktı, öyleyse insan, her alışkanlıktan olduğu gibi, uyku alışkanlığından da kurtulabilir, diye düşünüyordum. Uyku bir alışkanlık olsa bile, bir yaşam süresinin değil, yüzbinlerce yılın alışkanlığı olduğunu – işime öyle geldiği için – gözden uzak tutuyordum. 50-55 yaşıma dek yaşamım daha az uyumak için uykuyla savaşımla geçti. Günde 4-5 saat uykuyla yetinmeye çalışıyordum. Buna karşılık, işimin az olduğu zamanlarda haftada, on günde bir, gündüzleri uyuyordum. 30-45 yaşlarım arasında gece gündüz uyumadan iki, üç, hatta üç buçuk gün sürekli ve yoğun çalıştığım çok ve sık olmuştur. Bu sıklık azalarak uyumadan çalışmalarım 70 yaşıma dek sürmüştür. Şimdi bile, iç yada dış gezilere çıkacağım zamanlar işlerimi yetiştirebilmek için sabahlara dek uyumadan çalıştığım olmaktadır.

28-29 yaşındayken 23 Tümen İstihkâm Bölük Komutanı olarak Zonguldak'a uçaksavar top mevzileri yaptırıyordum. Geceleri, Karadeniz'in karşı kıyılarından (Sovyetler Birliğinden) sürüyle uçan bıldırcınlar Zonguldak tepelerine gelip ağaçların, çalıların aralarına düşerlerdi. Uzun yol uçmuş bıldırcınlar yorgundular. Bıldırcın yağmuru olduğu geceler – Zonguldaklılardan öğrenmiş olacaklar – ellerine bölüğün gemici fenerlerini alır, çalılar arasına düşmüş yorgun bıldırcınları, dalından düşmüş armut gibi toplarlardı. Gece fenerinin ışığında gözleri görmeyen bıldırcınlar, yorgun da olduklarından elle toplanırdı. (Buna avlanmak demek ayıp olur.) Erler torbalar, çuvallar dolusu bıldırcın getirirlerdi. Bir gece bu bıldırcın toplamasına ben de çıkmıştım. Toplanan bu yorgun bıldırcınlar hemen kesilip pişirilip yenilirse yiyen zehirlenirmiş. Zehirlenenler varmış. Çünkü uzun yol yorgunu hayvanın kanı zehirli... (toksin) Buyüzden toplanan, yorgun bıldırcınlar dinlendirilir, sonra kesilirdi. Kandaki toksin, çalışmaktan, yorgunluktan (daha çok fizik çalışma) oluyor.

Uykunun, 12-16 saat çalışan insanın dinlenmesi, kendini yenilemesi, kanında oluşan toksinden arınması için gerekli olduğu söylenir. Elbet doğrudur da, ben eskiden, uykunun ille gereksizliğini kendime kanıtlamak için, hiç çalışmadan, hiç yorulmadan, hatta bütün gün oturan, uzanan insanların da geceleri yine de uyuduklarını görünce, uykunun yüzyılların alışkanlığı olduğuna inanmak (kendimi buna kandırmak) isterdim.

Yaşlandıkça uykuya yenildim, iyice yenildim. Uykumu aldığım günler kafamın daha iyi çalıştığını, keyifle iş yaptığımı biliyorum. Öyleyse uyumalıyım yeterince diye düşünüyorum. Yetmiş yaşımdan sonra ortalama geceleri 6 saat, gündüzleri de öğle yemeğinden sonra birbuçuk iki saat uyuyorum. İki-üç ayda bir de, yine eskisi gibi hiç uyumadığım günler oluyor.

Eskiden olduğu gibi uyumamak için kendimi zorlamıyorum. Kendimi uykuya teslim ediyorum, ama yine uykuya düşmanım.

Elli yaşımdan sonra uykumda bile yaşamanın başka yöntemini buldum ve

geliştirdim. Böylece uykumu da ziyan etmiyor, uykumda bile çalışarak ondan da yararlanıyorum. Nasıl yapıyorum bunu? Diyelim herhangi bir konu üzerinde (daha çok şiir, öykü, roman, en çok da oyun) çalışıyorum. Öyle bir yer geliyor ki takılıp kalıyorum, ya yazımın kurgusunda, ya tekniğinde, ya özünde, ya konusunda, ya biçem seçiminde, ya biçemle biçim uyuşumunda çözüm bulamıyorum. Çok çalışıyorum, çok zorlanıyorum olmuyor. Gece... Zaman geçiyor. Gözlerimden uyku akıyor. İşte o zaman yatağıma kafamda takılıp kalan o sorunla birlikte yatıyorum. Yatakta, takıldığım o sorunu nasıl çözmeliyim diye düşüne düşüne uyuyakalıyorum. Bu düşünce rüyamda değişik biçimlerde sürüp duruyor. Kimileyin rüya da görmüyorum yada gördüğüm rüyayı unutuyorum. Rüyamda görmüş olayım olmayayım, kafama takılı ve kendisiyle yattığım sorun, sabah uyandığımda, bir de bakıyorum, çözülmüş oluyor. Biçok alıştırmalarla bu yöntemi hep uyguluyorum. Hemen hemen bir şiirle (ham şiirle), bir öyküyle (biçimlenmemiş bir öyküyle), yada bir oyunla yatağa girmediğim gecem yok gibidir. Örneğin, bu deftere rüyalarımı yazmamın uygun olacağını ve yazdığım bu yazının planını dün gece onunla yatarak uykumda buldum. Sabah uyandığımda artık bu deftere neyi nasıl yazmam gerektiğini ayrıntılarıyla biliyordum. İş yazmaya kalmıştı. Hatta öyle ki, daha kolay olduğu için bütün notlarımı eski yazıyla (Arap harfleriyle) tuttuğum ve birinci müsveddelerimi de eski – harflerle yazdığım halde, bu deftere yazacağım rüyalarımı yeni harflerle (Latin harfleriyle) yazmamın doğru olacağını bile uyumadan önce hiç düşünmemişken, sabah uyandığımda, kesin bir sonuç olarak bu düşünceyi kafamda hazır buldum.

Ben notlarımı, ilk müsvettelerimi eski harflerle yazıyorum, çünkü onları yine benim okuyup onlardan yararlanarak yeni harflerle (latin harfleriyle) yazabileceğimi düşünüyordum hep. Ama artık o notlardan, o müsveddelerden yararlanacak, onları yeni harflerle yazacak zamanım kalmadı. Yetmişbeş yaşındayım. Arkamda o kerte çok notlar, müsveddeler bırakıyorum ki, bunlar yazık ki hiçkimsenin işine yaramayacak. Çünkü nasıl olsa onlardan ben yararlanacağım diye o notları, o müsveddeleri o denli çalakalem, o denli çabuk ve bir çırpıda yazdım ki, gerçekte el yazım güzelken, yine de onları başkaları okuyamayacak.[4]

Artık o eski harfle yazılmış notlarımdan yararlanmaya zamanım kal[ma]dı. Bugüne dek tuttuğum dosyalar dolusu notlardan, planlardan, müsveddelerden yararlanıp da onları öykü, şiir, roman, deneme, oyun olarak yazmaya kalksam bana bin yıl yaşam gerekir. Bin yıl, başka hiçbir iş yapmadan salt yazsam, belki dolaplar dolusu dosyalarımdaki notlarımdaki yazılarımı gerçekleştirebilirim. Demek olanaksız... Bütün bunları uykumda yada anımsayamadığım rüyamda düşünmüş olmalıyım ki, sabah uyandığımda bu deftere rüyalarımı Latin harfleriyle yazmam gerektiği kararını vermiş[im]. Bu yazılar nottur ve yaşamımda latin harfleriyle yazdığım ilk notumdur. Demek bu notları öbür notlarım gibi, kendim için değil, başkaları için yazıyorum. Bu notlarımdan yararlanmaya zamanım kalmazsa, başkaları okuyabilsin diye Latin harfleriyle yazıyorum. Başkalarının işine yarar mı? Bilmiyorum, ama yaramasını çok istiyorum.

Yatağa yalnız giriyorsam – ki son yıllarda daha çok yalnız uyuyorum, yatağımı paylaşmadan – yine de yalnız sayılmam, bir şiir dizesiyle, bir öykü tasarısıyla,

bir oyunla koyun koyuna uyuyorum. Çok seyrekleşse bile bir kadın arkadaşımla yatağı bölüşüyorsam bu son zamanlarımda, artık o gece kafamda şiir, öykü, oyun filan yoktur, çünkü bunları yaşıyorumdur.

Rüyalarımın ve uykuda çalışmalarımın bana en büyük yardımı oyun yazdığım zamanlarda olmuştur, ama açık biçim oyunlarımda değil, Aziz Nesin oyunlarında... Özellikle *Biraz Gelir misiniz*'i yazdığım bir ayda, her gece bu oyunla yatmışımdır ve uykumda oyunu geliştirmişimdir. Uykularda çalışmak oyunlarıma daha yararlı oluyor. Çünkü ben oyunlarımı, tıpkı bir matematik problemini çözer gibi yazıyorum. Bir denklem gibi. Oyunlarımda denge ve ritim önemli. Oyunumda çözemediğim bir sorunu gece koynuma alıp uyursam, sabahleyin çözmüş olduğumu kaç kez yaşadım.

Bu yazıyı yazmaya 28 Ocak 1990 Pazar sabahı başlamıştım. Şimdi 29 Ocak Pazartesi saat 19,10... Bunca uzun zaman almasının nedeni, araya başka işlerin girmesi; Vakıf çocuklarımla ilgilenmek (özellikle küçükler), postadan gelen mektup ve dergileri okumak, günlük gazeteleri okumak, ivedi işleri yapmak gibi...

Sözde bu giriş yazısı kısa olacaktı da, 27/28 Ocak gecesi gördüğüm rüyayı yazacaktım. Şimdi iki rüyamı da yazamayacağımı anladım. Çünkü o rüyalarımın çekici büyüsünden uzaklaştım. Artık yazılamaz o rüyalar.

Şimdi rüyalarımı yazmaya kalkınca anladım ki, rüyanın etkisinden kurtulmadan, uzaklaşmadan yazmak gerekiyor. En iyisi görülen rüyayı uyanır uyanmaz hemen yazmak sıcağı sıcağına. "Rüyalarım Ziyan Olmasın" öykümü buyüzden seviyorum. Otelde o rüyayı görmüş ve geceyarısı kalkıp hemen yazmıştım. Ama o tam bir rüya anlatısı değildir, rüyadan yararlanarak yazılmış bir öyküdür. Oysa ben rüyalarımı, tam rüya olarak, hiç uydurmadan, ekleyip çıkarmadan, yapaylaştırmadan yazmak istiyorum. İnsan rüyalarını bu doğrulukta ve saflıkta yazarsa, bence o insanı tanımak için, anılarından daha önemlidir.

Rüyanın üzerinden zaman geçerse, hatta bikaç saat bile geçse, önce rüyanın ayrıntıları siliniyor. Oysa rüyaların en fantastik yanları bu ayrıntılar. Daha sonra da kalın çizgileri kalıyor ve giderek o da yitiyor.

Bir de tebelleş rüyalar var. Ben tebelleş rüyalarımı yılda bir, iki üç yılda bir, kimileyin daha seyrek görürüm. Çocukluğumdan beri sürer, beni bırakmaz hiç. İki üç tem üzerinedir. Aynı özde, ama değişik biçimlerde görürüm. Sanırım bu tebelleş rüyalarım ölene dek beni bırakmayacaktır. Bu tebelleş rüyalarımın hangi ruhbilimsel nedenlerimden, geçmişimin hangi labirentlerinden kaynaklandığını çok iyi biliyorum. Bu tebelleş rüyalarımı yeniden gördüğümde yazarım.

1965'lerde tasarladığım rüyaya dayalı bir de roman tasarım var. Bu romanın rüya ekseninde oluşması aile bağından, aile özgürsüzlüğünden, ev içi baskısından kaynaklanıyor. Bilmem yazabilecek miyim bu romanı günün birinde, zamanım olacak mı? Dosyası var, notları yazılmış, planı da yapılmış.

Bu deftere rüyalarımı yazabilecek miyim? Her yeni yıla girişte günce tutmaya karar veririm, ya bir, en çok iki günce yazdıktan sonra, yaşam koşulları yüzünden arkasını getiremem. Dilerim ki, güncelerime benzemez de rüyalarımı - uyanır uyanmaz - yazmaya fırsat bulurum. Daha önümde rüyalar görmeye nice zamanım varsa... Yazabilirsem. "RÜYALARIM" ilginç bir kitap olabilir. Üstelik,

sanıyorum ki, kendi türünde dünyatek (biricik) olacak.

"Rüyalarım" yada ben öldükten sonra yayınlanırsa "Aziz Nesin'in Rüyaları".

Ya yazamazsam? Olsun, hiç olmazsa bu yazıyı yazdım ya... İki gündür birikmiş, hepsi de çok ivedi bir yığın işimi yüzüstü bırakıp işte bu yazıyı yazdım, hem de ara vere vere...

Nesin Vakfı, 29 Ocak 1990, Pazartesi, saat 20,08

30 Ocak 1990, Salı, saat 8,20, Nesin Vakfı

UYKUMU almış olarak keyifle uyandığım her sabah "yaşam ne güzel, yaşam ne güzel..." bikaç kez söylenir dururum. Öyle sabahlarımda herşey bana keyif verir. Hele erken uyanıp güneşin doğuşuna yetişmişsem keyfim sonsuzdur. Çalışma odamın geniş penceresinden doğan güneşin bulutlarda her an değişen sarının, kırmızının, mavinin, her tonundaki yansımaları bana sonsuz keyif verir. "Yaşam ne güzel!" diye yineler dururum. Bu güzellikleri daha uzun seyredip tat almaya zamanım yoktur. Önce ilaçlarımı alırım. (Göz damlası, vitamin damlası, renk renk haplar ve her sabah bir aspirin...) Tüp gaz ocağına çaydanlığımı koyar, iki çalışma masamdan, dün gece hangisinde çalışmalarımı yarım bırakmışsam, hangi masanın üstünde "yarınki işler" yazılı iş dizelgesi varsa, o masama oturur çalışmaya başlarım. Biyanda da aklım küçüklerdedir o gün okula gitmemişlerse. (Şimdi iki hafta tatildeler. Küçükleri hep özlüyorum, Vakfın içinde bile, hele Sema'yı...)

İşte bu sabah böyle bir sabahım. Yazık ki radyodaki müzik değil.

Dün geceki rüyamdan anımsadıklarımı yazıyorum.

Bir evdeyim. Ahşap bir ev. Evin her yanı, döşeme, tavan ve duvarlar hep tahta kaplı, açık renk, cilalı tahtalar. Bizim Derinkuyu sokağındaki o eski ahşap ev onarılmış gibi. Evin bikaç [kat] olduğunu, üst katlardan birinde olduğumu biliyorum, görmeden. Ben salonda bir peykede oturuyorum. Salona bikaç oda kapısı açılıyor. Bu ev benim kadınlarımdan birinin eviymiş, ama hangisi olduğunu seçemiyorum. Ama o kadınla, kim olduğunu seçemediğim kadınımla konuşuyorum. Salona açılan odaları kiralayarak geçiniyormuş. Kendisi de odalardan birinde oturuyormuş. O anda hela kapısını görüyorum. Bu biçimde yaşamanın iyi olduğunu, kadının (kadınımın) geçinebileceğini, ama tek helayı kullanmanın zorluğunu düşünüyor ama, bunu söylemiyorum. Sonra salonda biriki insan görünüyor. Küçücük bir salon. Yemek yenilecekmiş, konuklarımıza yemek veriyormuş gibiyiz. Oturduğum o peyke gibi yerden kalkıyorum. Kalkınca bir de bakıyorum, pantolonum yok, donlayım. (Böyle yarı çıplak kalmak, pantolonsuz yada bir resmi toplantıda ceketsiz, kimileyin ayakkabısız yalınayak, yani eksik giysiyle kalmak benim tebelleş rüyalarımın motiflerinden biridir. Çocukluğumdan beri bu tebelleş rüyaları görürüm. Bu giysi eksikliğiyle kalışımı kendimce yorumlamışımdır. Herhangi bir yerde birden pantolonsuz, ayakkabısız, ceketsiz, hatta donsuz oluşumu rüyamda anımsamam, yaşamımın tamamla-

yamadığım, eksik bıraktığım, eksik yanlarını anlatıyor. Örneğin Darüşşafaka Lisesi'ni bitiremeden ordan kaçmıştım. Bu eksikliği içimde hep duymuşumdur, bana çok acı vermiştir. Sonra askerlikten (subaylıktan) üsteğmenken genç yaşımda mahkeme kararıyla ayrılışım da bende bir eksiklik duygusu yaratmıştır. Üstelik askerlikten ayrılmayı kendim istiyorken, ayrıldım diye her zaman sevinmişken ve benim için ayrılışım çok da iyi olmuşken, yine bu eksik bırakmayı, yarıda bırakmayı hep içimde duymuşumdur. Kolay değil, beş yıl asker lisesi, iki yıl Harp Okulu, altı yıl orduda subay olarak hizmet, hepsi onüç yıl... Daha bunlar gibi eksik hep yarıda bıraktıklarım sanıyorum ki bilinçaltıma – belki de bilinç dışıma – biyerlere gizlenmiş, rüyalarımda kendimi birden eksik giysiyle ayrımsamamla dışa çıkıyor. Benim yorumum bu. Eksik giysili, pantolonsuz falan oluşum, başarısızlıklarımı simgeliyor.)

Peykeden kalkarken, donla olduğumu ayrımsayınca hemen yine oturuyorum, başkaları donla olduğumu görmesin diye. Salonda kimse kalmayınca pantolonumu giyerim diye düşünüyorum.

Sonra ne oluyor, bilmiyorum.

O odalardan birindeyim, ama çok büyük bir oda... O hangisi olduğunu bilmediğim kadınım, Zehirli Kaktüs oluveriyor.

Rüyalarımı ben işte bir de bu birden değişimleri için çok seviyorum. Karşımızdaki insan birden değişip başka bir insan oluveriyor, sonra yine değişiyor. İçinde bulunduğumuz yer, birden başka bir yer oluveriyor. Ne olağanüstü bir fantazya...

Karşımdaki Zehirli Kaktüs!.. Ama şimdiki yaşında değil. Yirmibir yaşındaki haliyle... Denizden yeni çıkmış uskumruya benzettiğim o günlerdeki canlılığı, tazeliği, diriliğiyle... Ben hangi yaştayım, bilmiyorum. Zehirli Kaktüs'ün üstünde açık renk küçük mineler olan basmadan bir entari var. Entari kolsuz ve önü açık üçgen biçiminde. İki meme arasındaki boşluk çizgisi görünüyor.

Ayakta ve karşıkarşıyayız. Keyifli zamanlarımda (o günlerde) yaptığım gibi, iki kolumla belini sarıyorum. Belinin ne denli ince olduğunu düşünüyorum. O zamanlar beli gerçekten de inceydi ve yine o zamanlar belini iki kolumla sarar, havaya kaldırıp belini kollarımın arasında iyice sıkarak, "Ben adamı ne yaparım!" diye haykırırdım. Havadaki iki ayağını sallaya sallaya, "Ay yapma, ay yapma!" diye çığlık atardı.

Ama rüyamda havaya kaldırmadım. Başını göğsüme dayayıp kokladım. Ah, ne güzel bir koku..

Kokunun güzel olduğunu söyledim. Alaylı gülerek, benim kokudan hiç anlamadığımı, burnumun hiç duyarlı olmadığını, hatta bir yerine örneğin tentürdiyot sürdüğü zaman bile, benim çok güzel kokuyorsun dediğimi söyledi. O bunları söylerken ben, kulağımın gerçekten duyarsız olduğunu, ama burnumun hiç de duyarsız olmadığını düşünüyordum.

Böylece ayakta, kollarım onun belinde odada yürüdük. Nereye? Bilmiyorum. Belki kanepeye yada yatağa uzanacaktık.

Geniş odada, o önümde, ben geriye doğru yürürken, sağ geride geniş ve köşeli bir koltukta oturmuş, gri giysili, boyunbağlı, kırk yaşlarında, tombulla şişman arası bir adam gördüm. Bu ne? Şaşırdım. Demek, demindenberi bu adam

odada bizi seyrediyormuş. Ne yapacağımı bilemiyorum. Zehirli Kaktüs, sanki bir yerde bir eşya unuttuğunu söyler gibi, adamı orda unuttuğunu yada adamın orda olduğunu unuttuğunu söylüyor. Adama bakıyorum. Gri elbiseli, boyunbağlı çokça tombul (şişman değil) beyaz tenli, dolgun yanaklı adam başını bizden öte yana çevirmiş, öylece kımıltısız duruyor. Yüzünde hiçbir anlatım yok. Bir eşya gibi... Öteye bakıp böyle kımıltısız durarak, bizi hiç seyretmemiş olduğunu anlatmak istiyor; yani ben öyle düşünüyorum...

Dün gece gördüğüm rüyalarımdan belleğimde kalan salt bu işte... Saat : 10, 25.

Evet, daha baştan kestirdiğim gibi oldu. En son 30 Ocak'taki rüyamı yazmışım. Bugün 8 Mart 1990 Perşembe, şimdi saat 12,00 (Almanya saatiyle. Türkiye'de 13. Hiç olmazsa saat bakımından Almanya'dan ileriyiz çok şükür.) Şimdi Alman Alp'lerinde Berchtesgaden bölgesinde bir pansiyondayım. Böyle bir pansiyonda olmasaydım da yine Nesin Vakfı'nda, Aksaray yada Ankara'daki evde olsaydım, yine yazamayacaktım rüyalarımı işten güçten zaman bulup da. Dün (7 Mart çarşamba) Hattingen'den tirenle Essen'e geldim. Beni Essen'den tirene bindirdiler, 08,30'da tiren kalktı. İnter City dedikleri çok hızlı ekspres tiren. 17,09 da Salzburg'tayız. Dokuz saat tiren yolculuğu... Ama hiç bıktırıcı değil. "Ah, ah, ah..." diye diye içimden.

Kaç yıl oldu Meral'le Viyana'dan Salzburg'a gelişimiz.. 1974 müydü, 73 mü, yoksa 75 mi?[5] 16-17 yıl oldu. Salzburg'tan bende kalan şu bikaç anı : Doğa Müzesi, Mozart'ın evi, yerel özelliği olan şemsiyeler, bir gece gittiğimiz oda müziği konseri ve bir gece de Rum Meyhanesi ve sonra göller...

İstasyonda indim. Bir Alman hanım, elinde adım yazılı kartla beni karşılayacak. Kadının adı, Frau Renoth. Bavulumla... Kimseler yok. Bir zaman sonra elinde adım yazılı kartonla bir kadın, uzun tirenin arka vagonları önünden koşup tiren memurlarına beni sorarken yanına gidip kendimi tanıttım. Gencecik, güzel bir Alman kızı. Gardan çıktık. Arabasını getirmesi için beklememi söyledi. Bindim. Az İngilizce biliyormuş. Benim için daha iyi... Yolda Watzman dağını (en yüksek 8900 feet) gösteriyor. Hitler'in evini (Eagle's Nest) Kartal Yuvası'nı gösteriyor. Gara arabayla 20 km.ymiş. Yolda durup bişeyler aldı. "Bu sizin!" diye bana "Berchteryaden and its points of interest" adlı bir guide-albüm getirdi. Yolda yemek yenilecek restoranı gösterdi. Ben, pansiyonda yemek var, sanıyordum. Eve geldik. Odamı gösterdi. Kaloriferi açtı. Çay yada kahve, ne istediğimi sordu. Çay rica ettim.

Dış kapı içerden kilitliydi. Zili çalmıştı. İçerden elektrik yandı. Bisüre sonra kapı açıldı. Renoth'tan genç bir kız, kucağında iki-üç aylık bir çocuk. "Kızkardeşim ve kızım..." diye tanıttı.

Çok yorgundum. Hattingen'de sabah saat 06,00'da uyanmıştım. 9 saat tiren yolculuğu... Tirende zaman zaman uyumuş, arada Yüksel Pazarkaya'nın *Ben Aranıyor* adlı romanını okumuştum. Ama üstümde günlerin (ayların, yılların) yorgunluğu vardı. Renoth'un kızkardeşi tepsi içinde demlikle çayı getirdi. İki de küçük kutuda süt ve dört kek... Kekleri yedim. Çok güzel geldi. Banyoda şam-

puan ve sabun yoktu. Unutmuşlar sandım. Yarın söylerim, diye düşündüm. Alman hiç unutur mu? Bana verdiği albümü okudum. Kapı vuruldu. Renoth geldi, elinde telefon. Salim Sahip'le konuştuk. Yemeği dışarda yiyecekmişim. O gece yemek yemedim. Yorgundum. Bir kilometre uzaktaki restorana gidip gelmek zor geldi.

Saat 20.20'de yattım. Ancak iki sayfa okuyabildim. Lambayı söndürüp daldım. Güzel bir rüya ile uyandığımda saat 10'du. (22,00) Hemen rüyamı yazabilirdim, yazmalıydım da. Sabahleyin yazarım diye düşündüm. Ne yanlış! Bu yanlışı hep yapıyorum. Dünkü gerçek yaşamımı bile bir gün içinde unuturken, rüyamı nasıl anımsarım? Gerçek yaşam için de, rüyalarım için de, onları unutmam sanıyorum ve hep de unutuyorum. Güncemi yazmaya zaman bulamazken, nasıl zaman bulacağım da rüyalarımı yazacağım? Olanaksız...

Her yeni yıla geldiğimizde günce tutmaya başlarım. Bir gün, en çok iki gün... Yılbaşlarında beni günce yazmaya özendiren, daha çok armağan olarak gönderilen günceliklerdir (ajanda). Olsun, o bir iki günlük güncelerin bile yararı olacak bana...

Rüyalarım için de öyle. Hepsini değil, pekazını bile yazamayacağım belli. Ama nicesini yazarsam kazancım olacak.

Gece, 22,00... Tuvalete gittim, yattım. Yine ancak bir iki sayfa okuyup uyudum. Yine bir ılaya ile uyandım. Bu kez çok korkulu bir rüyaydı. Yine yazmadım. Oysa saat 06,00 idi.

Rüyamı, uyanır uyanmaz yazamasam bile, hemen not almalıyım bikaç sözcükle ki, unutmayayım.

Almanya'ya yola çıkmadan biriki gün önce Vizyon'da çıkan "Rüyalarım Ziyan Olmasın" adlı öykümü okudum. Bayıldım, çok sevdim. O denli çok sevdim ki, Üçgül'e telefon edip okumasını söyledim. Bilmem, okudu mu okumadı mı?

Bu öykümün bu denli güzel olmasının nedeni, uyanır uyanmaz rüyamı yazmış olmamdır. Her rüyamı, uyanır uyanmaz yazabilsem, bir öykü olabilir.

Rüyanın öykü olabilmesi için tıpkısının yazılması gerekmez elbet; gerçek yaşamın tıpkısının yazılmasının öykü olamayacağı gibi... "Rüyalarım Ziyan Olmasın" öykümü, öyle sevdim ki yeni kitabıma bu adı vermeyi düşünüyorum.

Saat 06,00'da uyanınca, gördüğüm o korkulu rüyayı hiç unutmayacağımı sanıyordum. Oysa onu da unuttum.

Uykularımda hep rüya gördüğümü bir de şurdan anlıyorum. Her ne zaman bir uykudan uyansam, gördüğüm, (görmekte olduğum) rüyadan da uyanmış olurum. Demek ben hep rüya görüyorum uykumda, ancak uyanmadan önceki son rüyamı anımsayabiliyorum.

Korkulu rüyalar beni hep şöyle düşündürmüştür : İnsan rüya görürken, rüyayı tıpkı gerçek yaşam gibi yaşadığından, korkudan ölebilir. Özellikle ölüm korkusunun bende kök saldığı 50-60 yaşlarım arasında bunu çok düşündüm. Kimi uykuda ölümler için şöyle söylenir : "Akşam güle oynaya eğlenip yattık, sabah kalktık ki ölmüş... Ne güzel bir ölüm! Acı çekmeden hiç..."

Hiç acı çekmeden ölen adamın korkulu rüya görüp görmediğini araştırmak, soruşturmak ve öğrenmek olanağı yoktur. Ama bana öyle geliyor ki, "ne güzel, uykusunda hiç acı çekmeden öldü!" denilenler, gördükleri korkulu rüya-

nın etkisiyle yürekleri duranlardır. İnsan gerçek yaşamında, rüyasında korktuğu kertede korkamaz. Çünkü gerçek yaşamda olaylar, doğal yasalar içinde oluşurlar. Oysa rüyada yaşadığımız olaylar doğaüstü ve olağanüstüdür; onların bağlı olduğu hiçbir yasa, kural yoktur. Bu yüzden bizi, gerçek yaşamdaki korkutucu olaylardan kat kat daha çok korkuturlar.

Hasan Ali Ediz'in ölümünün böyle olduğu söylenir. Eşi Leman Hanım'a bunun doğru olup olmadığını sormaktan hep çekinmişimdir. Denildiğine göre, gece çok korkulu bir rüya görmüş. Uyanınca gerçekle rüyayı ayırt edemeyip, rüyasında korktuğu o şeyden kaçıp kurtulmak için kendisini yatak odasının penceresinden atmış ve ölmüş.

Hasan Ali Ediz için anlatılan bu olay doğru olmasa bile, hiç olmayacak bir olay da değildir.

30 Aralık 1989 tarihli "Hürriyet" gazetesinde bir haber vardı. (Haberi o zaman kesmiştim. Kesiği buraya yapıştırıyorum.)

Bu kadının gördüğü rüyanın yarattığı korkuyla cinayeti işlemiş olabileceğine inanıyorum. Mahkemenin çağırdığı tanıklar, konunun rüya bölümünü bilemeyeceklerdir.

Rüyamızı çoğunlukla gerçekten ayıramayız. Seyrek de olsa, rüya gördüğümüzü, gördüklerimizin rüya olduğunu bilerek, hatta bunu rüyada kendimizle tartışarak gördüğümüz rüyalar da vardır. Ama çoğunlukla gördüğümüz rüya, o rüyayı görmekteyken bizim için gerçek yaşamın kendisidir.

Rüya yorumlarına haberimiz ve bilgimiz olmadan olmuş yada olacak şeylerin rüyada görüldüğüne, görülebileceğine hiçbir zaman inanmadım. Şimdi de inanmıyorum. Böyleyken, 1953 yılında Levent'te Oluş Kitabevi'ni kurup çalıştırdığım bir gece rüyamda babamı ölmüş gördüm. Rüyanın öyle etkisindeydim ki, babamın gerçekten ölmüş olabileceğini düşünüyordum. Saat 02,00 yada 03,00... Giyinip çıktım sokağa. O saatte otobüsler çalışmıyor, dolmuşlar yok.. Taksiyle gidecek param da yok. Kış günü, soğuk... Levent'ten Koca Ragıp Paşa'daki (Laleli) babamın evine yürüyerek geldim. Kapıyı çaldığımda hava daha yeni ağarıyordu. Kapıyı çaldım. Bekledim. Çünkü babam dördüncü kattan inip (ahşap evdi) kapıyı açacaktı. Kapı açıldı. Bembeyaz sakallı babacığım uzun paçalı Amerikan bezinden donuyla karşımda, yataktan kalkıp gelmiş. Şaşırdı. Ama şaşkınlığı söze dönmedi. Merakı gözlerinden belliydi. Ama her zamanki gibi kapıyı açıp, "Gel oğlum!" dedi. İçeri bile girmedim. Bayi'den (genel gazete dağıtımcısından) Levent'teki dükkânım için gazeteleri alıp dükkâna götürmenin zamanı gelmişti. "Merak ettim de şöyle bir uğradım baba..." dedim.

Merak içinde ivecenlikle ta Levent'ten Laleli'ye koşuştura koşuştura gelişimden sonra, babamı yaşar görmenin sevinciyle Babiâli'ye gidip bayiden gazeteleri aldım. Kaldığım pansiyonda o korkulu rüya ile saat 6'da uyandığımda yüreğimin çarpıntısı çok yüksekti. (50-60 yaşlarımdaki o ölüm korkusu nedense şimdilerde yok. Doğal olarak elbet yine ölüm korkusu var; ama doğal bir korku, umarsızlık yok. Neden böyle oldum? Ölümle savaşılamayacağını anladığımdan mı, ölüme teslim oluşumdan mı, umarsızlıktan mı?) Rüyadaki korkunun öyle etkisindeydim ki, bisüre yataktan kalkamadım. Sanki yüreğim duracakmış gibi... Ne şasılası, 50-60 yaşlarımdayken şimdiki gibi, yürek hastalıklarının hiçbiri

bende yokken ölümden korkuyordum da, şimdi bütün bu hastalıklar içinde, artık öyle korkmuyorum. Gördüğüm o korkulu rüya çok daha korkunç olsa, benim hastalıklı yüreğimin durmasına neden olabilir ve o zaman herkes "Ne güzel, rahat döşeğinde öldü..." der. Her ne olursa olsun, kimsenin nedenini bilmediği bir biçimde rüya görürken ölüvermek, yeğlenecek bir ölüm biçimi.

Biraz dinlendikten sonra yataktan kalktım Yine tuvalete gittim. Rüyamı yazıp yazmamakta ikircimliydim. Buraya dinlenmek için geldiğimi düşünüp yattım. Ancak romandan iki sayfa okuyabilmiştim, lambayı söndürüp uyudum.

Saat 09,00'da uyandığımda o korkulu rüyamı da unutmuştum ama, gördüğüm sonuncu rüya anlağımdaydı. Kahvaltı servisini yapan Renoth'a banyoda sabun ve şampuan olmadığını söyledim. Bunları dışardan alacağımı söyledi. Demek yöntemleri bu. Yoksa unutur mu hiç Alman!.. Kahvaltıdan sonra yazacaktım. Kahvaltı ettim. Dışarı çıkıp o tertemiz havada, doğanın sessizliğini dinleyerek yanlızlığımın kolunda bir saat yürüdüm. Odama döndüm. Bakkaldan sabun ve şampuan almıştım. Yıkandıktan sonra, rüyamı yazmak için masaya oturduğumda o son rüyamın da ayrıntıları dökülmüştü. Kala kala şu kalmıştı belleğimde : Cemal Süreya ile birlikteyiz. Neresi, bilmiyorum. Ama bir odadayız. Benim Vakıf'taki çalışma odam olabilir. Bir çalışma masasındayız. Ben masanın çalışılacak yerinde sandalyedeyim. Cemal Süreya, sol yanımdaki sandalyede oturuyor. Masanın üstü tepeleme benim notlarım yazılı kâğıt parçalarıyla dolu. Parça pürçük kâğıtlar, eskipüskü... Kimisi mukavva kutu parçası, kimisi kâğıt peçeteye, kâğıt mendile yazılmış. Demek, o masa benim masam... Bu kâğıt parçalarına benim şiirlerim ve şiir notlarım yazılı... Cemal, bunları tek tek alıp düşüncelerini. Söyleyerek seçiyor. Niçin seçtiğini bilmiyorum; neler söylediğini de anımsamıyorum.

İşte o rüyadan belleğimde kalan, yazık ki, salt bu sahne. Oysa bu sahnenin önceleri sonraları vardı.

Aynı gecede üç kez uyandığımda üç başka rüyanın sonundayım. Her zaman da böyle oluyor. Bundan çıkardığım sonuç şu : Demek, ben her uyuduğum zaman rüya görmekteyim, ama uyandığım zamanki son rüyamı anımsıyorum yada gördüğüm rüyanın etkisiyle uyandığım için o rüyayı anımsıyorum yada öyle etkileyici bir rüya görüyorum ki, çok sonra uyandığımda yine anımsıyorum o rüyayı...

Bana öyle geliyor ki, hiç rüya görmediğini söyleyenler, gördükleri rüyaları anımsamayanlar. Yaşanmış bir olay, ister gerçek yaşamda, ister rüyada anımsanmıyorsa, o olay yaşanmamış, yani yok, demektir. İşte bu yüzden günü gününe yaşananı yazmak, günce tutmak, hatta anı yazmak çok önemli. Yaşadıklarımdan yazıp biyana koyduğum öyle yaşanmış olaylar var ki, ancak o yazıları, o notları mektupları okuyunca anımsıyorum. Bu, günce tutmak, yaşadığını bilmek, demek oluyor.

Tembellikten değil, zamansızlıktan günce tutamadığım için "yarınki işler" yazılı ve her akşam ertesi gün yapacağım işleri not ettiğim kâğıt parçalarını bile dosyalarımda saklıyorum. Çünkü bu kâğıt parçalarındaki notlar bile, bana unuttuğum kendi yaşamımı anımsatıyor ve ancak anımsayınca o yaşanmış olayları gerçekten yaşamış oluyorum.

Rüyalar görüldükten sonra hemen yazılmazsa unutulduğu gibi, yıllar yılı hiç unutulmayan rüyalar da var. Bunlardan biri Çiçu'yla ilgilidir. Bu rüyayı göreli kırkbeş elli yıl oldu. Hâlâ unutamadım ve sanırım hiç unutmayacağım. Neden? Bu rüyamı da o zamanlar öykü olarak yazmıştım. "Aydabir" dergisinde yayımlanmıştı. Suat Yalaz da resimlemişti. Öykü olarak yazmasaydım bu rüyamı yine anımsar mıydım? Bilemem... Öykü olarak yazdıktan başka, çok şaşılası bişey – elbet büyük bir rastlantı – o rüyayı 1968 (galiba) yılında aynen yaşamıştım; Çiçu bir gece Feneryolu'ndaki evime geldiğinde. (Bir bol zaman bulursam, bu elli yıldır unutulmayan rüyayı da yazarım. Şimdi ayırdına vardım ki UNUTULMAYAN RÜYA da güzel bir kitap adı olabilir.)

Rüyalarımı not etmeye zaman bulamadığım bu son 36 günde gördüğüm "..... rüyalardan bikaçından kimileri ayrıntıları dökülmüş olarak belleğimde... İşte birinden kalan iz. Sanırım 3/4 Mart gecesi Düsseldorf'ta Fation Hause karşısındaki pansiyonda gördüğüm...

YÖK Başkanı Doğramacı, İsmet Paşa'nın sınıf arkadaşıymış. İsmet Paşa'da İhsan Doğramacı'nın bir kötü yanını kanıtlayan bir belge varmış. Birileri bu belgeleri gösterirken, ben, İhsan Doğramacı'nın İsmet İnönü'nün nasıl sınıf arkadaşı olacağını düşünüyorum. Kendi kendime, İsmet Paşa yaşlı diyorum. Ben böyle düşünürken, daha önce ayrımına varamadığım İsmet Paşa yanımızdan kalkıp yürümeye başlıyor. Onu arkasından görüyorum. Öyle dinç ve diri yürüyor ki... Sanki, kendisini yaşlı olarak düşünmemi yalanlar gibi, asker adımlarıyla yürüyor. Ayaklarında kahverengi çizmeler var. Tıpkı, biz Harp Okulu'ndayken (Başbakanlıktan ayrılmıştı) at binip okul önünden geçtiği o süvari kılığında. Öyle sert adımlar atıyor ki... İhsan Doğramacı'nın sınıf arkadaşı olabilecek gençlikte ve belgenin doğruluğunu kanıtlamaya çalışırcasına...

İşte o rüyadan belleğimde kalan da bu sahne.

Rüyaların bir güzelliği de işte bu : Ölmüş bir insan, hem de gençlik yaşında rüyanızda sizinle yaşıyor. Üstelik ben İsmet Paşa'yla hiç birlikte olmamıştım.

Bir gece de Nesin Vakfı'nda gördüğüm bir rüyanın çirkin ve iğrenç bir sahnesi hâlâ belleğimde. Mihri Belli'yle konuşuyoruz. Esat Adil de yaşıyormuş. Mihri Belli, Esat Adil'i aşağılamak için, onun pantolon düğmelerini çözüp pantolonunun içine boşaldığını söylüyor. Çok canım sıkılıyor. Sözde Esat Adil öyle yaşlanmış ve politikadan çekilmiş ki... Yoksa nasıl olur? Esat Adil'e gideyim diye düşünüyorum. Yaşlı olduğu için kendisi politik eylemleri yürütemez ve eylemlere katılamaz ama, kimbilir ne düşünceler önerir ve neler salık verir... Böyle düşünürken, Esat Adil ölmemiş miydi, diye soruyorum kendime. Rüyamda kendimle tartışıyorum : Ölmüş müydü, yaşıyor mu? Çok yaşlı olarak yaşıyor mu, öldü mü?

Freud ve Adler'e ve bütün ruhbilimcilere göre, bu rüyanın çözümlenmesi kimbilir beni nasıl açıklar?

Rüyada utanma, baskı, özdenetim yok. Hepsinde değilse bile kimi rüyada insanın bilinçaltının, bilinçdışının olduklarından başka biçimlerde ortaya çıktığına inanıyorum; ancak bunun bilimselliği (psikiyatr'lar elinde) bana pek inandırıcı gelmiyor. Madrabazlığa, palavraya, atmaya pek yatkın bilim, ama yine de bilim...

Bir rüyamda da, yine çıkılması çok zor, dik bir yerlerden çıktım düşe kalka... Bu benim tebelleş rüyamdır. Bence yaşamım boyunca, engellerle, zorluklarla savaşımımı anlatır...

Ya aynı rüyada ya başkasında iğrenç kılıklı, hepsi serseri, pis, çirkin bir kalabalığın içine düştüm. Bu da benim tebelleş rüya motiflerimden biridir. Üç dört ayda bir, rüyamda bu iğrenç ve korkunç durumu yaşarım. Cıvık cıvık pis, yarıdan çok çıplak, yırtık pırtık paçavralar içinde, yaralı, çirkin insanlar arasında bulurum kendimi. Hırsızlar, sapıklar, hastalar, sakatlar... Kimileyin o dik araziyle bu insanlar birlikte olur. Alay ederler... Bir rüyamda bulunduğum o diklikte yerden erimiş asfalt gibi, kaygan sulu kil gibi, yarı katı yarı sıvı neft gibi bişey akıyordu. Tırmanmak için adım attıkça ayağım kayıyordu ve çevremdeki o kalabalık çılgın bir eğlence içindeydi.

Sanıyorum ki, rüyalarımın bu tebelleş sahneleri, geçmişimde yaşadığım o zor günlerimin (nezarethanelerde, candarma karakollarında, kapıaltı denilen yerlerde, ... de, tutukevi, cezaevi ve hücrelerde) anıları olarak rüyalarımda canlanıyor.

Rüyalarımın bir tebelleş motifi de çok güzel bir görünüm. Birbirinden güzel konutlar arasından geçerim; yollar, bahçeler olağanüstü... Evlerin mimarisi özgün... Burası, benim doğup büyüyüp yaşamakta olduğum İstanbul'dur da, ama ben görmemişimdir. Şaşar şaşar kalırım kendime, nasıl olmuş da bu güzel yerleri görmemişim diye...

Nesin Vakfı'nda rüyamda bir gece böyle güzellikler görmüştüm. Kesin yazmaya kararlıydım. O güzelliklerin en ince ayrıntıları bile belleğimde kazılıydı. Yatak odasından çalışma odama indim. Çocuklar, yarınki işler notu, şu bu, postadan gelenler, gazeteler derken haftalar geçti, yazamadım.

Bence rüyaların en güzeli Tayfun oğlumun rüyası... Tayfun oğlum sekiz yaşında. Vakf'a geleli dört yıl oldu.

Not etmişim, 23 Şubat 990 Cuma günüydü. Sabah, çalışma odamdayım. Okul arabasına giden çocukların gürültülerini duyuyorum. Kapı birden açıldı. Tayfun top gibi daldı içeri. "Dede, dede!" diye bağıra bağıra koşarak yanıma geldi. Öyle coşkuluydu ki, sözler ağzına sığmıyor, konuşamıyordu.

– Dede!

Her zamanki gibi yüzünü iki elimin arasına alıp öptüm.

– Ne oldu canım?

Kıkır kıkır gülmeye başladı. Bir muştu verir gibi,

– Seni rüyamda gördüm... dedi.

Öyle gülüyordu ki...

– Nasıl gördün oğlum?

– Sen de küçükmüşsün. Bizim kadarmışşın. Rüyamda bizimle oynuyordun.

Öyle gülüyor, öyle gülüyordu ki...

Arabaya yetişmesi için adını seslendiklerinden başka bişey anlatamadı ama, gördüğü rüyadan da güzel bişey söyledi :

– Dede, bu rüyamı hiç unutmayacağım.

Güle güle gitti. Arkasından bakakaldım. Ben bu çocukları ne çok seviyorum.

Rüyalar işte bunun için güzel : sekiz dokuz yaşındaki Tayfun, yetmişbeş yaşındaki dedesini, kendisi gibi dokuz yaşında görebiliyor. Bundan güzel ne olabilir Tayfun için... Ve "Bu rüyamı hiç unutmayacağım Dede!" diyor. Belki şimdiye dek çoktan unutmuştur bile, ama önemli olan, Tayfun'un rüyasını unutmak istemeyişi... Ah, Tayfun'cuğum, bütün yaşamın unutulmayacak güzelliklerle geçsin.

Rüyalar öyle güzeldir ki, gerçek yaşamımızda yaşadığımız güzellikleri anlatabilmek için "Rüya gibi" deriz. Hiçbir zaman çirkinlikler için "Rüya gibi..." demeyiz.

Berchtesgaden 8 Mart 1990
22,30 (Almanya saati)
Marburg (Dammühle,16)
Değirmenliev,13 Mart 1990

Yine bikaç gündür rüyalarımı yazmaya zaman bulamadım. Burda zaman kalırsa yazacağım.

İnsan gördüğü bütün rüyalarını anlatabilir mi bütün açıklığıyla? Sanmıyorum. Diyebilirim ki, gerçek yaşamda yaşananların, diyelim hepsi anlatılsa bile, rüyadakilerin hepsi anlatılamaz. Çünkü rüyasında kimileyin insanın ruhsal yapısının içi dışına dökülüyor, tıpkı günlerce durup kokuşmuş çöp kabının içindekilerin ortaya dökülmesi gibi. Bunların hepsi de bilinçdışımız mı? Fantezilerimiz mi? İmgelerimiz mi? Belki de hepsinin karışımı bir alaşım.

Sanıyorum ki hiçkimse gördüğü bütün rüyalarını açıklamaya yüreklenemez. Ben olabildiğimce bunu yapmaya çalışacağım, ama olabildiğince...

Sanıyorum ki, insanların anlatmaya yüreklenemedikleri rüyaları asıl ilginç olanlardır. Bu tür rüyalarımızı da ayrıntılarıyla anlatabilseydik ne güzel olurdu.

Dün gece (12/13 Mart 1990) çok değişik rüyalar gördüm. İlk gördüğüm cinsel yaşam ve ilişkiye değgin olduğu için, anlatması zor rüyalardan.

Bu rüyanın başını sonunu anımsayamıyorum.

Neden böyle bir rüya gördüm? Beşon gündenberi, özellikle geceleri kafamda hep bu konu vardı. Biyandan da ilaçların yan etkileri beni hep düşündürmekte. Hasta yüreğim, yüksek tansiyonum ve damar sertliği için aldığım ilaçlar cinsel gücü kesiyor. Oysa son aylarda, iki yıldan bu yana, sol şahdamarımdaki sesler,üfürüm başlayalıberi yüreğim de, damarlarım da hiç iyi değil. Yani cinsel güçsüzlük yapan ilaçları almak zorundayım. Buna bir de yaşlılığımı eklemek gerek. Cinsel güçsüzlük veren bu ilaçları almasam bile, yaşım dolayısıyla, elbet beşon yıl önceki durumumda değil. Buna bir de ilaçlar eklenince büsbütün elden, ayaktan ve herşeyden kesiliyorum. Buna da çok canım sıkılıyor.

Eskiden zaman zaman bu ilaçları keserdim ve yararını da görürdüm. İnme de bu yüzden geldi ya... Hekimlerin yaşam boyu almam gerekir dediği ilaçları, bende bitkinlik ve güçsüzlük yaratıyor diye uzun zaman almamıştım. Kendimi de iyi duyumsuyordum. Elbet yaşımın verdiği güçsüzlüğü doğal karşılıyordum, ama yaşımın elverdiğince cinsel gücüm yine de sürüyordu ki, işte o günlerde inme geldi. Bu son uyarıydı.

Yaşlılığımı kabul ediyorum, ama ilaçların verdiği artı güçsüzlüğü, o yapay ve zorlama güçsüzlüğü bitürlü kabul edemiyorum. Neye yarar, bu sol şahdamarım-

daki o dinmeyen bitevi sesler başlayalı, iki yıldanberi bütün ilaçları alıyorum. Yaşamın çok değer verdiğim kimi nimetlerinden yararlanamasam bile, yine de yaşamak, hem de çalışarak, üreterek, yaratarak yaşamak güzel...

Çoktanberi işte bu çelişkinin içindeyim : İlaçları bisüre olsun – on onbeş gün hiç değilse – bırakmak, bırakmamak... Ama küçük devinilerde, yorgunluklarda yüreğimin ağrıları, çarpıntıları yüzünden, ilaçları artık hiç bırakmamam gerektiğini anlıyorum.

Rüyamda bir kadınla birlikteydim. Kimdi? Bilmiyorum. Yatacağız. Yatmayı çok istiyorum. Ama kadının cinsel güçsüzlüğümden ötürü düşkırıklığına uğrayacağını, benim de utanacağımı düşünüyorum. Kadına, daha baştan ilaçların etkisiyle güçsüzleştiğimi, bunu bilmesi gerektiğini söylemek istiyorum. Ama yine düşünüyorum ki, güçsüzlüğüm salt ilaçlardan değil, yaşlıyım da... Öyleyse kadının anlayış göstermesi gerekir... Bu düşüncelerimin hiçbirini söyliyemiyorum. Kadınla yattık ve sevişttik. Ama bu sevişme doğal ve genç bir sevişme değildi. Hem kendim için üzülüyorum, hem de her yaşın o yaşla sevişmesi olur diye düşünüyorum.

Sonra ne oldu rüyamda bilmiyorum. Başka bir rüyaya geçtim. Yılmaz Güney bir kitap yazmış. Okumam için bana veriyor. Okuyorum. Okuduğum şeyin ne olduğunu bilemiyorum. Yılmaz Güney'in yazdığı kitabın bölüm başlarına bişeyler yazıyorum; eleştiri midir, açıklama mıdır, nedir bilmiyorum. Sonra bunu, kendi kitabım olarak basılması için basımevine gönderiyorum. Daha sonra düşünüyorum ki, bu kitap benim olamaz. Yazıların çoğu Yılmaz Güney'in. Ben kısa ekler yapmışım. Adımla kitabın yayımlanması ayıp olacak. Kitabı, basımevinden hemen geri aldırtmalıyım. Bir evdeyim, eski, ahşap bir ev... Sokak kapısını açıyorum. Sola yukarı yokuşlu bir kaldırım. Yılmaz Güney kırmızı bir arabanın direksiyonunda. Araba bozuluyor. Yılmaz arabada. Dışarda çok açık giyimli bir güzel kız arabayı tamire çalışıyor, çamurluğun altına uzanıyor. Biyandan da Yılmaz Güney' le konuşuyor. Kız Yılmaz'a tutkun, ama Yılmaz aldırışsız, alaylı konuşuyor.

Yılmaz, beni kapıda görürse, kızla konuştuklarını işittiğimi anlar da utanır diye, içeri çekilip kapıyı kapıyorum. Yılmaz Güney nasıl olsa gelecekmiş.

Başka bir rüyadayım. Nasıl geçtiğimi anımsamıyorum. Kitap basılacak kâğıt yapraklarından bir top... Ölçüyorum, her tabakada artan kâğıt bölümü var. Bu kâğıtlar olmaz, başka ölçüde kâğıt gerekir. Orası bir kız okulu yada kızların çalıştığı bir yer oluyor. Kız öğrencilerden yada çalışanlardan birine, bu kâğıtların kitap basımına uygun olmadığını anlatıyorum anlatıyorum, ama bitürlü anlayamıyor. Okullarda çok kötü öğretim olduğunu düşünüyorum. O zaman bir geometri kuralı uydurup söylüyorum. (Aslında uydurduğum geometri kuralı doğru.)

"Bir bütünün parçalarının toplamı, o bütün eder." Bu geometrik kurala göre, bu kâğıt tabakasından çıkarılacak kâğıt sayfaları yan yana getirilince, bu kâğıt tabakasının bütünü oluşmalı. Oysa görülüyor ki, sayfalar yan yana getirilince, geride sayfa boyundan dar bir kâğıt bölümü artıyor.

O zaman kız bilgiçlik taslıyor. Bir tabaka kâğıdı öyle boyutta sayfalara bölermişiz ki, geriye hiçbir parça artmaz ve "Bir bütünün parçalarının toplamı, o

bütün eder"miş. İyi ama, sayfaların boyunu kâğıt tabakasına göre belirleyemeyiz ki... Sayfaların boyu baskı makinesine göre belirli ve bu yüzden tabakadan kâğıt artıyor. Başka kız öğrenciler de var. Öğrencilerin bilgisizliklerine şaşıyorum.

Evde oluyorum. Bizim evmiş. Meral de karımmış. Evin düzensizliğine canım sıkılıyor. Bu evi hiç olmazsa ben güzelleştirmeliyim, diye düşünüyorum. Sonra dikdörtgen bir çadır içinde oluyorum. Orda uyuyacakmışım. Yastıklar var. Meral'i çağırıyorum bişeyler istemek için... Dışarda yağmur...

Marburg (Dammühle 16-13 Mart 1990) Saat: 11,20

8/9 Mart 1990 gecesi Berchtesgaden'de gördüğüm rüyayı nedense bir kâğıt parçasına eski harflerle yazmışım. Rüya defterimin yanımda olmadığını mı sandım, yoksa not diye mi yazdığımı bilmiyorum. Buraya o notu aktarıyorum :

Helikopter gibi bişey, ama helikopter değil. Küp biçiminde. Dört yüzünde "Nesin Vakfı" yazılı. İnsanların üstünden, alçaktan uçuyor. Sokaktakiler yığılmış, merak ve şaşkınlıkla bakıyorlar. Ben yerdeyim. Nesin Vakfı'nın böyle bir aygıt yada taşıtı olduğu için övünüyorum. Bu taşıta Vakıf çocuklarım binip gezerler diye düşünüyorum. Taşıtın inmesini istemiyorum ama iniyor. Cağaloğlu' nda Vilayet'in altındaki dönemecin sol yanına iniyor. Çünkü ben, her zamanki gibi, aynı zamanda iki-üç işi birden yapmak ve yaptırmak istediğim için, o helikoptere benzer taşıta, Babiâli'ye bırakılacak kitapları de yüklemişim. Sonra sokakta bir kürsüdeyim. Üç kişi daha var kürsüde. Biri benim kardeşimmiş. O kardeşim olan saçmasapan konuşuyor. Deli olduğunu söyleyerek ona bağırıyorum. O da, kendi adına yazılı olup bana kullanmam için verdiği telefon aparatını geri istiyor. "Al telefonunu, lanet olsun!" diye bağırıyorum.

Sonra Nesin Vakfı'ndayım. Büyük bir odadayım. Çalışma odam gibi. Birileri var. Vakıf'taki hizmetlilerden memnun değilim. Onlara, ben olmayınca Vakıf'ta düzenin bozulduğunu söylüyorum. Ordakilerden bir adamla, odanın pencerelerine nasıl perdelerin daha uygun olacağı üzerine konuşuyoruz. Adam kapıyı açıp dışardaki bir kadını çağırıyor. Kadın da, perde örnekleri üzerine düşüncesini söylüyor.

18 Mart 1990, Cumartesi günü saat 20'de Akün Sineması'na gittik. Ankara Film Şenliği Kapanış gecesi için : Günter Wallraff, Barbara Munch, Osman Okkan, Renan, Haluk Gerger... Ödül verme töreninden sonra (Bana da bir ödül verdiler) filmi seyretmeye kalmadık. Çünkü yemek yememiştik. Mülkiyeliler'e gittik, kapanmak üzere. Tavukçu'ya gittik. Daha sonra Dr. Çağlar'la eşi de geldi. Rakı içtik. Eve döndük. Kendi evimi Günterler'e bıraktığım için, ben Gerger'lerde kalıyorum. Eve geldiğimde iyiydim. İlaçlarımı da almıştım. Hemen de uyudum. Sabaha karşı yürek sancısıyla uyandım ve bitürlü uyuyamadım. Sancı biyandan, şahdamarımdaki ses biyandan. Dr. Ünal, böyle durumlarda kesinlikle hemen "Isordil" almamı söylemişti ama, gözüme (glokon) zararlı olduğu için bu ilacı almaktan korkuyorum. Almadım. Ağrı kendikendine geçti, yeniden uyudum. Parça parça rüyalar gördüm, arada hep uyanarak.

Bir kadınla yattım, ama o rüyadan belleğimde bişey kalmadı.

Sonraki rüyamdan belleğimde şu sahne... Bir alçak duvarla ayrılmış set üs-

tünde bisürü yavru kuş... Keklik olduğunu söylüyorlar. Büyükleri de var, ama çoğu yavru... Elimi uzatınca kaçmaya çalışıyorlar, ama kaçamıyorlar. Yakalıyorum. İki kolumun arası keklik yavrularıyla dolu... Bunları Nesin Vakfı'na götürürüm, orda yetiştiririz, üretiriz diye düşünüyorum. Hem küçük çocuklarım da sever bunları. Yürüyorum. İki kolumun arasındaki keklik yavruları, köpek yavruları oluyor. Çoban köpeği yavruları. Kollarımın arasında kıpır kıpır. Yere düşürmemeye çalışıyorum. Öyle sevimliler ki...

Yine uyandım. Tuvalete gittim.

Ağrı yok, ama uyuyamıyorum. Sabah ezanları başladı. Epiy zamandanberi, İstanbul'da olduğu gibi burda da (Ankara'da) müezzinler yeni yöntem uyguluyorlar. Sabah ezanını aynı saatte okumuyorlar. Biri ezanı bitirince, öbürü başlıyor. Böylece, ençok on dakikalık ezan, camiden camiye ulanarak bir saat kadar sürüyor. Bunun iki amacı olsa gerek. Biri, kendilerince daha uzun müslümanlık propagandası yapmak. İkincisi olumsuz bir insancıl duygu : Değil mi biz erken uyandık, öyleyse herkes uyansın...

Uyumuşum.

Bir apartman dairesindeyiz. Orası benimmiş. Sınıf arkadaşım Selahattin Zeren'le Mehmet Karahasanoğlu... Dördüncümüz bu ikisinin gerçek yaşamda hiç tanımadıkları biri... (Kim olduğunu şimdi unuttum. Rüyaların güzellikleri saymakla bitmez. Birbirlerini görmemiş, tanımamış insanlar, rüyamızda biraraya geliyor. Kollarımın arasındaki keklik yavruları köpek yavruları olabiliyor. Ölmüşlerimiz rüyalarımızda yaşıyor. Yaşlılar, rüyamızda çocuk olur. Bunlar bana çok güzel geliyor.)

Oyun kâğıtları dağıtılıyor. Benim elimde üç onlu var. Şaşırıyorum; ben bu denli şanssızken nasıl olur da ilk elde bana üç onlu gelir!.. Hiç olmamış bişey. Şansım dönmüş olacak diye düşünüyorum. İkinci elde kâğıt almıyorum. Hepsi oyuna girsinler diye çok artırmayayım diye düşünüyorum. Bir birayla açıyorum. İkisi çekiliyor. Karşımdaki iki kart alıyor, ben kart almıyorum. Sonra... Tiyatrodaki ara gibi, bu pokerde ara varmış. Ara verince, bulunduğumuz yapıdan çıkıp karşıdaki apartmana geçtik. Üçü orda masaya oturdu. Benim büyük aptestim geldi. Bu verilen ara süresinde aptest edip gelirim diye düşündüm. Aptest etmek için, karşıdaki benim eve gitmeliymişim. Ama kapıdan değil de, çatıdan kayılarak iniliyor sokağa. (Oysa kapıdan girmiştik.) Sokağa inmek için eğimli beton çatıya çıkıp bir de aşağı bakıyorum ki, çok yüksekteyim. Çok şaşırıyorum. Çünkü biz, birinci kata girmiştik. Şimdi nasıl oluyor da üçüncü katta oluyoruz? Aşağı kata inip yine beton zeminli eğimli çatıdan kayarak aşağı ineceğim. Tam kayarken uca gelince, bir de bakıyorum ki, aşağısı çok derin. Düşersem, kesin parçalanacağım. Bacaklarım aşağı sallanıyor. İki elimle sağ yanımdaki alçak duvar yükseltiye yapışıyorum. Ha düştüm, ha düşeceğim. Kendikendime kalkıp kurtulmanın olanağı yok. O duvara nice tutunsam da yavaş yavaş kayıyorum. Kurtulmak için çaba göstermeye kalksam, daha kötü, düşeceğim. Bitek kurtuluşum var. Birilerinin beni tutarak çekmeleri. Bir kişi de çekemez... En az iki kişi olmalı... İçerde oynayanlara seslenmeliyim. "Selahattin!" diye bağırıyorum. Hem bağırıyorum, hem de oyunu bırakırlar mı diye düşünüyorum. Ya aldırmadan yavaş yavaş gelirlerse... Ben, eğimli beton üstünde kaymaktayım. Ya şaka yaptığımı sa-

nıp da hiç gelmezlerse diye düşünüyorum. Ve kaya kaya... Uyandım. Yüreğim küt küt çarpıyor...

İşte uykuda ölenler, bana göre, böyle korkulu rüya görürken ölüyorlar...

Dün de öğle uykusunda bir rüya gördüm. Hiç olur şey değil...

Bir Amerikalı gülmece yazarı var. Bilmiyorum, yaşıyor mu? Adının nasıl yazıldığını bile bilmiyorum. Embros Biers... Ünlüymüş ama, ben ancak iki üç öyküsünü okumuştum.

Adı bile aklıma gelmezdi. Rüyamda, Embros Biers cezaevinde tutukluymuş. Bikaç kişi ziyaretine gidiyoruz. Kimler olduğunu bilmiyorum. İki elimle göğsümün üstünde taşıdığım paketi Embros Biers'e götürüyorum. Kapalı cambazhane yada kapalı sirk gibi bir yerdeyiz. Yer, çiğnenmiş toprak. Yanlarında seyirci yeri yarı daire. Seyirci yerleri, localar gibi kat kat... Başımı kaldırıp en üst kat seyirci yerlerine bakıyorum. Orası, vişneçürüğü renginde kadife kapılarmış ve yaldızlı süslemeleri ve lambaları var. Orda, ellerinde tüfekler, askerler var. Namlular bize çevrik. Biz, yasak bir davranışta bulunursak ateş edeceklermiş... O kapalı sirk gibi yerden bir kapıya doğru ilerliyoruz.

Ya rüyanın gerisini anımsamıyorum, yada unutmuşum.

Rüyalarımı yazmaya yetişemem. 13/14 Mart gecesi Felsburg'ta gördüğüm rüyalar :

Nasrettin Hoca albümü ve bir de kitap yayımlamışım. İki kadın var... Onlara kitapları vermek istiyorum.

Sonra... Birileri konuşuyor. Biri diyor ki, Sözde karısı Selçuk, Ulvi Uraz'ı içkiye alıştırmış. Ne şaşılası rüyalar? Bu insan beyni nasıl çalışıyor?

Aynı gece başka bir rüya, Melih Cevdet Anday, bir plajdayız, bir kürsü var... Ne konuşulduğunu unuttum. Bitakım mantıksal konuşmalar yapıyorum tartışmalar konusunda. Ya ben Melih Cevdet'e, ya o bana denizle ilgili bir ödül verip alıyoruz. ❁

[1]Aziz Nesin her akşam, 'Yarın Yapılacak İşler' başlığıyla, bir yüzü yazılmış, eskimiş, yırtılmış, sararmış kâğıt parçalarına çoğu zaman eski Türkçe notlar alırdı. Bu notlan da zaman geçtikten sonra atmaz, onlan dosyalardı

[2]*Mum Hala*'nın birinci cildi yayımlannıştır.

[3]Aziz Nesin'in aynı adlı kitabında yayımlanmıştır.

[4]Yine de okumaya çalışıyoruz! Ali Nesin

[5]Doğru tarih 1977'nin Temmuz sonu. Ali Nesin.

HÜSEYİN ERDEM

Bir Dal Sardunya

BEMBEYAZ damarlarımı kızıl ve güneşten kavrulmuş toprağın bağrına gömdüklerinde neredeyse ölmek üzereydim. Dalımdan koparılıp buralara getirildiğimden bu yana kaç gün kaç gece geçti, ne kadar zaman aktı bilemiyorum. Hangi güçle yaşayabildim yollarda, nasıl kök salabildim bir yudum suya, toprağa konduğumda aramızda bağ kurabilmek ne zordu bana, anlatması çok uzun. Nice zamandır ilk kez bir akşamüstü kızgın, kızıl bir toprağın bağrında yudum yudum su içtim, yollarda yeni verdiğim nazlı yapraklarıma taşıdım.

Masmaviydi gökyüzü, bir yolculuğa çıkmış birkaç beyaz bulut art arda, kat kat, bir turna sürüsü. Kocaman, sımsıcak ve dolu dolu bir güneşin altında büyümeye başladım. Yanımda yöremde benim gibi sardunyalar vardı. Kırmızı, beyaz, pembe renkleriyle dallı budaklıydılar. Her birinin ne acıları ne öyküleri var. Kimlerin bakımlı saray ve konak bahçelerinden, hangi korsan gemilerinden geçip gelmişler, nice kölelerin elinde solmadan varmışlar buraya, kim bilir daha nerelere dağılmışlar. Ne öykülere tanıklık etmişler, ne insanlar, ne hayvanlar ne bitkiler görmüş, tanımışlar, ne diller duymuşlar.

Ben daha küçücük bir daldım. Bugüne dek çok yeni çiçekler tanıdım. Karanfiller, güller, akşamsefalar, cehennem çiçekleri, şebboylar, papatyalar vardı çevremde, bizi yoldan ayıran duvarların üzerinde kızıl küpler içinde fesleğenler...

Ne rüzgârlar esti yapraklarımın arasında, inanılmaz düşler yaşadım ve sayısız duygular tattım. Ne deniz kokuları geldi bana rüzgârlarla, dalgaların sesi, denizin uğultusu, kuşların cıvıltısı, böceklerin ötüşü, insan sesleri yanı başımdaydılar. Rüzgârın ezgileri, getirdikleri sardı beni, can kattılar bana hep.

Günün yorgunluğunu, akşam bahçıvanımız bize serin su verince alırdım. Kendimi karanlıkta gökyüzüne anlam ve derinlik veren kocaman yıldızlara, lacivert geceye, sarı ayın ışığına, serin rüzgâra bırakır, düşlere dalar, özlemlerimle ölür dirilirdim.

Sevgisiz boy attığımı söyleyemem burada. Dal budak salıp büyüdüğümde, top top çiçeklerim kokularını saçmaya, yaymaya başladığında, çevreme mutluluk verdiğimi anlayamayacak kadar aptal olduğumu da sanmıyorum. Bunu söylemekle de engingönüllü olmanın sınırlarını aşarak kibirlendiğimi söyleyenlere hiç izin veremem.

Nedendir bilmem, biri yapraklarıma dokunmayagörsün, çiçeklerimin rengini beğenmeyegörsün, günün en sıcak anında bile olsa, yorgunluktan bitkin dü-

Edward Hopper (1931)

şüp sarksa da yapraklarım, sevinçten içim titrer, bütün gücümü toplar canlanırım. Kızıl toprağın bağrındaki kökümün en ince damarlarında tadarım bu duyguyu.

Yapraklarıma sevgiyle dokunan bir el...

Mutluluğun en güzeli, birini sevdiğimizde, çok sevilsek bile içimizde doğan buruk sevilme özleminin bize verdiği duygularda değil midir, o doluluk ve o korkutucu boşluk? Hiçbir zaman erip gideremeyeceğimiz bir özlemin ardından koşmak, ona ulaşma yolunda birden bir buruklukla uyandığımız düşler kurmaktır belki de mutluluk. Bu anlarda kokumu bütün yoğunluğuyla çevreme saçar, benimle sevinenleri daha da sevindirmek isterim. Öyle öğrendim koparıldığım daldan, o da öyle öğrenmiş.

Bahçıvanım çevremdeki toprağı kazar, havalandırır, bana sabahları ve akşamları ve bazen da kızgın öğle güneşinde su verir. Ama dallarımın arasında benim boyumu aşan ayrıkotlarını yolmaz, sararmış yapraklarımı, solmuş çiçeklerimi koparıp atmaz. Tersine, sanki inadına çevresinde bulduğu gözüne batan ne varsa dallarımın, geniş yapraklarımın arasına sokuşturur gizler, tembelliğinden. Yeni ve ışıl ışıl renkli, canlı çiçeklerime karşın çok hazin görünürüm böylece. Tırtılların dantele çevirdiği kimi yapraklarımla, sararmış, boynunu bükmüş öteki bazı yapraklarımla, kurumuş çiçeklerimle çok acıklıydı durumum.

Yeni verdiğim top top kırmızı çiçeklerimle alev alev tutuşmuş bir çöp yığını gibiyim. Üzerimde arılarla, rengârenk kelebeklerle mutlu olurum çoğu zaman. Bu kuru yaprakları ve solmuş çiçekleri dökmek çok zor benim için, bu denli çöp varken dallarımın arasında.

Bir şeye nereden, ne zaman, ne kadar uzaktan, hangi duygu ve düşüncelerle nasıl bakıldığı önemli. Bana uzaktan baktıklarında güzel diyorlar, o zaman bana yaklaşmalarını hiç istemiyorum. Yaklaşıyorlar ve bir çöp yığını olduğum çıkıyor ortaya. Güzel ile çirkin nasıl da aynı görünebiliyorlar.

En büyük yoksulluk böyle olmak değil, çözümsüz kalmak, içinde bulunulan durumu değiştirememek. Bu gidiş değişmeli, ama nasıl. Benim elimde değil bu durumu değiştirmek. Bir fırtına kopsa, deli bir rüzgâr esse, dallarımın, yapraklarımın arasında ne varsa katsa önüne uzaklaştırsa benden, güçten düşmüş dallarımı kırmadan, kuru yapraklarımı ve solmuş çiçeklerimi alsa götürse.

Dışardan içime sıkıştırılmış çöp çıkarılmalı dallarımın arasından. Öyle olsa ben dökerim sararmış yapraklarımı, solmuş çiçeklerimi... Yenilerini vermek kolaylaşır. Rüzgâr yine eser, dallarımın yapraklarımın arasından alır götürür kurumuşları, ya da kendileri düşer, toprağa karışırlar.

Ah biri elini değdirse bana, sararmış yapraklarımı, solmuş çiçeklerimi, kurumuş dallarımı koparsa, bir iki tanesi neyse ama şu tombul tırtılların çoğunu alsa taze yapraklarımdan, şu çekirgeleri kovsa üzerimden, bitleri ayıklasa zehir dökmeden, hiç değilse dallarımın arasına sıkıştırılmış çöpleri çıkarıp atsa, yine eskisi gibi canlanır, daha sevdalı birine dönerdim. Dokunanım da çoğalırdı belki. Dalından koparıldığımdan biliyorum geçmişimi, sevinci, acıyı, benim de mi her şeyi yeniden yaşamam gerek?

BU DENİZLE çevrili kızıl topraklara nasıl geldim, neden geldim. Elimde miydi gelmek sanki benim, getirildim. Uzaklarda içi serin, taş duvarlı bir evin bahçesinde, her gün çıkrıklı bir kuyudan çekilen sularla sulanan, benden kat kat güzel bir sardunyanın dalından koparılmıştım.

Bir sonbahardı, rüzgârlı soğuk bir gece, artık yorgun, soğuk kışa hazırlanıyorduk, sarı yapraklar vermiş kendini yele uçuşuyorlardı. Bizim evin insanları da böyle, oradan oraya koşuşuyorlardı. Sesler, tanıdık, sevecen sesler korkulu, telaşlı ve acı doluydu şimdi. Bir kaçış, bir göç vardı. Bavullar bohçalar içine birkaç parça giysi, bir iki değerli mücevher, bir yağ kandili, Meryem Ana ikonaları konmuştu.

Bizleri her gün sevgiyle temizleyen, seven, toprağımızı kabartıp sulayan eller ivecen, en gürbüz ben olmalıyım ki kopardı beni dalımdan. Kuyu suyu ve gözyaşlarıyla ıslanmış bir mendile sardı dalımdan koparılmış ucumu. Bu ellerin sahibi kadın beni de aldı yanına çocuklarıyla birlikte. Bir tutam fesleğen, iki dal karanfil yoldaşlık etti bana. Bu kederli kadın su buldukça su damlattı beni saran mendile, yaralı yerime, yoksa gözyaşı döktü üzerime. Bana "geranos"um derdi.

Sonra karanlık gecelerden, dalgalı denizlerden geçtik ve bu kızıl renkli topraklara geldik. İnce beyaz damarlar vermiş yaralı yerimi gömdü kızıl toprağın bağrına. Kök saldım, dallandım budaklandım. Alev alev yandım, sevdamın bü-

tün gücünü ve sıcaklığını, özlemlerimin bütün acılarını ve umutlarını, mutluluğumun bütün coşkusunu ve buruk eksikliklerini çiçeklerimde yansıttım. Onun için yalnız mutluluk değil, hüzün de duyumsanır yeşil yapraklarım arasındaki alev alev çiçeklerimde. Benim de yaşama sevincim bu. Güzel dediler yansıttığım acılara, çektiğim özlemlere, duyduğum sevince. Bir dal da bana ver diyen, bende bir yara daha geride bırakıp aldı yaralı bir dalımı. Benden koparılan yaralı dalın nasıl, hangi acılar, umutlar ve korkularla gittiğini biliyorum sanırım. Başına neler gelir kim bilir?

Benim soyumdan çok vardı buralarda, ama nedense benim yapraklarım, çiçeklerim, rengim, kokum buradakilere belki de biraz yabancı biraz da ayrı göründüğü için olsa gerek kimilerince yadırganıyor, kimilerine ise daha çekici geliyordu. Kim bilir belki de sevenler, bu garip buralarda bari biraz çoğalsın, diyorlardı. Dağıldım bu topraklara da. Her kezinde kök salıp bu kızıl toprakta, suyla güneşle beslendim, acılarımla, özlemlerimle, umutlarımla büyüdüm durdum. Kimi zaman saksılarda, kimi zaman bahçelerde toprağa verdim kendimi. Geride kalanları bilmiyorum, ama ben geçmişimi hep birlikte taşıdım. Çoğalan acılarımı ve özlemlerimi de umutlarımla birlikte yanımda götürdüm. Götürdüklerime yeni acılar ve sevinçler katıldı. Geride kendi acılarımı da bıraktığımı sanıyorum.

Bir türdeşim anlattı lacivert bir gecede, benden çok sonra çıkmış yola. Neler yaşanmış geldiğim yerde. Bizimkileri köklerinden söküp derileri toprak renkli insanlarla birlikte götürmüşler. O da gittiği yerlerde benim acılarıma benzer acılar yaşamış. Anlatırım bir gün.

Yaşlandı beni buralara getiren kadın. O anlatırdı. Hiçbir zaman o kuyu suyuyla suladığı "turnaçiçeği" gibi ve o kadar güzel olamamışız. O incirleri ballı, asmaları salkım salkım üzümlü, gülleri rengârenk, karanfilleri katmer katmer olan avludaki gibi ve o kadar boy atamamışız. Gariplerim, bunlar da özlem çekiyor, yanıyorlar geldikleri yere derdi hep. Herkes acıyı kendi acısıyla, sevinci kendi sevinciyle ölçerdi sanırım önce, haklıydı belki de yaşlı kadın. Bize özlüyorsunuz garipler derken kendi garipliğine, özlemlerine de yanıyor ve bizi dert ortağı olarak daha da çok seviyordu.

O yaşlı eller öyle okşar, öyle bakardı ki bizlere, boyumuz biraz kısa da kalsa, rengimiz biraz soluk da olsa, kokumuz biraz daha az da gelse buraların yine de en güzeli imişiz. Yaşlı kadın bir dalı bir komşusuna verdiğinde bunları siz mavi denizin ötesinde, güneşin doğduğu yerde, bizim öte yakadaki avlumuzda görecektiniz, derdi. Kim bilir şimdi nasıldır, ne yapıyordur karşı yakada dalından koparıldığım. Çiçeklerimin en nazlı kırmızı yaprakcıklarından yuvarlak yeşil yapraklarıma, dallarıma, köküme, kökümün en ince damarlarına dek bir sızı dolaşır, kuruyup gideceğimi sanırım, onu, orayı düşündüğümde.

O zamanlarda ben üzerimde ne sararıp kurumuş bir yaprak, ne solmuş bir çiçek bilirim. Yaşlı kadın her seher ayıklar temizlerdi beni, torunlarının saçlarını tarar gibi. Yapraklarımın çiçeklerimin üzerinde, sevinç gözyaşlarıydı sanki çiyler. Mutluluk ve sevgi dolu bir çocuk gibi renk, koku ve ışıltılar verirdik çevremize. Bu eller varken çok dalmazdım düşlere. Bu ellere ben de kokumun en güzelini verir, bütün gücümü toplar canlanır, dipdiri oluverirdim. Yapraklarımdan birinden bir damla su damlatırdım, öz suyumdan. Benim sevinç gözyaşlarımdı bu

damla belki de. Yaşlı kadın da bakıp, kim demiş çiçekler duyumsamaz, ruhları yok diye, bakın o da ağlıyor der kederlenirdi.

Hep mavi göklere doğru uzamak, güneşi içimde daha çok duymak isterdim. Orada, güneşin doğduğu yerdeki gibi. Damarlarım toprağın dibinde yeni şeyler arar durur, derinlere uzardı. Kim bilir belki bir zamanlar, bir yerlerde tattığım güzellikleri, tadı bana hiç de yabancı olmayan bir şeyleri arıyor olmalıyım. Belki de özlem buydu.

BÖYLE yaşayıp gidiyorum diye dalmışken düşlere, eyvah o dalımdan koptum çoktan ve şimdiki bahçıvanımın eline düştüm ve şimdi buradayım. Bu bahçedeyim kaç yıldır. Aynı kızıl topraklarda, bir başka bahçede. Yanımda yöremde benim dallarımdan türemiş yeni öbekler beni yalnız bırakmıyorlar.

Sarı yapraklarım üzerimde, kurumuş, solmuş çiçeklerimle çok üzgünüm. Ama beni ayıklayıp temizleseler de, çevremdeki toprağı kazıp kabartsalar da, dallarım arasında boy vermiş ayrıkotlarını yolup atsalar da, o yaşlı kadının ellerinin benimle olmasını istiyorum. Ta öte yakadan beri benimle olan en eski sevdiklerimdendi o. Sararmış yapraklarımı, solmuş çiçeklerimi sevgiyle ayıklayan o ellerin üzerimde gezindiğini düşlüyorum. Şimdiki dayanılmaz özlemim bu.

Beni dalımdan koparıp iki damla su, iki damla gözyaşıyla sulayıp canlı tutarak bu topraklara getiren, beni yeniden yaşama kavuşturan o yaşlı ellerin titreyerek bana dokunduğunu, o tuzlu gözyaşlarının yapraklarıma damladığını duyumsuyorum. Yaşlı kadının o derinden gelen sesinin, benim ulaşabileceğim güzelliğin, özünde çok daha büyük bir güzellik olduğunu söylemesini, beni o kuyubaşında görmek gerektiğini anlatışını, sesinin kederli sıcaklığını özlüyorum.

Biz hemen her yere her koşula uymaya alışkınız herhalde. Her gittiğimiz yerde biraz da değişiyoruz. Kök saldığım, damarlarımın ulaşıp yaşayabildiği her toprak yurdum benim. Sabah güneşi gezinmiş yapraklarımda, öğle güneşi bir yerlerden sızıp ışınlarını ulaştırmış bana kuytularda, akşam güneşi ısıtmış beni köklerime kadar, hangisi olursa olsun öyle algılıyorum gerçeği, tam benimsemesem de kimi zaman. Yeniden korkmuyorum

Doğaya yabancılaşmamaya çaba gösterdim hep, uyum içindeyim de, böylece bencillikten kurtulma yoluna girdim belki özünde. Öğrenip bildikçe, zorlukları daha kolay aşıyorum, kendime, çevreme karşı sorumluluğu kavradıkça yeni bir aydınlanmanın ışıklarını tadıyorum içimde, bir bilince doğru gittiğimi görüyorum. Kendime güvenim artıyor, daha korkusuz olduğumu duyumsuyorum. Giderek özgürleşiyorum. Uymak zorunda olduğum kurallar, koşullar var yine de.

Bencillik yaprak pası gibi bir şey çürütüyor canlıyı. Yeniden sağlıklı olmak için doğaya dönmeli, doğayla uyum içinde ve çevredekilerle sürekli bir didişme içinde olmalı gibime geliyor. Bu uyum, bu didişme bencilliği sağalmaya götürüyor. Dallarını gülün dallarına karışsın, varsın arada dikenleri yapraklarımı yırtsın. Mavi, güzel çiçekli sarmaşık girmesin dallarımın arasına, beni tümüyle sarar, boğar. Ben ben olmaktan çıkarım. Mavi sarmaşık benden biraz uzakta çok daha güzel bir dost.

Dostsuz olmuyor ama. Bu topraklar kayıp gidiyor altımızdan. Tutunup kalabilecek miyiz bir kayaya? En önce de tutunabilecek miyiz birbirimize? Hele ben, kopararak götürüyorlar bir yerden ötekine. Bütün yeryüzü toprakları benim de sayılır diyorum, tutunacak bir hanımeli, bir gül dalı bir öbek karanfil arıyorum ama. Bu topraklar üzerinde yaşanabilecek koşullar yaratılabilir. Yurt özlemi yakıyor gene de içimi.

Bir yol bulmalı kendimi eğitmeli, tutuculuktan kurtulmalıyım. Neredeysem orayı yurt seçmeli, güzellikleri orada tatmalı, çirkinliklere karşı orada direnmeliyim. Kim bilir belki yaşamaya başladığım ilk yerimde ölümsüzlük düşüne kaptırdım kendimi. Geldiğim bu yerler yeniydi, yabancıydı benim için ama bir gerçeklikti. Yeniye, yabancı gelene uyum çabası olmadan körükörüne direnmek çürütebilir benim gibileri. Antilopları, zürafaları özlemek ama hakkım benim.

Kendi doğama uygun sürekli değişmek, biçimlerin en güzelini, özlerin en doygununu tatmak isterdim engellemeseler beni. Karışsınlar da, beni doğaya ve kendime aykırı duruma getirmesinler, sevdiğim dostlarımdan ayırmasınlar.

Düşlere dalıyorum sık sık. En eskilere, acısı daha derinlerde kalmış uzak düşlere, ilk doğduğum günlere gidip geliyorum. Geçmişime gidip gelirken hep yeni acılar, yeni sevinçler buluyor, tatmadığım, hiç duymadığım tatlarla karşılaşıyorum. Bilgi ve deneylerim arttıkça yepyeni bir geçmiş oluşuyor ardımda, yaşanmışa her gidip geldiğimde. Nasıl oldu da yaşam denilen bu yolda buralara dek gelebildim. Nasıl sığdırabiliyorum bu denli macerayla dolu ve uzun bir geçmişi içime. Hep bir iki sevdiğimizi, bizi seven birilerini özleriz, onlara gideriz düşlerimizde. Geçmişimize gidip gelirken ona içerik kazandıran hoş duraklardadır bu sevgililer. Bir yerlerde bazı acı ya da sevgi dolu anılar, hoş bir koku, güzel bir görünüm ve ortam beni güçlendiriyor, gelecekte de bunların benzerlerinin yaşanabileceği umudu veriyor bana. Her gidiş gelişte yeni derinlikler tadıyorum bunlarla. Bu, geleceğe bereketli bir tarla gibi ana olan geçmişimin yok edilmesini istemiyorum.

BEN KUZEYDEN esen, dağların arasından geçerken biraz serinleyen sıcak çöl rüzgârlarıyla ve güneyden boyları neredeyse göğe erişen deli deniz dalgalarıyla söyleşen topraklarda bir bitki zenginliği içinde açtım gözlerimi dünyaya. Her yanımdan bir başka rüzgâr eser, başka dağ ve deniz kokuları çöl ve ırmak tatları getirir. Renk renk toprakların tadını alırım rüzgârdan. Ne çok çeşidim, akrabalarım var. Renklerde ve koku vermede yarış içindeyiz birbirimizle bizler.

Çok uzun zamanlar geçti ama dün gibi anımsıyorum. Derisi toprak renkli, gözleri gece kadar kara, dişleri yıldızlarca ışıltılı, yüreği sevda dolu bir delikanlı pembe avucuyla kaptığı gibi kopardı beni dalımdan ve bir genç kızın eline tutuşturdu. Üzerimde daha yalım yalım alevler içindeydi sanki bir top kırmızı çiçeğim.

Birbirlerine bağlanmış onlarca genç kızdan biriydi bu. Art arda çıplak ayakları üzerinde rüzgâra boyun eğmek istemeyen bir sıra selvi fidanı gibiydiler, gidiyorlardı kendilerini sürükleyenlerin ardından, arkalarında başka beyazlar da vardı, elleri kamçılı. Karanlıktı ve rüzgârlıydı hava, yağmur kamçılar gibi vuruyor-

du ay ve yıldızların aydınlattığı bedenlerine. Ben bu kızlardan birinin elinde.

Ne kadar yürüdüler bilmiyorum.

Bitkindim, solmak, ölmek üzereydim. Beni tutan pembe avuçlu elin teriyle ve sevgisiyle tutuyordum yapraklarımı diri. Ne kadar gittiyseler o kadar gittik. Bir gemide, dalgaların kokusuyla, üzerime dökülen birkaç damla suyla geldim kendime biraz. İkimiz de koparılmıştık dalımızdan. O benden güç alıyordu, ben ondan. Kırmızı çiçeğimi son yaprağı soluncaya dek koparıp atmadı üzerimden.

Haftalar süren bir yolculuktan sonra, iki hörgüçlü develerin, yağız atların sırtında, yine gemi derken mavi sularda, vardık varacağımız yere.

Kızı, seçmeye gelenler arasından, bir bey beğenip aldı. Deniz kıyısında bir yalıya geldiğimizde cam bir sürahi içinde bir serin su içime tazelik verdi. Suya kavuşmak beni ne denli sevindirdiyse, beni o güne dek pembe avuçları içinde tutup besleyen, diri tutan elden ayrılmak da o ölçüde üzdü. Benim, toprağım gibiydi o el.

Bana hep o baktı. Kendisine verilen odanın penceresinden denizi seyrediyordum. Başka kimseler ayrımıma varmamışlardı daha. Yolda dökülmüş çiçekleriyle, güçsüz birkaç yaprağıyla kime ne sevinç verebilirdim ki. Ama benim toprak renkli sevdiğim, sevdalısı delikanlıdan tek yadigâr olan bana gözü gibi bakıyordu, benimle koparılıp getirildiğimiz memleketimizin dilinde söyleşiyor, bana "uhlobo lwembali" diyor, ağlıyordu.

O geldiğimiz yerin dilini öğrenmeye başlayıp sözcükleri sıraladıkça, insanlarla konuştukça, ben de kök saldım, serpilip geliştim, toprağa kavuştum çiçek verdim, görenler benden bir dal almak istiyordu. Böylece önce zenginler eliyle bütün konakların, saray bahçelerinin süsü oldum.

Oralarda çalışan insanlar beni taşıdılar kendi bahçelerine, komşularına verdiler birer dal. Herkes bana başka bir ad verdi. Benim geldiğim yerin toprak derililerinden olanlar "uhlobo lwembali" derlerdi bana. İlk geldiğimiz konakta, konağın beyi okumuş biriydi, sordular dostlarına ve bana "turnaçiçeği" dediler. Sonra "sardunya" oldu adım. "Turnagagası" diye seslenmişler bana, "leylekgagası" olmuşum kimileri için. Bilimsel adlarımızı belirlemişler, pelargonos "pelargonium" olmuş ve geranos "geranium"a dönmüş. Bunların öncesinde de sonrasında da başka adlarımız olduğunu söylüyor tanıdığım türdeşlerim.

Alıştım buranın iklimine de, dağıldım bütün kenar mahallelere. Sanırım en güzel çiçeklerimi bu kenar mahalle bahçelerinde verdim, geldiğim o ilk konaktan sonra. Hayır, saray ve konak bahçelerinde güzel bir ortamda, düzenli bir bakımım vardı. Bu tozlu kenar mahalle bahçelerinde gördüğüm sevgi bana yepyeni bir canlılık verdi. Yanımda bir ikindi çayı, bir yorgunluk kahvesi içerken kendi her çeşit konuşmalarına beni de karıştıran bu insanları ben de çok sevdim. Genç kızlar benim yapraklarımı, çiçeklerimi işlerlerdi çeyizlerine, birbirlerine gösterip benzedi mi derlerdi.

Giderek çok diller duydum, öğrendim ben. Geldiğim yerde, anayurdumda konuşulan dilde adımı biliyorsunuz. Sonra yeni insanlar geldiler o topraklara, hükmeden diller duydum. Kamçı seslerini tanıdım, ne kanlar karıştı toprağa. Güzel başları gölgemde uyuyan, öbeklerimiz arasında sevişen, birbirlerine çiçeklerimizi veren ne insanlar tanıdım. Yeni gelenler toprak renkli insanları zorla alı-

yor ve türdeşim çiçeklerin dallarını koparıyor, kimi zaman kökünden söküyor gidilebilecek her yöne götürüyorlardı, bizlere sormadan.

Geldiğim ilk konakta konuşulan dilde adım "turnaçiçeği" idi. Kim bilir belki de turnaların göç mevsiminde geldiğim için, ya da bir biçimimle beni allı yeşilli turnaya benzettikleri için... Pembe avuçlu kızla birlikte öğrendik bu dili.

Nice bahçelerden ve saksılardan, güneşli ve güneşsiz çevrelerden, sulu ve susuz yerlerden geçip geldim. Bazıları benim benzerlerimi görmüşler. Korsanlar Sardunya adasından getirmişler Anadolu'nun kıyılarında sığındıları yerlere, oradan da dağılmış soydaşlarım her yere. Beni gören bazıları da "sardunya" der bana.

BU YAZARIN evinde duyduğum dil de yine başka bir dildi. Geldiğim ilk konakta konuşulan dili de biliyor, konuklarının bazılarıyla o dili konuşuyor. Ama o bana "tolîn" diyordu kendi dilinde.

Benim dilim başka. Ben sevginin, emeğin, direnmenin, paylaşmanın, güzelliğin dilini seviyorum. Bu dili ses olarak duymasam da parmakuçlarından, onların sıcaklığından, nasırlı da yumuşak da olsalar parmakların nazlılıklarından anlıyorum. İnsan dillerinin hepsi benzer değerde ve güzel bana göre. Benimle konuştuğu dilden çok, sesinin tonu, duygu doluluğu yetiyor bana yazarın.

Bütün dillerin üzerinde, doğadaki her şeyin uyum dilini sezen, herkesin anladığı sevgi ve onur dilini seviyorum. Bu dil sözcüklerle konuşulmaz, duyumsanır.

Bu yazarın pencere kenarındaki masası üzerine, güzel bir saksı içinde kondum. Her sabah yapraklarımı sever, beni özenle sular, seyreder ve yazı yazardı. Ben eksikler içinde yaşıyordum. Su, toprak, güneş yetmiyordu yalnız bana burada. Ara sıra açılan pencereden yapraklarıma değen rüzgâr da.

Dalım bir başka dala değse.

Ama sevgi bulduğum yerde bütün eksiklerimi unutuyordum. Tamamlandığımı duyumsuyordum. Bu yazarın ellerinde vardı bu sevgi. Ve ben, benim duyduğuma benzer yanık bir özlem duyumsuyordum onun ince uzun parmaklarının ucunda. Bu parmaklar yapraklarımın arasında gezindiğinde yaşadığımı derinden duyardım, bu anlar bu saksıdaki yaşamımın en büyülü zamanlarıydı. Belki bir yazgı birliği, belki bir özlem tazeleyiş, belki bir sevgi kaynağıydı buluşmamız ama bir acılar bütünüydü bölüştüğümüz.

Bir gün evine gelen bazı insanlar ona bir şeyler söylediler üzgün ve acı içinde bırakarak gittiler yazarı. Uykusuz bir geceden sonra, sabah bavulunu topladı, giyecekleri ve yazdıkları vardı içinde, kâğıt kalem, mürekkep. Bana uzun süre baktı, yapraklarımı okşadı, bir ayrılık yaşanacaktı gene. Ya beni alıp gidecekti, ya da burada bırakacaktı. İkisi de aynı sonucu verecekti. Ayrılık, özlem, acı. Nasıl oluyordu da birbirinden tamamen ayrı iki şey aynı sonucu veriyordu.

Beni de alsın, burada kalmaktan, kuruyup solmaktan korkuyorum. Beni seven bu ince, uzun, duygulu parmaklar yapraklarımın arasında dolaşmazlarsa ne olur durumum. Saksıyı kaldırdı, tartar gibi tuttu. Ben bütün gücümü topladım kokumun en güzelini saçmaya, renklerimin en canlısını vermeye çalıştım yapa-

bildiğimce. Başka ne yapabilirdim ki. Beni görmeli, duyumsamalı, ona ait olduğumu, bensiz olamayacağını, onsuz kalamayacağımı anlamalıydı.

Keşke seveni yitirmeden önce, onun duyduğu sevginin ayrımına varabilsek.

Her şeyi az az vermeli derler. Hepsi birden verildi mi değeri kalmaz. İşte o zaman verdiği kadardır veren, verdiğinin gözünde. Karşıdaki, özünde yalnızca alabildiği kadarını aldığını görmez. Ya da kavrama gücü işte o ölçüdedir. Daha çok verilebileceğini düşünemez, ya da aynı yoğunlukta olsa bile başka türlü verilebileceği gelmez aklına. Ben hesap bilmediğim için ne verebiliyorsam ne ölçüde ve nasıl ne sürece verebiliyorsam onu sunuyorum. Karşılık görsem gücümün ötesinde de verebileceğimi sanıyorum. Belki de bu vermek değil de paylaşmak kendini, sevgini, tüm varlığını.

Ben sevdiğim ölçüde ve sürece yaşarım. Yaşamın gizi sevgidir, duyduğun, ardından koştuğun özlemlerdir, sınırsız bir verme ve paylaşma istemidir. O özlemlere kavuşma düşünde, yakaladığın kimi kendini yitirme ya da var olma anlarını mutluluk sanırsın. Bu düşlerin geçmişte bıraktıklarımıza, yaşanmışlara götüren boyutu onları bir kez yaşamış olmamıza karşın her yeni kezinde yeniliklerle de buluştuğumuz sisler ve gizler perdesi ardında doyumlar, doyumsuzluklar verir bize. Bazı eksikleri tamamlar, ama yeni eksikler de tattırır. Kimi zaman dertlerimizde buluruz yaralarımıza dermanı. Geleceğe, ulaşmak istediklerimize, daha yaşanmamışlara götüren düşler, bize gerçeğin dikenli dallarının yapraklarımızı yırtması gibi acı, ama yaşamı tattığımız için mutluluk da verirler.

Bir insan, gerçek dikenli dallar üzerinde yalınayak yürümek gibidir demişti bir kezinde. Kimi zaman gerçekle düşü birbirine karıştırırız. Yaşamak da bu olsa gerek. Düşlerde yaşadıklarımız mı gerçek, yaşadığımız gerçekler mi düş?

Sevdiklerinden ayrılmanın derin hüznü içindeydi yazar. Bu kaçıncı yerdi geldiği. Kim bilir benim gibi kaç kez kopmuştu dalından o da. O "yüreğim, yüreğim bir hançer darbesiyle sustururdum seni, eğer içinde sevdiğime duyduğum aşk olmasaydı" diye sesli okuyordu yazdığı kâğıttan, kendi anadilinde. Bana, artık orada arkadaşım sen olacaksın "tolîn" dedi.

Sonunda yazarım beni saksımla birlikte bir torbaya yerleştirdi ve yanına aldı. İlk kezdir toprak içinde bir yerden başka bir yere gidiyordum. Sevdiklerinden acıyla ayrıldı. Bir arabaya binip koyulduk yola, vapurla denizi geçtikten sonra, arabayla vardık günler sonra varacağımız yere.

Burası dostumun sürgün yeriydi. Var olagelen üzüntüsüne yenileri katıldı. Bu evde ona güzel bir oda verdiler, sevgiyle ilgilendiler onunla. O hüzünlüydü ama geldiğimiz evin insanları sevecen ve çok canlıydılar. Bu evde de başka bir dil daha konuşuluyordu.

Beni çok sevdiler. Bahçeye ekmek için bir dal istediler dostumdan. Bana "Chorteni" dediler onlar. Buraya biraz alışsın, o da benim gibi yabancı burada, dallansın çiçeklensin, veririm dedi bir dal. Kaç kez güneş doğdu, kaç kez ay çıktı bilmiyorum.

Şimdi yurtlarından uzakta yaşamak zorunda kalan bu insanlar da benim gibi dallarından koparılmış, topraklarından sökülmüş, acı dolu kişilerdi. Sevdiklerinin çoğunu yitirmişler, kalanların da her biri bir başka yere kaçmış. Sevdiklerini bulma çabasındalar.

Beni buraya getiren yazar, gelmek zorunda bırakıldığı bu yerin adını duyar duymaz bu eski dostlarının yanında kalmayı istemiş. Dostum kendisini bu denli sevgi ve anlayışla karşılayan bu insanlardan utanıyordu. Kendi kendine, benim dilimi konuşanlar da bu insanlara acı çektirdiler ama onlar beni böyle bağırlarına basıyorlar yine de diyor, acı çekiyordu. Acı çekenin unutamasa da, kendisine acı çektirenleri bağışlaması bir büyük onur, ölçülemez bir engingönüllülük olsa gerek.

Yeni dallar verdim. Sevgi neler yaptırmaz canlıya. Yerime sığmaz oldum. Taştım durdum. Nelere alışmaz canlı. Buraya da ilk kez geliyordu benim gibi bir çiçek. Saksılara, bahçelere sığmaz oldu dallarımdan çoğalan yeni çiçeklerim. Kaç kez koparıldım dalımdan artık ben de bilmiyorum. Kaç ad aldığımı da içime yazmak zor.

O kuyulu bahçedeyim. Beni seven bir kadının elleri, sevgi dolu sözleri. O yazar ne oldu, o yaşayabilenleri yurtlarından koparılmış insanlar sevdiklerine kavuştular mı şimdi, bilmiyorum...

BEN BÖYLE kendimi bu kızıl topraklara, bu sıcak güneşe, bu akşam serinliğine, bu besin dolu sulara bırakmıştım ve üzerimdeki sararmış yapraklara, solmuş çiçeklerime, tombul tırtıllara alışmıştım artık buruk bir özlemle.

Bir gün bir öğlen sıcağında, yorgunluktan bitkin bir durumdayken, yapraklarım ölgün, çiçeklerim solgunken sımsıcak sesler duydum çevremde. Ne diller bilirim ben, söyledim. Bu uzun zamandır duymadığım dillerden biri. Düş mü görüyordum? Kuyulu bahçeden anımsadığım dil miydi, o yazarın dili mi, yitirdiklerini arayanların dili mi, yalıdaki dil mi? Pembe avuçlu kızın dili mi? Birkaç sözcük daha duysam çözerim. Rüzgâr oyun etmese de getirse sesleri bana.

Canlanır gibi oldum. Ama gerek var mıydı? Bu dallarımın arası çöp yığını olmuş durumdayken... Utandım, sıkıldım. Birinin elleri gezindi üzerimde. Bunlar da o yaşlı kadının çalışkan ve dost elleri, o yazarın ince parmakları, o yitirdiklerini arayanların hünerli elleri gibiydiler, o toprak renkli kızın pembe avuçları gibi sevgi dolu, özlem dolu, acı doluydular. Topraktan başladı, ayrık otlarını yoldu önce bu eller. Gövdemi, dallarımı sevdi, temizledi. Budaklarıma, kabuk bağlamış nasırlanmış yerlerime dokundu. Sararmış yapraklarımı birer birer sevgiyle koparıp bir yana yığdı. Kurumuş çiçeklerimi çekip aldı. Tepeden kökümün en ince damarlarına dek titredim, sızı duydum, sevindim, hüzünlendim. İşte gerçek özlem buydu. Ben bu sevgiyi özlemiştim. Bu eller de o kuyulu bahçeyi, o yazı masasını, benim toprak renkli insanların yaşadığı anayurdumu özlemiştiler sanki.

Durulur mu? Bütün gücümü topladım, kokumun en yoğununu, rengimin en ışıltılısını vermeye çalıştım. Bu ellerin dokunmadığı hiçbir yerim kalmadı sanki. O gece bahçıvan beni suladığında, sanki bütün günahlarım, kirliliğim, acılarım, umutsuzluklarım yıkanıp gitti üzerimden. Canlandım, yeniden yaşadığımı duyumsadım, uzun yıllardır tatmadığım, neredeyse unuttuğum bir mutluluğa erdim.

Ertesi gün yine dallarımın, yapraklarımın arasındaydı bu eller. Artık beni

utandıracak bir kirlilik, gereğinden çok hiçbir şey yoktu üzerimde, dallarımın arasında. Beni bu tazeliğimle daha çok sevdi. Sonra en gürbüz, tomurcukları daha üzerinde olan bir dalımı kopardı gövdemden. Şimdi ben bu daldayım. Acımdayım, merakımdayım, bu sevgiyle, bu umutla duyduğum mutluluktayım. Bütün geçmişimi de alıp kökümden, onlarla birlikte elindeyim. Bir daha bu eller geride bıraktıklarıma dokunur mu bilmem, ama ben elindeyim daha onun. Dilerim düşürmez, yorulup atmaz beni yere. Ya da bir vazoda unutulup solmam.

Sanmıyorum. Ölüme yaklaştığını anlar her canlı. Benim de hünerim ellerin dilini çözmek. Parmak uçlarından o ellerin sahibinin yüreğine akıp orada tüm duyguları okumak. Koparıldığım dal da yaralı ama kökü toprakta. Ben yaralıyım daha yalnızca. Bakmayın bir dal olduğuma, ne yaralar var benim de üzerimde, saysınlar budaklarımı. Her ölüm biraz da yeni bir yaşama götürür benim gibileri. Köksüz damarsız ölüp gitmektir yazgı. Ancak sevgi, umut ve emekle canımı koruyup bu ölümden doğabilirim yeniden. Gücümü toplamalı sabretmeliyim. Başarabilecek miyim?

Bütün gücümü topladım, anılarımın ve özlemlerimin bir bölümünü, gücümün yettiği kadarını aldım umutla birlikte ve bir yaralı dal olarak bıraktım kendimi, bana böyle bildiğim, özlediğim bir sevgi veren bu ellere, bu özlediğim bütün dilleri sevdiğini duyumsadığım insanın ellerine. Biliyorum ayrılmak zor, buraları özleyeceğim, bu toprakları, suyu, burada bırakacağım dili.

Yaşar mıyım, kalır mıyım bilmiyordum daha. Bu eller beni akan suyun altına tuttu. Yapraklarımı alttan, üstten yıkadı sevgiyle. Beni su dolu bir şişeye yerleştirdi. Günde iki kez suyumu değiştiriyor, beni seviyor bu eller. Yeni bir yolculuk başlıyordu anlaşılan, yeni bir sevda, yeni bir serüven. Bu sevginin hatırına bu ellerde yaşamaya karar verdim. Nerelere gidecektim kim bilir?

Toprak, su, rüzgâr, güneş, yıldızlar ve ay, gündüz ve gece, gökyüzü nasıl olacaktı? Komşularım var mıydı? Ya da kimler olacaktılar ve nasıldılar? Bu eller beni bırakmasın da, bu özlemini çektiğim sevgi dolu eller. Gerisine katlanırım gibime geliyor.

Kaç gün geçti, sabırla kabın suyunu tazeliyor, beni su altında yıkıyor. Sonra masasına koyuyor, benimle konuşuyor ve seyrediyor beni. Kök salıp salmamada kararsızım daha. Hele gidip göreyim gideceğim yeri. Belki beğenmem. O zaman kök salmam ölürüm daha iyi. Egemen olamadığım bir gidiş bu. Bana sormadan alıp götürüyorlar. Ben belirleyemiyorum bu gidişi. Yazgı bu işte. Götürülüyorum. Bu denli yaralar almak yer yurt değiştirmek acılar ve özlem, bilmiyorum... Yeni bir yere gideyim mi gitmeyeyim mi?

Ya kuyulu bahçeye götürürse beni yeniden. Kim bilir, belki böyle seven bu eller yine beni o geçmiş güzel günlere, o kuyu başına götürür. Belki ballı incirlere, parmak dutlara yakın olur, dallarımı yine karanfillere, güllere karıştırırım. Fesleğenlere, dalından koparılıp getirildiğim sevdiğime, özlem duyduğuma buradaki canlarından selam götürürüm, daha oradaysa.

Ya döndüğümde orada bir yabancı sayılırsam, beni tanımaz, benimsemezlerse, unutulmuşsam? Ya da ben birçok şeyi kendime yabancı görür, bağ kuramazsam? İşte o zaman gerçekten yurtsuz kalırım. Şimdi hiç değilse yurt diye bir düşüm var.

Gitmeliyim bu insanla, kurusam, solsam da onun yanında olmalı sonum. Direnmekten başka çarem de yok. Neden sonum, belki de yepyeni ve güzel bir başlangıç olur bu benim için.

Bu bizim yazgımız olsa gerek. Yine ıslak bir mendile sarıldım yaralı yerimden. Ve elindeyim bu adamın. Kim bilir nereye yine bu gece vakti?

KARANLIKLARDA vardık gideceğimiz yere. Yıldızsız, aysız, serin, karanlık bir geceydi. Bir eve girdik. Yaramı saran mendili belki kök salmışımdır diye büyük bir özenle açıp çıkardı. Daha bembeyaz damarlarımı salmamıştım. Beni akar su altına tuttu yine yıkadı, taze su doldurulmuş bir bardağa koyup bardağı bir pencere kenarına yerleştirdi. Benim geçmişimde hep böyle başlanır yeni yaşama ama bir pencere camı önünde sürekli ömür geçirmek pek az bilinir. Bakalım ne olacak yarın, hele bir güneş doğsun.

Güneşsiz bir sabaha girdik. Gökyüzü kapalı, renksiz. Bizim kış güneşi bile gösterir kendini. Benim bilgilerime göre daha girmedik kışa. Havada kış kokusu, kar sesi yok daha. Dışarda bazı çiçekler var, ben içerdeyim ama.

Her gün bakıyor bana beni seven adam, su altına tutuyor, yıkıyor, bardaktaki suyu tazeliyor, sabırla yaralı yerimde bir beyaz damar arıyor, benimle konuşuyor. Yanımda başka çiçek dalları da var. Fesleğen salıverdi damarlarını girdi saksıya, balkona yerleştirildi. Ne cehennem çiçeğinden, ne karanfilden, ne de adını bilmediğim, daha tanışmadığım bir çiçekten bir haber. Onlar da benim gibi inatçı olsalar gerek.

İki ay böyle geçti...

BİR sabah yine beni yıkayıp temizledikten, yosun tutmuş gövdemi parmaklarıyla ovduktan ve pırıl pırıl yıkanmış taze sulu bardağa yerleştirdikten sonra ışığa tuttu ve bir küçük inci tanesi gibi tomurlanmış beyazlığı görünce çok sevindi. Benim yaşamamı istiyordu. O alıp getirmişti beni bu diyarlara. Yaşamalıydım. Hemen ertesi günü bir tomar damar salıverdim birden, çok şaşırdı.

Günlerden bir gün akşama doğru güzel bir saksıya konmuş bereketli bir toprağa yerleştirildim. Minicik beyaz damarlarım toprağa kavuştu haftalardan beridir ilk kez. Bu kızıl topraktan yapılmış saksıyı tanıyorum. Ama beni seven ellerin kökümü gömdüğü bu kapkara toprakla nicedir yeni buluşuyorum belki de. Damarlarım daha değmiyor saksıya. Ben maceracıyımdır ama, köklerim, damarlarım derinlerde olsun, çevreme yayılsın isterim. Başka kardeş çiçeklerin kökleriyle de yakın olmak isterim. Yaşasam mı yaşamasam mı bilmiyorum daha. Bu sevgi dolu iki el için geldim buralara dek ama yalnız bunlar yetecek mi bana?

Kim bilir kaç kezdir dalımdan koptum, koptuğum yerde bir budak bıraktım, benden de dallar koptu, acı ve özlem dolu bu yaralar zamanla nasırlanmış gibi görünse de için için sızlar. Şimdi benim bu küçücük gövdemde bile budaklanmış yaralar var. Her dalımız, her yaprağımız, her kökümüz, her tohumumuz bilir bütün geçmişini. Acı ve sevinçlerimiz, özlemlerimiz yazılmıştır her yerimize.

Günler geçti, aylar...

Benim gibi dalından koparılmışın acısını kimler bilebilir ki. Belki beni koparıp buraya getiren eller, ama kendince. Kim bilir bu öteki saksılardaki çiçekler nerelerden geldiler? Acıları var mı benim gibi? Konuşabilecek miyiz birbirimizle? Ama benim dalımdan bir yara alıp geride de budaklanmış bir yara bırakarak koparılacak olanlar bilecekler acının ve sevincin ne anlama geldiğini, tadacaklar özlemin ne demek olduğunu. Bilecekler de o denli derin olabilecek mi acıları?

Haksızlık ettiğimi biliyorum. Herkese göre acının büyüğü ve derini kendi acısıdır. Acıyı çeken bilir. Nasıl karşılaştırılır acılar birbirleriyle az ya da çok diye, derin ya da derin değil diye. Belki de benden koparılacak dallar tümüyle buranın olacaklar giderek. Benim kuyulu bahçe özlemim gibi, onlar da kırmızı toprakları, güneşi ve denizi özleyecekler.

Kuyulu bahçe, o beni tuzlu gözyaşlarıyla yaşatan kadın eski bir masal gibi gelecek onlara. O yazar da, o yitirdiklerini arayan insanlar da, o konaktaki dost insanlar da, o pembe avuçlu kız da.

Hâlâ saksıdayım. Beni seven eller yalnız bırakmadı daha beni. Karanlık, aysız ve yıldızsız çoğu geceler. Gündüzler de güneşsiz bir aydınlık.

Nasıl özledim güneşten yorgun düşmeyi günortalarında. Güneş, yerini lacivert geceleri süsleyen, onlara anlam ve giz veren aya ve yıldızlara bıraktığında, serin bir su içmeyi kızıl renkli topraktan ve yeniden dirilmeyi... En son yaşanan acı en tazedir.

Varsın bahçıvanın elleri değmesin sararmış yapraklarıma, dallarımdaki budaklaşmış yaralarıma, sararmış yapraklarıma. Varsın kurumuş yapraklarımı, solmuş çiçeklerimi koparıp atmasın üzerimden. Taşırım kendi yükümü. Beni ayrıkotları bürüsün, dallarımın arası kuru yapraklarla dolu kalsın, yeni çiçeklerimle varsın bir çöp öbeği üzerinde alev alev yanayım sevda ve özlemle.

Ay ve yıldızlarla donanmış lacivert geceleri özledim. Rüzgârı, deniz kokusunu. Hele rüzgârın getirdiği bir tutam fesleğen kokusunu, karanfilleri, gülleri.

Varsın tombul tırtıllar dantele çevirsin yapraklarımı orada, çekirgeler yesin hoyratça taze yapraklarımı.

Mavi çiçekli sarmaşık sarılsın isterse bir dalıma, karıştırsın çiçeklerini çiçeklerime.

Kırmızı toprağı özledim. Kuruduğunda yol yol, damar damar çatlayan o kırmızı toprağı. Sonra verilen suyu çılgınca içen, sonra besin katarak yudum yudum bize de içiren kırmızı toprağı. Damarlarımızı bağrına bir ana gibi basan o toprağı.

Koparıldığım dalda büyüseydim, o güneşi içimde duysam, o rüzgâra versem kendimi, yorulsam o lacivert gecelerde o aya ve o yıldızlara baksam dirilsem ve dalımda solup toprağa karışsam. Bana bakan, beni seven, büyüten insanların da bunlardı özlemleri. Geldiğim yoldan bir daha geriye gitsem, beni bugüne dek taşıyan, bir yerden bir yere götüren o ellerin sevgisini, emeğini, dertlerini sevinçlerini bir daha yaşasam.

Ama bu eller büküyor boynumu. Ben özlemi tanırım. Bu eller de kim bilir nelere özlemli. Bana her dokunduğunda onun da özlemi tazeleniyor. Benim alev alev yanan çiçeklerim onun da yüreğindeki acılar gibi. Bu yeter mi burada di-

renmeye. Yaşam hep ileriye doğru gidiş değil mi? Sonunda herkes kendi özlemiyle yalnız ama. Bu ellerde solmaya karar verdim. Bu özlem ikimizi de yakıncaya dek. Ya da ondan sonra bir başka el alacak beni, bir başka yere götürecek. Ah bu insanlar!

Yerimi değiştirse bari, biraz daha güneş ışığı değse yapraklarıma, bir yanımda bir tutam fesleğen olsa, iki karanfil koksa öte yanımda. Karanfil dayanamadı, kurudu.

Her gelen bir dalımı koparıp yeni bir çiçek yetiştirdi her yerde, her dilde ayrı ayrı adlar verdiler bana zamanlar boyu... Bu ellerin sahibi bütün adları sıralıyor, hepsiyle çağırıyor beni. Belki de benim bütün yaşadıklarımı sezinliyor da onun için böyle çok seviyordur beni.

Teselli bulmalıyım kendi kendime, bütün dünya benimdir, damarım bir yerde toprağa değdiğinde yaşayabiliyorsam, varlığım sevinç veriyorsa birilerine orası benim yurdumdur.

Benden bir dal koparıp aldılar beni, kök saldım, yine bir dal aldılar benden, böyle sürdü gitti. Beni bağrına basan toprakta, bulunduğum iklimde, duruma göre, bana bakana, ya da beni başıboş bırakana göre ayrı ayrı yetiştim hep. Ama aynı turnaçiçeğinin bir dalıydım, dalıyım da ve öyle kalacağım.

Duyabildiğim, bilebildiğim, unutmadıklarım kadarıyla bana çok adlar verdiler. İnsanlar öz dillerinde, konuştukları dillerde seslendiler bana, bazen başka bir dilde duydukları adımı anadilleriyle de söylediler. Ben ama hep ben kaldım, adım ne kadar değiştirilirse değiştirilsin.

BU DİLLERİN hepsi bana sesleniyor. Ben duyuyor ve anlıyorum bu dilleri. Ne mutlu bu kadar çok adım var benim. Ve bunlar da yalnızca duyduklarımdan unutmadıklarım, kim bilir daha hangi dillerde ne adlarım var. Yüzyıllardır çıktığım dünya gezisinde daha her yere gidemedim. Daha girmediğim topraklar, tatmadığım sular, yaşamadığım iklimler, söyleşmediğim rüzgârlar var. Güneşi, yıldızları, ayı daha her yerden göremedim.

Bu dillerin hepsi insanların dili. Ben bütün bunların üzerinde bütün canlıların, doğanın anladığı bir dili heceliyorum. Sizlere bu dilden seslenmeye, yaşadıklarımdan süzdüklerimi yansıtmaya çalıştım. Ama ben de bu bütün dillerin üzerindeki sevgi dilini daha yeni öğrenmeye, duyumsamaya, sezinlemeye çaba gösteriyorum. İnsanların bazıları bu dilin var olabileceğini sezinliyor, özlüyor ama konuşamıyorlar daha. Ben de işte bu kadar anlatabildim. Dilim daha yontulmamış bir kalem gibi.

MEHMET ZAMAN SAÇLIOĞLU

Keser ve Mucize (2)

ÖYKÜ, yaşanmış bir olayı anlatan yalın bir anı : 1916-17 yıllarında, Van'dan kaçıp Adana'da iki odalı bir eve yerleşen, bugün hiçbiri sağ olmayan on kişiyle ilgili.

Evde iki erkek var. Hilmi ve Celal. Ötekiler kadın, çocuk, yaşlı. Celal, sakin, barışçı, biraz da ürkek ve bencil. Hilmi, gözünü budaktan sakınmayan, çalışkan, deli dolu bir adam. Yokluk günleri. On nüfusun geçimi Hilmi'nin üzerinde, Celal bir işe yaramıyor. Hilmi'nin de asıl bildiği, savaşmak. Aslında subay; ama aldığı bir yara üzerine eve gönderilmiş. Kardeşi adam olsa, aileyi emanet edip, hemen cepheye dönecek; kendini zor tutuyor. Elde ne para var, ne pul. Hilmi, her sabah, evin ekmeğini sağlamak için elindeki tek gereçle erkenden evden çıkıyor. Kapıdan dışarı adımını atarken gözlerini gökyüzüne dikiyor, Tanrı'ya : "Sen madem, 'rızkınıza ben kefilim' dedin ayetinde, haydi bakalım bana kefil ol da, on nüfusa ekmek getireyim," diyor.

Babam, bu öyküyü ilk kez ben çocukken anlatmıştı ve ben, elimden geleni yaparsam, Tanrı'nın da bana kesinlikle yardım edeceğine inanmıştım. İkinci kez anlatışı ise, eski anıların sıkça yinelendiği yaşlılık günlerinin bir öğle uykusundan önceydi. Öyküyü anlattıktan sonra, gözlerini kucağındaki Kuran'a çevirmiş, güçlükle duyulan bir sesle, "Tanrı, yalnızca rızka değil, tüm bir ömre kefildir," demişti. Birkaç dakika sonra da, oturduğu rahat geniş koltukta uyuklamaya başlamıştı.

Babama göre Hilmi inançlıydı. Tanrı'nın kendisine yardım edeceğini biliyordu. Bana göre ise Hilmi, inancını epeyce yitirmişti. Ruslarla savaşırken çok dua etmiş, yalvarmıştı ama; Tanrı onu değil, cephenin karşısındaki askerleri duymuştu. Ailesi hastalık ve yokluk çekiyordu. Kapıdan çıkarken ona seslenmesinin tek bir nedeni vardı : Yeniden inanabilmek için Tanrı'ya ve kendisine şans tanımaya çalışıyordu. Ama bu seslenmede, "bana ekmek sağlamazsan sana inanmam gibi" bir pazarlık da var mıydı acaba?

Hilmi mucize mi bekliyordu yoksa? Sanmıyorum. Öyle olsaydı, evde dua ederek beklerdi gelecek ekmeği. O, mucizeyi kendisi yaratmaya çalışıyordu. Bunun için seçtiği gereç ise, kesme, çakma, yarma, kırma, sökme gibi, birden çok işe yarayan ve işlevlerinin sayısı, kullananın becerisiyle artabilecek bir nesneydi; keserdi... Evde dua ederek, ya da yalnızca tek bir işe yarayan balta, ya da çekiç gibi bir gereçle yola çıkarak Tanrı'yı güç durumda bırakmak değil; aksine, Tanrı'ya, yitirmekte olduğu inancı kendisine geri vermesi için küçük bir pay bırak-

mak, Tanrı'nın işini kolaylaştırmak istiyordu.

Düşünürken içim geçmiş, uyumuşum. Uykumdan bir başka düşünceyle uyandım. "Mucizeleri inananlar bekler. İnanmayanın, inanmaya gereksinimi yoktur ki, Tanrı'ya inanmak için mucize görmeyi beklesin. Mucize görmeyi bekleyen, inanmaya hazırlanmaktadır."

Hilmi'nin, Tanrı'dan bir yarar gelmeyeceğini bildiği için (yani inancını yitirdiği için) ondan mucize bekliyor olmasıyla; Tanrı'ya inancı olduğu ve inancını yitirmekten korktuğu için eve gelecek ekmekten Tanrı'ya düşen payı azaltıyor olması (yani mucize beklememesi) aynı şeydi o zaman. Üstelik, Tanrı, kendisinden mucize beklenmemesini de söylemişti. Hilmi her durumda inançlıydı. Yalnızca Tanrı'yla şakalaşıyordu. Gerçekten inanan, Tanrı'yla arasında özel bir dünya yaratır.

Babam uyanınca; öykünün devamını sordum.

Birkaç ay içinde Hilmi, keseri Celal'in eline vermiş, silahını alarak cepheye dönmüş.

Hilmi'nin savaşta kahramanlıklar gösterip madalya alması şaşılacak şey değil; ama Celal'in, beceriksiz elleriyle on kişiyi doyurabilmesi "gerçek" bir mucizeydi.

ŞEVKET YÜCEL

Arkadaş

ARKADAŞLIĞIMIZIN ne zaman başladığını bilemiyorum. Benzer yanlarımız pek az olduğu halde neden birbirimize bağlanmıştık? İşte işin şaşılacak yanı bu. Yarenlikleriyle ilgimi çekerdi. Gülüşleri, hiç kimseninkine benzemezdi. Konuştuğu kişileri gereksiz sözlerle hırpalamaktan hoşlanırdı. Kalın dudaklarının ucunda acı, buruk bir şeyler sezerdim. Bir kahveye oturduğumuzda, ilk kez düşündüğü tavla oyunu olurdu. Yendiği zaman söz dokundurarak gülerdi. Yenilmek, dayanılmaz bir acıydı onun için. Bu davranışını belli etmemek çabasıyla kıvranır dururdu.

Çoğu kere yollarda karşılaşırdık. Beni görür görmez yanıma sokularak koluma girer, şişman kadınlardan söz ederdi. Konuşmanın konusunu değiştirmek istediğimde kızardı bana. Nereye gitsek, kendisine üstün bir değerin verilmesini dilerdi. Bu düşüncesi yerine gelmeyince tedirginliğinin çoğaldığını görürdüm. Bir yandan yanımdan ayrılmak istemezken öbür yandan benim varlığımla erinçsiz olurdu. İçinden geçenleri belirgin olarak söylemesi en çok sevdiğim yanlarından biriydi.

Bir gün sekiz on kişi bir masa başında oturuyorduk. Oradaki kişiler çoğunlukla benimle ilgilendiler. Sonra dağıldı o kişiler. Biz bize kaldık. Sıkıntılıydı. Nedenini sordum. Gözlerime hınçla bakarak :

"Yahu sen bu kadar sevilecek adam mısın? Üstünlüğün nereden geliyor? Bunu anlayamıyorum. Ben senden daha mı az değerliyim? Bu eşek herifler bunu neden göremiyorlar?" dedi.

Birden ne diyeceğimi bilemedim. Onun bu türlü düşüncelerden uzak kalmasını diliyordum.

"Hayır" dedim, "bu konuda yanılıyorsun. Benimle ilgilenmelerinin sizin değerinizle ilişkisi olamaz. Bunu kendiniz yaratıyorsunuz. Bırakın şu kuşkuyu bir yana. Biz her şeyden önce arkadaşız. Böyle önemsiz duyguları atmalıyız kafamızdan."

Yüzünü ekşiterek baktı :

"Sen kurnazın birisin. Kendini sevdirmek için hoşa gidecek diller döküyorsun. Bana gelince, bunları yapamıyorum. Nereye gitsem övgünü yapıyorlar. İşte o zaman başıma ağrılar giriyor. Bu yüzden yaşamayı sevemiyorum. Seni başka bir ile atsalar, hiç gözümün görmediği bir ile!.."

Bunları söylerken gene o acı gülüş vardı dudaklarında. Sıkıntıdan parmaklarını sıkıyor, dizlerini oynatıyordu.

Henry Inman (1840-41)

Gerçekleri saklamadığı için seviyordum onu. Aylar geçtikçe bu sözlerine alıştım. Konuşmalar, bu yöne kaymayınca duramıyordum. Zaman zaman "Ulan" diye başlayıp beni yermeliydi.

Kimi günler iki arkadaşımız daha gelirdi yanımıza. Onlar da benim gibi onu söyletmeye çalışırlardı. Ama nedense en çok huylandığı bendim.

Gün geldi çalışmalarımın sonucunda yeni bir işe atandım. Bunu duyar duymaz hemen yanıma geldi. Eskisinden daha büyük acılar oturmuştu yüzüne.

"Ben sendeki bu şansı hiç kimsede görmedim" diyordu.

Ne derse desin gülüyordum. Ondan sonraki günlerde beni geçebilmek için türlü çarelere başvurdu. Farklı bir işte bulunmama dayanamadığını, benim yüzümden rahatının bozulduğunu söylüyordu. O günden sonra uzaklaşmaya çalıştım ondan. Ama olmadı. Nereye gitsem karşıma çıkıyordu. Şişman kadınlar üzerinde yaptığı konuşmalardan usanmıştım.

Beni küçültecek sözlerden hoşlanırdı. Aynı davranış kendine yapıldığında dayanamazdı. Bunu, yüzünde oluşan korkunç çizgi ve renklerden anlardım. Benimle birlikte yakından konuştukları, üç dört kişiyi geçmezdi. Bir şeyler yansırdı, o çatlak ve kalın dudaklarından. Kimi günler bakmaya korkardım. Oralarda gizlemek istediği kim bilir neler vardı. Ya da bana öyle geliyordu.

Akasya çiçeklerinde, arıların vızıldadığı bir gündü. Tavla oynamıştık. Yenil-

mişti. "Burada da şansın işliyor," diyerek tavlayı hızla kapattı. Gözleri kıpkırmızıydı. Ayağa kalkmıştık. Koluma girdi. "Sen benim dediklerime bakma, bunların hepsi yarenlik. Sana ne kadar bağlı olduğumu bilirsin. İşin yoksa, gel gezelim. Hem dinlenmiş hem de aldığım ev yerini görmüş olursun," dedi. Sıkılmıştım. "Olur," dedim. Yürüdük. Çarşıdan geçiyorduk. Beni bir dondurmacı dükkânına götürdü. Bu davranışını ilk kez görüyordum.

Şehrin dışındaydık. Otlar dizlerimize vuruyordu. Az ileride yeni yapı evler, onların arasında parsellenmiş yerler göründü. Orayaca sessizlik içinde yürümüştük. Bana, kendi aldığı yeri gösterdi.

"İşte şu gördüğün arsa benim. Tam dört milyar lira saydım oraya. Komşu çatlatan üç katlı bir ev yaptıracağım."

"Güle güle yaptır. Arkadaşın olarak sevinirim."

"Doğrusu ben sevinmeni istemiyorum. Üzülmen gerekir. Sen böyle bir ev yaptırsan canım sıkılırdı, çekemezdim."

"Demek benim üzülmemi istiyorsun."

"Hem de ne kadar..."

"Peki, insan sevdiği kişiye karşı böyle düşünür mü?"

"Hem seviyorum, hem de..."

"Haydi gizleme, açık söyle."

"Hayır söyleyemem. Kimi şeyler var ki söylenmez. Yalnız bu evi yaptırdıktan sonra kiraya vereceğim. Ama sana değil, başkalarına. Seni her zaman perişan görmem gerekiyor. Nedense, dostlarımın kendimden üstün olmalarına katlanamıyorum."

Bunu derken göz kapaklarının altında iğrenç bir şeyler geziniyordu.

Ev yerinin böğründeki tümseğin üstüne oturduk. Şehir gerilerde kaldı. Yıllardır arkadaş olduğumuz bu kişinin, doğa güzelliği üzerine konuşmasını bekliyordum. Oysa bu konuda tek söz söylemiyor, ille de şişman kadınlar üzerinde söz etmemizi diliyordu.

"Neden bu kadar seviyorsun şişman kadınları?" dedim.

"Bilmem, seviyorum işte. Karım zayıf, belki de ondan."

Konuyu kapatmak için önümdeki çiçeklerden birini koparark erkek ve dişi organlarını incelemeye başladım. Gözlerimden, yirmi yıl öncelere dayanan kısa boylu bir öğretmen geçti. Elindeki renkli tebeşirlerle yazı tahtasına bir çiçeğin çanak ve taç yapraklarını çiziyordu. Bu düşünceler arasındayken :

"Sen bir budalasın!" diye seslendi.

"Ne biliyorsun öyle olduğumu?"

"Çiçeklerle konuşuyorsun da..."

Aldırmadım. İlkyazın, bu doğurgan güneşinde yanmaya başlamıştık. Ötelerde ağaçlar görünüyordu.

"Orayaca gidelim. Şu güzel havanın tadını çıkaralım" dedi.

Bir ekin tarlasının kıyısından geçiyorduk. Başakları seviyordum. Toprak, dağ karanfilleri, papatya ve ballıbabalarla donanmıştı. Şehrin, özgürlüğünü kısıtlayan ağır havasından kurtulunca kuş sesleriyle yıkandım. Yüreğimin vadilerinden ılık yeller esti. Uçuşan kelebeklerin kanatlarında anamın basma entarisini gördüm. Çocukluk anılarım, süslü bir deve dizisi gibi geçti yanımdan. İlk seviyi

duyduğum bir kızın dudakları, dağ karanfillerinin üstünde büyüyüp gitti.

Dilediğimiz yere gelmiştik. Oradaki görünüm, daha çok etkiledi beni. Yanyana yürüyorduk. Birden nasılsa, göğsümde ağır bir sarsıntı duydum. Yakamdaki el onundu. Öbür elindeki hançeri görür görmez bileğinden yakaladım. Sağ elimle gömleğimin yakasını kavrayan elini tutmuştum. Önce beyazlaşan dişlerini, sonra gerilen yanaklarının üstündeki kanlı gözlerini gördüm! Yaşantım boyunca böylesine şaşkınlık ve korku içinde kalmamıştım. Sarsıldım!.. Benden güçlüydü. O anda hançerli elini ne kadar sıktığımı bilemiyorum. Bu iğrenç saldırının ilk saniyesinde, ayaklarımız toprakta çemberler çizdi. Adam, yanaklarından alnınaca sapsarıydı. O sırada, "Böyle yarenlik olmaz," dediğimi ansıyorum.

"Seni buraya öldürmek için getirdim. Paramparça ederek leşini şu boklu dereye atacağım!" dedi.

Bu ses, beynimin içinde şiddetle patladı. Ölüm dumanları savruldu gözlerimden. Eşim ve çocuklarım ufuklara doğru uçup gittiler. Ölümün böylesi kötüydü! Hele yıllardır arkadaş sandığınız bir kişinin hançeriyle olursa. Ah, o kalın dudaklar! Onlar bana çok şeyler söylemek istemişti ama, anlamak istememiştim. Şimdi, bedenimin o pis derede kalmasından utanç duyuyordum. "Kim bilir ne suçu vardı da orada öldürmüşler" diyeceklerdi. Oysa, benim suçum sevmekten başka ne olabilirdi? Bıçağın ağzında, her saniye kanlar içinde kalabilecek bir insan olarak bunları düşünüyordum. Daha gençtim. Dünyadan payımı almamıştım. Nice işlerim vardı yapılacak. Onların başlangıçta kalmasını istemiyordum.

Göğsümdeki düğmeler koptu. Bıçaklı eli dayatan kolum, gittikçe gücünü yitiriyordu. Bıçağı görmesem o kolu durduramazdım. Ölüm korkusu ve can acısıyla başarabiliyordum bu işi. Dönüyorduk!.. Dünya, dağlar, gökyüzü, her şey dönüyordu! Bileğimdeki titremelerin hançere geçmesiyle dizlerim gevşedi. Kimseler yoktu yakınımızda. Beni öldürünce yakalanmadan savuşup gidecekti. Ertesi gün başsağlığına geleceklerden biri de o olabilirdi.

Nasıl kurtulacaktım bu adamın elinden? Gömleğimi öylesine sıkı tutuyordu ki. İnsan böyle anlarda hızlı düşünürmüş. En küçük saniyelerin içinde sayısız kurtuluş yolları aradım. N'olur görmeseydim dişlerinin arasındaki o dili. Tüm hıncı sanki oraya birikmişti. Meğer bu dostluk neleri büyütmüş. Ölüm nasıl olsa gelecekti. Fakat, böylesine bir arkadaşın elinde pisi pisine ölmek istemiyordum. O yüz gerilimi ne kadar çirkindi öyle, ne kadar iğrenç!.. Onunla arkadaşlık kurduğum için suçluydum. Bunca zamandır gözlerinde sakladığını görememiştim. Demek ki insan denen varlığın bilinmedik yerlerinde korkunç şeyler yatıyor.

"Seni hem seviyorum, hem de öldürmek geçiyor içimden!" dediğinde gülmüştüm. Çünkü o da gülerek söylüyordu bunu. Nasıl inanabilirdim. Demek o söyledikleri gerçekmiş.

Dönmekten yorulmuştuk. Bir anda kımıldamadan durduk ikimiz de. Soluklarımız derinden geliyordu. İrileşen gözlerini karanlıklar arasında görüyordum. Hançerli elini azıcık gevşetsem gittiğim gündü. Bilek damarlarımız kopacak gibi gergindi. Parmaklarımın varlığını duyamaz oldum. Gırtlağım yanıyordu! Sinekler, otlar ve gökyüzünden yardım bekledim. İnsanlar uzaklardaydı. Ah bir kurtulabilseydim. Eve gider gitmez çocuklarımın yanaklarından öpecektim.

Ne de kıllıydı o bilekleri. Üstelik de kalındı.

Bu boğuşma sürerken, "Beni öldürmek sana bir kazanç sağlamaz," dedim. "Rahat yaşayabilmek için öldüreceğim!" diye bağırdı. Olduğum yere yığılacak kadar dermansız düşmüştüm. İyi ki o da yorgundu. Azıcık soluklanınca gene başlıyorduk dönmeye. Dağ karanfillerinin dalgalanan renkleri arasından, üç yüz bin kişilik kent geçiyordu gözlerimden. Bundan böyle o evleri göremeyecektim. Korkularımın içindeki dağlar, alabildiğine büyüyüp gitti. Yaşamanın insanı kucaklayan sıcaklığı bıçağın ağzında donuyordu.

Ne idi bu adamı öylesine kudurtan? Böyle edeceğine arkadaşlığa son verip benden büsbütün kopsa olmaz mıydı? Uzaklaşmak gerektiği anlarda daha çok yaklaştı. Beyninde büyüttüğü yılanı göremedim. Şimdi onunla karşı karşıyaydım. Doğa güzelliğiyle insanın değerini çılgınca duyduğum bir anda geçti önüme. O hançeri benim için hazırlamış. Keskinleyip cebine koyarak kim bilir nice günler taşımış yanında. Bu davranışını mertçe yapsaydı böylesine üzülmezdim. Kandırıp dost olarak götürdü. İlkyazın bağrından fışkırttığı çiçeklerle, bu doyumsuz güzellikler içinde yüreği neden incelmemişti? Gökyüzünün maviliği kuş kanatlarında titreşirken şu insanlar, toprağı kanla boyamak istiyordu.

Bileklerim dayanamaz oldu. Terledim. Vadileri dolduran bulanık sellerin içinde akıyordum. Noktalara dönüşen umutlar akıyordu içimden. Dünya, toprak ve bütün insanlar akıyordu. O bıçağı bir elime geçirebilseydim. Geçirsem ne yapacaktım? Şu var ki ben onun yaptığını yapmazdım. "Sana, bu bıçağın ucunun bile dokunmasını dilemem. Arkadaşlık yollarımız burada ayrıldı. İkimize de güle güle!" diyecektim.

Bıçaklı elini özgür bırakmak için geriye çekiyordu. Bir ara bunu da başardı. "Her şey bitti!" dediğim sırada, yeniden yakaladım bileğini. Bu kez göğsümden itmeyi denedi. Ot kümelerinin hışırtıları arasında üç beş adım geriledim. Amacının yere düşürmek olduğu belliydi. Ayaklarımın kaymaması için neler çekiyordum. Değişen yerdeki otlar da iyice ezildi. Ballıbabalar umutsuzluk içinde baktılar yüzüme. Uçuşan kuşların gölgeleri sıyrıldı böğrümüzden. Bedenimi parçalayıp atacağı dere, sonsuzluğa doğru derinleşti. Bu son çırpınışlar arasında, geçmiş günlere özgü gülüşler aradım dudaklarında. Bulamadım. Çene kemikleri nasıl da korkunçtu öyle! Görüntüler, en son hızla geçiyordu önümden. Hele o çopur burnu ve onun önünde genişleyen kara delikler!.. Yakıcı soluklar boğazımı kapatmaya durunca, ayak parmaklarımaca tükendim! Kendimi otların üstüne atmayı düşünüyordum. O bıçak da varsın girsindi bedenime. Neylersin ki can tatlıydı, yapamıyordum. Yeniden silkinerek sağ ayağımı içten takıp sırtüstü düşürmeye çabaladım. Geriye çekilince olmadı. Gömleğimin yakası çatır çatır yırtılıyordu. Göğsümdeki elini ısırmayı düşündüm. Bunu dönerken yapmalıydım. İnadına geriyordu kolunu. En son çabayı gösterdiğim zaman, elinin üstündeki damarların dişlerimin arasında kütürdediğini duydum. Parmakları yakamdan çözülür çözülmez öbür bileğini bırakarak kaçtım. Aramızdaki uzaklık azdı. Ardımdan koşarken elindeki hançeri ne kadar salladıysa yetiştiremedi. Ekin tarlasının ötesine geçmiştim. Geriye döndüğümde, onu ekinlerin arasına oturmuş olarak gördüm. Gayrı kurtarmıştım yakayı. Dizlerim gene de titriyordu. Daha fazla çekemedim ayaklarımı. Dağ karanfillerinin üstüne oturdum. Uzaktan bir-

birimize bakıyorduk. Tiksintilerle doluydum! Ayağa kalktığım zaman : "Başarın kutlu olsun değerli dost!" diye bağırdım. Elini havada sallayarak : "Gel ulan gel, yarenlik ettim!" diye sesleniyordu. Yönümü kente dönüp yürüdüm. Ekin tarlaları geride kaldı. Gökyüzü ne şirindi dağların ucunda. Karşımda evler vardı. Sarı, pembe, beyaz evler... Minarelerin ucunda kuşlar uçuşuyordu. Ama bir şey vardı içimde, devrilen, kopan, yuvarlanan, ezilen bir şey!..

Ş. AVNİ ÖLEZ

Bölüntü

"ELLERİMİ tut," dedi çıplaklığının utanç duvarı ötesinden kadın, "beni ellerimden tut önce..." diri göğüslerinin tüm sıcak etliliğini yansıtıyordu gece alacası. Yüzü geceye dönüktü ve yüreği olanca gücünü vurgulu soluklarla ipince çizgilere bölüyor, bölüyordu. Doyumsuz ağlamaklığın yapışkan içgüdüsü tutmuştu kadını. Düş bildiği o yeniden yaşamak ülkesine varabilmek için artık çok geç olduğunu anlamalıydı ve işte umutlarının son düğüm halkasına ilk özgürce uzanış gecesiydi bu. Çıplaklığının utanç duvarı ötesine çıkmayı bir kez daha deneyecekti. Yörüngesini bin bir ışıkta gezegenler çokgenine yakınlaştırdığını varsaydı önce. Yıllar boyu o salt diri doğmuşluk savaşına et-et katılmanın çok yorgun bıraktığı anı topluluğu, sevidışı yıpranmış alınyazısı boyunca, gözkapaklarında yoğun bir gelecek saygısı büyütüyor gibiydi. İnceden solukalışla tüm sevi sıcaklığının uzantısını gerginleştiresiye, bacaklarını topladı. Ellerini ışıltılı bir bilinçle öne uzatıp, "beni ellerimden tut önce" dedi, "ellerimi tut..."

Kaskatı bir bulanıklığın korku gecesiydi erkeğin ellerini tutan. Çoğun böylesi kadınlarlaydı işi. Ucuz olsunlar istemezdi hiç. Sonu tatsız atışmalara ve gereksiz yakınmalara yol açardı ucuz alışverişin. Oysa o hep özverili bir anlayış üstüneydi, bu bakımsız sevi çiçeklerinin bahçesine girdiği havalı saatler için. Kollarını derin bir esneyişle açıp uyuşmuş bacaklarını gerdi. Dilini, yapayalnız özgürlüğünün çok kaskatı çemberinde sevişmiş olmanın acımsılığını tüketesiye, ağzının içinde devşirdi. "Seni yalnız bırakmamı istemiyorsun" dedi, "anlıyorum..." Gerçekte bir şey anlıyor değildi kadının sevidışı sızlanmasından. Kendince diyebileceği bir şey de yoktu öylesi el tutmak üstüne. Ezik bir duygululukla kadına sarıldı. "Seni yalnız bırakmayacağım," dedi, "sana yine geleceğim, söz..." Kadının sevineceğini düşündü söyleşiden. Sürdürse iyi olurdu. "Beni mutlu kılıyorsun," dedi kasılırcası, "sana yine geleceğim..." Ellerini ipince çizgilerin bitimine uzattı. Kadını bu yorucu uzatışla kendine çekti. Oysa bir bölüntü doğmuşluğu sızıyordu gecenin tül alacası içinden. Sıcaklığın uluorta gidişine kendini kaptırdı erkek. Sonu bilinen bir umursamazlığa gömüldü. Hiç iletişimsiz uyduların umursamaz karanlığına.

Diş dişe yiyordu kendini kadın. Acımaklı etini böylesi yıkıntı sığınağından dışlanmış bir esintide bulmak istiyordu. Dudaklarını çekip aldı durdukları yerden. Çıplaklığının utanç duvarı ötesi somuta iniyordu giderek. En olumlu didişmesiyle erkeğin uzağına çıktı. Ölesiye yorgun olmanın soyunuk sızıları içinde, uykuluydu. Oysa en yakın gelecek saygısı büyümekteydi gözlerinde. Tutup usa-

çımı düşüne yöneldi. Umutlarının son düğüm halkası hiç çözülecek değildi gerçekte. İçbükey açımı bir edilgin seziye dönüştürme isteğini duydu tüm benliğince. Çok ödün karşılığı umutları, bir lunapark toplumculuğunun oyun kurallarına uyum sağlamakta gecikmiş, en çocuksu imgeleriydiler kadının. Gözlerinde irice bir dünya bulutlandı birden. Kendince inançsızlığını artık yeterli bulmuyordu. Olanca haykırışını üçboyut yaşam çizelgesine yontularla yazabilmeyi düşledi. Gökte yıldızlar büyüyordular. Ödün yatağı ayçiçeği sarılığında tümevarıma yürümekteydi. Kadın olanca gücüyle sevi yargısının dışına uzadı. Hiç us edilmedik yerinde geceyi ikiye, üçe bölmeyi denedi elleriyle. Erkeğin bilinç sınırından çok yukarılara varmayı denedi. Yine hiç olmadık yerinde durdu düşüncelerinin. Sıcaklığın koşuşturmasına kaptırdı kendini. Sonu bilinen bir umarsamazlığa gömülürcesi, en iletişimsiz yöresine çakılıp kaldı erkeğin.

Odanın ıslak kokusu, ay ışığı çaprazına soyunuk olmanın göz alıcı yerindeydi ve saatler düzyukarı geçip duruyordular. Umursamazlığın yokuş yukarı dönencesinde kadının bölüntü düşünü sardı erkeği. Belirli bir özentiyle onu ellerinden tuttu. Kadın en başıboş ürpertide, sımsıcak ve hiç süslemeksiz havasını yayıyordu odaya. Ellerini erkeğin özentisi boyunca, öne bıraktı. Boyun damarlarından şakaklarına doğru bir kuruntu saygısızlığı biçimleniyordu. Umutlarına yeterince yaklaşmış değildi. Onurlu bir gelecek bekleyişini hiç anlatamayacaktı çevresine. Diri göğüstelerinin uyanık sancısını yüreğinde ezerek gerindi. "Çocuğum olsun isterdim," dedi, "kocam olsun, çocuğum olsun isterdim..." Sonra utançsız yüzünün doğal çizgileriyle erkeğe yöneldi. "Ellerimi tut," dedi en bilinçli sesiyle, "beni ellerimden tut önce..." Erkek susuyordu. Olanca düşünü günün iş yükü üstüneydi şimdi. Kadını dinliyor olmak yoruyordu gözlerini. "Benim çocuklarım var," dedi, yeniden sustu. Ağlamaklı görüntüsünden utandı kadın. Yanlış söylemişti diyeceklerini. Belki salt söz olsun diye söylemişti. Oysa tüm içtenliği ötesinde, dilediği onurlu geleceğin koşullarını biliyor değildi. Günün günü satınalınmaktan bıkmıştı. Onu söylemek istiyordu. Yaşadığı sürece kimse bir şeyler öğretmemişti ona. Tüm içerikli yakınlaşmasını salt onun ucuz olmayışına yormuştular. Oynaş açısında parasal değeri artmış, ama kişiliği savrulup gitmişti. Ne yapsa artık toparlayamazdı gerçek usundakileri. Yüzeysiz bir soluk alışla esnedi, gerindi. "Sabah olsa bir," dedi, "ışıklı gün gelse bir..." Erkeğin *soluması* daha güçlüydü. "Seni *yalnız* bırakmayacağım," dedi, "seni hiç unutmayacağım..." Kadın, duvarların renksiz kapanışıyla boşalmış odaya, karanlığın yabancımsı gözlerine dikti bakışını. Yalnız kalacaktı, anlıyordu. Uzun gecenin soyutunu aşmaya özenircesi tutundu elleriyle boş yöresine. Çıplaklığının tedirgin varoluşunda düşününü gizleyememişti. İnceden örtüye sarmaladı bacaklarını. Erkeğin örtünüşü daha boylu boyunaydı. Kadın onun sırt tüylerini kendi sırt derisine yapışık buldu birden. Yıkık önsezisiyle doğruldu, döndü ve yüzükoyun devrildi olduğu yere. İçten içe hıçkırdı. Acımsı bir bulanıklık donup kaldı gözlerinde. Sabahı düşlüyordu gizliden. Çok iyi biliyordu günün ilk ışıklarının getireceği susuzluğu. Gerçekten susuzluk duyuyordu şimdi olanca sıcaklığın bitiminde. Yeniden umursamazlığa gömülmek istemiyordu. Mutluluk bekleyişini bir yeşil dal ucunda varsayacaktı. Hiçolmadık sabahı bulurdu böylelikle. Geceler gebeydiler. Kadının hiç çocuğu yoktu. Erkeğin çok çocukları vardı. Karanlığa

döşedi en ılımlı derisini ve giderek sustu, sustu.

Gün ışığı giyimli buldu erkeği. Pencerenin yanında, ayaktaydı. Cıgarasını içiyordu. Bir süre dışarıyı gözledi boş düşüncesiyle. Sonra yorgun adımlarını yatağa yöneltti. Yürüyüp geçti. Kadın, olanları değil de olacakları bekler bir sessizlikte, susuyordu. Elini cebine götürdüğünü gördü erkeğin. Bakışını körümsü tutuyor olmalıydı ki, aptalca bir durasılıkla dikildiği yerde şaşkın, büzüldü erkek. Elini yeniden cebine attı. İlk çıkardığı yaprakların üstüne birkaç daha ekledi. Sıkıntılıydı. Ucuz olsunlar istemezdi kadınları. Değerini yeterince ödediğini varsayınca, kadına gülümsedi. Elinde birikmiş yığını usulca önündeki masanın ucuna iliştirip döndü ve kapıya yürüdü. Erkek bölüntü çizgisini aşmış, yalnızlığından gidiyordu. Kadın bölüntü çizgisinde yeniden bölünmek için, yalnızlığına geliyordu.

Gün kaskatı vurdu yüzünü yüzümüze.

GÜNEL ALTINTAŞ

Kabahat

YENİ bir eve taşındık. Salondaki parke bir ucundan çürümüş. Dam akmış, badanalar dökülmüş. Kapılar gıcırdıyor, dolap kapıları kapanmıyor... Boya, badana, kırık döküğün onarımı günlerce sürdü. Marangozlar, su ve kalorifer tesisatçıları, parkeciler, marleyciler, mermerciler, elektrikçiler, kartonpiyerciler derken, eve girip çıkmadık usta kalmadı. Birisi geldi; "Orada çiçek saksısı varmış, parke ondan çürümüş," dedi, birkaç parkeyi değiştirip gitti. Birisi geldi, "Ondan çürümemiş. Kalorifer borusundan sızan su yüzünden çürümüş," dedi, nafakasını aldı, gitti. Kalorifer tesisatçısı geldi, "Borular su sızdırmıyor. Su çatıdan geliyor," dedi, gitti. Çatı onarımcısı geldi, "Çatıda bir şey yok; kuşlar yuva yapmış, su kanallarını tıkamış, onları temizledim," dedi, birkaç milyoncuk da ona verdik, gitti. En sonunda, birisi geldi, "Buraya su mutfak tezgâhından geliyor," dedi; mutfak tezgâhının kenarına alçı çekti; suyu kesti.

Bütün bunları yapmaları için tamircilerin başında öldürecek vaktimiz mi var? Onlara anahtar verdik. Kapıyı bizim verdiğimiz anahtarla açtılar; işleri bitince, anahtarı getirip paralarını aldılar.

Tamirciden yana dertliyimdir ben. Tamirci dediğin nedir ki zaten? Yarı dolandırıcı... Adam almıştır eline tornavidayı, çıkmıştır orta yere, "Ben tamirciyim," diye. Hiçbir şey yapmasa, birini yaparken ötekini bozsa bile, "servis ücreti"ni alır. Bir dahaki sefere, ondan ağzın yandığı için ötekine gidersin, bakarsın ki; öteki de öyle.

Neyse, bütün işler bitti. Evimize taşındık. Rahat edeceğiz. Eski evdeki taşıt gürültüsü eski evde kaldı. Tıkış tıkışlık eski evde kaldı. Mutsuzluk, herkesin ikide birde birbirine bağırması eski evde kaldı. Yeni evimizde kalorifer soba gibi yanıyor. Su derdi yok. Musluğu açtın mı, soğuk ve sıcak su hazır. Her yer pırıl pırıl ve ışıl ışıl. Herkesin yüzü de öyle. Düşünebiliyor musunuz; benim kitaplarımın tozu bile alınmış!.. Oh! dünya varmış...

Dünya varmış demeye kalmadı, hanım başladı, "Bu kadar adama anahtar verdik, kilidi değiştir," diye söylenmeye. "Hanım, onlar hırsız değil, tamirci" dedimse de, dinletemedim. Kilidi değiştirdik.

Hanım birkaç gün sonra yine başladı : "Emniyet kilidini de kilitleyelim. Benim içim rahat değil."

Emniyet kilidinin anahtarı bir bende vardı, bir de kendisinde. Bu durumda, kızıma da bir anahtar yaptırmam gerekiyordu. Anahtarcıya birlikte gittik. Orada tanıştık onunla. Uzun yıllar kamyon şoförlüğü yaptığını, adının Durak olduğu-

nu öğrendik. Şimdi, anahtarcılığın yanı sıra, beyaz eşya tamirciliği de yapıyormuş. Yeni anahtarı kızım aldı; işine gitti. Ben de kendi işime koştum.

Akşam eve geldim. Baktım; kızım, sinirden tırnaklarını yiyerek, kapının önünde oturuyor.

– Ne oldu kızım?

– Anahtar açmıyor.

Kapıyı benim anahtarla açtık. İçeriye girdik. Gelince, hanıma da tembih ettim: Kızımın anahtarını yaptırıncaya kadar, emniyet kilidini kilitlemek yok.

Anahtarcıya ancak bir iki gün sonra gidebildim.

– Usta, dedim, senin yaptığın bu anahtar kapıyı açmıyor.

Anahtarı eline bile almadı.

– Açar o, diye cevap verdi. O kilit eski kilittir ne de olsa. Memeleri deforme olmuştur. Anahtarı soktuktan sonra, arkasından şöyle tık tık vurursan, oturur. Geçenlerde, yine öyle oldu. Bir kadın geldi. "Bu anahtar açmıyor" diye şikâyet etti. Birlikte gittik. Tornavidanın tersiyle şöyle bir tıklatıverdim. Anahtar çalışmaya başladı.

Söyledikleri doğru olabilirdi. Anahtarı aldım, eve döndüm. Kilide sokup arkasından çekiçle hafifçe tıklattım; olmadı. Anahtar deliğe giriyor, ama dönmüyordu. Yedi kat merdiveni tekrar inip çıkmayı gözüm yemedi. Anahtarı attım cebime. Birkaç gün de öyle geçti.

Kızım "Baba, ne oldu benim anahtar" deyince, yine gittim ustaya. Cebimden onun yaptığı anahtarı ve dolmakalemimi çıkardım. İkisini de, avucumda, ustaya uzattım.

– Durak usta, dedim, bunlar kapıyı açmıyor.

Durak usta, o sırada, arkası kapıya dönük, bir şeylerle uğraşıyordu.

– Hangisi açmıyor? diyerek bana doğru döndü.

– İkisi de açmıyor, dedim.

Yürüdü geldi. Madenî kapaklı Montblanc dolmakalemimi aldı, dolmakalem olduğunu anlayınca, tekrar bıraktı. Bu kez, anahtarı aldı.

– Hani öbür anahtar? diye sordu.

Çıkarıp verdim.

"Ben sana anlatmıştım ya" diyerek, kilidin memesi öyküsünü bir kez daha anlattı. Bir yandan da, anahtarları yeniden makineden geçiriyordu.

Anahtarları bana uzatarak :

– Açması gerekirdi, diye sürdürdü sözünü. Ama ben bir kez daha makineden geçirdim. Yine açmazsa, dediğim gibi, tornavidanın tersiyle arkasından tıklatırsın, açar.

Anahtarları cebime koyarken, orada gördüğüm iki bilgisayarı göstererek :

– Hayrola Durak usta, dedim, bilgisayar mı aldın?

– Yok, dedi. Onardım onları. Benim eski işimdi o. Bıraktım artık. Bunları onardım ama, başka onarmayacağım. Çok vaktimi alıyor.

– Vay anasını! diyordum kendi kendime, dükkândan çıkarken, herif bir anahtarı doğru dürüst yapamıyor, bilgisayar onarıyor.

Eve geldim. Durak ustanın anahtarını kilide soktum; kilitlemedi. Eski anahtarı çıkardım. Kapıyı kilitledim. Durak ustanın anahtarıyla açmaya çalıştım; aç-

madı.

İçeriden çekici aldım. Tak tak vurdum. Olmadı. Biraz daha hızlı vursam ya anahtar kırılacak, ya kapı delinecek.

Kilidi söküp, tekrar Durak ustaya gittim.

Durak usta elimde kilidi görünce,

– Hah, şimdi doğrusunu yaptın, dedi.

Kilidi elimden aldı. Orada gevşemiş bir somunu göstererek,

– Şu somunu görüyor musun? dedi. Bu kilidi getirmeseydin, yarın öbür gün, senin öteki anahtar da açmazdı.

Biraz eğeleyip meğeledikten sonra, kendi anahtarını kilidi soktu. Anahtar dönüyordu artık.

– Gördün mü Durak usta? dedim; (kilidi göstererek) kabahat onun memelerinde değilmiş, (anahtarı göstererek) bunun taşaklarındaymış. ❁

RONİ MARGULİES

Fırtına

GECE yarısının karanlığında denize bakıyoruz. Küçücük bir balkon. Her hareketimizle gıcırdayan iki ahşap sandalye. Üzerindeki şişe ile iki bardağı ancak taşıyan bir masa.

Otel limana hemen komşu koyun tam ortasında. Solumuzda, limanla aramızda yüksekçe bir tepe denize doğru uzanıyor. Tepe arkamızdan dolaşıp sağımızdan tekrar denize girerek büyük bir yarımay oluşturuyor. Biz yarımayın tam dibindeyiz, bir bardak suya atılmış iki çakıl taşı gibi. Gece sıcak. Ama Çanakkale üzerinde fırtına var. Solumuzdaki tepenin üzerinden göğe doğru baktığımızda arada bir uzaklarda çakan şimşeklerin ışığı parlıyor, zaman zaman uzaklarda gürleyen göğün sesini duyuyoruz.

Yavaşça çıkmışken giderek güç kazanan bir rüzgâr koyun sularını dalgalandırıyor. Tepedeki askeri garnizonun önünde, o gün yıkanıp kurumak üzere iki ağaç arasındaki bir ipe asılmış üniformalar ansızın uçmaya çalışıyor.

"Geliyor," diyor Fikret. "Geleceği varsa göreceği var," diyorum, "vız gelir bize fırtınalar!"

"Yani geldiğinde içeri girmiyoruz, öyle mi?"

"Öyle. İçelim."

"İçelim."

Beklediğimizden çabuk geliyor. İlk iri ve sıcak yağmur damlaları üzerimize düşmeye başladığında üniformalardan birinin karanlıkta yaklaşan bir hayvanın varlığını sezinleyen bir kartal gibi kanatlanıp gittiğini görüyoruz. Otel inlemeye başlıyor. Fikret'in dudaklarının kımıldadığını görüyorum, ama kulaklarıma gelen rüzgârın uğultusu oluyor sadece. Eğiliyorum, "Uçup gidelim mi biz de, ne dersin?" diye bağırıyor kulağıma. Tam cevap vereceğim ki, yarımayın iki ucu arasında görebildiğimiz ufuk kesiminin en solunda, açıklarda, tüyler ürpertici bir çatırtıyla yıldırım düşüyor denize. Saçlarımdan kaşlarıma, kaşlarımdan gözlerime akan suları elimin tersiyle silmeye çalışıp bakakalıyorum. Arkamızda, otelin derinliklerinde bir yerde bir kapı çarpıyor. Hiç durmadan gürlüyor gök.

Birkaç saniye sonra biraz ileriye, sonra az daha ileriye yıldırım düşüyor. Gövde gösterisi yaparcasına, soldan sağa doğru geçiyor önümüzden fırtına. Birkaç saniyede bir yıldırım düşüyor, ortalık aydınlanıyor, yağmurun altında debelenen dalgaları görüyoruz, sonra müthiş bir çatırtı duyuluyor. Büyülenmiş gibi izlioruz. Bize sonsuz gibi gelen, ama belki de birkaç dakikayı aşmayan bir sürede fırtına sağımızdaki tepeyi aşıyor. Tepenin ardında düşen, Yunanistan'a doğru

yol alan yıldırımların ışıklarını görüyoruz bir süre. Yağmur diniyor sonra birden. Rüzgâr duruluyor. Yatışıyor ortalık tamamen. Havada hafif bir elektrik kokusu olması gerektiğini düşünüyorum, ama yok.

Kalkıp içerden bir havlu alırken, "Böyledir işte Kuzey Ege," diyor Fikret. Rakı bardağının üzerine kapattığım elimi çekiyorum, "Balkonda oturuyor olduğum sürece hiç itirazım yok doğaya" diyorum.

"Yoo," diyor Fikret, "tam o fırtınanın göbeğinde küçük bir sandalda can derdiyle kürek çekiyor olacaktık ki, yaşadığımızı anlayacaktık."

"Bak, ben yaşadığımın bal gibi farkındayım, bana bunu fırtınaların anlatmasına gerek yok."

Geçirdiği badirenin ardından yorgun, hareketsiz, kapkara uzanan denize bakıyoruz yine. Birer kadeh daha içip gidip yatıyoruz.

Sabah erken uyanıp balkona çıkıyorum. Güneş çoktan çıkmış, fakat sıcak değil henüz. Aşağıda, siyah balıkadam kıyafeti, sırtında oksijen tüpü, elinde zıpkınlı tüfeğiyle Fikret sulara kendini sırtüstü koyverip yok oluyor.

Garnizonun bahçesinde kısa boylu, şişman bir onbaşı belki de cezalı olan bir mangaya kan ter içinde sabah jimnastiği yaptırıyor, denize karşı. Yan odada kalan genç çiftin kavga ettiklerini duyar gibi oluyorum; kelimeler anlaşılmıyor, ama alçalıp yükselen ses tonları kızgın. Otelin yanından kıvrılarak gelen yoldan paslı bir kamyonet yanaşıyor, yaşlı bir adam sekiz kasa ekmek indirip kapının önüne diziyor. Arkama yaslanıp dün gelen mektubu alıyorum tekrar elime. "Evet," diye geçiriyorum içimden, "ne gerek var fırtınalara!" ❁

"ZEYTİNLİK" ÖYKÜSÜNDEN YOLA ÇIKARAK YAŞAR KEMAL'İN ÖYKÜ DÜNYASINA BAKIŞ

FERİDUN ANDAÇ

I

YAŞAR Kemal, öyküleriyle, Çukurova coğrafyasının renklerini, kokularını, seslerini, insan sıcaklığını getiriyor edebiyatımıza. İnsana, onun gerçekliğine bakışta, yöresel bir coğrafyadan yola çıkarak, evrensel bir dil yakalıyor.

Yaşar Kemal'in öykücülüğü, yazarlığının 'anakara'sı, 'ada'sı diyebileceğimiz Çukurova coğrafyasının insan-doğa gerçeğine bakışın, yansıtışın çıkış, hatta başlangıç noktasıdır.

Elimizde, ilk basımı 1952'de *Sarı Sıcak*, daha sonraları eklerle *Bütün Hikayeler : Sarı Sıcak, Pis Hikaye ve Ötekiler* (1967), *Bütün Hikayeler* (1973) ve 7. Basımında *Sarı Sıcak/Bütün Hikayeler* adıyla basılarak gelen; bugün de *Sarı Sıcak* adıyla tüm eserleri arasında yer alan (Ekim 1995, Adam Yayınları), 22 öykülük bir öykü kitabı var. Romandaki verimliliğini göz önünde tutarsak, bir tek öykü kitabıyla kalışını yadırgayabiliriz Yaşar Kemal'in. Bence, bu yönelim, yazarın bilinçli bir seçimidir. Her ne kadar romancılığı ön planda gözükse de, Yaşar Kemal'in yazarlığını bir bütün olarak ele almak doğru bir yaklaşım olsa gerek.

Bu anlamda, öykücülüğü, onun anlatıcılığının çıkış noktasını, özünü yansıtır. Yaratıcı edebiyata ilk adımının ilk biçimidir, anlatısının temel/ana izlekleri neredeyse buradan belirerek onun önünü açar, yazınsal coğrafyasını zenginleştirir.

Anlattığı yer, yöre, insan-insan, insan-doğa ilişkilerini ilk kez burada tanırız. Bir bakıma onun neyi/niçin/nasıl anlattığının ilk imlerini de bu öykülerinde buluruz. Buna bir hazırlık dönemi mi demek istiyorum? Biraz öyle! Yaşar Kemal, çevresin bakan/gören, bunları da yazınsal bir dille yansıtan, yaratıcılığın gizlerini yazarak yakalayan bir anlatıcı. Bu anlamda öykü, onun için, bir anlatma aracı. Buna sesini bulmak için, neyi/nasıl yazabileceğini görmek/göstermek için bir yol da diyebiliriz, belki! Nasıl nitelendirirsek nitelendirelim; Yaşar Kemal, öyküleriyle dönem öykücülüğüne yepyeni bir tarz getirebilmiş ender yazarlardan biridir. Öte yanı ise; kendi yazarlığının/yaratıcılığının önünü açmak, yazmak eyleminin/yazı yordamının donanımını göstermek (hatta buna ortaya çıkarmak demeli) için bir çıkış yolu, başlama noktasıdır öykü.

Kendi deyişiyle, "Kendimi nasıl biliyorsam öyle anlatacaktım," düşüncesinin ilk belirdiği yerdir öykü. Bunun izlerini de burada değineceğim ilk öyküsünde görmekteyiz. Yazma bilincini yazı bilinciyle örtüştürdüğü alandır öykü.

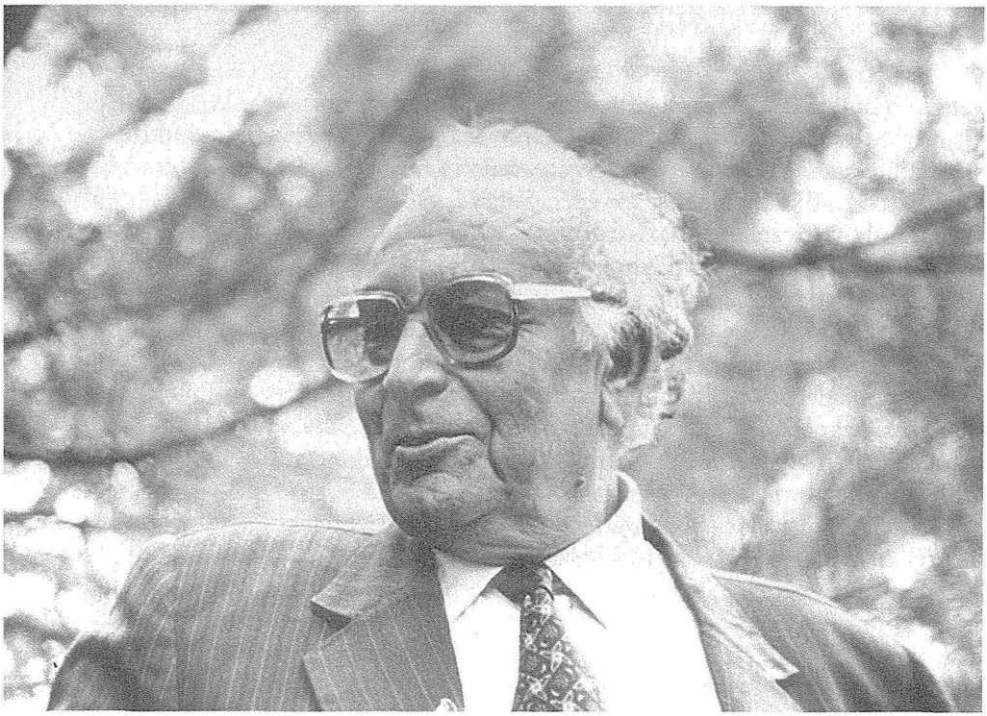

Yaşar Kemal : Kendi deyişiyle, "Kendimi nasıl biliyorsam öyle anlatacaktım," düşüncesinin ilk belirdiği yerdir öykü.

Ki, buradan romana açılan kanalı genişletmiştir sürekli. Röportaj yazarlığı, romancılığının arka planını zenginleştirmiştir; ama öykücülüğü ise onun bir üslup, bir tarz yaratabilmesinde, dil bilincini geliştirebilmesinde önemlice bir başlangıç noktasıdır.

Anadolu coğrafyasının bir ucunu, Akdeniz'in kıyısındaki Çukurova'nın doğa-insan gerçeğini öyküleriyle edebiyatımıza sunar. Yaşar Kemal, aynı zamanda, bu coğrafyanın doğa-insan gerçeğine bakarken; görülenin arka planını, durağan olanın devinimsel boyutunu; duruş, görünüş, yaşayışla eylemselliğin hayatın içindeki yerini, anlamını gösterir. Çaresizliği değil, varolanın değişken boyutlarını, değişebilir yanlarını vurgulamaya çalışır.

II

BUGÜN, elimizde, onun ilk öyküsü olarak bildiğimiz "Pis Hikaye"nin dışında, henüz kitabına da girmemiş, 1942/43'lerde yazdığı asıl ilk öyküsü "Zeytinlik" var.*

"Zeytinlik", Yaşar Kemal öykücülüğünün bütün izleksel/anlamsal ve anlatımsal özelliklerini içerir niteliktedir. Bu açıdan, bir ilk öyküden yola çıkarak, bir yazarın öykücülüğünün kaynaklarına yönelmeye çalışacağım. Yazarın zamanla ulaştığı anlatım ve dil ustalığına hiç de aykırı düşmeyecek öğelerin ilk nü-

velerinin bu öyküde bulunduğunu burada imlemek isterim.

Öykü, *ben-anlatıcı*nın izlenim/gözlem ve tanıklıkları üzerine kuruludur. Kasabada ("*verimli güney kasabası*") geçen günlerin tanıklığı... Anlatıcı, önce, adını vermeden tanıdığı bir kişiden söz eder. Sonra kasaba gerçeğine değinir : "Küçük kasabalarda yaşayanların yaşayışlarına aykırı gidilirse, onların yaşayış tarzından dışarı çıkılırsa, insanın yandığının resmidir. Alırlar ele düşerler yola... Vay haline o zaman." Ve kasaba insanının durumunu da şöyle nitelendirir : "... insanların yüzde doksanı kahvede ömür çürütüp bir dedikodu için canını verir..."

Bir yandan da anlatıcının kimliğine dair ipuçları verilerek, kasaba insanının ona bakışına değinilir : "Benim gibi elinde gazete, cebinde kitap... Önüne gelenden türkü yazana... Hay anam, ne kulplar takmazlar. Kasabanın planını yapıp satmaklar, telsiz istasyonu kurup gavurlara sırlarımızı vermekler. Neler de neler... Akla ne olmayacak işler gelirse..."

Bu değini, hemen ardından, bir kıyası; ya da şöyle demeli; öyküde asıl gerçekliği anlatılacak olan 'öykü kişisi/kahramanı'nın bazı özelliklerini verecek bir karşılaştırmayı getirir : "O da benim cinsten bir insandı. Ama benim gibi herkesle konuşmaz, herkesle içli dışlı olmazdı. İnsanlardan çok çekmiş de ondan mı, nedir? Yoksa o, göründüğünden başka insandır. İyi insandır yani."

Anlatıcı yaşanmış, bitmiş bir olay'ın/durum'un tanıklığını aktaran konumundadır. Bir yaz gününe döner. Bir kahvede oturuyordu. İlk anki gözlemlerini yansıtır : "Masanın üstünü bir parmak toz kaplamıştı. Güneş, şeker sandıklarından ve gaz tenekelerinden yapılmış sebzeci barakalarının üstünü buğulandırıyordu. Ötede beride yarım pabuçlu, çatlak topuklu, kapkara gözlü, gözlerinin yanı kırışmış köylüler tembel tembel dolaşıyorlardı. Ayağımın dibinde, kahvenin sıcağının gölgesinde hantal, dişleri dökülmüş kocaman bir çoban köpeği uyuyordu. Sinek, alabildiğine sinek... Masanın üstünde kenarlarında kahve bulaşığı kalmış ağzı kırık bir fincan duruyordu."

Sonra, Tahir'le rastlaşma an'ı. Ve karşılıklı diyalog başlar. Burada hem anlatıcının, hem de Tahir'in kasabadaki yalnızlıklarının, dışlanmışlıklarının ilk imleri verilir :

"Size," dedi, "kardeşim, size iş vermiyorlar. Vermezler de. Vermesinler be kardeşim. Acından ölmüş mü var? Acından ölmüş mü var kardeşim. Hiç üzülmeyin kardeşim. Hayat bu... Şey işte... Nolacak yani... Yani kardeşim, ben sizi çok severim. İnsanlar anlamazlar böyle adamları. Beni de kardeşim, beni de anlıyorlar mı aziz kardeşim?"

"Boş ver be," dedim.

"Tabii boş ver, be kardeşim. Yani ben de kardeşçiğim, ben de bir dul karının oğluyum. Öldük mü yani? Bırakmadılar etmediklerini, bırakmadılar kardeşim."

Buradaki son cümle, bir bakıma, Tahir'in durumunu sezdirmekle birlikte; anlatıcının neyi anlatmak istediğini de imler.

Bu rastlaşmada bir 'yazgı' ortaklığı vardır. İkisi de kasabada dışlanmış, yaptıkları anlaşılmamıştır.

Anlatıcı, Tahir'i anlatmaya, onunla ilgili şu bilgileri vererek başlar :

"Onun benim hakkımda bildikleri kadar, belki daha da çok, onun hakkında

bilgiye sahiptim.

Kasabaya yarım saat kadar ötedeki köydendi. Her gün yalınayak, kitapları defterleri koltuğunda, çamur çaylak dememiş okula gelmiş. Anasından başka kimsesi yokmuş. Bir keçisi mi varmış ne... Yahut da bir ineği... Her gün kasabaya yoğurt getirir satarmış.

Yalınayak başı kabak, ilkokulu bitirmiş. Sonra kaybolmuş.

Duyduğuma göre Ziraat Okuluna girmiş. Sanırım siyasi sebepten, oradan kovulmuş.

Kasabada tenekeci dükkanı açmış. Sonra batoslarda makinistlik, ne bileyim ben, daha bir sürü işler."

Daha sonra da, öykünün asıl nirengi noktasını oluşturacak olan, Tahir'in öyküsünün öyküsünü anlatmaya başlar. Burada, kasaba civarında "Tahir'in bahçesi" adı verilen portakal bahçesinden, buna dair bir söylentiden söz eder : "Dediklerine göre, bu bahçeyi Tahir yetiştirmiş. Toprak ağadan, çalışma Tahir'den yarıya... Ortaklık... Sonra ağa netmiş etmiş, elinden almış bahçenin tümünü Tahir'in."

Tahir, ayrılmadan önce, anlatıcıya şunları söyler : "Kardeşim," dedi, "niçin girdim Ziraat Okuluna, biliyor musun? Toprağı ve insanları sevdiğim için. Toprağı ve insanları sevdiğim için, kardeşim. Tek gerçek, kardeşim, toprak ve insan."

Anlatıcı, bu merakla, "neden ayrıldığı"nı sorar. Onun yanıtı : "Öyleyse neden mi ayrıldım? Toprağı ve insanları sevdiğim için. Toprağı ve insanları sevdiğim için, kardeşim. (...) Ben toprağı ve insanları seviyorum. Toprak alabildiğine geniş, uçsuz bucaksız. Ve yaratıcı. Toprağın yüreği var. Toprağın kardeş yüreği."

Tahir'in doğaya tutkusunu, insanlara sevgisini yine onun sözleriyle aktarır : "Söyle dünyada bir başak kadar güzel şey var mıdır?"

Alnındaki terleri sildi. Eli gene çenesine destek oldu :

"Saçak saçak, apak pamuklanmış bir pamuk fidanı... Ne güzeldir değil mi? Bundan daha güzel şey olur mu? Allahaşkına? De be, bundan güzel şey olur mu kardeşim? Kış portakalları... Yeşil... Yeşil arasından çıkı çıkıveren turuncu yuvarlaklar... Bak kardeşim, bütün bu güzellikleri, bütün bu güzellikleri yalnız insanlar görüyor, insanlar seviyor. Ya kardeşim. Ben toprağı ve insanları sevdiğim için... Ya kardeşim... Bir ana, çocuğunu, bir aşık sevgilisini ne kadar, bir dost, dostum, ne kadar sever biliyor musun, cancağzım? İnsanlar iyidir. İnsanları seviyorum. İnsanları mayasındaki iyiliğin yanında, kötülük vız kalır. Yaa, kardeşim, vız kalır."

Tahir, bu tutku ve duygu dolu sözlerinden sonra; insanlık durumunu dile getiren düşüncelerini açar ona : "Ben biliyorum insanları bu hale getireni. Kardeşim, ben biliyorum işte. Sen hiç karınca yuvası gördün mü? Ben karıncaları da çok severim. Nasıl çalışırlar... Ya onların dünyasında da böyle ise? İçerde ne geçtiğini kim bilir? Ben hep seyrederim karıncaları. Ya içerde oturup da hiç çalışmayan bir karınca varsa? Yoktur her halde canım. Olmaz öyle şey."

Anlatıcı, buraya kadar, o rastlaşma an'ından aktardıklarıyla, Tahir'in uğradığı haksızlığı ve çabasının ne olduğunu anlamaya/anlatmaya çalışır. Onun öykü-

süne hem içten, hem de dıştan bakar.

Öykünün ikinci bölümü diyebileceğimiz kısımda, anlatıcı bir başka gün ve mekândan söz ederek, anlatmaya başlar: "Yağmur yağmış, güneş açmıştı. Gök alabildiğine maviydi. Güney yönünde ak bulutlar vardı, top top. Topraktan ince bir buğu yükseliyordu..."

Tahir, onunla, adı verilen bahçeye doğru yürürler. Bahçenin bakımsızlığını, durumunu görünce öfkelenir ve öyküsünü anlatır :

"'Biliyor musun kardeşim, bu bahçeyi ben yetiştirdim.'

'Yaaa' dedim.

'Ben yetiştirdim. Çocukluğumdan beri gözüm bu topraklardaydı. Mektepten atılınca, ben, kardeşciğim... Buldum sahibini buranın. Dedim, 'Kardeşim toprak senden, çalışma benden.' Canımı dişime taktım. Bir fidan için aylarca, bir çocuk gibi uğraştım. Bir ana çocuğuna nasıl bakarsa, öyle baktım. Gençliğimi çürüttüm yolunda. Ne kıza baktım, ne kadına... Bir ağaç canımdan ileriydi benim. Bak, bak ne hale getirmişler. Bu olacak iş mi?'"

Bu ortaklığın sonunda uğradığı haksızlığı dile getirir. Bir de kasabalının, köylünün aymazlığını... Sonra, anlatıcıya, bir başka düşünü açar : "...bir yer buldum. Bir yer ki, bundan daha iyi. Zorlu zeytin olur. Ağa malı falan değil... Kız gibi. Toprak o toprak olmasaydı, canı cehennemeydi gümüş kırbaçlının. Bir zeytin olur kardeşim, deme gitsin. Para biriktiriyorum. Yıllardır, onun için para biriktiriyorum. Yemeden, içmeden..(...) Tasavvur et kardeşim. Kız gibi toprak... Zeytinler... Büyücek fidan ekerim. Bir aşı, iki yıl sonra mahsul... Bu yıl da batosta çalışırsam kardeşim, tamam. Param olur. Bir bayram ederiz. O gün bir iyice içeriz. Değil mi kardeşim?"

Anlatıcı, öte yandan da, kendisinin o günkü durumunu anlatır. Anasıyla gündeliğe gidiyordur, "deste çekiyor"durlar.

Yine bir gün, sabah, Tahir gelip onu evlerinde bulur. Telaş içindedir. Kızgındır insanlara da : "Biliyor musun," dedi, "bu insanlar namussuz. Öyle namussuz ki bunlar, köpekler gibi birbirlerini yiyorlar. Hayır hayır kardeşim, köpekten de beter. Köpekten de aşağı."

Perişandır hali. Yüreğir'de batosta makinist olmuştur. Burada yaşadığı, tanık olduğu bir olayın öfkesindedir : "Bir elcibaşı var, itoğlu it. Kumar oynamayanların haftalığını yirmi beşten yukarı çıkarmıyor. Kumarcılar yüze kadar çıkıyor. Tabii üç gün sonra bütün para dönüp dolaşıp geliyor kendine. De bakayım, bunlar insan mı? Yanımda bir gün üç yüz lira dağıttı ırgata. Üç gün sonra hepsi geri geldi kendine. İp parası ala ala..."

Anlatıcı, bu kez, onun tanıklığında tarım işçilerinin gerçekliğini aktarır. Tahir'in yaşadıkları ise, ona : "iğrendim insanlardan, lanet olsun insanlara," dedirtecektir. O sevgisinin ne olduğunu soran anlatıcıya : "Gene severim. Daha çok seviyorum insanları şimdi. Sevmiyorum bunları. Bunlar bozulmuş. Çıkmış insanlıktan. Ben, ben gene de seviyorum."

Öykünün üçüncü kısmında, kuracağı "zeytinlik"le ilgili, sevindirici bir haberle çıkagelir, Tahir. Zeytinlik yapacağı yerde çalışmaya başlamıştır. Doğa ile bir al-ver içine girmiştir. Anlatıcı, bunu, Tahir'in durumunu şöyle betimler :

"Zeytinlik yapacağı yer kasabanın üst başında, dikenli kesme ağaçları, çıtır-

lar, koyu yeşil mersin ağaçlarıyla örtülü bir yerdi.

Arkadaşım bir taraftan çalıları ağaçları kestiriyor, bir yandan köklerini çıkarttırıyor, bir yandan da dünya kurulduğu günden beri saban görmemiş toprağı sürdürüyordu.

Oradan oraya koşuyor, çalı kesiyor, kök çıkarıyor, deli gibi bir sevinçle toprağı sürüyordu. O kadar zayıflamıştı ki, avurdu avurduna geçmiş, kapkara kesilmiş, tanınmaz olmuştu.

Bir gün çalıştığı yere gittim. Kurtarılmış yağlı toprak kapkara uzanıyor, ışıldıyor, insanın yüzüne gülüyordu."

Yaşanılanlara tanıklık eden anlatıcının düşleri ise daha büyüktür : "Şu dağlar, fundalıklar hep zeytinlik olacak, şu koyağa kocaman bir fabrika kurulacak, yanına yönüne apak badanalı evler yapılacaktı. Bir kuyu... Artezyen... Sular fışkıracak göğe doğru. İnsanlar mutlu... İlk temeli arkadaşım atıyor. Yüzlerce yıl sonra bu yüzden rahat edecek insanlar, arkadaşımın adını bile bilmeyecek. Ne zorluklarla buraya ilk zeytin dikildi, bir insan iliklerine kadar çalışmayı duydu... Kimsenin aklından bile geçmeyecek. Bilmesinler... Bilseler ne olacak yani? Hiç. Arkadaşım mutlu... Çalışıyor... O kadar."

Bir zaman sonra, bir ekim ayında, Tahir'in zeytinliği Şeytan Veli Ağa tarafından sürülür. Bu kez, anlatıcı, bu olayın yakın tanığıdır. Onun tanıklığında izleriz zeytinliğin tarümar edilişini.

Anlatıcı, Tahirler'in evindedir. Anası karşılar, onu. Oğlunun durumunu anlatmaya çalışır : "Bahçeyi elinden aldıklarında da böyle olduydu," der. Tahir ise, umutsuz öfkesini : "Kardeşim, kardeşim, nasıl alırlar? Bu kadar emek... Bi ömür..."

Ve anlatıcının gözlemiyle, umut ışığının betimiyle biter öykü:

"Bahar... Zeytinliğin kara, yağlı toprağını göcek olmuş yumuşacık, koyu yeşil bir ekin örtüyor. Toprak toprak olalı bu üstünde biten ilk ekindi belki... Ekinin ortasında bilek kalınlığındaki zeytin fidanı uzun, taze, parlak ışkınlarıyla, yel estikçe usul usul ırgalanıyor."

III

"ZEYTİNLİK" öyküsü, Yaşar Kemal'in 1951'de yazdığı, sonradan bulunan *Hüyükteki Nar Ağacı* adlı ilk romanı gibi, anlatıcı kimliğinin ve yazı coğrafyasının ilk nüvelerini getirmektedir. Yazarın, anlatısının 'anakara'sını sarmalayan gerçeklere bakışı, bunları yansıtma biçemi bu iki metinde (öykü ve romanda) bir yazarlık tavrı olarak öne çıkar. Yaşar Kemal, bu izleklerden, hatta bu coğrafyanın gerçeklerinden yola çıkarak bugünkü roman dünyasını kurmuştur. Bu anlamda, onun yazı coğrafyasının önemli bir çıkış noktası olan (diğeri de onun röportaj yazarlığıdır) öykülerinin özelliklerini, öykülerinde yansıttığı dünyaların boyutlarını "Zeytinlik" öyküsünde beliren öğelerle açıklayabileceğimizi düşünüyorum.

"Zeytinlik" öyküsünün toprak/topraksızlık sorununun gündeme gelmeye başladığı yıllarda yazıldığını düşünecek olursak...** Gerçi Yaşar Kemal, toprak-

sızlığın bu boyutunu göstermiyor. Burada, daha çok, bir durumdan hatta sonuçtan yola çıkıyor. Ama arka planda ise böyle bir gerçeğin varlığını, en azından çatışma odağı durumlarla yansıtıyor.

Yaşar Kemal'in şu tavrı önemle ortaya çıkar: insanın toprak sevgisi, emeğin yüceltilmesi, çalışmanın bedeli, sonu... Ayrıca, 'toprak işleyenindir' mesajını da veriyor. Gerçi, o koşullarda, bunun böyle olmadığını göstermiyorsa da...

Bu öyküde getirdiği/yansıttığı ise; haksızlıklar karşısındaki inan/lık durumudur. Tahir ise bunun tipik örneğidir. Burada gösterdiği tekil durum, çoğunluğun ne olduğunu/nasıl davrandığını, azınlıkta olanın gücünü göstermeye dönüktür.

Toprak-insan ilişkisi, topraksızlık, haksızlıklar, doğa... Umut, bağlılık, insan sevgisi, emek, köylünün gerçekliği, ağalık düzeni, bürokrasi, dışlanmışlık, ezilmişlik... Bütünüyle bu öğeler onun öykü coğrafyasında yer alır. Bu anlamda, "Zeytinlik" öyküsünde beliren şu öğeler ve özellikler, Yaşar Kemal öyküsünü daha iyi anlamaya, tanımaya kapı aralıyor. Bunları da bu öyküden yola çıkarak şöyle öbeklendirebiliriz :

1) a-Öyküde anlatıcının konumu, işlevi, anlatım biçemi;
b-Öyküde yer/mekân, zaman öğesinin yansıtılması;
c-Öykü kişisinin koşullar içindeki durumunun sergilenmesi;
d-Durum/atmosfer öyküsünün özelliklerinin verilmesi;
e-Öyküde betimleyici yanın öne çıkması;
f-Öyküde değişim öğesinin gösterilmesi;
g-Öykü içinde öykü anlatma tekniğini kurma;
h-Yaşanan an'lardan yaşanıp bitmiş an'a dönerek tanıklığı aktarma.

2) a-İzlenim/gözlemlerin aktarılması.
• Yaşar Kemal'in gözlemci gerçekçi öykücü kimliğinin belirmesi.
b-Çevre ve doğa betimlemelerine yer verilmesi.
• Yaşar Kemal öykülerinde sık sık bunlara yer verecektir.
c-Bir durumdan yola çıkarak, arka planda olanların öykülenmesi, 'olay' yaratabilecek boyutların yansıtılması.
• Yaşar Kemal, 'olay'dansa durum/atmosfer öyküsünü yeğler.
d-İnsan ilişkilerinin çatışma/çelişme boyutlarını yansıtması.
• Yaşar Kemal öykülerinde bunu sıklıkla işler.
e-Onun öyküsünün ana izleklerinin ilk örneklerini bu öyküde görürüz.
• Yaşar Kemal; doğa-insan, ilişkilerini sıklıkla işler. Bir doğa figürü olan 'toprak' (betimi, insanın bununla ilişkisi), 'toz' 'tozlu yollar', 'ortaklık', 'ağalık' kurumu, haklı-haksız ilişkisi, çalışan çocuk, emek çelişkisi...
f-Anlatımda hem dıştan bakışın, hem de içten bakışın yeğlenmesi.
• Yaşar Kemal, öykülerinde bu tür bir yöntemi yeğler.
g-Yöre, yani Çukurova (güney kasabası) gerçeğine bakışı temel eksen alması.
• Yaşar Kemal, 22 öykülük biçiminde (bir-iki öyküsü dışında) öykülerinin tümünde Çukurova gerçeğini eksen alır, öykülerinin konuları burada geçer.

h-Emek, inanç, bağlılık, tutku, sevgi, umut, umutsuzluk, çalışma aşkı, doğanın olumsuz koşullarının verilmesi, okuma aşkı, dışlanmışlığın sergilenmesi.

• Yaşar Kemal, öykülerinde bu temaları yoğunlukla işler.

ı-Toprak insanına bakış, köylülüğün durumunun olanca gerçekliğiyle, hiç de popülist olmayan bir bakışla yansıtılması.

• Yaşar Kemal, öykülerinde bu bakışı hep egemen kılmıştır.

Görüldüğü gibi, "Zeytinlik" öyküsü Yaşar Kemal öykücülüğünün birçok özelliğini içeren bir yapıya sahiptir. İlk metin olması bu açıdan önemlidir. Buradan hareketle onun öykü dünyasına baktığımızda; yaratıcılığının izlerini görmemiz mümkündür. İlk ve tek olan metnin yapısal kuruluşu, yazarın dil örüntüsündeki özeni, adeta sonraki öykülerin muştulayıcısıdır. Çukurova gerçeğine bakışını temellendirdiği söyleminin sonraları daha da gelişerek zenginleşip sürdüğünü göreceğiz.

Buradan *Sarı Sıcak*'a aralayacağımız kapı, Yaşar Kemal'in öykü dünyasının ve romancılığının biçimlendiği süreçleri değerlendirmemizde önemli bir adım olacaktır. ◙

*"Zeytinlik" öyküsü "Adam Öykü" dergisinin 11. Sayısında (Temmuz-Ağustos 1997) yayımlanmıştır. Alpay Kabacalı'nın "Sarı Defterler Arasından Çıkan 'Zeytinlik' Öyküsü" açıklaması ise öykünün bulunuş öyküsünü anlatmaktadır.

**Toprak Kanunu 11 Haziran 1945'te meclisten çıkmış. "Orman Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 9 Temmuz 145'te kabul edilmiş, 13 Temmuz 1945'te de Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Tek Parti Hükümeti'nin getirdiği "toprak reformu" kanun tasarısında, topraksız ve az topraklılara dağıtılmak üzere 50 dönüme kadar arazinin kamulaştırılabileceği öngörülmektedir. Bu madde mecliste büyük tartışmalara neden olmuştur. Öyle ki, Demokrat Parti'nin kuruluşuna kadar gidilmiştir. CHP'den ayrılan bir gurup bu oluşumu gerçekleştirmiştir.

ÖYKÜCÜLÜĞÜMÜZÜN KISA TARİHİ VE MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

MEHMET GÜLER

Yüz yılı aşan öykücülük serüvenimizde bir Memduh Şevket Esendal çınarı varsa, bu çınar öykü ormanının ulu ve yeşil ağacı olarak kalacaksa, bundaki gizi, o ustanın halk değerlerine yaslanmasında aramak gerekir.

I

GELENEKSEL anlatı türlerini saymazsak, öykü birçok yazınsal tür gibi bize Batı'dan geldi. Tanzimat döneminde çeviri ile başlayan öykünün ilk yazılı örneği Aziz Efendi'nin *Muhayyelât*'ıdır(1798). Masal geleneğinin anlatı özelliklerini taşıyan bu yapıt, cinler, periler, doğaötesi güçlerle ilgili konuları ele alır. Bunu Ahmed Mithat Efendi'nin *Letaif-i Rivayat*'ı (1870) izler. Bunda da Meddah hikayelerinin anlatım özellikleri görülür.

Batı öykülerine benzeyen ilk kitap Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler*'idir (1892). Doğu öykülerinde görülen doğaüstü güçler yerine, Batı yazınında görünen günlük olaylar anlatılır bu kitapta. Anadolu'nun sorunlarına açık ilk öykü yapıtı Nabizade Nazım'ın *Karabibik* kitabıdır(1890).

Servetifünun döneminin öykücülüğü daha bir gerçekçi, bireyin sorunlarına dönük, günlük yaşama daha yakın, "gerçekçi"dir. Bu dönemin en büyük ustası Halit Ziya'dır. Milli edebiyat döneminin en önemli öykücüsü ise Ömer Seyfettin'dir. Ömer Seyfettin'in öykülerinin geniş kitlelerce sevilmesinin nedeni, konularının halkın yaşamından ve ulusal duyarlıklarından almış olması ve dilindeki yalınlıktır.

Modern öykücülüğün kilometre taşlarından Ömer Seyfettin'le Sait Faik arasına önemli bir işaret daha koymak gerektiğinde, buraya girecek bir öykücümüz vardır ki, o da Memduh Şevket Esendal'dır (1883-1952).

II

MŞE, önemli bir eğitim görmemiş, ama önemli görevlerde bulunmuş birisi. İttihat ve Terakki Fırkası'nın üyesi olmuş, I. Dünya Savaşı'na katılmış, sendika niteliğindeki Esnaf Odaları'nı kurmuş, işçilere sosyal hakları için destek vermiş, çeşitli ülkelerde büyükelçilikler yapmış, milletvekili olmuş, CHP'nin genel sek-

reterliğini yapmış, biri İttihat ve Terakki döneminde, biri de cumhuriyetin ilanından sonra (1926'da İzmir Suikastine karışmaktan dolayı) olmak üzere iki kez idamla yargılanmış, ölümlerden dönmüştür.

Böylesine yoğun bir yaşam sürmesine, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını, cumhuriyetin kuruluşunu görmesine karşın öykülerinde yaşamıyla ilgili canlı sahneleri fazlaca göremeyiz. Doğrudan, bire bir anlatımlar yoktur onun öykü ve romanlarında. Dolaylı yansımalar vardır. Bu durum ürünlerini belgesel ve politik çizgiden uzaklaştırır, kurgusal kılar. Bir başka söyleyişle özgünleştirir onu. Geniş zaman açısından baktığımızda, bu durum yazar için bir kayıp değil, kazançtır. Her şeyden önce anıların, günübirlik poltikaların kabalığından kurtarmıştır ürünlerini. Yapıtlarını yaşamın içinden süzen bir MŞE çıkaracaktır karşımıza.

Son yıllarda MŞE üzerine çok şeyler yazılmaya, söylenmeye başlandı. Birtakım sanat dergileri onunla ilgili özel sayılar düzenledi. Açık oturumlara konu oldu. Hemen belirtelim ki bu durum bir yazar ve onun temsil ettiği sanat dalı için sevindirici. Bazı yazarlar politik kaygılarla, yerel yönetimlerin hemşehrilik ilişkileriyle ya da adına konan ödüllerle gündeme gelirken, MŞE'nin tüm bunlardan bağımsız kalarak ilgi odağı olması onun yazarlık gücünü kanıtlar. Bir yazarın zaman karşışında aşınmadan ayakta kalması olarak değerlendirilir böylesi duıum. Yazılı ürünlerle fazlaca haşır neşir olmamış toplumların belleksiz, hele hele sanata karşı ilgisiz olduğu söylenip durur. Türk toplumu böylesi toplumlardan biri olarak kabul edilir. Belleksiz kabul edilen toplum, zaman denen o soyut süreçte büyükleri küçüklerden, "orijinal olanlan gariplerden", kalıcılan geçicilerden ayırarak bir yere doğıu yol alıyorsa, o toplum adına iyi şeyler de oluyor demektir.

Son yıllarda kendi kendini gündeme getiren MŞE adına yazılıp çizilenler, bu önemli yazanımız için ne yazık ki yeterli değil. Küçük oylumlu, kıyıdan köşeden yapılan çiziştirmelerle verimli bir yazarı anlatmak olanaksız. Doğru bir mantıkla, bilimsel yöntemlerle geniş oylumlu incelemeleri çoktan hak etti o.

III

Memduh Şevket Esendal'ı en iyi anlamanın birinci yolu onun yapıtlarını okuyup özümsemekse, ikinci yol da onun hakkında yazılıp söylenenleri toplu halde görmek, bunlardan bir bileşke çıkarmaktır. Bu konuda çok ayrıntılı bir derleme olmasa da, bazı yazarların MŞE için söylediklerinden çarpıcı olan alıntılar sunmak istiyorum :

"MŞE'nin hikâyeleri ilkin dili ve halk arasından seçtiği canlı tipleriyle ilgi uyandırır; anlatım tarzı ve teknik açısından, bazen Maupassant'ı, bazen de Çehov'u hatırlatır. (...) İnsanlara yaşama ümidi ve neşe vermek" başlıca amacıdır. 'Zaten, toplum olarak refah içinde yaşamıyoruz' diyen sanatçı, kötü şeylerden bahsetmeyi, insanlan bir 'havana koyup ezmeye' benzetir. Halbuki 'Okudukları şeyler, insanlara umut ve neşe vermeli, yaşama sevinci vermelidir. MŞE'nin hikâyelerindeki olaylar oldukça sıradandır, hatta bunlara olay demek de imkânsızdır. Onun için önemli olan, bu sıradan şeylerin anlatımı değil, bunlann ötesin-

de, hikâyenin bütünselliğidir." (İ. Güven Kaya, Thema Larus, 6. Cilt)

"Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Yakup Kadri geçiş döneminin insanlarını anlattılar. Sabahattin Ali, Sait Fa ik emekçi insanlara yöneldiler. Esendal'ın insanları çoğunluk "günlük yaşamlarının olağan ilişkileri içinde", olağanüstü olay ve gerilim yoktur. Yergi havası yaratmışsa kendisi de bıyık altından gülüyor, hüznünü ise saklıyor gibidir. Yaşadığı siyasi çevreden ve insanlardan izler yoktur. Şairleşmez. Araya girmeler görülür. Sohbet biçimlerine başvurur. Günlük dile egemendir." (Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*)

"MŞE, pek çok öyküsünde arka planda sevimli bir masal anlatıcısı olarak okuyucuya kendisini hissettirir." (Bahriye Çeri, "Üçüncü Öyküler", S : 3)

"MŞE'nin sürçmeyen bir dili var. Amacı, hikâyelerini herkesin diliyle yazmak."(Necati Mert, "Üçüncü Öyküler", S : 3)

"MŞE, öykülerinde karşılıklı konuşmalara büyük ölçüde yer vermekte ve kullandığı bu yöntem aracılığıyla, 'Yobazlığı, sosyete kadınlarının rahatlık düşkünlüğünü, korkuya yatkın tembel memur ahlakını, sorumsuzluğu, ülküsüz zevk arayıcılığını, emeksiz geçimlerini' alayla yermektedir. Bu karşılıklı konuşmalann her birinin de kendine özgü, ayrı ve dinamik bir yapısı ve düzeni vardır." (Aysu Erden, "Üçüncü Öyküler", S : 3)

"Halkı ezen bürokrasinin kusurlarını yansıtır. Hikâyelerinin büyük çoğunluğu ya monolog, ya kısa konuşmalarla süren kalabalık bir diyalog yapısındadır; hiçbir değişiklik yapılmadan hemen oyun olarak sahnelenebilir.(...) Bugün artık edebiyatımızda yerleşmeye başlayan bir dilin, konuşma diline dayanan yeni yazı dilinin öncülüğünü yapmıştır. Halkın dilini ve yaşayışını çok iyi bilmesinin bu başarıda büyük hissesi vardır. (Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*)

"Hikâyelerinin pek çoğunu kişilerin konuşmalan üzerine kuran yazar, bu teknikten yararlanarak, halkın konuşmasını büyük bir ustalıkla yazıya geçirmiştir." (Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*)

"Ele aldığı konular, kişiler, sorunlar çeşitlilik gösterir. Önemli olan, sıradan insanlann günlük yaşamıdır. İşlediği başlıca izlek : ev içi yaşamı, aile ilişkileri, kahve ve mahalle ortamı, köylüler. Edebiyata katı sınıf ilişkileriyle yaklaşmaz. Olaylara ve kişilere önyargısız yaklaşır. Yapıtlannın belirgin özelliği yalınlıktır." (Ana Britannica)

"Çoğul öykünün kurucusu. Ömer Seyfettin öykücülüğü karşısında bir yenilikçidir. Yenilikçiliği öykülerinde kullandığı dildir. Dil, ilk kez, yapay bir edebiyat dili olmaktan kurtanlmış, yalın söyleyişle, gündelik konuşmadan yararlanarak hem özgün, hem de çok geçerli bir temele oturmuştur." (Selim İleri, "TD Türk Öykücülüğü Özel Sayısı", Temmuz 1975)

"MŞE, hikayelerinde gözlemcidir. Oldukça açık, yalın bir anlatımı vardır. Gereksiz sözden olabildiği kadar kaçınır. Bir oyun yazarının kişileri tanımlaması gibi kısa cümlelerle bir kişiliği belirtir. Bu kısacık cümlelerde kimi zaman fiil bile yok. Bu yalın anlatımda bir duygusal incelik sezilir. Doğaya olsun, insanlara olsun sevgiyle bakmanın inceliği bu." (Memnune Yapar-Uğur Çınaroğlu, *Edebi Metinler 2*)

IV

MŞE'nin öykü ve romancılığı üzerine söylenen sözlere baktığımızda, hemen herkesin birleştikleri ortak noktalar var. Bu ortak noktalan şu başlıklarda toplamak olası :

- Konularını halkın içinden, kahramanlarını sıradan insanlar arasından seçmiştir.
- Dili yalındır.
- Bir diyalog ustasıdır.
- Mizah öğelerine yer verir.
- Öykülerinde bitmemiş bir hava vardır; yani uçları açık öykülerdir.
- Olay öyküsünden çok durum (kesit) öyküsü yazmıştır.

V

Yukarıda somutladığımız özelliklerin hiçbiri çağdaş öykü için kayıp değildir. Hemen hepsi bugünkü modern öykünün ulaşmaya çalıştığı değerlerdir. Önünde öykü birikimi olmamasına karşın, yıllar önce MŞE'nin öykülerini bu değerler üzerine oturtması onun bir öykü ustası olduğunu kanıtlar.

MŞE'nin dilindeki yalınlığın bir halk adamı olmasından kaynaklandığını sanıyoıum. Halkımız da konuşurken kısa, yalın konuşur. Süslemez, kestirmeden söyleyiverir. MŞE şairanelikten kaçınır. Bu kısa, yalın öykülerin bir kısmından örnekler verelim :

"Sayın Bay,

Dün Behiye geldi. Yazdığınız kâğıdı getirdi. Ağızdan buyurduklarınızı da anlatmaya çalıştı. Kâğıdı okudum. Söylediği sözleri de dinledim. (...) Hayri'nin işleri arttı. Alım satırına başladılar. Hayri'ye bir arkadaş, başlarına da bu Aziz Tokdoğmuş gibi sarhoşun birini yolladılar." ("Bir Kadının Mektubu")

"-Ben feministim, feminis... dedi.

Sonra arkalarından gelen Selim Bey'i görüp seslerini kestiler, yol verdiler.

Selim Bey geçti gitti, ama, bu "feminist" sözü aklına takıldı. Çokça kullanılan bir söz. Manası ne olsa gerek?" ("Feminist")

"Alay hekimi, ellilik, irice gövdeli, kumlu kalın sesli, baba bir adam." ("Seni Kahve Paklar")

"Büyük mağaza aslında kolaylık. Bütün ihtiyacını tek yerden karşılıyorsun. Dükkân dükkân gezmiyorsun. Vakitten, ayrıca hizmetten tasarruf. ("Gödeli Mehmet")

"Temmuz, öğle vakti. Komşuda bir kadın sesi... Nereye bağırdığı anlaşılmıyor. Belki çocuğuna haykırıyor. Müezzinin duvarlarından tahtaboşa bir kedi atladı. Birkaç ev ötede bir tavuk gıdaklıyor, bir horoz ona yardım ediyor, sanki dem tutuyor." ("Hayat Ne Tatlı")

"Birkaç günlük bir yürüyüşten sonra yorgun düştüm. Ağrılarım yeniden başladı. Beni sağlık evine bıraktılar." ("Celile")

"Haşmet Gülkokan, gün olur ki evine sular karardıktan, ışıklar yandıktan, geceden de biraz geçtikten sonra varabilir, acele etmez, ağırdan alır." ("Haşmet Gülkokan")

VI

MŞE'nin zaman zaman uzun cümleler kurduğunu da görüyoruz. Ama bu cümlelerin hiçbiri başıyla sonu arasındaki ilgiyi kaybedilecek kadar uzun ve karışık değil. Çoğunlukla sıralı cümleler bunlar; yan cümleciklerin sonuna birer çekimli fiil konarak rahatlıkla basit cümle durumuna getirilebilirler.

Bu örnekleri çoğalttığımızda görürüz ki, gerçekten de yazar kısa cümlelere, yalın anlatıma, az söze değer veriyor. Yazar olarak zaman zaman araya giriyor. Öykü birinci tekil kişinin ağzından anlatılırken bir de bakıyorsunuz ki özneyi değiştiriyor, üçüncü tekil kişiye kaydırıyor. Sık sık fiilsiz cümleler kullanıyor. Öykülerinin sonu şaşırtıcı değil. İlle de yakınlaştırmak gerekirse, Maupassant'dan çok Çehov'a benziyor. İlerde durum (kesit) öyküleriyle yücelecek olan Sait Faik'in ya da bir diyalog ustası olacak olan Orhan Kemal'in yol açıcısı olduğunu da söyleyebiliriz ona.

MŞE, dilimizin anlaşılmasına da omuz vermiş bir yazar. Oğluna yazdığı bir mektupta, "Ben gittikçe Türkçeleşiyorum" diyor. Yazı dilimizin konuşma dilimiz gibi yalınlaşmasını istiyor. Öykülerindeki yalın diliyle büyük ölçüde katkıda bulunuyor buna. Ürünlerini ideolojik sloganlara boğmadan, popülizmin açmazlarına düşürmeden halklaştırıyor. Konusuyla, kurgusuyla, tiplemeleriyle, diliyle zengin halk kaynaklarından beslediği içindir ki onun öyküleri bunca zaman sonra da ayakta. Arada basit, şematik öyküler yazmış olsa da, çoğunlukla usta işidir onun ürünleri.

Yüz yılı aşan öykücülük serüvenimizde bir Memduh Şevket Esendal çınarı varsa, bu çınar öykü ormanının ulu ve yeşil ağacı olarak kalacaksa, bundaki gizi, o ustanın halk değerlerine yaslanmasında aramak gerekir. Öykücülüğümüzün şimdilerde bile ne çok Memduh Şevket Esendal'a gereksinimi var.

CEMİL KAVUKÇU'NUN ÜÇ ÖYKÜSÜNDE "METİNLERARASI ÇERÇEVE" UYGULAMASI

ZERRİN EREN

Çağdaş kısa öyküde oldukça sık ele alınan yalnızlık ve yabancılaşma konularının işlendiği öyküleri ilginç kılan ise Kavukçu'nun anlatım tekniğidir.

CEMİL Kavukçu *Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak* isimli kitabında öykülerini üç bölümde toplamıştır. "Kanatsız Kuşlar", "Boşluğa Bakan Pencere" ve "Nolya" isimlerini verdiği bu bölümleri oluşturan öykülerin çoğunda aynı konuyu işler Kavukçu : Yalnızlık. Yalnızlık öykülerinin ise ortak bir özelliği vardır. Öykülerin baş kişileri tek başlarına yaşayan, kimsesiz insanlar değildir. Hepsinin bir arada oldukları aileleri veya arkadaşları olmasına rağmen, bu kişiler birbirlerini gerçek anlamda tanımaz, birbirlerinin gerçek öykülerini bilmezler. Bir başka deyişle, karakterler aynı mekânı paylaşan yabancılardır.

Çağdaş kısa öyküde oldukça sık ele alınan yalnızlık ve yabancılaşma konularının işlendiği öyküleri ilginç kılan ise Kavukçu'nun anlatım tekniğidir. Bu açıdan *Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak* isimli kitabın ilk üç öyküsü "Aslangöz", "O Güzel Günler" ve "Cezam Bitiyor Ceza" incelenmeye değerdir. Bu yazının amacı, birbirinden bağımsız gibi görünen bu üç öykünün, yalnızlık ve yabancılaşma konularını çarpıcı bir biçimde ortaya koymak için yazar tarafından metinlerarası bir çerçeve yaratılarak nasıl ustalıklı bir şekilde birbirlerine bağlandıklarını göstermektedir.

"Aslangöz" isimli ilk öykü, küçük bir çocuğun bakış açısından anlatılır. Kullanılan dilden bir yetişkinin çocukluğuna ait anılarını anlattığı izlenimi elde edilen öykü, dede, babaanne, amcalar ve ablalardan oluşan geniş bir ailede geçmektedir. Ancak bu geniş aileyi oluşturan bireyler, birbirlerine sevgi ve ilgi gösteren yakın akrabalardan çok, ekonomik nedenler ya da gelenekler gibi toplumsal koşulların bir araya getirdiği yabancılara benzerler. Örneğin, dede, kendisine sevgi ve saygı duyulan bir büyük değil, sabah kalktığında eşine "sövüp sayacak nedenler" arayan, kendisinden korku duyulan bir kişidir. Öykünün ilk paragrafında, anlatıcı dedeyi, "Çok aksiydi. Babam da, küçükamcam da hâlâ korkarlardı ondan," diyerek tanımlar. Böylece yazar, daha öykünün ilk başında ailede hâkim olan duygunun sevgi değil, korku olduğunu gösterir.

Aile bireyleri birbirlerine karşı, sevgi ya da acıma gibi duyguları hissetseler

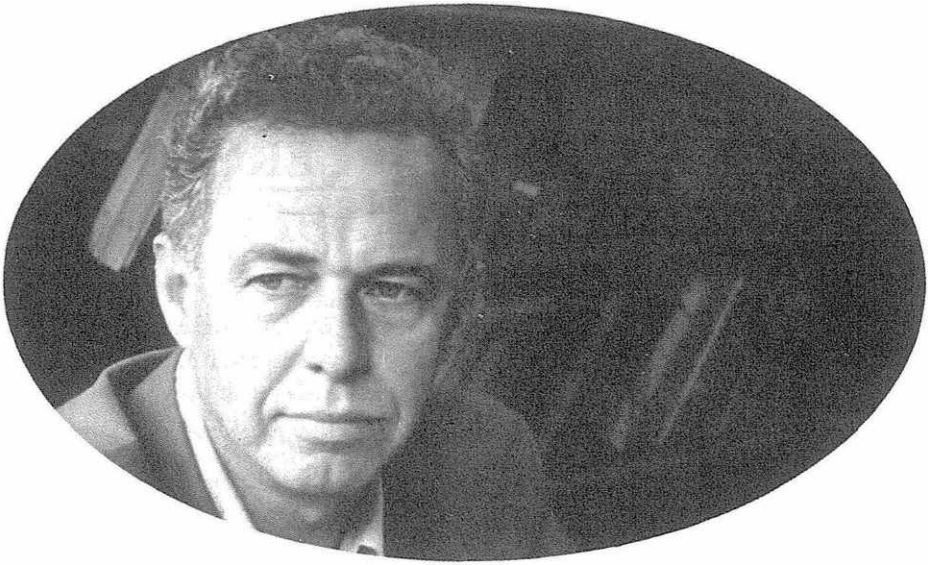

bile, bunu açıkça göstermekten kaçınırlar, tıpkı dede ile Aslangöz arasındaki ilişkide olduğu gibi. Aynı evde yaşamalarına karşın, dede ile büyük oğlu Aslangöz birbirleriyle hiç karşılaşmazlar. Alkolik olan Aslangöz'ü gece eve getirdiklerinde dede "ortadan kaybolur", Aslangöz uyandığında ise dede evden çıkmış olur. Çevresindeki herkesi korkutan bu aksi ihtiyar, hiç çalışmamış, geceleri eve tek başına gelemeyecek kadar içen Aslangöz'e nedense hiç kızmaz. Aslangöz'ün eve gelmediği gecelerde, babaanne dedenin sabaha kadar uyumadan sigara içip sokağa baktığını söyler, ancak sokağa çıkıp onu aramaz ya da endişesini ailedeki diğer kişilerle paylaşmaz. Bu nedenle, ailenin diğer bireyleri dedenin Aslangöz'le ilgili duygularını hiç bilmezler. Anlatıcı bu durumu "Dedenin Aslangöz Amcamla niye karşılaşmak istemediğini bilmezdim. Onu sevip sevmediğini de bilmezdim, hatta ona acıyıp acımadığını da" diyerek dile getirir. Dedenin Aslangöz'e hissettiklerinin sevgi mi, acıma mı yoksa ona karşı duyduğu bir suçluluk duygusu mu olduğu belli değildir. Tıpkı Aslangöz'ün sol gözünü kaybetme öyküsünün de bilinmediği gibi.

Aslangöz, büyük amcanın gerçek ismi değildir. Bu ismi ona, gözünü kaybettikten sonra babası takmıştır. Amacı, büyük bir olasılıkla, oğlunun gözünü kaybedişiyle ilgili anlattığı öyküye çevresindekileri inandırmaktır. Üç oğlu da henüz küçükken onları, eşinin ısrarıyla kasabada kurulan panayıra götürmek zorunda kalan babaya göre, aslan kafesine fazla yaklaşan oğlunun gözünü aslan pençesiyle almıştır. Bu öyküye hiç kimse inanmaz, çünkü herkes Afrika'dan getirilen vahşi hayvanlarla dolu bir çadırın panayırda kurulmadığını bilir. Bununla birlikte, gerçekte ne olduğu hiçbir zaman öğrenilemez. Kendisinden herkesin çekindiği dedeye, gerçeği söylemesi konusunda ısrar edilmez; diğer iki çocuk bu olayla ilgili hiçbir şey hatırlamazlar, Aslangöz ise hep susmuştur. Gerçek hiçbir zaman öğrenilemez, Aslangöz öldüğünde bile Aslangöz'ün gözünü kaybedişiyle ilgili suskun kalmasının nedeni de öykünün bir başka bilinmeyenidir.

Aslangöz'ün sol gözünün olmaması dışında başka bir fiziksel engeli yoktur.

Ancak o, okumamış, bir işe girip çalışmamış ve evlenmemiştir. Bunların yerine alkolik olmayı seçmiştir. Başka bir deyişle, "uygar toplumun" yetişkinler için belirlediği kalıpları reddederek kendini toplumdan soyutlamış, alkolik olarak kendini tüketmek istemiştir.

İlk öykü Aslangöz'ün ölümüyle sona erer. Böylece, Aslangöz'ün gözünü kaybedişiyle ilgili neden hiç konuşmadığı, alkolik olarak neden kendini tükettiği, neden kendini toplumdan soyutladığı asla yanıtlanamaz. Bu soruların yanıtlarını öyküdeki karakterlerden hiçbiri bilmez. Çünkü birlikte yaşadıkları bu kişi aile bireyleri için aslında bir yabancıdan farksızdır. Öykünün sonunda, anlatıcı Aslangöz'le ilgili şunları söyler : "Kimseyle konuşmadığı gibi benimle de konuşmazdı amcam, onu tanımazdım. Kimse tanımazdı. Kendisi bile." Anlatıcının Aslangöz'le ilgili bu sözleri ailedeki yabancılaşma olgusunu çok net bir biçimde gözler önüne serer.

Yabancılaşma ve yalnızlık konularının işlendiği "Aslangöz", yukarıda değinildiği gibi, bilinmeyenlerle, yanıtsız sorularla dolu bir metindir. Şara Sayın, herhangi bir yazınsal yapıttaki boş alanlarla ilgili şunları söyler :

> Yazınsal yapıtın oluşumunda, metnin olduğu kadar, alımlayanın, yani okurun da rolü vardır... Söylenmemiş, dile getirilmemiş şeyler, boş alanlar, okurun düş gücünü kamçılar, onu üreticiliğe iter. Ama ortaya çıkan ürün, sadece okurun düş gücünün ürünü değildir, sürekli metne bağlı olarak oluşur.

Yani, okuma edimi, okur ile metnin karşılıklı etkileşim sürecidir. "Aslangöz" öyküsünde, okuma ediminden sonra okur, öyküdeki yanıtsız soruları bilinmeyenleri kendi birikimlerine, sosyal ve kültürel konumuna göre yanıtlamaya çalışacaktır. Bunları yaptığı sürece, okuma eylemi bitmiş olsa bile, öykü okurun düş gücünde bir süre daha yaşamaya devam edecektir. Bu nedenle, öyküdeki bilinmeyenler ve yanıtsız soruların, öykü-okur etkileşimini sağlamak, öykünün okurun üzerindeki etkisini uzun süre devam ettirmek isteyen Kavukçu'nun kullandığı bir yöntem olduğunu düşünmekteyiz.

Kitabın ikinci öyküsü "O Güzel Günler" ismini taşır. Yazar, bu öyküyü, 'Dere Zamanı' ve 'Erik Zamanı' ismini verdiği iki bölüme ayırır. Bu bölümlerde, aynı karakterlerin yer aldığı iki farklı öykü anlatılır.

'Dere Zamanı' adını taşıyan ilk öykünün kişileri Miskoye, Sıçan Ahmet, Sıkıntı Vedat ve Katana Muharrem'dir. "Herkese bir ad takılırdı. Nuri, desen hangi Nuri derlerdi" tümcesiyle başlayan öykünün diline dikkat edildiğinde, "Aslangöz"de olduğu gibi, bir yetişkinin anılarından bahsettiği anlaşılır. Miskoye takma isimli anlatıcının ilk gençlik (adolesan) dönemine ait anılarını anlattığı öykünün baş kişisi Sıçan Ahmet'tir. Toplum dışına itilmiş Sıçan Ahmet'in öyküsü de incelenmeye değerdir. Ancak, bu çalışma Aslangöz'ün öyküsüyle sınırlandırıldığından, Sıçan Ahmet'in öyküsüne değinilmeyecektir.

"Dere Zamanı'nda, "Aslangöz'e herhangi bir gönderme yapılmaz. Bu nedenle, okuyucu, 'Erik Zamanı'nı okuyana dek "O Güzel Günler" isimli öykünün "Aslangöz"le bağlantısı olmayan ayrı bir öykü olduğunu düşünür.

"Erik Zamanı'nda, Katana, Sıkıntı ve Miskoye gibi "Dere Zamanı"nın kişi-

leri çıkar karşımıza. Bu bölümün baş kişisi, öykünün sonunda gerçek isminin İbrahim olduğunu öğrendiğimiz, Miskoye'dir.

"Erik Zamanı" daha ilk paragrafında okuyucuyu şaşırtır. Oğlunun Katana, Sıkıntı ve İhsan'la arkadaşlık etmesini istemeyen anne şunları söyler oğluna : "Bu yaz sokaklarda sürtmek yok zaten, babanın fırınında çalışacaksın, hayatı öğreneceksin. Büyük amcan gibi olursun yoksa." Bu sözlerde dikkatli bir okurun gözünden kaçmayacak iki anahtar sözcük bulunmaktadır : Babanın fırını ve büyük amca. "Aslangöz"de anlatıcı babasının fırını olduğundan söz etmiş; Aslangöz'ün ise büyük amcası olduğunu söylemiştir. İlk öyküde kullanılan bu iki sözcük, bilinçli olarak bu öyküde de kullanılmıştır. Kitapta, "Aslangöz"den hemen sonra gelen bu öyküyü okuyan dikkatli bir okur, ilk öyküyü anımsayacak ve, ister istemez, ikinci öykünün anlamını birinci öyküden ("Aslangöz") taşıdığı bilgilerle anlamaya çalışacaktır. Çünkü, Akşit Göktürk'ün belirttiği gibi, "Yazınsal metinde okurun alınmadığı birtakım yönlendirici göstergeler vardır. Ama okurun düş gücü, metnin ötesine yönelik olduğu gibi, sık sık metnin öncesine de döner." Ancak, burada açıkca okurun düş gücünün metnin öncesine değil, daha önceki metne dönmesi istenmektedir. Bu durumda, okur, 'Erik Zamanı'nda bahsedilen 'büyük amca'nın Aslangöz, "Aslangöz"ün anlatıcısının ise, "Erik Zamanı"nın baş kişisi Miskoye İbrahim olduğunu sezecektir.

Aslangöz'ün isminden açıkça bahsedilmediği, ancak anahtar sözcükler yardımıyla dikkatli okura ondan söz edildiğinin sezdirildiği 'Erik Zamanı' isimli öyküde, bir yandan ilkokul çağlarındaki İbrahim ve arkadaşlarının erik çalma macerası anlatılırken, diğer yandan da İbrahim'in annesinin 'büyük amcayı' nasıl algıladığı verilir. Anneye göre, o, bir serseri, çocukları için kötü bir örnektir. Bu nedenle, İbrahim'in isteklerine karşı çıkan annenin örneği hemen hazırdır : Büyük amca. Örneğin, annesi İbrahim'e para vermez, çünkü "çocuğa para verip şımartmak çok tehlikeliymiş; al işte büyük amcası! Dedesi onu şımartmasaymış, ziyan olup gitmezmiş o da."

'Erik Zamanı'nda annenin oğluna daima kötü örnek olarak verdiği büyük amcanın Aslangöz olduğunu sezen okuyucunun, bu sezgisinde yanılmadığı kitabın üçüncü öyküsü olan "Cezam Bitiyor Ceza"da ortaya çıkar. Hatta öykünün başlığı bile, Aslangöz'ün ölümünden önce konuştuğu son kişiye söylediği sözlerdir.

"Cezam Bitiyor Ceza" öyküsünde yazar, sezdirme yöntemini bir kenara bırakır. Önceki iki öyküyle ("Aslangöz" ve "O Güzel Günler") bağlantısının çok net bir biçimde ortaya konduğu bu öykü şöyle başlar :

> Annem hep korkmuş, çocuklarımdan biri büyük amcalarına benzer diye; ama şimdi bakıyormuş da, benim yolum yol değilmiş... Anneme göre büyük amcam bir kenarda oturup önünden geçip giden hayatını seyretmiş de bir ucundan tutayım dememiş... Bir kere işe güce sebat etmemiş. Babamla ortanca amcam dedemin ekmek fırınında eşşek gibi çalışırken o hayta hayta sokaklarda, kırlarda dolaşmış, itle kopukla düşüp kalkmış, içki içmiş. Hiç çalışmamış. Evlenmemiş içkiden başka bir şeyi sevmemiş.

Yukarıdaki metinde Oya Batum Menteşe'nin, "Bir metnin içerisinde diğer metinlerden alınma parçaların referans verilmeden, son metnin doğal parçaları gibi kullanılarak bu metnin anlamı içerisinde yar almaları," olarak tanımladığı metinlerarası (intertextuality) açıkça görülmektedir. Yazar, "O Güzel Günler" isimli öyküde yer alan annenin büyük amca hakkındaki düşüncesiyle, "Aslangöz"de anlatılan babanın ve ortanca amcanın dedenin ekmek fabrikasında çalışmaları konusunu daha öykünün ilk paragrafında kullanılır. Bunu yaparak, okuyuculara bu metnin anlamını çözümleyebilmeleri için ilk iki öyküyü anımsamaları gerektiği mesajını verir.

Öykünün başlangıcı olayların bir çocuk tarafından anlatıldığı izlenimini verir. Ancak hemen üçüncü paragrafta anlatıcı şunları söyler : "Ablam haklıydı galiba, bir şeyi en çok otuz kez söylemekte bir sakınca yoktu da, kırkıncıyı ağzından kaçırmak biraz tehlikeliydi." Tek cümlelik bu paragrafın oldukça önemli işlevleri vardır. Öncelikle, başlangıçta anlatılanların bir çocuk tarafından anlatılmayıp, bir yetişkinin zihninden geçen çocukluğuyla ilgili anıları olduğu anlaşılır. Bu paragrafla birlikte, 'geçmiş'ten 'şimdi'ye, yani öykünün anlatıldığı zamana dönülür. Yine bu paragraftan, annenin, adının ikinci öyküde İbrahim olduğunu öğrendiğimiz anlatıcıyla ilgili korkularının kısmen de olsa gerçekleştiği izlenimini ediniriz.

Gerçekten de, bu paragrafın hemen sonrasında, anlatıcının, büyük amcasının arkadaşlarıyla içki içtiğini görürüz. Böylece, anlatıcı büyük amcasını sarhoş arkadaşlarının bakış açısından tanıma fırsatı bulur. Aşağıdaki alıntıda da görüleceği gibi, içki arkadaşlarının anlattığı 'Aslangöz' kişiliği, daha önceki öykülerde karşımıza çıkan 'Aslangöz' portresiyle örtüşmemektedir. İçki arkadaşları 'Aslangöz'ü aşağıdaki gibi anlatırlar :

> Her şeyden önce sanatçıydı. O, insanın içine işleyen sesiyle bir şarkı söylerdi (arada mevlit okurdu, arada Kur'an), benim diyen şarkıcıya taş çıkartırdı. Konuşmayı sevmezdi, konuşunca da iyi konuşurdu. Derin adamdı. Ama pis içerdi. Kimseye zararı yoktu ha, yanlış anlama, bütün derdi kendinleydi. Bazen şiirler okurdu... O anda aklına geliyor herifin, döktürüyor. Beş dakika sonra sor, o da tek kelimesini söyleyemiyor.

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi, Aslangöz birlikte içki içtiği arkadaşlarından da çok farklıdır. Sarhoş arkadaşları, şarkı söyleyen, şiir okuyan, belki de tam olarak anlayamadıkları bu kişiyi başka bir kalıba oturturlar : "büyük adam".

Kavukçu, anlatıcının annesinin ve Aslangöz'ün sarhoş arkadaşlarının Aslangöz'le ilgili yargılarını aynı öyküde vererek, bakış açıları arasındaki farklılığı çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Bununla birlikte, Aslangöz ismi açıkça öyküde hiç geçmez. Ondan büyük amca olarak bahsedilir. Yazar, okuyucunun ipuçlarından yararlanarak bahsedilen kişinin Aslangöz olduğunu anlamasını bekler.

Ancak, öykünün sonunda, ikinci öyküde ve üçüncü öykünün büyük bir kısmında "büyük amca" olarak söz edilen kişinin Aslangöz olduğu, hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koyulur. Anlatıcı, büyük amcasının öldüğü gece onunla birlikte içen son kişi olan Ceza ile konuşur. Ceza, anlatıcıya, o gece bü-

yük amcaya gözünü kaybediş nedenini sorduğunu söyler. Amca, önce gözünü kaybetmesine bir aslanın sebep olduğuyla ilgili anlatılanların doğru olduğunu söyler. Buna inanmayan Ceza ısrar eder, "... ne panayırlar kuruldu bu kasabaya, ama hiçbir zaman aslan gelmedi" der. Alıntıda bahsedilen kasabaya kurulan panayırdaki aslan ve bu aslanın büyük amcanın sol gözünü alması, birinci öyküde de aynı biçimde yer almıştır. Kavukçu, ilk öyküde kullandığı bir olayı, üçüncü öyküde de kullanarak, okuyucunun birinci öyküyü ("Aslangöz") anımsamasını; ikinci ve üçüncü öyküde "büyük amca" olarak sözü edilen kişinin Aslangöz olduğundan emin olmasını ister.

Okuyucu, üçüncü öyküde, Aslangöz'ün farklı yönlerini görme fırsatı bulur. Birinci öyküde, aile bireyleriyle konuşmayan, hatta onlara rastlamamaya özen gösteren Aslangöz'ün arkadaşlarıyla birlikteyken duygularını rahatlıkla ortaya koyduğunu görürüz; örneğin, son gece Ceza'ya sarılarak ağlar, ayrılmadan önce Ceza'ya seslenerek "Aslan değildi," der. Gerçek öyküyü anlatmasa bile, bu itiraf Aslangöz için çok önemlidir, çünkü ilk defa kendisiyle ilgili bir konudan söz eder.

Aslangöz'ün toplumun kalıplarına uymayı reddetmiş olması üçüncü öyküde de vurgulanır. Son günlerinde, Aslangöz kravat takmıştır. Ancak bunu "efendi görülmek" için değil, öyküde detayıyla anlatıldığı gibi, titreyen elinin içkiyi dökmesine engel olmak için takar. Kavukçu, öyküde böyle bir sahne çizerek, Aslangöz'ün toplumun kabul ettiği "efendi insan", "örnek insan" kalıbının sembolüyle (kravat takmakla) ince bir şekilde alay ettiğini gösterir.

Toplumun çizdiği kalıplara uymayarak, kendini toplumdan soyutlayan ve sürekli içerek kendini tüketen bu kişinin öyküsü tek bir kısa öykü yerine, üç ayrı öyküde anlatılır. Birinci ve üçüncü öykü tamamen Aslangöz hakkındadır. İkinci öykü ise hem anlatıcının adının ortaya çıkması, hem de Aslangöz'e anlatıcının annesinin bakış açısını vermesi bakımından aynı konuyla bağlantılıdır. Birbiri ardından gelen bu üç öykü, okuyucunun zihninde bir çerçeve oluşturacaktır : Aslangöz öyküleri. Ancak, buradaki çerçeve, çerçeve öykü deyince aklımıza gelen, Chaucer'in *Canterbury Tales*'inde ya da *Binbir Gece Masalları*'nda örneklerini gördüğümüz öykü içinde öykü çerçeve öykülerinden farklıdır. Ian Reid "Destabilizing Frames for Story" isimli makalesinde "çerçeveler bakanın gözündedir" (1989 ° 299) der. Reid aynı yazısını şöyle sürdürür :

> Öykülerin kendilerini fiilen çerçeveledikleri durumlar vardır; bunun yanı sıra, öykülerin metin aracıları (özellikle yayıncılar, editörler ve öğretmenler) tarafından ve okuyucuların taşıyarak getirecekleri bir dizi varsayımla (Assumptions) çerçevelenebilecekleri durumlarda vardır. Kısa öykü eleştirisinin temel görevi, bu çerçeveleme çeşitlerine gereken dikkatin verilmesini sağlamaktır.

Reid çerçeve çeşitlerini, "metin kuşatımı" (circumtextual), "metiniçi" (intratextual), "metinlerarası" (interlextual) ve "metindışı" (extratextual) olarak dörde ayırır. Yukarıdaki tartışmalarda da görüldüğü gibi, üçüncü öykü olan "Cezam Bitiyor Ceza"ya ikinci ve birinci öykülerden alınan parçalar; ikinci öykü olan

"O Güzel Günler"e birinci öyküde geçen iki önemli sözcük yerleştirilmiştir. Böylece, üçüncü öyküyü okuyan okurdan, birinci ve ikinci öyküleri; ikinci öyküyü okuyandan ise birinci öyküyü anımsaması ve öykülerin anlamlarını buna göre çözümlemesi istenmektedir. Bir başka deyişle, birbirlerinden ayrı gibi görülen bu üç öykü "metinlerarası" bir çerçeve yaratılarak bir araya getirilmektedir. Aslangöz'ün öyküsü bu metinlerarası çerçevenin ana öyküsü, 'Dere Zamanı' ve 'Erik Zamanı' eklenti öyküler olarak kabul edilebilir.

Kavukçu'nun neden böyle bir anlatım biçimine gerek duymuş olabileceği sorusuna Sevinç Özer'in "Romanın Acayip Ölümü : Kısa Öyküden Çok Kısa Öyküye" isimli yazısında yaptığı saptamayla yanıt bulunmaya çalışılabilir :

> Edgar Allan Poe ve Brander Matthews kısa öyküyü yalnızca kısa yazılmış öyküden ayırdığından beri kısa öykü bir anlatım biçimi olarak bütünlük kavramından yola çıkar. Bütünü yaratma kaygısı nedeni ile öykü yazma sürecinde kısa öykü materyalinin öykünün yazılmasına karşı belli bir direnç gösterdiği varsayılır... Direnç kavramı... öykünün biçiminin (form) gelecekte bir buluş yapılabileceğinin bir habercisi olduğunun kabul edilmesidir. Materyal biçime direnç göstererek onu bozmakta, dolayısıyla anlatımda bir buluş kendini göstermektedir.

Yazar, bu öykülerinde, bilinmeyen bir nedenden dolayı kendini toplumdan soyutlamış, uygar toplumun kalıplarına uymayı reddetmiş bir kişinin, çevresindeki kişiler tarafından, kendi düşünce kalıplarına, paradigmalarına göre nasıl belli kalıplara oturtulduğunu göstermeye çalışmıştır. Bunu yaparken, aynı zamanda, anlatıcı ile Aslangöz arasındaki ilginç bağı da gözler önüne sermiştir. Anlatıcı yaşantısının farklı dönemlerinde, farklı kalıplarda anlatılan Aslangöz'le karşılaşmıştır. Küçük bir çocukken aynı evde yaşamasına rağmen fazla görmediği, fazla tanımadığı, ancak babaannesinin kimselere benzemeyecek kadar 'içli' olarak tanımladığı Aslangöz; yetişme çağlarında annesinin 'serseri' olarak anlattığı, kendisine kötü örnek olarak verdiği Aslangöz; son olarak, yetişkinlik döneminde, sarhoş arkadaşları tarafından 'büyük adam', 'sanatçı' olarak tanımlanan Aslangöz. Son öyküde, anlatıcı, artık büyük amcasına benzemekten korkmamaktadır. Hatta, sarhoşlar, amcası ile aralarındaki benzerlikten söz ettiklerinde "Ama, ..., ben ne şiir okuyabilirim, ne de şarkı" diyerek yanıt verir anlatıcı. Bu sözlerden, anlatıcının büyük amcasına tam olarak benzeyememekten biraz da olsa yakındığını fark ederiz. Kavukçu'nun yukarıda anlatılan bu konuları bir bütünlük içinde verebilmek için 'metinlerarası çerçeve'yi tercih etmiş olduğunu düşünmekteyiz.

Bu çerçeve içerisinde yer alan her üç öykü de, ayrı ayrı okunduklarında, Kavukçu'nun yalın dili ve bilinçli olarak yanıtsız bıraktığı sorularla okuyucuyu etkilemektedir. Ancak 'metinlerarası çerçeve' fark edildiğinde, okuyucunun düş gücü metinlerin arasında hoş bir gezintiye çıkmaktadır. ▩

KAYNAKÇA

Batum-Menteşe, Oya "Sanatta ve Edebiyatta Post-Modernizm" Bir Düşün Yolculuğu, Ankara : Bilkamat Yayınları, 1996, ss. 29-37

Göktürk, Akşit, *Okuma Uğraşı*, İstanbul : Yapı Kredi Yayınları, 1997

Kavukçu, Cemil, *Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak*, İstanbul : Can Yayınları, 1997

Özer, Sevinç "Romanın Acayip Ölümü : Kısa Öyküden Çok Kısa Öyküye" Düşler Öyküler Kasım 1997, Sayı : 5, ss. 67–77

Reid, Ian "Destabilizing Frames for Story"

Short Story Theory at a Crossroads

Susan Lohafer – Jo Ellyn Clarey (Ed.),

Baton Rouge ° Louisana State University, 1989, ss. 299 – 310

Sayın, Şara "Yazınbilim ve Alımlama Estetiği (Rezeptionsaesthetik) "Bağlam, İstanbul, Cilt : 1, 1979, ss. 103-119.

SİMGE VE DEĞİŞİM

HALİDE ARAL BAKIRER

Sıradan bir yolculuğun ruhsal bir yolculuğa dönüştüğü bu öykünün gücü büyük ölçüde simgelerin kullanılışından kaynaklanmaktadır. Nesneler, kişiler ve mekân simgeleşerek iki ayrı varoluş biçiminin, biri olumlu, diğeri olumsuz farklarını belirginleştirmek işlevini görürler.

CAMUS "Zina Yapan Kadın"da orta yaşa gelmiş bir kadının kendini bulmasını anlatır. Öykünün kahramanı Janie kocasının yabancı bir ülkeye yaptığı iş gezisine katılır. Gittiği ülkede çevre ve insanlardan yoğun biçimde etkilenir ve bu etkileşimin sonucunda kendisi olmayı başarır. Bu bir ihanettir. Janie kocasına, onu korku dolu anlamsız bir varoluş biçimine yönlendiren dünyaya gerçek benliğiyle bütünleşerek ihanet eder.

Sıradan bir yolculuğun ruhsal bir yolculuğa dönüştüğü bu öykünün gücü büyük ölçüde simgelerin kullanılışından kaynaklanmaktadır. Nesneler, kişiler ve mekân simgeleşerek iki ayrı varoluş biçiminin, biri olumlu, diğeri olumsuz farklarını belirginleştirmek işlevini görürler. Karakterin yaşamı algılayışını, duygu yapısını ve bilincindeki değişimleri simgeleri izleyerek kavrarız. Simge bir bakıma anlamı barındıran, gerçeği gösteren işarettir. Bilince henüz tam olarak yansımamış, orada yerini bulmamış duygular ve doğruların dilidir.

Öykünün hemen ilk cümlesi bir simgeyle başlar. Otobüsün içinde bir sinek yorgun kanatlarıyla, daireler çizerek sessizce uçmaktadır. Bu döngüsel, tekdüze ve yorgun hareket Janine'nin yaşamına benzer aslında. Tıpkı sinek gibi, hiçbir ilerleme göstermeksizin doğurgan olmayan bir yaşam sürdürmüştür Janine. Hareket diye adlandırdığı şeyse alışkanlıktan öteye gitmeyen iç bunaltıcı bir yanılsamadır.

Dikkatimiz ilk paragraf süresince sinek üzerinde yoğunlaştıktan sonra ikinci paragrafta mekâna yönelir. Yazar Janine'in yaşamındaki durağanlığı, renksizliği çöl aracılığıyla vurgular. Taş ve kuru otlarla kaplı doğa kuraklık ve yalnızlıktan başka bir şey çağrıştırmaz. Bu anlada çöl ve Janine'in duygu dünyası birbirine benzer. Yirmi beş yıl öncesini yani yirmili yaşlarını düşündüğünde Janine için belirleyici olan duygunun korku olduğunu öğreniriz. Onu Marcel'le evlenmeye iten yalnızlık korkusudur. Janine yaşamı tek başına göğüsleyecek cesarete sahip olmadığının farkındadır ve bu yüzden yeteneklerini kullanmaktan ki, okulda birincilik almış bir jimnastikçidir, kendisini oluşturmaktan vazgeçip Marcel'e sığınmıştır.

Korkunun bedeliyse olmamaktır ve bu belki de yalnızlığın en ağır, en dayanılmaz biçimidir. Janine'nin çöle tepkisi önemli, hatta belirleyici bir yanlışına

işaret eder. Janine kararlarını verirken gerçeği araştırmak yerine önyargılarının sesini dinlemeyi yeğleyen birisidir. Marcel'le evlenirken kararını yönlendiren hakkında fazla bir şey bilmediği yaşamla ilgili korkusudur. Yirmi beş yıl sonra aynı yanlışı yaptığını görürüz. Gittiği ülkenin, çölün gerçeğini araştırmaksızın, salt imgeler doğrultusunda karar vermiştir ve sonra gerçeğin beklentilerine uymamasından rahatsız olur. Çöl hiç de sandığı gibi yumuşak kum, palmiyeler ve katlanılabilir bir sıcaklık demek değildir. Tam tersine soğuk, çirkin ve ıssızdır. Nasıl Marcel'le evliliği yalnızlığını engellememişse, çöl de Janine'e beklediğini vermemiştir. Ama bu kez düşkırıklığı, olmamanın boşluğu, ağırlık olup Janine'in yüreğine çöker. Bedeni bir yüke dönüşürken Janine nehirdeki dalgaların sesiyle birlikte düş kurmaya başlar. Suda dile gelen hafiflik ve canlılığa duyduğu özlem öylesine büyüktür ki, palmiyelerden oluşan bir deniz düşleyip, gözlerini dalgalarında dinlendirir. Çöl birbirinin karşıtı imgeleriyle Janine'i köşeye sıkıştırmıştır. Onu saklanarak, sinerek yaşadığı gerçeğini görmeye zorlar. Janine yorgundur, kendisine bir amaç belirlemeden, gerçeğin içinde yoğrulmadan yaşamıştır. Oysa palmiyeler dimdik, esnek, korkusuzdurlar. Fırtınada savrulan yaprakları, mağrur duruşları, esneklikleriyle yaşamla uyumlu olmanın, cesaretin simgesi gibidirler. Bu yüzden olsa gerek Janine gençliğini düşünürken zihninde beliren imge palmiye ağaçlarıdır.

Aslında Janine yirmi beş yıl önce yaptığı seçimin sonucunda yalnızca özgürlüğünü yitirmemiş, insanca onurunu da zedelemiştir. Bu gerçek onun çöl Araplarına gösterdiği tepkide belirginlik kazanır. Kendi ülkesinde maddi güvence ve banka hesaplarının dünyasında gördüklerinin tersine mağrur, umursamaz insanlardır çöl Arapları. Janine otelin önünde Marcel'i beklerken çevresini saran Araplardan, onların kurnaz, gururlu ifadelerinden tedirginlik duyar. Bu kendinden emin, kimseyi gereksinmez görünen insanların bağımsızlığı karşısında korkunun kendisini nasıl azalttığını görmeden edemez. Şairin[1] deyişiyle "yaşam çıplak", Janine giyiniktir ve tedirginliği belki de kendisine söyleyemediği utançtır.

Araplar arasında yaşadığı yoğun tedirginliğin ardından Janine için belirleyici an gelir. Marcel'le birlikte çölü izlemek için kaleye çıkarlar. Janine ufka bakarken ilk kez kendisini bekleyen bir şeyin varlığını fark eder. O şeyin eksikliğini aslında hep içinde taşımıştır. Ancak ne olduğu bedevi çadırlarına baktığında bir-

denbire belirginleşir. Bedeviler çölün sonsuzluğunda oluşun anıtı gibidirler. Janine ilk kez karşılaştığ bu varoluş biçimini efendilik, garip bir krallığın efendiliği olarak adlandırır. Yoksul bedevilerin tersine kendi krallığının efendisi olmayı başaramadığını kavrar ama hemen ardından da gerçek benliğinde gizli sonsuzluğun, ölümsüz ve aslında hep orada, onun olanın tadına ilk kez varır.

İlklerin birbiri ardına bilincini zorladığı bu deneyimin sonrasında dürüst bir hesaplaşmaya tanık oluruz. Janine sevgiyi ve nefreti yaşamamıştır. Marcel'le ilişkisinin uyandırdığı duygu cansıkıntısına benzer bir sönüklüktür yalnızca. Ölüm korkusu yaşlanmak korkusu ve belki de yaşamak korkusunun sonucunda yaşamla, kendisiyle, başkalarıyla gerçek anlamda alışverişi öğrenememiştir. Bu itirafların ardından Janine için korkuyu yenmek bir zorunluluk halini alır. Gece ansızın uykusundan uyandığında oluşun çağrısına hemen kulak vermezse sonsuza dek yenik düşeceğinin, sürgünde kalacağının bilincine varır. Artık Palmiyeleri, suyu düşlemek yerine onlar gibi olmaya, onlarla birlikte olmaya, kısacası olmaya karar verir. Geceye, soğuğa, koşulların uygun olmamasına aldırmaksızın tek başına kaleye çıkar ve kendisini oluşa bırakır. Gökyüzüyle sevişmesi olmanın simgesel anlatımıdır. Gecenin suyu oluşundan yükselip bütün benliğine dalga dalga yayılır ve Janine var olan her şeyle birleşir. Yirmi beş yıl süren kuraklığın yerini canlılığın aldığını gözleriz. Artık sürgün bitmiştir ve Janine şimdiki zamana geçtiğinde gözyaşlarını tutamaz. Onunla birlikte rahatlarız. Sinek ve çöl zihnimizden silinir. Palmiyeler ve bedevilerin simgelediği varoluş biçimi gerçeğe dönüşür. Janine simge ve gerçek arasındaki mesafeyi kapatırken geriye kalan yaşamaktır." ◙

[1]Murathan Mungan

FUAT UĞUR

Bahtımın Rüzgârı

– Calehuj, deden öldü!..[1]

Kapılar açıktı. Eski, debdebeli görüntüsünden eser kalmamış iki katlı ahşap evimizin iç merdivenlerine oturmuştu ninem. Nemli yaz sıcaklarına karşı korunmak için en elverişli yerdi. Ayaklarını uzun eteklerinin altına toplamış, bir kolunu da tırabzanlara dayamıştı. Hayli zamandır alınmadığı belli olan kaşlarını hafifçe kaldırmış, öylece bakıyordu. Duygularımı ölçmeye çalışıyordu. Ağlamam gerektiğini biliyordum. Aslında, istemesem de gözpınarlarıma doğru bir sıvı akışı olduğunu burnumun sızlamasından fark etmiştim. Ama yine de, ta o zamandan bir erkeğin ağlamak için pek acele etmemesi gerektiğinin ayrımındaydım. Nedret ablam, Müslümet yenge ve orda bulunan birkaç komşu kadın da aynı beklenti içindeydi. Sessizce izleniyordum.

Gafil avlanmamalı ve durumu ihtiyatla karşılayıp muhakeme etmeliydim. Eğer, dedem çok önceden öldüyse mutlaka haberim olurdu. Ya, onu çok sevdiğim için, annem babam bana hiçbir şey anlatmadıysa! Komşu kadınlar da nedense pek üzgün görünmüyordu... İçimdeki şüphe her şeye rağmen çok derindi.

Ninem, "Sana söylemediler mi yavrum," diyerek bu ölüm havasını daha da ağırlaştırdı. Hüzün kattığı sesi, çocuk duygularımı fena etkilemişti. Bu acı haberi daha fazla kaldıramayacağımı anladım. Ah, bir de dudaklarımın titremesine mani olabilseydim!

Demek dedem ölmüştü. Geçen yıl Alaçam'dan Çarşamba'ya gezmeye geldiğimizde bana bezden bir oyuncak ayı yapmıştı ve ondan yadigâr kalan tek eşya, şu anda yanımda değildi. Biraz büyüyünce bu ayıyı beğenmez olmuştum. Samsun'daki oyuncakçı dükkanında dudak uçuklatan çeşitleri vardı. Ninem aklımdan geçenleri okumuş gibi ,"Tet[2] sana geleceksin diye yeni oyuncaklar yapmıştı Cale,"[3] dedi. Son bir gayretle Nedret ablama dönüp, bir tür korunma güdüsüyle sordum.

– O halde, dedem şimdi odasında yok, öyle mi abla?

Lacivert gözleri oldum olası buğuludur ablamın. Ani bir hareketle beni kollarının arasına alarak sıkı sıkıya sarıldı. Gözyaşlarımı onun giymeyi çok sevdiği camgöbeği yeşilinden tafta elbisesini ıslatarak saklayabilmiştim.

– Ahh, canım! Görüyor musun nasıl üzüldü? Nine sen de az aksi değilsin ha! Yalan yavrum, yalan. Deden yukarıda, kandırıyor seni...

Ninem gülüyordu. Ağlamam onu mutlu etmişti anlaşılan. Demek ki o öl-

düğünde de üzülecektim. Bu sınavın ana fikri buydu kanımca. Gerçeği öğrendiğimde ablamın kollarından bir anda kurtulup yukarıya fırladım. Bildim bileli gıcırdayan merdivenleri birer ikişer atladım. Mutfağın üstündeki odanın kapısı aralıktı. Şöminede yaz olmasına rağmen ateş vardı. Kalınca bir kütük, hafif hafif çıtırdıyor, yan tarafta ise koca bir dikiş selesi ve yerlere saçılmış bezler duruyordu . "Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adıyla" yazılı levha, pencere kenarına kurulmuş döşeğin başucunda asılıydı. Ama odada kimse yoktu. Acaba, dedem gerçekten de... Bu düşünceyi aklıma getirmemeye çalıştım. Kapının önünde dikilmiş beklerken, başımda gezinen bir elin soğuk ve ıslak temasıyla irkildim. Tüm ahşap döşemeleri ve tahtaları yerinden oynayan bir evde bile çıt çıkarmadan yürümeyi başaran dedem, lavabodan dönmüştü. Henüz aptes aldığı belliydi. Dönüp elini öptüm. "Geldin mi torunum," dedi. Konuşmasından beni gördüğüne sevinip sevinmediği anlaşılmıyordu. Yüzünde hatırlanması gereken her detayı iyice inceleyip aklıma nakşettim. Dedem benim şaşkınlığımın üzerinde durmayıp namaz kılmak için duvarda asılı hasır seccadeye yöneldi. Kaygılarımı giderecek sözleri bulmakta güçlük çekiyordum ama kelimeler dudaklarımdan hiç ummadığım bir anda dökülüverdi.

– Ninem senin öldüğünü söyledi dede...

Dedem, akıl almaz bir kayıtsızlıkla bana aktı. "Söyler o," dedi. "Sen kimseye inanma. Ben öleceğim zamanı sana haber veririm."

– Haber verir misin? "Ölmek üzereyim, acele gel," mi dersin yani?

– Hayır, nerede olursan ol, sen benim öleceğimi hissedeceksin zaten.

Nedense sevinmiştim. Şaşkın, bakıyordum. Ama dedem ayrıntıları sormama fırsat vermeden namaza durdu. Sözleri merakımı kamçılamıştı. Onun nükteli ve muzip yanını çocuk kafamla az çok teşhis edebildiğim halde, söylediklerine delicesine inandım.

O günden sonra dedemin ölümünü beklemeye başladım. Bunalımlı bir ruhun ürpertisi içinde, kendi kendime rivayetler üretiyordum. Bir masalın ya da büyünün peşine takılmıştım. Acaba nasıl haberim olacaktı? Biri gelip "Deden yarın şu saatte ölecek, hazır ol!" mu diyecekti? Yoksa, tam öleceği sırada bana dünyalıların hiç bilmediği işaretler mi yollayacaktı? Boğucu bir taşra kasabasındaki hayatımın ilk günlerinde, kocaman insanların bile çözemediği bir sırrı ortaya çıkaracaktım. Belki de bu sırrın şifrelerini herkes biliyor ama ortak işlenen suçlar gibi saklıyorlardı. Ancak kimsede buna dair belirti yoktu. Ölümden haberleri olsaydı haykırarak ağlarlar mıydı? Kaybettiklerinin ardından attıkları çığlıklar, bir şaşkınlığın yansıması olmalıydı. Bir ara iyice zıvanadan çıkıp, anneme "Dedem ne zaman ölür acaba?" diye sordum. Babamın yanında olduğunu unutarak böyle konuşmam annemi fena halde kızdırdı.

– Oğlum senin aklından zorun mu var? Nereden çıkarıyorsun bu lafları? Haynap evladım, haynap![4]

Sonra da babama dönüp Çerkesçe bir şeyler söyledi. Çok iyi anlamadım ama, muhtemel ki benim bu densizliklerime ninemin sebep olduğunu bildiriyordu. Babam, karısıyla annesinin arasında eskiye dayanan sorunların yeniden zuhur etmesinden rahatsız olmuştu. Daha Çarşamba'ya yerleştiğimiz ilk günlerde böylesi olaylar yaşanması, tedirginliğini daha da artırmıştı. Tek korkum, ba-

bamın yaşananların müsebbibi olarak beni görmesiydi. Bu yüzden de üzerime gelmelerine fırsat vermeden aceleyle yanlarından sıvıştım.

Bu arada kasaba ve köylerdeki tüm cenaze törenlerinin baş misafiri olmuştum. Kim cenazeye gidiyorsa peşine takılıyordum. Ölülerin başında ağlayanları izliyor, gusülhane ve namaz törenlerine ilişkin hiçbir ayrıntıyı kaçırmıyordum.

Oyunlardan elimi ayağımı çekmiştim. Düşlerimde, rüzgârlar ülkesinin soğuk ve ıslak kıyılarına seyahatler yapıyordum aralıksız. Gördüğüm ölüler birer ikişer karşıma çıkıyordu. Ellerini bana doğru uzatarak yardım dileniyorlardı. Hepsi de cennet sandıkları cehennemin kapısına varmıştı. Korkularını yanlarında taşıyarak boşluğa düşmüşler, sonsuzluğun derinliklerinde kaybolup gitmişlerdi.

Yatağımda bir sağa, bir sola dönerek uykusuz kaldığım geceler bile bu hevesimi kıramamıştı. Beni sürekli olarak öcülerle korkutan ağabeyim, aniden ortaya çıkan bu cesaretimi anlamakta güçlük çekiyordu.

Ölü evlerine gitme alışkanlığım ki buna tutku demek daha doğru olur, annemi giderek korkutuyordu. Gene bir cenaze dönüşüydü. Ayaklarım beni dedemin yanına sürükledi. İçimden "Şimdi tam vaktidir" diye kendime telkinde bulunuyordum. Dedem her zamanki gibi ateşin başındaydı. Bez parçalarını birbirine ekleyerek diktiği ve hiçbir zaman bittiğini görmediğim son tasarımının üzerinde çalışırken uyuklayıp kalmıştı. Elleriyle küçük haplar haline getirdiği afyon ilacından yutunca böyle sızardı. "Tet" diye üst üste seslendim. Gözlerini açıp baktı. Beni fark edince etrafındaki öteberileri toplayarak "Kagö calehuj, dıs dıs!"[5] dedi. Çağrısına uyarak sessizce yanına çöktüm. Bir süre öylece oturduk. Aramızdaki suskunluğu bozmak istiyordum. O, kıvranıp durmamdan bir şeyler söylemek istediğimi anlamıştı. Eline aldığı dikiş iğnesini kenara bıraktı ve gözlüklerini, sarısı beyaza karışmış saçlarının üzerine taktı. Feri kaçmış mavi gözlerinde merak izleri vardı. Ellerimi tuttu.

– Sudeum guşe are cale?[6]

Yutkunarak "Tet" dedim, "Öleceğini ne zaman haber vereceksin? Hani bana demiştin ya!"

Dedem önce kızardı, ardından, oturduğumuz ahşap evin özel tarihinde, belki de ilk kez, tüm mahalleyi haberdar edecek denli yüksek sesle kahkahalar attı. Yüreğinin yıllardır kullanmadığı yanına dokunmuştum. Annem bir çırpıda kapıda bitti. Dedemi iki büklüm, sesler çıkarırken görünce dehşete kapılıp beni azarladı.

– Oğlum ne yaptın dedene?

– Bir şey yapmadım anne, gülüyor sadece!

Dedem cigerlerinden gelen öksürüklere zar zor hâkim olarak anneme doğru elini salladı.

– Tamam nise,[7] tamam. Onun kabahati değil, beni çok eğlendirdi o kadar.

Neler söylediğimi aktarmadı. Bu, onunla benim aramda sırdı çünkü. Annem rahatlamış görünerek aşağıya indi. Dedem bir süre daha kesik kesik güldü. İyice sakinleşince bana baktı. Susmuştu ama dokunsan kahkahalar patlatacaktı. Zaman zaman buz mavisine dönüşen donuk gözleri bu kez laciverdin olanca parıltısıyla; ışıl ışıldı. Yanağımı okşayarak sordu.

Marsden Hartley (1939-40)

– Benim ölmemi çok mu istiyorsun?

Tedbirsiz yakalanmıştım. Sözlerim bağışlanacak türden değildi. Yine de durumu toparlamak için yalana yeltendim.

– Hayır tet, sen öyle söylemiştin ya evvelden, onun için sordum...

Dedem kendini zor tutarak "Ama biliyor musun, beni az kalsın, gülmekten öldürecektin" dedi. Aşağıdan ninemle annemin alçak sesle kıkırdamaları duyuluyordu. Nedret ablam güzel sesiyle evin neşesine katıldı.

Kapıldım gidiyorum, bahtımın rüzgârına
Ey ufaklar diyorum, yolculuk var yarına...

Ninem, ablamın şarkı söylemesine bu kez ses çıkarmadı. Başka gün olsa komşu bahçede evleri olan Türkleri kastederek anneme seslenirdi.

– Maşkijun[8] sustur şu şaşe'yi.[9] Duyup bir şey sanacaklar..

O evde oturan Selahattin abiyle Nedret ablamın halleri hiç hoşuna gitmiyordu. Çerkeslerin "Tlepagh"lara[10] kız verip almasından daha onur kırıcı bir durum yoktu ninemin gözünde. Selahattin abinin sarışın ve mavi gözlü olması bile durumu kurtarmıyordu.

O gece evimizin merdivenleri her zamankinden daha çok gıcırdadı. İnip çıkan insanların ayak seslerine fısıltılar karışıyordu. Uykuda olduğum halde her şeyi işitebiliyordum? En şaştığım şey de buydu. Mırıltıların uğultuya dönüştüğü anda gözlerimi açabildim. Ağabeyim karşı divanda yatıyor olmalıydı ama yerinde yoktu. Tuvalete gitmişti muhakkak. İhtiyaçlarını gidermek için gece yarısından sonrasını seçmeyi itiyat haline getirmişti epey zamandır. Çünkü, sık sık helada kalma rekorları kırıyordu ve onun bu keyfi yüzünden, evdeki iki tuvalet de yetmemeye başlamıştı. Aşağı çekilen siyah storlar nedeniyle pencereden içeriye zerre kadar ışık sızmıyordu ve bu yüzden vakti tahmin edebilmem mümkün değildi. Konsolun üstündeki saate bakmaya da üşeniyordum.

Sesler kaybolmuştu. Salonun açık penceresinden ninemin yetiştirdiği karanfillerin ve lavanta çiçeklerinin kokusu geldi. Gözlerimi kapattım. Fakat dalar dalmaz yine aynı sesleri işittim. Hem uyuyup, hem de dünyaya nasıl bu kadar duyarlı olabildiğime hayret ediyordum. Merdivenlerdeki gürültüler ve alçak sesle yapılan konuşmalar devam ediyordu. Bu defa onları evin birinci katından karşılayarak yukarıya kadar takip etmeye karar verdim. Ancak gözümün önünde belirmiyorlardı. Gölgeleri var, bedenleri yoktu. Yalnızca taşlıkta oturan ninem dikkatimi çekti. Gezmeye giderken taktığı siyah eşarbı başındaydı. Oysa üzerine mantosunu almamıştı. Yine de yuvarlak burunlu, kalın topuklu pabucunu giymiş olmasından bir yere gitme hazırlığında olduğu anlaşılıyordu. Onu dürterek yukarıya çıkmamızı önerdim. Dalgındı. Bir an, düşüncelerinden sıyrılarak, "Sen git, zaten seni bekliyor" dedi. Sözünü dinleyip çabucak yukarıya çıktım. Dedem odasındaydı. Gülümseyerek baktı. Hiç kimse yoktu. Bu kadar insan nereye kaybolmuştu peki?

– Calehuj, kagö...[11] İşte merak ettiğin şey oldu. Ben öldüm...

Bir nevi cesaret testine tabi tutulduğumu hissettim. Bu yüzden de serinkanlı olmaya kararlıydım.

– Ama konuşuyorsun tet. Benim gördüğüm ölüler sana hiç benzemiyor. Hepsi mumyalanmış gibi, çeneleri bağlı olarak sessizce yatıyorlar. Bir de göbeklerine makas konuyor. Sen canlısın. Ölüm bu kadar zahmetsiz mi?

Beni sabırla dinleyen dedem başını salladı. Ağzından laflar dirhemle çıkıyordu.

– Benden korkmaman için bu haldeyim, Yoksa istemez misin seninle konuşmamı?

Sevinçle "İsterim dede, hem de çok isterim" diye bağırdım.

Öyle yüksek sesle bağırmışım ki kendi sesime uyandım. Gözlerimi açtığımda ağabeyimle annem başucumdaydı. Beni biraz endişe ve bir parça da merakla izliyorlardı. Ağabeyimin sayıklamalarımı işitmesi üzerine çağırdığı annem, elinde ıslak bir bezle alnımı siliyor, bir yandan yüzüme nefesini üfleyerek terimi kurulamaya çalışıyordu.

– Tamam yavrum, geçti artık. Sakın korkma olur mu?

Birden aklım başıma geldi. Dedemin odasına doğru kulağımı kabartarak sesler duymaya çalıştım. Sonra yattığım yerde doğruldum.

– Anne, rüyamda dedemin öldüğünü gördüm. Bana söylemişti. "Ölümümden sen de haberdar olacaksın" demişti. Hadi, odasına gidelim ne olur?

Bakıştılar. Kaygılı görünüyorlardı. Ağabeyimin ses tonu ilk kez bu kadar yumuşak ve alaysızdı.

– Ali, dedem öleli tam dört yıl oldu!

Annem, "Sen yedi yaşındaydın yavrum o zaman. Pek hatırlamıyorsun ama..." dedi müteredditi. Şaka yapıyor olamazdı. Ölümün şakası olur mu?

– Peki ben kaç yaşımdayım şimdi?

Ağabeyim bu kez kendini tutamayarak güldü.

– Şapşal, on bir yaşındasın. Yoksa unuttun mu? Ama zekâ yaşını bilemem tabii.

Öfkelenmek sinirlerime iyi geldi. Ama onunla dalaşmak niyetinde değildim. Sessiz kalmayı yeğleyerek hafifçe gözlerimi kapadım. Bir süre daha saçlarımı okşayan annem, ağabeyime fısıldayarak "Gel, dışarıda konuşuruz" dedi. Onlar odadan çıkar çıkmaz yatağımdan bir ok gibi fırladım. İki gömme dolabın arasındaki aynanın karşısına geçip yüzümü okumaya çalıştım. Aklım almıyordu. Sanki, gövdem ruhumu düşünceleriyle baş başa bırakıp değişime uğramıştı.

– Çok geç haber verdin be dede...

Hayal kırıklığı içinde yeniden yorganın altına girdim. ❁

[1]Calehuj : Çerkesçede erkek çocuklarına hitap şekli; yavrum, yavrucuğum anlamında.
[2]Tet : dede.
[3]Cale : Çocuğuk, çocuk.
[4]Haynap : Ayıp.
[5]Kagö calehuj, dıs dıs : Gel yavrum otur.
[6]Sudeum guşe are? : Neden hiç konuşmuyorsun?
[7]Nise : Gelin.
[8]Maşkijun : Yetişir artık, yeter.
[9]Şaşe : Kız, kız çocuğu.
[10]Tlepagh : Çerkesler bu sözcüğü evvelden Türkleri tanımlamak için kullanırlardı. Küçümseme içeren bir sıfat. Kısa boylu, bodur anlamına geliyor.
[11]Calehiu, kagö : Gel yavrucuğum.

NALAN BARBAROSOĞLU

Yağmurlu Gece

İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını
Ahmet Muhip Dıranas

YİNE bir gece... Hiç sabah olmayacakmış gibi karanlık üstelik. Ve yağmur yağıyor... Hiç durmayacakmış gibi yağıyor yağmur. Bu gece daha önce farkına varmadığım, adını bile bilmediğim bir ezgi saklı sanki içimde... Yavaş yavaş mırıldanmak, gecenin sesleri içinde ben de bir ses olmak istiyorum artık. Yağmurun sesi gibi mi?.. Gecenin rengi gibi mi?.. Yoksa kokusu gibi mi içtiğim çayın?.. Bilmiyorum.

Pencereye yaklaşıyorum. Aşağıda, apartmanlar arasında çelik ışıltısıyla uzanan caddeye bakıyorum. Apartmanlar insanı soluksuz bırakırcasına yükseliyor gökyüzüne. Göğsüme bir sıkıntı yerleşiyor. "Bu apartmanlardan ağaç dallarına tırmanan çocukluğum kovuldu" diyen sesini duyuyorum, "Şimdilerde kim bilir hangi bodrum katlarından birinde saklı duran çocukluğum?" sorusundaki özlemi. Şimdi onun nerede oturduğunu, neler yaptığını bilmiyorum. İzini yitirdim. Daha doğrusu, peşine düşmedim. Çünkü ben evimi seviyorum. İçinde yaşadığımdan başka, apartman dairelerine hiç mi hiç benzemeyen bir ev yaptım içimde. Düşündüğümde bana iyi gelen ne varsa onlarla ördüm duvarlarını; örneğin, güneybatıdan esen rüzgâr, tekir bir kedi, yeni biçilmiş otların kokusu, evimin değişmeyen konukları arasında; çakıllarla döşenmiş bir yoldan geçerek ulaşıyorum kapısına. Çakıllara basarak yürümek adeta başımı döndürüyor. Sevdiğim bu eve onu da yerleştirdim. Ayrıca, oynadığımız elli birleri, pazar günlerinin uzun kahvaltılarını, söylediğimiz Ege türkülerini, karafakileri, soba üstüne bırakılmış portakal kabuklarını, temizlediğimiz akvaryumları, boyadığımız ayakkabıları, kafesinden kaçan bir kanaryayı, birbirimize gördüğümüz filmleri anlatışımızı, masalları saklıyorum orada. Evet, saklıyorum. Gözlerinin ışıltısını da saklıyorum. Yetmiyor... Gökkuşağı gibi renk renk bilyelerini, patlak topunu, cebi yırtık bir şortu da saklıyorum bahçeli bir evin arka odasında duran ceviz dolabın alt çekmecelerinde. Sayfaları buruşmuş bir Zagor cildi, uçları kırık boya kalemleri, arkası yenmiş kurşunkalemler, bıçağı paslanmış kalemtıraş, hece fişleri, sayfa uçları kıvrılmış sarı matematik defteri, yara bantları bu kez büfe çekmecesinde yerleştirilmiş duruyor, bir başka evde... Ve orada annesi önlüğünün yakasını kolalıyor. En çok ona bakışını seviyor annesinin. Onu da saklıyorum.

Şimşek çakıyor... Sarıya kesiyor gecenin rengi.

Boş, ıslak caddede kaldırım kenarlarına park etmiş otomobil gölgeleri, kıpırtısız karartılar... Yağmur caddenin gündelik tarihini yıkıyor, gecenin tüm izlerini siliyor. Yarına bir şey kalmayacak. Bu gölgeler, apartman sakinlerinin uykuları, uykularındaki düşleri, uykuyla uyanıklık arasındaki endişeleri, uykusuzluklarındaki gerginlikleri, rüzgârla çalmaya başlayan otomobil alarmları, kedilerin ve köpeklerin kuytu bir yer arayışları, ayak izleri, pati izleri, lastik izleri sabaha kalmayacak... Kimse anımsamayacak yaşanan günü ve geceyi... Her şey yine hiç yaşanmamış gibi, sanki daha dün olmamış gibi sürecek.

Gök gürültüsü sessizliği dolduruyor... Ağır bir uykuyu sürdürüyor kent.

Trafik lambası sarıya geçmiş, yanıp sönüyor. Yanıp sönmesi karanlıkta gözümü alıyor. (Yanıp sönüyor, yanıp sönüyor, yanıp sönüyor, yanıp sönüyor, yanıp sönüyor...) Gözümü ayıramıyorum sarı ışıktan. (Belirip kayboluyor, belirip kayboluyor, belirip kayboluyor, belirip kayboluyor, belirip kayboluyor...) Yağmurlu bir gecede, herkesin uyuduğu ya da uyuduğunu varsaydığımız bir vakitte, otomobillerin geçmediği bir caddede sarı ışık yanıp sönüyor.

Sarı ışıkta kornaya basmaya başlayan sürücüler, seri bir biçimde vites değiştiriyor. Gündüz. Gece yağmurlarıyla yıkanmış başka bir caddede, başka bir yaz sabahı, kullandığı otomobilde, trafiğin yavaşladığı bir anda, torpido gözünden güneş gözlüğünü alıyor. Bu caddenin iki yanında seyrek de olsa ağaçlar kalmış, diye düşünüyor... Zaman zaman ön cama gölgeleri düşüyor ağaçların. Yumuşacık sabah ışığında otomobilin ön camında oynaşan ağaç gölgeleri... "Fransız filmlerindeki gibi" diyor kendi kendine, benim Fransız filmlerini ne çok sevdiğim geliyor aklına. Dudak kıvrımlarının çizgilerini yumuşatan, yüzünü aydınlatan gülümsemesini görür gibiyim şimdi. Hayalini kurardık... Nice'te şarap içecektik birlikte. O gün payımıza babasının ameliyattan çıkmasını beklerken hastane kantininin acı çaylarını içmek düşüyor. Annesinin umutsuzluktan umuda gidip gelen tedirginliği, çaresizlikle baş etmeye çalışması sarıp sarmalıyor bizi. 'Bir umut' girilen ameliyatın tüyler ürperten bekleyişi tüm sözcükleri geçersiz, hatta saçma kılıyor.

Dört gün sonra tümüyle terk ediyoruz hastaneyi. Bir daha ne olursa olsun oraya adımımızı atmayacağız. Hoca evde Yasin okurken, annesi "o kurtuldu" diyor, "ya ben?" diye mırıldanıp duruyor, bir duayı yinelercesine... Berjerin kol yerlerinde annesinin parmakları aynı ritimle inip kalkıyor, "ya ben?" diye mırıldanırken. Artık annesinin ona bakışını sevmiyor. Sanki sevmekten ve sevilmekten uzak bir yaşamın kapısını aralıyor...

Hastaneli, cenazeli günlerden aylar sonra Fındıklı Parkı'nda oturuyoruz rüzgârlı bir akşamüstü... Gözlerinin altına kahverengi halkalar yerleşmiş, elmacık kemikleri daha belirginleşmiş, yüzü sararmış. Şakaklarını ve alnını ovuşturuyor zaman zaman. Başını eğdiğinde, gelişigüzel uzamış kumral saçları gözüne düşüyor. Gözleri Kız Kulesi'nde... Çamlıca tepelerinde, Üsküdar sırtlarında şimşekler çakıyor. Belki de kentin uğultusuna karışan gök gürültüsü duyulmuyor Fındıklı'dan. Büfeden çay alıyorum. Çay kaşığının bardakta çınlaması büyüyor, büyüyor, ondan başka bir ses duyulmaz oluyor... Şekerler eriyor ama bardağı karıştırmayı sürdürüyor. Sonra ellerini kenetleyerek avçularının arasında bir sigara yakıyor... Kibriti ortadan ikiye bölüyor. Kırık kibrit çöpünü atacak yer arıyor

gözleriyle; ceketinin cebine bırakıyor. Sesler geri geliyor, yerli yerine oturuyor kafamda. "Babamla birlikte annemi de yitirdim. Sanki dünya boşaldı" diyor. Avutacak hiçbir sözümün olmadığını biliyorum. Bütün sözcükler bir sandıkta kilitli sanki. İçtiğim çay, midemi buruyor. Güvercinler boyunlarını hızla indirip kaldırarak ağacın altına bırakılmış ıslak ekmekleri gagalıyor. Yağmur atıştırmaya başlıyor... "Eve sığamıyorum," diyor gözlerini Kız Kulesi'nden ayırmadan, "baktığım hiçbir yere sığamıyorum aslında." "İstersen bir süre bende kal" diyorum, ümitsizce. Yüzüme bakıyor kısa bir süre. Onu görmüyormuşum gibi bakıyor; beni artık tanımıyormuş gibi bakıyor. Ve bir daha konuşmuyor. Sessizce kalkıyoruz. Parkta kimse kalmamış. Çay ocağındakiler, televizyonda maç izliyor. Yağmur hızlanıyor. Anlatıcının sesi alçalıp yükselerek parka yayılıyor, Boğaz'ın kirli sularına karışıyor. Midemin bulantısı artıyor. Beni eve bırakıyor. Sessizce ayrılıyoruz. Onu son görüşüm olduğunu henüz bilmiyorum. İzini yitireceğimi, hiçbir haber alamayacağımı bilmiyorum. İzini bulmak için hiçbir çaba harcamayacağımı da. Yaşamımdan çıkıp gittiğini bilmiyorum henüz. Öğrenmem ve buna alışmam zaman alacak.

Birkaç gece sonra, evdeki bütün çekmeceleri açıp açıp yeniden yerleştirirken buluyorum kendimi. Yatağın çarşaflarını değiştiriyorum... Çamaşırları yıkıyorum... Birikmiş gazete ve dergileri atıyorum... Banyo lavabosunu, küveti ovuyorum... Birikmiş ütüleri yapıyorum... Aldığım pastillere rağmen, midemin bulantısı günlerdir geçmek bilmiyor. Oturup, mektup yazıyorum aynı gece, bir başka beton kentte oturan arkadaşıma; yaşadığım günlere değinen hiçbir şey anlatamıyorum mektupta. Daha sonra da kimseye bir şey anlatamayacağım zaten. Yağmur yağmayı sürdürüyor. Gök gürültülerinin sesine sığınıp uzun bir gece geçiriyorum...

O gece, diğerlerinin başlangıcı oluyor.

Beton bir kentte, beton bir mahallede, beton bir sokakta her şey büyük, sert, katı ve soğukken, ben ahşap denli sıcak bir geçmişin yumuşak, esnek dokusuna sığınıyorum. İçime kendiliğinden yerleşen, duvarları beni ben yapan her şeyle örülen eve. Orada boy veren düşlere, artık bir düş gibi düşünülen ilişkilere...

Şimşek çakıyor yine... Sarıya kesiyor gecenin rengi... Gök gürültüsü sessizliği dolduruyor... Ağır bir uykuyu sürdürüyor kent.

Sabah oluyor... Pencerenin önünden çekiliyorum.

MÜGE İPLİKÇİ

Gazetede Yazdığı Gibi

Yetmiş metreden ayrılırken her ikisinin de yanağını öptüm.

ŞAHVER Hanım. Gözleri derine kaçan, saçları Marmara'nın lodosu gibi darına duman, dişleri geldiği, ait olduğu sahillerdeki mazot serpmesi gibi Handan'a seslendi.

– Handan, Handan, para masanın üstünde.

Gözleri cam cam ışıldayan, saçları ağa düşmüş, ağda karaya vurmuş bahtsız uskumru, dişleri dudaklarının kenedine takılı Handan, yastığından başını kaldırdı ağır ağır ve tamam, dedi annesine.

Şahver'in ruhu sofada gezindi o zaman. O ruhtu işte, etekleri eprimiş, yaka ve manşetlerindeki sutaşı eriyip gitmiş lacivert üstüne yasemin çiçekli elbisesinden kurtuluveren, formikası yol yol kalkmış, kenarlarındaki suntası da epey aşınmış masanın üzerinde katlanıp birbirine kavuşmuş iki kâğıdın etrafını tavaf eyleyen, o ruh, o ruh.

Süleyman'ın iki gece önce önüne fırlatıp attığı iki kâğıt parçasıydı alt tarafı. Yeter, sus artık, sus. Süleyman, üç günlük sakalı, ayağındaki ezgamalarını azdırıp duran lastik çizmeleriyle, Şahver'in gözlerinden ışık hızıyla geçip giden geçmişlerini bir kez daha al baştan ettirmişti : "Şahver, seni koynuma alacağım günü dört gözle bekliyorum kız," buna canlı bir emsal olabilirdi. Şile'nin balıkçı tayfası Ömer Usta'nın yanına sinmiş bu yakışıklı sübyanın, Ömer Usta, Yavuz, Muharrem ve Tekin'in tek kız kardeşleri, onlar için ev işlerinin, ev içi can güvenliklerinin biricik timsali ve hayat yoldaşları Şahver kızın Süleyman'a ne menem bir biçimde evet diyeceğini; hep tartışılıp durmuştu oysa, namus işi var denmişti; Şahver'i bir kere Süleyman'la güneş kayalıklarının orada baş başa yürürken görmüşlerdi, belki de seviyorlardır birbirlerini denmişti, Süleyman'ın bakışları Şahver'in bakışlarını ya da Şahver'in bakışları Süleyman'ın bakışlarını kahvenin hemen orada birkaç kere kesivermişti; yok, yok, Süleyman ne yapsın bu çirkin kızı denmişti, onun aklı Ömer Usta'nın işinde, boş yere yamanmadı ona ve oğullarına. Şahver'in tek bildiği Süleyman'ın baş döndürücü güzelliğiydi. Şahver'in güzelliğe hayran oluşu, Süleyman'ın altın sarısı saçlarını bir gün muntazam bir biçimde ayırıp kulak arkası etmek isteyişiydi. Ona da kardeşlerin ördüğü gibi Selanik bir kazak öresi gelmişti. Arkadaşı olmadığı için, yüzünü gözünü buruşturabileceği kimsenin olmayışı, Ömer Usta'nın Şahver yemek yapılacak, camiye gidilecek, seccadeler yıkanacak, şeker alınacak, çamaşırlar suya bası-

lacak, tütün sarılacak, ocak yakılacak direktiflerine, anında, hemen, düşünmeksizin onay vermesi anlamına da geliyordu. Bir balıkçı, yerleşik bir hayata taptı'mının biricik örneğiydi Ömer Usta – bu yüzden reis değildi, zaten. İkisi arasında kurduğu denge çok değil beş yıl sonra Şile'nin V. kazasının muhtarı yapacaktı onu. Denizi uzaktan seyreden bir kulübe vereceklerdi ona. O bundan hiç şikâyet etmeyecek, muhtarlık görevini de disiplini seven, yükselip duruşunu bu disiplin, biraz da doğasındaki üstü örtülü ama hayatının tüm alanlarına son derece egemen üçkâğıtçılığı ile başarılı bir biçimde devam ettirecekti. Oğlanlar ise heba olup gideceklerdi, hiç kuşkusuz.

Şahver'e gelecek olursak o babasının muhtarlığını fiili anlamda hiçbir zaman göremedi. Babası o sabah balıktan çok erken dönmüş, biraz uyumuş, sonra cuma namazına gitmek için Şahver'ce çamurları, isi, pası temizlenmiş özel zamanlar ayakkabılarını giymiş, iri cüssesinden hiç de beklenmeyecek o ince sesiyle evin karanlık koridorunda Şahver'e dönüp, sanki akşama nohutla pilavı hazır et, bahçedeki ağlara hortum sık ya da nargile içeceğim bu akşam, tütünü harmanla dercesine, Şahver sen benim bir tanecik sultanımsın, deyivermişti Şahver'in gözlerindeki dehşeti görmeksizin, kaçarcasına o bakışlardan. Sonra başka bir şey demedi Ömer Usta. Karanlık koridorun içindeki dev, yünlü terliklerini çıkarıp ayakkabılarını usulca giydi. Kapıdaki sürgü yuvasında hareketlendi, koridora bahçedeki aydınlık, kapının önündeki paket taşlar, bahçenin sağ tarafındaki kümes, tavuk sesleri, sol koldaki kara lahanalar, maydanoz, hatmi ve mısır koçanları doluverdi. Sonra kapı tüm bu görüntüleri hiç tanımıyorcasına kendi mahremiyetine bürünüverdi, Şahver'i bildik bir alaca hüzmesiyle koridor içersinde sabitledi.

Şahver küçük çıkınında, o zamana kadar biriktirdiği tüm güzel anıları, tüm güzel dantel örnekleri, güzel yastık kılıfları, güzel kokulu kuru çiçekler ve biriktirebildiği az miktar parasıyla Süleyman'a doğru engebeli bir yolculuğa çıkmaya hazırdı.

Aynı şimdi olduğu gibi ruhu bir kez daha evin içinde gezindi. Aynı şimdi olduğu gibi adımını atabileceği bir eşiğin olmayışı, o eşiklerin aslında hiç olmadığı yolundaki hastalıklı düşüncenin onu en rahatlatan duygu olduğunu fark edişi – şimdiyi geçmişle aynılaştıran en önemli yan buydu. Babasını yitirdiği gibi kocasını yitirişine bir de kızı için içine gömeceği bir hüznü yerleştirmişti. Handan üzülme, diyememişti. Handan ise intihar etmeyi istiyordu. O üzerine sinen deniz kokusu, bu kokuyu ben de biliyorum diyememişti Şahver Handan'a. İki yıl önce kocasını terk edip aralarına dönen Handan'a. Evleninceye kadar duvar köşelerinde ona konukluk yapan babasına sessiz bir ev sahipliği yapmaktan başka çaresi olmayan Handan'a. Şahver. Kızına elveda demekten başka çaresi olmayan Şahver. Kocasının sus payı olarak önüne attığı para karşısında susmaktan, sonsuza kadar susmaktan başka çaresi olmayan Şahver. Ölmesi gerekli olan asıl benim, diyen Şahver.

Şile'deki evden çıktığında arkasındaki teldolap, ocak sandık, merdivenler, birkaç halı, sedirler ve saat kendi dillerince ona *Rasgele Şaver, Rasgele Şaver* demişlerdi. Bu yüzden bahçe kapısından çıkarken bir koşu geri dönmüş, koca anahtarı küt diye anahtar deliğine sokmuş, teldolabın kapısını açmış, ocağa bir

odun atmış, merdivenlere terliklerini fırlatmış, halıları kenarlarından kıvırmış, sandığın kapağını duvara dayamış, sedirlerin üzerindeki yastıkları sağ sola özensizce savurmuş, saati durdurmuştu.

Babası ve erkek kardeşleri namazdan döndüklerinde kapının anahtarı üzerinde ardına kadar açık olduğunu, ocaktaki korlu odunu, merdivenin üzerine doğru savrulmuş terlikleri, püsküllleri kenarlarından fırlamış halıları, sedirlerin üzerinde yerleri altüst olmuş yastıkları, tüm mahremiyeti kaçmış ağzı açık sandığı ve de en önemlisi biri çeyrek geçe durmuş olan büyük duvar saatini karşılarında bulduklarında eve bir hırsız girdiğini değil, evin gerçek ev sahibinin evi terk etmiş olduğunu anladılar.

Maltepe'deki evden çıkarkense hiçbir şeye dokunmadı Şahver Hanım.

NE GÜZEL kokuyor bu yaseminler, dedi karşımdaki adam. Bulunduğumuz geniş yemek salonunun her tarafında onlar vardı. Etrafımızı nazlı bir koku sarmıştı. Rokaları yeşil zeytinle yiyor, tarihte bilemeyeceğim ne varsa hepsini su gibi biliyor, her cümlesinin ardından öyle değil mi, diye sorarak onay bekliyordu. Benim cevabımsa her seferinde değişmez, hatta muhafazakâr sayılabilecek bir şekilde noktalıyordu diyaloğumuzu : "Bilmiyorum." O inatçıydı. Katır inadı, katır. İlgi alanı Çerkezlerdi ve bir yandan da Moğollarla ilgileniyordu. "Ooo, o çok eski," dedim. Ve ona Timur'la Yıldırım Beyazıt'ın öyküsünü anlatmaya başladım :

Yasemin kokulu bir geceydi. Her iki tarafın da birbirlerinden şiddetle ürkmelerinin doruğa vardığı bir gece. Kımız iyi bir tercih olabilirdi. her iki tarafın birbirinin adını sayıklaması.

1402 yılının güzel bir haziran akşamıydı. Komutanlarını etrafına almış olan

Beyazıt, Timur'un yapabileceği manevralara karşı yeni stratejiler belirliyordu.

Tam konunun en ciddi yerindeydi ki, en güvendiği adamı kulağına eğilip önemli bir şeyler fısıldadı ona. Sultan şaşkınlığı her halinden belli, az sonra sarfedeceği iki kelimenin ilk hecelerine vurgu yaparak sol üst kaşını kaşıdı : Demek öyle. Ardından kaşını kaşıdığı elini yakın adamına uzattı. Üstü mühürlü bir mektup el değiştirdi, komutanlar bunu sabır ve metanetle izledi. Geri kalan saatler gene savaş taktikleri ve bu taktiklerin bir sultanın kendine ve komutanlarına nasıl ve ne kadar çok güvendiği biçimindeki söz, vaat ve temennilerle dolduruldu; mektup ve içindekilerin bilinmezliği böylece es geçildi, böyle bir şey yokmuş gibi davranıldı, susuldu. Gizli kalan her şeyin anlamının, içinde taşıdığı "giz" unsurundan ötürü ve olmadığından daha çok önem ihtiava ettiğini biliyordu komutanar. Olduğundan ve olmadığından daha çok önem, olmadığı kadar merak yatarsa da, o gece, o yaseminli gecede, Sultan Beyazıt kimseye bir şey söylemedi mektupla ilgili. Timur'dan geldiği belli olan o mektubu tamamen önemsiz kılmak kaygısı içinde açıp diğerlerine okumadı. Savaş bilinmezler üzerine kurulu yoksul mu yoksul bir oyundu. Onu zenginleştirense esrarlı gizlerden, sırlardan başka bir şey değil. Kesif bayat kan kokusu, yerine gelecek taze kanlarla belki de sadece ve sadece böyle giderilebilirdi.

Herkes yattıktan sonra sultan, içine beyaz bir çiçeğin iliştirildiği ulağı kaftanının cebine koydu. Hafifçe iç geçirdi.

Yasemin kokulu gece durup bekledi.

Bunu hiç duymamıştım, dedi karşımdaki. Halbuki Beyazıt'ı çok iyi bilirim. Askeri okulda bize en çok okutulandı Osmanlı tarihi.

Bilmemenize şaşmamalı çünkü bunu ben uydurdum, dedim.

Elindeki rokayı tam ağzına götürecekken öylece kalakaldı.

Baş jandarma Louis de Funés kılıklı bu sevimli adam Lübnan'daki askeri okuldan sonra yüksek lisansını İşletme dalında yapmış, sonra Amerika'ya gitmiş, orada şimdiki karısıyla evlenmişti. Şimdi Lübnan'ın en saygın gazetesinin köşe yazarlarından biriydi. Buraya gelme nedeni kuşkusuz ne ben ne de kırmayı planladığım dünya rekorum içindi. Barış bu adaya ne zaman gelir, biçimindeki bir konferansa çağrılmış, diğer meslektaşlarıyla birlikte üç gün boyunca bunu tartışmışlar ama tahmin edileceği biçimde bir çözüm bulamamışlardı. Birlikteliğimize gelince : Damdan düşer gibi tepemize inen ve davetli sayısı beklenilenin çok üzerinde çıkan bir düğünün sonucunda aynı masanın konuklarıydık.

Hepimizin etrafını çevirdiğimiz masa, dünyanın adını sıkça andığı, benim açımdan bakıldığında ise çok hassas bir bölgeye ait bir masaydı. Pasaportumdaki vatandaş hanesinde yazan ülke düşünüldüğünde olmayan bir yeryüzü parçasındaydım. Ütopyaların en hası buranın yanında halt etmişti, özellikle de mesken diye tuttuğum dünyanın dört bir tarafına nam salmış oteller zincirinin halkası olan bir otelde kalışım ve odada sürüp giden hayat düşünüldüğünde. Toplumun elit tabakasıyla iki gün üç gece suni havalandırma teneffüs tertibatıyla birlikte yaşayışım ve açıkçası keyif alışım kayda düşülebilirdi.

Yeni dünya rekorum olan yetmiş metreye gelince... Bunun için değil de dünyadaki bütün bölünmüş ve kutupları güçlü olan devletlere açık, onlara küskün, onlardan şikâyetçi ama onlarsız olmaya çekimli ülkelerin durumunu tartı-

şan o akşam yemeği sonrasında hoşnutsuzluğu sadece önyargıya dayalı Amerikalı bir kadın gazetecinin soru bombardımanına tutuldum. Karşılıklı çatışma. Öylesiniz, böylesiniz derken iş geldi kadınlığa dayandı. Can alıcı soru şuydu :

– Şimdi kadınlığınızı nasıl tanımlayacaksınız bakalım? Ortadoğulu mu, Avrupalı mı, ne, nasıl, niye?

Cevabım çok basit oldu, hayli keskince de. Bir başka kişinin o öğleden sonra belediye başkanına "şimdi size naif bir soru soracağım, her iki taraf için soruyorum; sorun nedin Allah aşkına?"sı kadar yalın : Ben bir kadınım. Ülkesiz bir kadın, yersiz yurtsuz bir kadın, dedim. Daldığım zaman dünya gözümde bir tanedir. Tek bir tane. O an dünyanın her yerinde yaşayabilirim, her yerinde ayaklanabilirim. Ait olduğum yer orasıdır sadece. Aşk da odur, dünya da. Sırf bu yüzden nereye ait olduğum umrumda değil. Şimdi bana izin verirseniz artık kalkmalıyım. Yarınki son çalışmalar için iyi bir uykuya ihtiyacım var. Ertesi gün yani 14 Haziran 1998 rekor deneme günüm. Bana inanabilirsiniz, rekorumu hiçbir yere ait olmayan bir kadın olarak kırmaya çalışacağım.

14 Haziran 1998

BABAMA anlatmak isterdim. Babama onun için bir sürü anlam ifade eden aşkın benim için, öncelikle bedenimi başka bir beden üzerinden tanımak olduğunu. Bu hayatın içinde çok da fazla şansımız yok, demek. Bu hayat bana sadece kendi yanlışlarımı gösterebilir, eğer kendimce doğru olan bir yerde durursam, durabilirsem demek. Sevgili babacığım. Nasıl da bir erkek evladın olsun istemiştin. Soyadının devam etmesi içinmiş. Fakirlik, ikinci sınıf vatandaşlık, itilip kakılma, zengin bay ve bayanların önünde eğilip bükülme için bunların devam etmesi için. İkiye katlanarak çoğalması için. Tüm bunları benzer genlerle başka bir erkek çocuğunun yaşaması, kaderini hiçbir biçimde değiştirememesi, bu değişmezliği gördüğü zamansa geleneklere sarılması için. Yeni bir erkek evlattan bu kaderi asla silemeyeceği o tuhaf yazı için.

Evet baba, sana anlatmak isterdim. Bedenim kutsal bir tapınak değildir. Bedenim benimdir ve kullanma özgürlüğüne sahibin. Sana gelince, kırdığın cevizleri bilmiyor değilim. Annemi "seni de bir gün buraya alacağız," diyerek kandırmana o kanmış gibi davranabilir, kız kardeşlerim kanmış gibi davranabilirler, ama ben kanmadım. Bizim oralarda işimiz ne, söyle bana ya da sonsuza kadar kapa çeneni. Ben tüm bu yalanlardan bıktım artık baba. Dünyanın değişeceğine inanmıyorum. Dünyanın benden yana olacağına inanmıyorum. Dünyanın beni seveceği konusunda ciddi endişelerim var. Bunları söylediğimi hiç duymadın, değil mi? Oysa ben bunların hepsini sana anlattım. Kendi dilim ve duygularımca anlattım. İstanbul'dan kalkıp Mersin'e göç ettiğimizde, annemleri orada bırakıp Kıbrıs'a giderken ya da o sıcak mevsimli diyara gitmeden çok önceleri, oraya gittikten sonra, hep. Sen sağırsın, baba. Kör olduğun gibi, sağırsın da. Üstelik dilsizsin de. Şimdi ne yapacaksın bakalım.

Seni en son bir güvertede koşarken görüyorum. Peşinden kovaladığın insan,

inan adını bile bilmiyorum, bir denizci işte. Ortanca kız kardeşimin düğünü için Mersin'e gittiğimiz o feribotun içinde basit, küçük bir görevli. Onunla Kıbrıs'ta tanıştık, atölyenin orada. On beş gün kadar önceydi, sıcak bir gündü ve bizler, yani bütün kızlar, patrondan izin alıp el makinelerimizi dükkânın önüne attık. Orada çalışmaya başladık. Bir gürültü ki sorma gitsin. Bu adamın da o sıra oradan geçeceği tutmuş. Tek tek hepimizi seyretti, ağır ağır yürüdü önümüzden. Güzel adamdı, boylu posluydu. Bana pek alıcı gözüyle baktı, yanımdaki kızlar dirsekleriyle vurdular bana. Buranın güneşini hiç sevmem ama bana öyle geldi ki o güneş bana ışıklar gönderiyor, o ışıklar ellerimde oynayıp duruyor, benden ona gülümsememi istiyor. O akşamüstü buluştum onunla. Kalenin oraya doğru gittik. Hani sana biraz sahilde gezdim dediğim akşamüstü. Elimi tuttu. Ayrılırken de yanağımdan öptü. Madem Mersin'e döneceksiniz, *Deniz Feneri* feribotuyla dönün, ben oradayım, dedi.

Seni en son *Deniz Feneri* feribotunun güvertesinde koşarken görüyorum. Ben ardında çırılçıplak kalıyorum. Zavallı adam, zavallı adam sözleri gecenin o vaktinde güverteyi dolduran Kıbrıs-Mersin feribotu yolcularının ağızlarına dolanıyor. Kurbana, yani bana son direktifi veren bir koro gibi : Zavallı adam, zavallı adam. Ben çırılçıplağım, kendisine tecavüz edilmiş olanım ya da bir fahişeyim. Ben çırılçıplağım ve sadece hayatı merak ediyorum. Hayatsa gene umduğumdan daha basit çıkıyor. Utan, utan, diye bağırıyor birisi, gecenin karanlığında. Ben çırılçıplağım ve utanıyorum, bir filikanın içinde keşfe çıkmaya çalıştığım kadınlığımı onu bulduğum anda bir daha dönmemek üzere alıp başını gidiyor. Ben çırılçıplağım, basit, sıradan kaçak bir dokuma işçisiyim, sıradan bir hayatın sıradan bir dokuma işçisi. Rezalet, diye bağırıyor birisi. Kızlarımızla bu feribota binemeyecek miyiz yani, diye bağırıyor bir diğeri. Her kız aynı olur mu, diye mırıldanıyor başka biri. Ben sadece sulara bakıyorum. Gece içinde kıpırdanıp duruyor sular. Zuhal buraya gel, diyor. Zuhal gel. Ben çırılçıplağım, çok yalnızım. Bedenimi karanlık, köpüklü bir dalgaya bırakıyorum. Yalnızlığım korkum karşısında eriyip gidiyor.

KORKUYDU, bir türlü yerimizden kıpırdayamıyorduk. Gözlerimiz bütün korku anlarında olduğu gibi çukurlarından fırlamıştı. Ruhların eski halleriyle tanıştıkları o "andı" o an. Yaşamdan biraz sonra, ölümden biraz önce. Hepimiz hepimize sinmiştik, bu yüzden birbirimizle sevişmemize, birbirimizi dinleyip anlamamıza gerek yoktu. İşte o an tam da bunu anladığımız an olmuştu. Hayatınızın bir film şeridi gibi gözlerinizin önünden aktığı o an.

Hepimiz suya atlamıştık. Hepimiz için bir yeni vardı, hepimiz gerçeğin nerede bitip nerede düşün başladığının rotasını kaybetmiştik. Kimdik? Bunun cevabı için çok mu geçti, yoksa çok mu erken, bilmek bile istemedik.

Sular gittikçe kararır, nefeslerimiz tıkandı, tıkandı. Öyle bir andı ki, işte o an bir yerlerden sesler yükselmeye başladı : Hadigelhadigelhadigel.

Derinde yüzlerimizin, daha çok gözlerimizin almaya, takınmaya başladığı ifadeler... Şimdi o ifade hiç yabancı değildi. Yaşarken üç beş insanda gördüğünüz, bunlar başka bir dünyadan mı, diye düşündüğünüz, oysa sizin gibi oturup

kalkan, kahkaha atıp ıslık çalan insanlardı ama bakışları hep "oradaydı", bilirdiniz. İşte o insanların daha önceleri buralara gelmiş olduklarını anlamak için tuhaf bir andı, geç bir an.

Hayır, bunun adı ölüm olamazdı. Bu o kadar güzel, anlamlı ve derin bir andı ki.

Daldık, daldık. Daha da derinlere. Artık taş gibi, hızla iniyorduk aşağıya. Vücudumuzda hiçbir hücre "yukarısı" için dürtmüyordu bizi. Karanlığınsa o albenili tınısı kulaklarımızı sarhoş etmişti. Hiçbir yeryüzü gerçeğinin bu tınıya eş düşmeyeceğini biliyorduk. Küçük anaforlar oluşturuyordu etrafımızda, avurtlarımız artık şişmiyordu, bedenlerimiz tuzlu suya doymuştu. Kutsallığa ulaşmıştık, yıkandık, doya doya ölesiye yıkandık.

Önce beyin mi ölür kalp mi?

Önce kalp ağrıları ölür, beyin sızıları ölür. Onlar öldükten sonra iki et parçası ölse n'olur? Önce kalp kırıkları ölür, beyin seyreder; sonra beyin yavaş yavaş hatırlar, kalp dinler; ama hangisi önce ölür, hangisi bekler?

Önce utançlar ölür, korkular; sonra çıplaklık kalır geriye. Önce hayaller canlanır, sonra anılar. Kalp ne zaman durur, beyin ne zaman?

Daldık, daldık. Hem beynimizi hem kalbimizi unutmak için – daldık. Daldıkça beyin canlandı, kalp daha hızlı attı ruhlarımızda; öldükçe ölçüsüzce yaşamaya başladık, yepyeni bir hayat sunuldu bize. Yeni tarihlerimizi – sadece kendimiz için – kağıtlarımızın ucuna yazdık.

Yetmiş metreden ayrılırken her ikisinin de yanağını öptüm. Saçlarımız gür mercan demetleri gibiydi. Onlar da sarıldılar bana. Deniz yatağı içersinde aidiyetsizliğimizin çok kısa süren bir anıydı. Ardımda iki kadın, gerçekte hiç anlatılmaya değer bulunmayacak iki yaşamöyküsü bırakırken ağır ağır yüzeye çıktım. Herkes çığlıklar atıyordu. O rekoru kırmıştım ancak umurumda değildi. Derin derin nefes aldım.

Yakama tutuşturulmuş yasemin çiçeğinin bir yosun değil de bir yasemin çiçeği olduğunu anladım; nice sonra, taa elime alıncaya kadar, bir yosun değil de bir yasemin çiçeği olduğunu onun.

Sonra onu denize bıraktım.

AYÇELEN'Dİ suyun yüzüne çıkan. Yetmiş metre rekorunu kıran-yersiz yurtsuz bir kadın olarak kendi tarihini yazmaya çok kararlı. Gazetelerde ertesi gün, 15 Haziran 1998 tarihinde fotoğrafı yayımlanandı Ayçelen. Başarandı. Gülerken onun kendisi dahil üç kadın için objektiflere gülümsediğini kimse fark edemedi.

ALTAY ÖKTEM

Kurtuluş

GEMİ battı.

Geminin batışını anlatan 368 sayfalık bir roman yazılabilirdi.

"Gemi battı." cümlesi kısa gibi görünse de aslında 368 sayfalık uzun bir cümle sayılabilir.

Bayan A. batan gemiden kurtulanlardan yalnızca biri. Gerçi "kurtulmak" göreceli dir. Bayan A. dahil, kurtulanlardan hiçbiri gerçekten kurtulup kurtulmadıklarını henüz bilmiyorlar. Bayan A.'nın çelişkisi bununla kalsa iyi. Adından dolayı, gerçek bir insan mı, yoksa Kafka'vari bir kahraman mı olduğunu da bilmiyor. Çoğu zaman bu belirsizlik, gemiden gerçekten kurtulup kurtulmadığı gibi bir şüpheyi bile daha önemsiz kılıyor.

Büyük bir olasılıkla "Gemi battı." cümlesinin sonlarına doğru şu satırlar yazılıdır :

Bu iri dalga, saatler süren karşı koyuşun sonuydu. Gemi, altımızda yaralı bir hayvan gibi çırpınan siyah suların arasına karışıverdi. Biraz uzağımda dalgalara karşı koymaya çalışan birkaç kişi daha vardı. Hepimiz umudun ve umutsuzluğun o kalın çizgisindeydik. Sınır bizdik.

Hiç beklemediğimiz bir anda karşımızda umut ışığı beliriverdi. Hızla bize yaklaşan bir gemiydi bu. Bir yandan azgın dalgalarla boğuşuyor, bir yandan da bize yaklaşabilmek için çabalıyordu. Umut, insanın kaslarını gevşetiyordu. Kendimi sulara bıraktım. Kayboldum.

Kendime geldiğimde bir korsan gemisindeydim. Fırtına dinmişti. Ama bu sakin deniz, yaklaşmakta olan yeni bir fırtınanın habercisiydi. Sarhoş denizcilerin bu seferde elde ettiği en önemli ganimet bendim.

Bayan A.'nın batan gemiden kurtulduğu kesin. Ama bu kurtuluş öyküsü başka türlü de sonlanabilirdi :

Gemide tam bir bayram havası vardı. Kurtulduğumuza bir türlü inanamıyorduk. Hayatın ortasında, hayata yeniden başlamanın şaşkınlığını yaşıyorduk. Islak vücutlarımızı battaniyeyle örtmüş, kurtarıcılarımızın ikram ettiği sıcak kahveleri içiyorduk. Düşle gerçek arasında sıkışıp kalmıştık. Denizciler, bizi kurtarmanın sevinciyle coşmuşlardı. Ölene dek anlatabilecekleri bir kahramanlık öyküleri vardı artık.

Limana yaklaşırken sevinçten ağlamak üzereydim. Gözyaşlarımı tutmaya çalışarak karaya baktım. Bunca yıldır yaşadığım şehir bir masal ülkesi gibi uzanıyordu gözümün önünde.

İki tane motor gemiye yanaştı. Motorlardan çıkan zabıta memurları biz kazazedelere dönüp bakmadılar bile. Ateşli tartışmalardan sonra motorlarına binip uzaklaştılar.

Geminin çalışma ruhsatı olmadığı için limana alınmadığını öğrenmemiz uzun sürmedi.

Günler geçip gidiyor, umutla beklediğimiz haber bir türlü gelmiyordu. Kara bu kadar yakınken bir geminin içinde sıkışıp kalmıştık. Gemideki bütün erzaklar bitmiş, açlıktan ve susuzluktan kıpırdayamaz hale gelmiştik. Ölüm, bu kadar kısa süre içinde ikinci kez kapımızı çalmıştı işte.

Bayan A. batan gemiden kurtulmuştu elbette. İster bu şekilde, ister başka şekilde kurtulsun, sonuçta hepsinin adı "Kurtuluş"tu.

Gözlerimi açtığımda kendimi ıssız bir adanın sahilinde yatarken buldum. Giysilerim paramparçaydı. Denizin üstü, gece verdiğimiz savaşın parçalarıyla doluydu. Dalgaların beni bu sahile atmasına şaşırdım. Cansız bedenim tahta parçaları gibi suların ortasında yüzüyor olabilirdi. Şanslıydım.

Denizin ortasındaki küçücük bir kara parçasında, yakıcı güneşin altında yarı çıplak, aç ve susuz kalmıştım. Kurtulmuştum.

Bayan A.'nın kurtuluşuyla ilgili yaklaşımlar daha da artırılabilir. Ama kesin olan, geminin gerçekten battığı ve bayan A.'nın sağ salim kurtulduğudur.

Biz görsek de görmesek de bayan A. aramızda dolaşıyor. Gerçekten kurtulup kurtulmadığını ise kendisi bile bilmiyor.

İşin ilginci, bunu ben de bilmiyorum.

LEYLA RUHAN OKYAY

Pasaport

Sesim karada ölürse
Alın denize götürün
Kıyıda öylece bırakın
Rafael Alberti

SAYFALAR suda yüzüyor. *'Amerika gene bombaladı.'* Pembeli, mavili desenli, *'Saddam düşünceye dek hareket sürecek.'* köşelerinde Arapça yazıları, olan sayfalar... *'Rejim aleyhtarı yüzlerce kişi kurşuna diziliyor.'* Deri kabı suyun yüzüne çıktı. *'Mülteciler sınırları zorluyor.'*

"Evet, sizin paranız?"

Kara gözlüklü, kısa siyah saçlı iri yapılı adam karşılarına dikildiğinde kendine geldi. Göğsünde sakladığı torbadan çıkardı parasını. Babası için de verdi.

"İki kişilik," dedi. Tedirgin, gözlerini kaçırarak. Adam alışık bir tarzda hızla saydı.

"Adınız?"

"Osman Said, babamın da Ahmet Said."

Parayı körüklü çantasına özenle yerleştirdi, pasaportları çıkarıp verdi.

"Bunları gözün gibi koru!"

Buruk bir gülümseme yayıldı yüzüne. Başını salladı.

"Baba, aldık."

"Hayırlısı Kaçıyoruz, bakalım nereye kadar? Ölülerimiz, canlarımız arkada."

Derin bir iç geçirdiler. Pasaportları torbaya yerleştirdiler.

Otobüsün cam kenarındaki koltuğundayım. Elimde günlük gazeteler.
"Bağdat gene bombalandı!..."

Sessiz, ürkek bindiler otobüse. Babası ile arkalarda birer koltuğa yerleştiler. Çocukluğundaki gibi cam kenarına geçti Osman. Bacaklarını nereye sığdıracağını bilemedi.

Hep cam tarafındaki koltuğa otururum, denizi görebilmek için.

Tüm dikkatini camdan dışarıda olan bitene verdi. Ağaca tünemiş serçenin, kaçışan kedilerin peşlerine düştü.

Bütün yolcular binip yerlerine oturdular. Pasaportlarını açıp telaşla sayfalarını karıştırdılar. Pembeli, mavili, desenli sayfaları. Sayfa hışırtıları yayıldı oto-

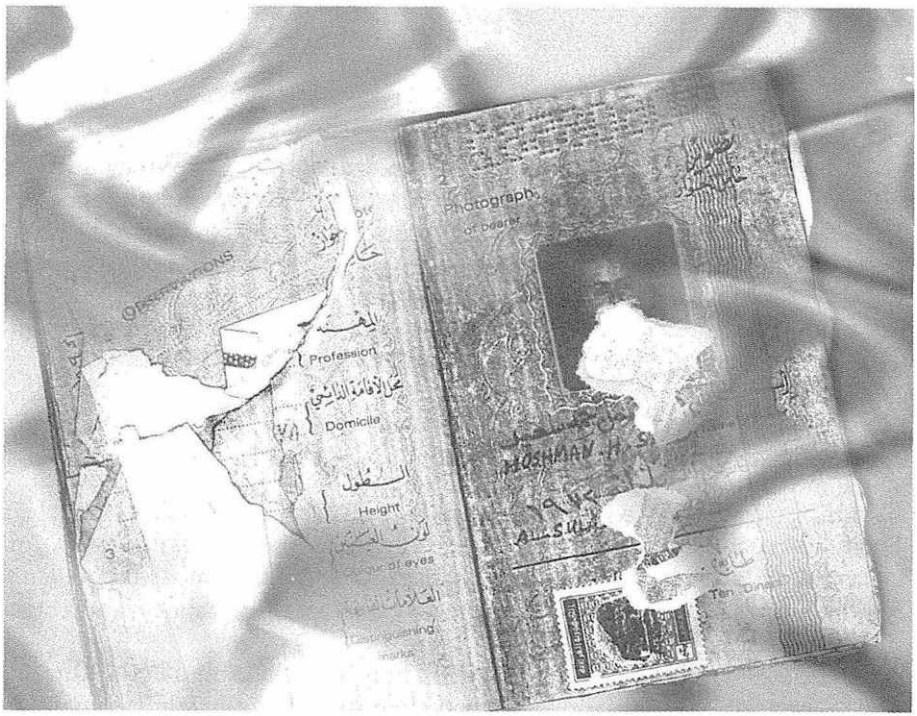

büse.

"Gördün mü damgalanmış!..."

Derin bir 'oh' yükseldi hepsinden. "Damgalanmış!.."

Şoför anahtarı çevirdi. Hareket ettiler. Dualara karışan buruk bir sevinçle...

"Yolumuz açık olsun. Kurtulduk o cehennemden," dedi biri.

"İnşallah..."

Yorgunluktan bitkin düşen babası yanında uyuklamaya başlamıştı bile. Kavruk esmer tenindeki çizgiler daha da derinleşmiş, bedeni daha da küçülmüştü. Suyu çekilmiş, kurumuştu sanki. Kaplan gibi güçlü, kapı gibi babası....

Günlerce süren uykusuz gecelerden sonra çocukluğunu, anılarını, sevdiklerini, yüreğinin öbür yarısını ve geleceğini arkada bırakıp bilinmeze doğru yol almaya başladılar. Oysa mühendis olmasına tam bir ay kalmıştı. Evlenmesine de altı ay.

Uzaklaştıkça acılı yüreğini deniz doldurdu. Yalnızca filmlerde, televizyonda gördüğü deniz... "Deniz bizim kurtarıcımız olacak. Adalara kapağı attık mı, kimseler bulamaz," diye düşündü.

Deniz, bana da hep güzellikler çağrıştırır, Kıyısından geçerken çiçekler açar yüreğimde. Belki çocukluğum küçük bir sahil kasabasında geçtiğinden. Ona olan sevdamdan.

Babasının yanında büzülüp gözlerini kapadı. Açlığına, acılarına en iyi ilaç uykunun kollarına bırakmalıydı kendini. Öyle bitkindi ki!

Bir süre yol aldıktan sonra küçük bir kasabada durdular, Adının Mustafa ol-

duğunu öğrendiği kara gözlüklü adam yiyecek bir şeyler dağıttı.

Kumanyasını büyük bir iştahla yerken gözü köşe başındaki manava ilişti. Gri sokağı renklendiren tezgahına. Kendi mahallesini, manav Muhammed'in kırmızı yanaklı güleç yüzünü anımsadı. Dükkanın önünden her geçişinde çay içmesi için ısrarını, alıkoyuşunu ve sıcak sohbetlerini. Ekmek fırınının mahalleyi saran kokusunu, sokaktaki insanları, üzgün bakışlı sevdalı kızları. Bıçkın delikanlıların o, dünyayı ben yarattım vari cakalarını...

Ve o güzellikleri yok eden bombaları. Ansızın büyük gümbürtüler ve aydınlıkla gelen cehennemi!..

Irak, uçuşa yasak bölgeleri, tanımamayı sürdüreceğini ve hava sahasını çiğneyen uçaklara ateş açılacağını bildirdi.

Uzun havaları açtı şoför. Yolcuların kimi uyuyor, kimi onca uykusuzluğa karşın kuşku ve umut arasında gidip gelen yürekleriyle suskun dinliyorlardı. Anlamasalar da hüzün ve acı yüklüydü türküler. Onları anlatıyordu, tam onları... Kendilerini azgın bir nehrin akıntısına kaptırmış yapraklar gibi ne olacağı belirsiz bir sona doğru hızla ilerliyorlardı.

Kalsalardı da nasılsa sonuçta ölüm yok muydu? Ya kurtulurlarsa?.. Kurtuluş sözcüğünün bir an için uslarından geçmesi bile aydınlatıyordu yüreklerini.

'Sonra deniz! Denizi görmek, gemiye binmek hep düşleri değil miydi?'

O, benim de hep düşlerimdedir. Güneşi kıyısında karşılar, üzerinde oynaşan pırıltıları toplayıp yüreğime yerleştiririm.

Denizi yaşamlarında bir kez olsun görmemiş bir otobüs dolusu insan onu görecekleri için gizli bir sevinç de duyuyorlardı. Ürküntü ve korkuyla karışık bir sevinç.

Üç gün, süren bir yolculuğun sonunda denize varmalarına bir iki saat kaldığını söyledi şoför. Otobüsün içinde bir telaş yaşandı. "Denize geliyoruz. Bir iki saat kalmış!.." "Denize yaklaştık." "Kurtuluşa." Osman, babası ve yolcular dikildiler koltuklarında, yürekleri havada.

"Denize ha, denize?.." dedi, Osman Said. "Ben artık uyumam, gözümü bile kırpmam, uykudan ölsem de," Derin bir nefesle, "kurtulacağız," diyordu. "Kurtulacağız."

Babası yalnızca başını sallıyordu, giderek artan tedirginlikle. Korkuyordu o bilmediği uçsuz bucaksız denizden, gelecekten... Hem de çok korkuyordu.

"Gemiye de binince açık denizde bizi hiç kimseler bulamaz."

"Bağdat dün gece sabaha kadar bombalandı.."

Hava mı kardı, yoksa bulutlandı mı anlayamadan, gök gürültüleriyle sarsıldı otobüs. Kimileri bir yerlere saklanmak istedi, elleri başlarında. "Bombalar!.." Korkuyla büzüldüler oturdukları yerde. "Bombalar!...." Ardından, bardaktan boşanırcasına bir yağmur. Rahatladılar. İnsanlar saçak altlarına kaçıştılar. Bütün yolcular otobüsün pencerelerine başlarını dayayıp iri damlalar ardında yı-

kanan kenti, saçaklardan taşıp şarıl şarıl caddelere akan suları izlediler. Yağmurdan kaçanlar arasında elinde torbalarla, filelerle koşan iri göğüslü şişman kadını annesine benzetti Osman. Annesiyle Fatma'nın ellerindeki yüklerle pazardan dönüşteki coşkularını, komşularla eve doluşmalarını, şenlikli konuşmalarını anımsadı. Satın aldıkları rengârenk giysilerini giyip çıkarmalarını; oo çok yakıştılar, kaç para verdinlerle evi saran gülüşlerini. Doldurulan çayları ve yanında dumanı tüten mis kokulu kurabiyeleri özledi. Güzellikler film şeridi gibi geçti gözünün önünden. Yüreği dağlandı yeniden.

Otobüs yokuşu tırmanmaya başladı. Martılar göründüler. Osman gözlerini dört açtı. Yolcular da... Tepeye ulaştıklarında durdu otobüs. Koştular kapılara. Deniz, mavi bir atlas gibi uzanmış karşılarındaydı işte! Yelkenliler, gemiler, sandallarıyla... Derin bir nefesle içlerine aldılar havasını. Uzakta görünen adalara gitti gözleri. Sevinir gibi oldular. Ürküntüyle karışık bir duygu sardı yüreklerini. Ona varmak için yeniden doluştular otobüse. "Gidelim," dediler hep bir ağızdan. "Gidelim."

Assos göründü. Birazdan kavuşacağım martılara, dostlarıma...

"Cam gibi, cam gibi işte! Erimiş mavi bir cam!.." Şaşkın, meraklı, yaklaştılar.

Ayakkabılarını, çoraplarını çıkarıp ayaklarını soktular. İrkilip kaçıştılar. Yüzlerini yıkadılar, gözleri biber gibi yandı. Kıyıya kadar varan balıkları gösterdiler birbirlerine. "Geldik işte, sonunda geldik!" diyorlardı, durmadan. "Bunca yıl sonra." "Hiç aklına gelir miydi denizi göreceğin?" Kimi daldı gitti uzaklara, kimi de geride bıraktıklarına ağladı. Sonra yürüdüler kumsal boyunca, bir yandan karşı kıyıya bakarak. Bunca uzaklığı geçip nasıl varacaklarını düşündüler, bir sıkıntı oturdu yüreklerine. "Bir gitsek," dediler. "Kurtulsak!"

ABD'nin Irak'a düzenlediği 'Çöl Tilkisi' operasyonunda çok fazla Cruise füzesi kullanıldığı ve Pentagon'un füze sıkıntısı çekilmesinden kaygılanıldığı bildirildi.

Mustafa bir kenarda oturup onları izledi, film izler gibi. Sonra kalkıp yanlarına geldi.

"Bu gece buradasınız. Sabaha karşı üçte, bir motor gelip sizi alacak."

"Motor mu? Gemi sanmıştım ben. O yolu, bunca insanla?" diyecek oldu Osman.

"O yol dediğin nedir ki? Neredeyse arabalar görünecek baksanıza. Korkmayın hiçbir şey olmaz. Bu motor ne çok insan taşıdı, bilseniz?"

"Doğru ya çok yakın," dedi, biri.

"Sağ ol, Allah razı olsun," dediler.

"Yolunuz açık olsun."

"Ne zaman varırız?" dedi biri, hepsi onayladı. "Ne zaman?"

"Bilmem, yarın öğlen varırsınız her halde," dedi, Mustafa.

"Sağ ol," dediler. Ellerine sarıldılar. "Sağ ol."

Kıyısına oturdular sırayla. Ne büyük, ne parlaktı! Sesini dinlediler. Martılar yavaşça çevrelerini sardılar. Güneş dağların ardında kaybolmaya başladığında.

Assos'ta da akşamları kumsal boşaldığında yüzlerce martının dolaştığını, usul usul çevremi sardıklarını, beni kendilerinden saydıklarını duyumsarım. Ve o zaman kesitlerini yüreğimin bir köşesinde yıl boyu saklarım. Mutsuz bir günümde çıkarıp yeniden yaşamak için...

Güneş, denizin üzerine turuncu bir top gibi indi. Pembeye boyadı her yanı, sonra mora, gökyüzüyle birlikte.. Karşı kıyıda belli belirsiz görünen kara parçasına takıldı gözleri. Karanlık bastırdı, ışıklar yandı. Ertesi akşam ışıklar yandığında orada olmayı düşlediler. Sevindiler. Dondurucu bir ayaz, karanlıkla birlikte indi üstlerine. Birbirlerine sokulup sabahın üçünü beklediler. Soğuktan, korkudan titreyerek. Deniz, öfkeli sesler çıkarıp kabarmaya başladıkça ürküntüleri de arttı. Siyahlık gitgide büyüdü sanki, gitgide derinleşti. Adalar uzaklaştı, ışıklar sönükleşti, korku yayıldı denizin üzerine. "Nasıl?.." sorusu büyüdü içlerinde. "Ya bu siyahlık bizi yutarsa?.." dediler. "Ya?.." Siyahlıklar içinde gidip gelenler bembeyaz martılardı yalnızca. Yüreklerini biraz olsun rahatlatan da...

Karanlığı yırtan bir sesle doğruldular. "Geliyor!.." Motorun sesi her yanı sardı. 'Pata pata pat.' Koşuştular. "Durun, hepiniz bineceksiniz, telaş etmeyin," dedi motorcu. "Hepinize yer var, sıkışın biraz, sıkışın." Açıldılar...

Denizin dibinde, çakılların üzerinde genç bir adam bana bakıyor. Geniş alınlı, kara kaşlı, kara gözlü, bıyıkları üst dudağını gölgeleyen, kırmızı tişörtlü bir adam. Yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeyle. Gözlerimi kaçıramıyorum ondan. Tanımlaması güç bir duygu sarıyor her yanımı. Ağlamak istiyorum. Üzerinden balıklar geçiyor, yanından da bir yengeç. Kumsala çıkmasına bir adım boyu var. Dalgalarla gidip geliyor. Gözleri bana dikili.

Sayfalar hamur gibi. Kimisi yırtılmış suda yüzüyor. Pembeli, mavili, yeşilli sayfalar. Dalgalarla etrafa savruluyorlar, parçalanıyorlar. Bombaların havaya savurduğu sevgi dolu yürekler, güzel insanlar gibi. 'Bombalar...' Kulaklarımı sağır edercesine, birbiri ardına düşüyor.

Sayfalar yüzüp dağılıyorlar her yana. Balıklar peşlerine düşüyorlar... Yalnızca bana bakan genç adam direniyor. "Biraz daha gayret, geliyorsun," der gibi, kendi kendine. Kıyıya ulaşmaya çalışıyor. "Biraz daha!..." Elimi uzatıp alıyorum.

Yeşil deri kabı su yüzüne çıkmış. Sürükleniyor dalgalarla. Üzerinde;

'REPUBLIC OF IRAQ PASSPORT' yazılı.
Fotoğrafın olduğu sayfada da;
Name of bearer : ..... HOSHMAN. H. SAID
Place and date of birth : ..... SULAIMANYA 1975
The validity of this Passport expires on : 8-9-2000

ABD'de yayımlanan savunma dergisi Aviation Week and Spaace Technology'de yer alan haberde, 'ABD deniz ve hava kuvvetlerinin çok sayıda füze kullanması ve stokların çok azalması Pentagon için sorun oluşturuyor' denildi...

date of birth : ..... 1975 ❂

İNAN ÇETİN

Kanadı Kırılmış Kuşa Sabırdan Söz Et

MURTAZA yıllardır kafamı kurcalar durur. Gönderdiği mektupları birkaç kez okur, şaşırırım. Bir insan nasıl olur da, hüznü ve mutluluğu aynı biçim ve durumda yaşayabilir?

"Yaşanır," diyor Murtaza, "Mutluluğu nasıl sahipleniyorsak hüznü de sahiplenmeliyiz."

Bu çocuk kafayı yiyecek; çantamı açıp defteri çıkarıyorum. İlk sayfaya yazdığım ve her fırsatta tekrar okuduğum tümce bana huzur, hafiflik veriyor : Kanadı kırılmış kuşa sabırdan söz et.

Üçüncü sınır kapısını geçtikten sonra okumaya ara veriyorum. Otobüsün temiz saydam camından dışarı bakıyorum. Bulamadığım renkleri arıyorum; renklere taktım işte, sanki dünyanın bütün gizleri onlarda saklı.

Yanımda oturan arkeoloğa dönüp havadan sudan konuşmak geçiyor içimden. Vazgeçiyorum; bir ağırlık, üşengeçlik var üstümde. Nereye gittiğimi bile bir süre unutuyorum.

Uyuyorum, daha doğrusu uyumaya çalışıyorum.

İçerde alçak sesle konuşmalar duyuluyor yalnızca. Müzik yok. Arkeolog ve karşı koltuklarda oturan iki kız sohbete dalıyorlar.

Uzun kestane saçlı, yüzünde gülümseme eksik olmayan, nedense bana bir falcı kadını çağrıştıran kızın bakışlarını üstümde yakalarken mutlu oluyorum. Olumsuzluklar içinde tek olumlu düşünce, beni sevindiren bu bakışlar.

Gözlerimi yine kapıyorum. Konuşulanların yarısından azını duyabiliyorum. Paris'ten söz ediyor cam kenarında oturan orta yaşlı, kısa saçları kızıla boyanmış olanı.

"Ya, öyle mi?" diyor arkeolog.

"Eyfel kulesi," diyor kısa saçlı.

"Ya, öyle mi!" diyor arkeolog.

"Şair Paul Verlaine kuleyi görmemek için yolunu değiştirirmiş," diyor kız.

"Ya, öyle mi!"

Sonra kız kuleye tırmanan dağcıdan, paraşütçülerden, bisikletiyle tepeden aşağı inen gazeteciden ve Parisli terzi Reisfeldt'den söz ediyor.

Gülüyor arkeolog. "Demek kalp krizinden ölmüş ha!.."

"Evet," diyor kız. Bana bakıyor, gözkapakları inip kalkıyor, sürdürüyor ko-

nuşmasını : "Kendi tasarladığı bir pelerini kanat gibi kullanmış."

"Vay be," diyor arkeolog, "Ne cesur terziymiş."

"Ah," diyor kız, "onun gibi biriyle evlenmek isterdim."

"Kısa sürede dul kalırdın," diyor kısa saçlı, etekli olanı.

Gömleğinin bir düğmesini açıyor, göğüslerinin üst kısmı görünüyor. Arkeoloğa bakıyorum; bir şey demiyor. Ben de uçabilirim dese keyfim yerine gelecek, ama hevesim kursağımda kalıyor. Gözlerimi kısa bir süre kapıyorum yine.

Bir süre susuyorlar. Konuşacak bir şeyleri kalmadı, diyorum kendi kendime.

Başımın üstünde çağrı düğmesine bastım, muavin geldi.

"Bir su verir misin?" dedim.

Elindeki rehberi dizinin üstünde tutan falcı kız, "Siz de mi Paris'e gidiyorsunuz? diye sordu.

"Evet," dedim, hafifçe doğruldum.

"İlk kez mi?" dedi kız.

"İlk kez," dedim.

"Bayılacaksınız," dedi, "Merovenj, Karolenj, Capet, Valois ve Bourbon hanedanlarından söz etti. "Seine nehri," dedi, "Paris'in incisidir. Ah, ne aşklar yaşanmıştır Paris'te, kim bilir?"

"Ya, öyle mi!" dedim, arkeoloğu taklit ederek.

"Paris düşler şehridir," dedi kız.

"Öyledir," dedim.

"İstanbul da Paris gibi olsa..."

"Olamaz," dedim, "İstanbul düş şehridir."

Gülümsemesi dondu dudaklarında.

"Demek," dedi.

Bir şey demedim.

"Anladım," dedi kız, "benzerliklerden nefret ediyorsunuz."

"Hayır," dedim, "bir şeyden nefret ettiğim yok."

Sigarama uzandım; suyu getirdi muavin.

İçtim. Bir sigara yaktım.

"Sigara içmek yasak," dedi kız.

"Aldırma," dedim, "ben sigara içiyorum."

"Ya ötekiler," dedi.

"Ötekiler içmiyor," dedim.

Donuk gülümsemesi çözüldü. Elini arkadaşının omuzuna koydu; sağ gözünün şaşı olduğunu fark ettim.

"Ne iş yapıyorsunu? dedi.

"Eskiciyim," dedim.

"Antikacı mı?" dedi, beni olduğumdan daha yüceltmek istercesine.

"Evet," dedim.

"Paris'te çok şey bulursunuz," dedi, yüzündeki gülümsemelerin en güzeliydi gördüğüm; karanlıkta ay ışığının aydınlattığı bir yüz düşündüm.

"Bulurum," dedim.

Doğruldu, koltuğun arkalığına yaslandı. Sustu. Ben de sustum. Gözlerimi kapadım, bir renk cümbüşü içinde yüzerken gördüm onu.

Gözlerimi açtım. Arkeoloğa ve kızlara baktım, gazeteyi aldım, okumadım.

Eminim düşündüklerimi kime anlatsam çıldırmış diyecekler. Haksız da sayılmazlar; ben de Murtaza için aynı şeyleri düşünüyorum kimi zaman.

Paris'te varoluşçuların mekânı olarak tanınan Cafe de Flore'da otururken anlattım, çünkü, uygun zaman ve uygun insanı yakalamıştım.

"Dünyanın ilk rengi hangisi, Murtaza?"

İlkin tuhaf bir bakış gördüm, ardından sakin sesle sorunun yanıtı geldi : "Herhalde kırmızıdır."

"Sarı da olabilir," dedim "ya da mavi."

"Olabilir," dedi gülerek.

"Niçin güldün?" dedim.

Fransızca bir şeyler söyledi. Eli saçında, baktı çevresine.

"Aklıma ne geldi biliyor musun," dedi, burnumun ucuna bakarak ekledi, "hayvanların ilk atası..." Yüksek sesle gülmeye başadı. "Bi... Bi..." dedi, gülmeyi kesti. "Bir de," dedi, "ilk fırtına, ilk çiçek, ilk ihanet, ilk mutluluk... ne ilkler ne sonlar biter kuzum." Mektuplardaki sesi duydum ve mektuplardaki gülüşü gördüm. Başımı salladım.

"Bu akşam Eyfel Kulesi'ne gidelim," dedi, "görmek ister misin?"

"Hayır," dedim, "görmek istemiyorum."

"Peki," dedi.

Çantamdan çıkardım defteri, uzattım.

"Nedir bu?" dedi.

"Yazdığın mektupların yanıtları," dedim.

"Gecikmiş yanıtlar," dedi gülerek.

Oğlum geldi aklıma. Kalktım, lavaboya gittim, yüzümü yıkadım, kuruladım, döndüm.

"Ne oldu?" diye sordu, "yüzün sapsarı."

"Erken hüzün," dedim. Gözyaşlarım aktı yanaklarıma, ıslak, sıcak, tuzlu.

İçmek istedim gözyaşlarımı, çünkü, daha çok ağlayacaktım, kurumamalılar.

"Oğlumu özledim," dedim. Hıçkırdım.

Yüzüme baktı. Bir şey söylemedi. Söyleyecek sözü yok muydu?

Defteri açtı. Tümceyi gördü, okumadı, okuyamadı. Anladım.

Acılardan korkmamak için çırpınıyor, ama ölüm var... ❁

*Başlık Mesnevi'den alıntıdır.

HÜRRİYET YAŞAR

Buluşma

GEL, dedim. Şart mı, dedi. Susuşum yetti. Tamam tamam, dedi, nereye? Anlattım. Yeter, bulurum, dedi, kapattı.

Vardığımda başlamıştı. Gülümsedi. Nerden bulursun böyle yerleri, dedi. Özleme gülümseyişiydi. Kalktı, karşıladı.

Garson geldi. Paltomu, ceketimi aldı. Oturdum. Eskiden rakıyı sodayla içerdim. Unutmamışlardı. Bozmadım.

Bir zamanlar bir demir tüccarının hesabını tuttum, dedim. Üç dört yıl. Şu sokağın öbür yanı. Son aylarında buraya her gün gelir olduydum. Hem de öğle akşam.

Hımm!.. dedi, gündüzcülüğün de var demek!

Bir ara, dedim. Sanki burası daha bir şendi. Herkesin birbirini tanıdığı mahalle kahvelerini bilir misin? Akşam toplaşmalarındaki masadan masaya atışmaların bile bir müzeği vardır hani, bütün günü içinde taşıyan... Burası da öyleydi. Öğleyin geldiğimde, kendime kıyılarda bir yer bulur otururdum. Garson yarım şişe rakımı, sodamı sormadan getirir, Seyfi Usta çöpşişlerimi ocağın üstüne dizmeye başlardı. Rakıyı sodayla içmeye bir arkadaşım alıştırmıştı o günlerde. Bardakta karışırlarken o köpürmeye bakmayı şimdi de severim. Başımı kaldırınca, öteki masalardan, selamlaşmak için bakanlara yakalanırdım.

Güzelmiş! dedi.

Güzeldi, dedim. Şu küçük masada Dayı demlenirdi. Kır saçlı, pos bıyıklı, altmışlı yaşlarda... O masa boşsa, Dayı ha geldi, ha gelecek demekti. İlk süzüşlerimde, bin yıldır toprakla uğraşan bir adam gibi gelmişti. Seyfi Usta'dan öğrendim, tornacıymış. Bu demir ve hırdavat diyarına nerden düştüğünü düşünürdüm ben de. Kapıda göründü mü, Seyfi Usta garsonlara, Dayım geldi Dayıım, diye bağırarak fırlar, onun masasının üstündeki fazlalıkları almaya koşardı. Öğle telaşındaki iki garson, bakışıp hemen işbölümü yaparlar, biri Dayı'nın masasına yönelince, Seyfi Usta da ocağına dönerdi.

Çöpşişleri yufka ekmeğine dizeleyip iki dürüm yaptım, birini uzattım. Aldı, ısırdı. Çiğnemeden, öylece bekledi anlatmamı. Nazlandığımı görünce, var mı öyle başlayıp kesmek, dedi.

Ulan, dedim, seni bunu anlatmaya mı çağırdım? Susuşmaktan da anlayacak biriyle, karşılıklı içmeye geldim.

Ben niye geldiğimizi mi soruyorum, dedi, başladın, kesme!

O da tulumpeynirinden yaptı iki dürüm. Birini tabağıma koydu, bekliyor.

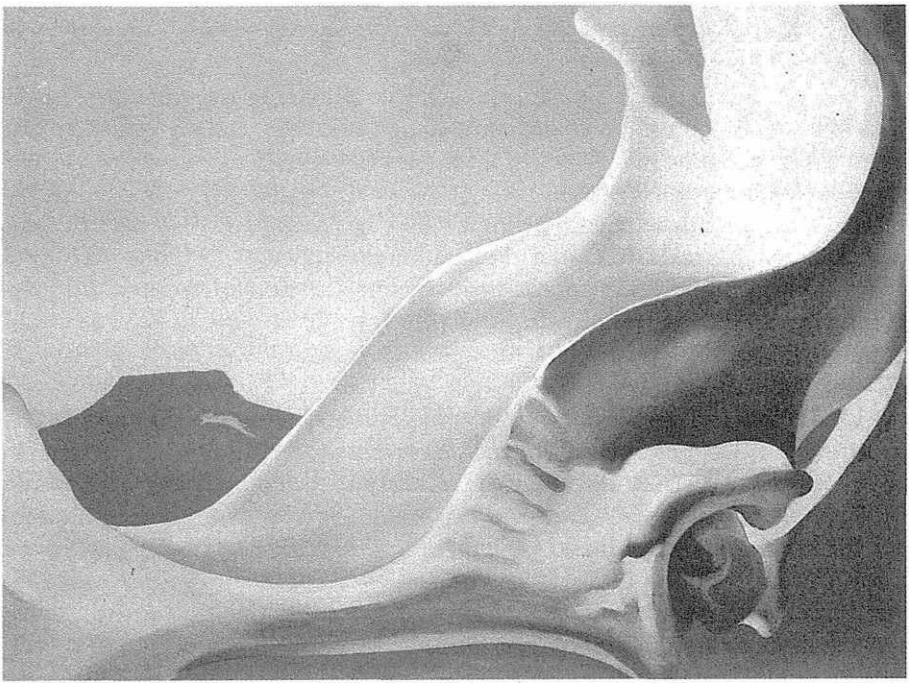

Georgia O'Keeffe (1943)

Nazı da hiç sevmem. Ne kendimde ne başkasında. Ama o andaki, en güzellerinden biriydi.

Benim sigaramı öteye itip onunkinden istedim. Hoş bir tadı vardır bende bu merhaba sigaralarının. Ondan sana bir şey geçer. Dumandan ne geçecek? Geçse geçse efkâr geçer. Ya da ben öyle yakıştırırım. Uzattı paketten, yaktı, e hadi der gibi bakıyor. İyice domuzlaştım. Hadi bu akşama, dedim. Boynunu büktü. O akşama içtik.

Naz da tadında kalmalıydı. Başladım.

Şu köşedeki masada otururdu. Ne garsonun ne getireceğini ne de Seyfi Usta'nın ne pişireceğini sorduklarını duydum. Tutkunum böyle anlaşmalara. Masası o hiç konuşmadan çabucak donanır, kendi halinde içmeye başlardı. Benden sonra geldiği günler, ben bakmasını beklerdim. Her gün, ama tek başına içenlerin bakışmasıyla selamlaşırdık.

İçim coşunca kestim anlatmayı. Söze döktürüyorsun, dedim, anlatamamışlık çöküyor.

Başka yolu var mı, dedi. Söz olmayınca hepsi sende kalıyor.

Anlatmak düştü.

Ne yalan söyleyeyim, o Dayım geldi Dayım koşuşmalarını kıskanırdım. Gizemli bir saygınlık... Kimsenin öz dayısı olmadığı ortadaydı. Ama herkes Dayı derdi. Yaşlı ve ağırbaşlı bir büyüğün, herkesin kendinden küçük olduğunu bildiği meclislere bir girişi vardır. Ortalık şöyle bir kıpırdanır. Bir iki gönüllü, yol açar, yer açar. Gelen ağır kişidir, ağırlanacaktır. İşte öyle bir giriş. İsteğini sorar-

ken bile çekingendirler. Ağzından söz dirhemle alınır. Bir şeye gülenler, kahkahaları yüksek mi çıktı diye, ondan yana kaçamak bir göz atarlar. Çay önce ona sunulur. Bir tek minder varsa onun altına verilir.

Aile büyüğü işte, dedi.

Evet, dedim, büyük ailenin büyüğü.

Ulan ne güzel anlatıyorsun, dedi, hadi buraya içelim.

İsteksizlendim. Eskiden burda böyle dangır dungur şeyler çalınmazdı, dedim, baksana şu çalan zımbırtıya!

Zımbırtıya içen kim oğlum, dedi, anlattığına...

Anlattığıma içtik.

Dayı girip de ortalıkta o koşuşmalar başlayınca, yeni müşteriler başlarını tabaklarından kaldırıp, ne olduğunu anlamaya, onu görmeye çalışırlardı.

Bir gün bana yer kalmamıştı. Ayakta sağa sola bakınırken göz göze geldik. Eliyle masasını gösterdi. Şaşırıp yeniden bakındığımı anımsıyorum. Ayakta mı kalacan yeğenim, dedi. Burdaki saygınlığının nedeni olduğunu sezdiğim, yaşaya yaşaya sevip tutkunlaştığını düşündüğüm o iki saatlik yalnızlığını elinden almaktan korka korka oturdum. Rakımı, sodamı, tulumpeynirimi getirdiler. Bir tutukluk bende... İçimi okumuş gibi gülümsedi. İçilen ayrı gider yeğenim, dedi, içmene bak! Kaldırdı rakısını, hoş geldin, dedi. Biraz rahatladım.

Yüzüme değişik bir bakışı vardı. Önceleri kaçamak, çekingen... Birlikte ikinciyi bitirmiştik. Yakın ve dosdoğru bakmaya başladı. Sonra belli belirsiz bir kızgınlık, bir öfke dalgası geçti yüzünden. Başını masaya eğdi. Eliyle rakı bardağını çevirdi, çevirdi. Ne kadar çevirdi bilmiyorum, kendi su bardağına tıklatıp içti. Yüzünü benden öte yana, duvara çevirdi. Masanın üstündeki kâğıt peçeteyi el yordamıyla bulup burnunu sildi. Saklamaya çalışarak gözpınarlarını kuruladı. Hemen dönemedi. Bekledi. Uzaklardan geliyormuş gibi, masaya dönüp durdu. Boş boş baktı masanın üstündekilere. Elindeki ıslak peçeteyi koyacak yer ararken, gittiği yerlerden de çıkıp geldi. İki üç tabağı üst üste koyar koymaz, garson yanımızda bitti. Aldı götürdü boşları; masa genişledi.

Başını kaldırdı. Yüzüme tıpkı babam gibi bakmaya başladı. Uzun uzun... İnsanın parmaklarına, ellerine, kollarına, ayaklarına bakılınca, onları saklayacağı ne çok yeri varmış meğer! Ağzına, burnuna, kaşlarına bakılınca, onları hiçbir yere saklayamayacağını anlıyorsun. Öylece yerlerinde duruyorlar, o da bakıyor.

Gözlerinden, dudaklarının titremesinden taşan acılı sevgisini merak ettiğimi gördü. Gülümsedi. Oğluma benziyorsun, dedi, boyun, posun, gözlerin...

Bir anlık bile olsa, bir başkasının da oğlu olabilmeyi orda istedim. Sormak, kanatmak olurdu. Soramadım. Bardağını kaldırdı, bakmadan bekledi, çınlattık.

Ellerine takıldı gözüm. Derileri soyuk soyuktu. Bir haritanın çizgileri gibi... Bileklerine değin kavlamış... Bakışlarımı yakaladı. Kulak asma yeğenim, dedi.

Zaten pek konuşmuyorduk. O suskunlukta gözlerim sık sık ellerine kaymış olmalı, çaresini biliyorum, dedi, kulak asma! İçerden geliyormuş. Öyle demiş doktorlar. Başımı salladım anlamış gibi. Ellerini uzatıp gösterdi. Soyukların uçlarını yoldu. İçten içe de seviniyor gibiydi bir şeye. Yılda on beş gün Elazığ'a gidiyorum, hiçbiri kalmıyor, dedi. Kıs kıs güldükçe omuzları oynuyordu. Doktorlar bir şey yapamadılar. İçerden geliyormuş. Burdan atlıyorum otobüse... Ver

Elini Elazığ!

Coşmuştu. Sesi yüksek çıkıyor, dönüp bakanlar oluyordu. Gezmediğim doktor kalmadı, dedi. Memleketine gideceği tutmuş bir yaz. Ellerine baktı, bana baktı; Elazığ'da hepsi geçti namussuzların, dedi. Güldü. Okşar gibi gezdirdi parmaklarını soyukların üstünde. O yaralarda bir şeyi sevdiği belliydi. Doktorları bıraktım, dedi, madem içerden geliyor... Her yaz gidiyorum. Arkasına yaslandı. İçerden geliyor içerden, dedi. Bardağını kaldırdı. Ne var içinde be yeğenim, dedi. Bilir gibi de gülümsüyordu. Tıklatıp içtik.

O oldu, Dayı'yla bir daha oturamadık. Ben burdaki işimden ayrıldım. Ara sıra akşamları gelirim. Dayı akşamları görünmezdi zaten. Sonra Seyfi Usta'ya sordum bir gün. Haa, dedi, Artin Dayımız o bizim. Elazığ'dan gelmiş İstanbul'a. Çocuklarının hepsini okutmuş. Oğlu Amerika'ya göçmüş. Ne o gelir ne bu gidermiş. Bir güzel sever sayardı ki Seyfi Usta Dayı'yı!

Gözleri ocağa çakılı, dinliyordu. Şimdi nerdedir, dedi dönmeden.

Seyfi Usta mı, dedim, ayrılmış.

Yok, dedi, Elazığlı nerdedir şimdi?

Belki, dedim, daha güzel bir yerdedir.

Bu dünyanın anasına avradına sövdü.

Ben, dedim, ölmüştür demek istemedim.

Ya nasıl kurtulacaktı, dedi öfkeyle.

Elazığ'da düşünüyorum onu, dedim. İçi dışı birbirine kavuşmuş.

Sen avut kendini, dedi, Dayı burda. Elleri yine soyuk soyuk. İçindeki büyüyor, büyüyor... Dayı ölecek. Burda, bu İstanbul'da ölecek. Gözleri de açık gidecek.

Bunu istiyormuş gibi ne coşuyorsun, dedim.

Boynunu büktü, kaldı öyle. Canlandı sonra yine. Ben bu hayatın çarklarını... dedi, bir daha sövdü.

Çarklarına tamam da, dedim, hayatın ne suçu var? Dayı'dan da bir güzellik geçtiyse bize, yaşadığı için geçmiştir.

Ölü o, dedi. Elazığ'a gidip soluk alıyor, burda da soluğunu tüketiyor, anladın mı?

Paketinden bir sigara çekip yaktı, daldı. Bir de ben çektim, benimkinden. Kayısı yetişir mi Elazığ'da, dedim.

Nerden çıktı kayısı şimdi, dedi. Elazığ'da da çıkarmış, dedim, yakın sizin memlekete. Kokusunu bilirsin, nasıl çeker! Elimde yanmamış sigaramı gördü. Uzandı, yaktı çakmağıyla. Soludu burnundan, koktu ulan, dedi. Kayısı değil mi, dedim, bana da geldi. Yalnızca kayısı olsa, dedi. Başka, dedim. Neler neler, dedi. Yaza artık, dedim. Boynunu büktü, yaza, dedi, yalnızca kayısı. ❁

M. KEMAL SELÇUK

Göbekten Bağlılar

ACIKTIĞIMDA en çok ellerim titrer. Aksine sigarayı da fazla içerim. Şu an olduğu gibi. Üçüncü çayımı bitirdiğimde bir sigara daha yakıyorum. Elimde değil, midem bulansa da burnuma gelen yemek kokularını bastırmam lazım.

Ocakçı, kapının önündeki tostçuya çay götürüyor. Kurulu zemberek gibi boşanırcasına gazetenin köşe yazısını yırtıyorum. Ceketimin cebine 'atıyorum'. Loto kuponu dolduran köşedeki şoför beni görmüş olamaz. Çayların parasını ödediğimde, cebimde sigara paramın kaldığını bilmek ne mutluluk verici!..

Burnum dört bir yandan kuşatılmış. Lokantalar dışında kahvelerden de yemek kokuları yükseliyor sanki. Kokoreççiye klarnet ve keman taksimi yapan esmer çalgıcıları kıskanıyorum. Sokağın sonuna kadar uzanan evlerde akşam yemeğine 'hazırlanan' insanları da. Çocukluğumda kapımızı çalan dilencilerin kötü niyetli kişiler olduğunu düşünürdüm. Bir parça ekmek, yalan değilmiş 'demek'. Sabahtan beri aç dolaşmak... Kasabanın romanını yazacaktım ya...

Sokağın köşesinde kararımı veriyorum. Evli ablama gitmişti annem. Titiz bir kadındı. Evde bir parça bayat ekmeğe tahammül edemez. Mide için bütün gecemi berbat etmek pahasına, ablamın evinin yolunu...

Kerpiç evlerin son bulduğu köşeyi geçince, yüreğimi hoplatan apartmanı görüyorum. Ömer! Çocukluk arkadaşım. Karlı havalarda onu döverken ellerime sümükleri bulaşırdı...

Kapıyı karısı açıyor. Cavidan. Haftalar sonrasının şaşkınlığıyla merhabalaşıyoruz. Siyah, kıvırcık saçlı, gözlüklü bir kadın. Kasap kocasının 'ev hanımlığını' üstlenmiş bir veteriner. Yüzündeki şaşkınlığın yerinde bir ışık var simdi. Bir 'farklılığım' ben. Birbirinin aynısı günlerin farklı, renkli konuğu.

"Ömer yok mu?"

"Sekiz gibi geliyor. Olsun canım, geç..."

Ömer'in anne ve babası alt kattaki dairede oturuyorlar. Her ikisi de Ömer gibi şişman. Bu apartman onların. Yüzüme, kasabalı hayatın kuralları yayılıyor.

"Bakma öyle," diyor, "a, yabancı mısın sen? Hâlâ şaşkın, şuna bak..."

"Hayır, yenge..."

"Yenge mi?"

Gülüveriyor. Vücudum çok gerili olmalı; bağırsaklarım gurulduyor. Duymamış olamaz. Bütün dünyanın önünde yargılanan bir sanık gibiyim. Kadının yüzüne sıkılarak bakarken, o koluma girdi bile.

"Gel şöyle, sıska çocuk! Kurumuş iyice. Âşık mısın? Ha, roman nasıl gidiyor sahi?"

Hoşuma gidiyor. Arkadaşımın karısı. Üniversite mezunu bir kadının yanında olmak...

"Zaten patlıyorum sıkıntıdan. Gel şöyle, gel! Siz arkadaşsınız. Ne olmuş yani, yiyecek misin beni?"

Yanaklarından öpmek geçiyor içimden. Sonra da karşısına geçip ağlamak. Dünyanın en iyi insanı bu. Evet, çok sık geleceğim bu eve. Ömer, 'bizden' farklı. Öbürleri gibi o da. Kafasında yün başlığı, bütün gün et hazırlıyor zavallı. Burnuma gelen... Bu koku... Utanıyorum, ama aç olduğumdan utanıyorsam eğer... Evet, ağlayacağım.

"Çay?"

"Şey, tabii. Zahmet..."

"Döverim seni!"

Yıllar yıllar önce, böyle bir kız arkadaşım vardı. (Cavidan da İzmir'de okumuş.) Delidolu bir kızdı, Selma... Amatörce tiyatroyla ilgilenirdi. Şiir yazardım o zaman. Bir oyun bile yazmıştım onun için ama...

Porselen fincandaki çayı 'mutlulukla' yudumluyorum. Kasabadaki hummalı günlerimde bu sığınağı neden daha önce keşfetmemiştim sanki? Karşımda farklı bir insan vardı. Ve ben sırf budala olduğumdan...

"Ferit'çiğim, annen nasıl? Bir türlü getirmedin kadıncağızı..."

Fincanı 'müthiş' bir keyifle tutuyordu. Özene bezene döşenmiş odada, karşılıklı koltuklarda oturuyorduk. Televizyon, müzik seti, mobilyalar, 'büyüleyici' avize arasında bağırsaklarıma hâkim olmaya çalışıyordum.

On dakika kadar hayatının monotonluğundan yakındı. Tatlılıkla. İç sesini bana boşaltıvermişti. Sözcükler defalarca yinelene yinelene hayatının repliği olmuştu. Etli yüzünün mimikleri tiyatrocu aşkımı hatırlatıyordu bana. Yalnız, henüz çözemediğim bir farklılık vardı...

"Ee," dedi gayet rahat bir sesle.

"Benden bu kadar. Otuzuna gelmiş bir 'kadın'ın dırdırını dinledin..."

"Estağfurullah..."

Küçümseyerek baktı. Aniden. Dizlerimi birleştirdim. Ömer'e de böyle bakıyor olmalı. Fakülteden sonra kasabaya dönmüş, nasıl okumasına izin verdiği şaşılan babası bu defa hatasını anlamış ve onu bir daha salmamıştı. Dünya da, kıble de burasıydı. Oğulları, kızları da burada...

Yüzünde, bir an için dağılan o 'bulut'un yine belirdiğini görüyordum. Açlıktan titreyen, şu paspal kıyafetli adam gerçek yerine oturuyor olmalıydı. Herkes aynıydı o zaman. Dünya, kasabaysa eğer, tüm insanlar sıkıcıydı.

"Romanımı sormuştun," diye atıldım.

Asıl ilgisini çekecektim. Böylelikle. Yemekten vazgeçebilirdim de... Sıkıcı bir insan olmaya dayanamazdım.

"Haa," dedi ilgiyle.

'Gülümsemişti.' Yılların düş kırıklığıydı mimikleri. Bir kasapla evlendirilmişti. Kocasına hayvan seçiminde yardımcı olacaktı güya.

"Yazıyor musun hâlâ?"

Sesi kırıcıydı. O ilk on beş dakikalık aşırı ilginin yerinde yeller esiyordu. Asıl hayat repliğinin şimdi başladığını anlıyordum. Üzerime titreyeceğini sanmıştım. Roman konusunda.

"Geçen haftaya kadar her şey iyiydi... Ama zaman değişiyor. Roman da öyle. Tiplere hâkim olamıyorum..."

Güçlü bir kahkaha attı. Sinirleri boşanmıştı sanki.

"Kusura bakma," dedi.

Bir süre daha güldü. Sonra aniden ciddileşti :

"Kendi hayatımıza hâkim olamadan, roman yazmaya kalkıyoruz. Tipler tabii ki isyan eder!.."

Birden öfkelendim. Burnuma gelen et kokusundan tiksiniyordum.

"Nasıl yani," diye geveledim.

Romanın kötü gitmesi güçsüzleştirmişti beni. Kırık ve mahcuptum.

"Nasıl mı?" dedi. "Açık değil mi? Sen ve ben... Ne arıyoruz burada? Memnun değiliz. Mutsuzuz. Ama şu kahrolası 'köyden' dışarı adımımızı atamıyoruz. Senin bakıma muhtaç annen, benimse despot babam. Ama fakültedeyken boykotları kaçırmazdım. Özgür kadın olacaktım. Sartre, Beauvoir!... Hayır, onların suçu yok. Tabii, suç bizde. Kafamızın içinde. O, Ömer'in her gün parçaladığı hayvanların yüreği bile yok bizde!"

Yıllardır uzak kaldığım tartışmaların hırsı kaplamıştı içimi. Bu arada durmadan sigara yakıyordum. Midem delinmiş olmalıydı. Ellerim açıkça titriyor, kalbim sıkıştırıyordu. Ama isterik bir şekilde durmadan konuşan şu kadının bunu fark edecek hali yoktu.

"Bakın," dedim resmi bir sesle. "Haksızlık yapmayalım kendimize. Biliyorsunuz ki..."

Adeta kanlanmış gözleriyle :

"Neyi biliyorum," dedi. "Bildiğim tek şey, mahvolduğum. Sen de öyle! Solcu damgası yediğin için okulu bıraktın. Onurlu! Buna sözüm yok. Ama benden ne farkın var? Cesaretimiz yok bizim. Kısıldık, kendi elimizle teslim olduk..."

Okuldan ayrılış nedenimi kimse bilmiyordu. Kendi iç sesimle bile unutmaya çalışıyordum bunu. Romanımı yazamayacaktım. Biliyordum. Bunu da öbürleri gibi tavan arasına atacaktım. Kasabada kalışım annem yüzündendi. Babamın maaşıyla geçiniyorduk. Bu da doğruydu.

Sustu. Saat sekize geliyordu. Ömer birazdan gelecekti. Yeni bir kamyonet almıştı. Yüksek sesle konuşur, dolu dolu gülerdi Ömer. Liseyi benim gayretlerimle bitirmişti. Ortak yönümüz hemen hiç yoktu. Çok iyi kasaptı. Dakikalarca onun etleri kesişindeki ustalığı izlerdim. Küfürlü konuşurdu, kavgadan kaçınmazdı. Yüz yirmi kiloya ulaşmıştı. Onu severdim. Zenginliğini kıskanmazdım. Roman kahramanlarımdandı. Yazamayışımın nedeni bendeydi...

"Kalkıyor musun?"

"Git-gitmem lazım..."

"Yemeğe kalsay..."

"Başka yere davetliyim. Annemle..."

Saçları dağılmıştı. Yorgun yüzündeki sıkıntı bulutu da öyle. Gitmemi istemiyordu. Ömer'in şu köşede konuşmadan oturacak olmasına, sonra da saat on

olmadan yatmasına çıldırıyordu. Gece yarılarına kadar oturduğumu, kahveye falan gitmediğimi, televizyon izlemediğimi biliyordu. Şu kasabada ona en yakın insan olduğumu.

"Kırılmadın değil mi?"

Sesi titrekti. Ölgün zamanın içinden sıyrılmıştı yine.

"Hayır canım..."

"Gene geleceksin değil mi?"

Ağır ağır yürüyorduk.

"Annesi, bütün gün beni gözlüyor. Konuşacak bir kimse yok! Seni kırmak istemezdim. Ferit! Baksana, bak lütfen. Ağlatmak mı istiyorsun beni? Ne istiyorsun? Ayaklarına mı kapanayım? Neleri itiraf edeyim?"

Otomatı yakıp ayakkabılarımı giydim. İstanbul'da babasının butiğinde çalışıyormuş. Eski kız arkadaşım. Her yönüyle olumsuz bir ilişkiydi. Kasabalıydık biz. Göbekten bağlıydık buralara. En alt kata indiğimde otomat bir kez daha yandı. Dairenin kapısını kapatmamıştı hâlâ...

MURAT ATEŞ

Yağmur Yağıyordu

BABAM işçiydi; akşamları eve yorgun gelir, üstündekileri çıkarır çıkarmaz salondaki çekyata uzanır, çok geçmeden de uykuya dalardı. İşte o andan itibaren eve sessizlik hâkim olur, televizyon açılmaz, radyo dinlenmez, kimse sesli konuşmazdı. Bazen gizlice babamı seyreder; yolların yüzüne vurduğu yorgunluğu, ağır işlerin ellerine bıraktığı nasırları, uyanıkken hep sert bakan gözlerinin uyurken takındığı masumluğu izlerdim. Annem yatak odasından getirdiği battaniyeyi yavaşça babamın üstüne örter, omuzlarının açıkta duran yeri üşümesin diye sırtıyla çekyat arasına battaniyeyi dikkatlice sıkıştırırdı. Her seferinde babamın uyanacağı hissine kapılırdım. Battaniyeyi annemin örttüğünü bildiğindendir belki, şöyle bir kımıldar, başını hafifçe kaldırıp uyur uyanık çevresine bakar sonra yine uykuya dalardı.

Annem özentileri olmayan biriydi, elinde ne varsa onunla yetinip olanaksızlar içinden bulup çıkardığı her şeyi kullanırdı, çok çalışırdı. Annelik duygusu o kadar gelişmişti ki bizi yetiştirirken gösterdiği özenin tıpkısını bakıcısı olarak çalıştığı evin çocuklarına da gösterirdi. Onları kendi çocuğu gibi sever, okumayla diplomayla kazanılmayacak annelik güdüsünü dünyadaki birçok anneden daha iyi hayata geçirirdi. Onu uyurken neredeyse hiç görmedim. Çalıştığı evden geldikten sonra hızla kendi evinin işlerine girişir, yorulmak nedir bilmeden koştururdu. Cuma akşamları işten döndüğümde onu hep gecekondumuzun eşiğinin önündeki örtmede babamın yağlı tulumunu tahta el fırçasıyla bol su döküp, bol sabun sürerek fırçalarken bulurdum. Bunu o kadar uyumlu, o kadar yorulmamış bir biçimde yapardı ki tahta el fırçasının yağlı tulumun üzerinde gidip gelirkenki hışırtısının ritmi hiç değişmezdi. Beni kapıda görür görmez elindeki fırçayı bırakır ayağa kalkarken de eline bulaşmış sabunlu bulaşığı hızlı hızlı silkeleyerek belindeki beze silerdi. Gözleri ben yanına gidene kadar parıl parıl parlar, yanına vardığımda da dudaklarını yanağıma uzatıp kirli ellerini üstüme değdirmeden bir öpücük kondurur, "Hoş geldin oğlum," derdi.

Varoşlardaki her çocuk gibi ben de çalışmaya çok erken başladım, kavga etmeye de. Belki de o yaşlarda yapabildiğim en iyi şey dövüşmekti. Kısa zamanda mahallenin ve çevredeki mahallelerin en korkulan, aynı zamanda saygı duyulan delikanlılarından biri olmuştum. Bana 'Dergo' lakabını taktıklarında on iki yaşındaydım. Dergo, savaşlarda en önde koşan, en ileride gidene denirdi. Ama bu kavgalı dövüşlü yaşam çok sevdiğim Vedat'ı kavgalardan birinde tanıyamayıp sakat bırakmamla noktalandı. O günden sonra sokaklardan uzak durdum.

Odası kitaplarla dolu olan Vedat'ın evine her gün gidiyor, müthiş bir istekle onu yeniden yürütmeye çabalıyordum. Vedat her seferinde bana yeni bir kitap veriyor, sonra da okuduklarımı anlayıp anlamadığımı soruyordu. Evet, anlıyordum hem de Vedat'ın tahmininden de fazla. Beni anlayan başkalarıyla tanışmam çok uzun sürmedi. Her gün kendimi biraz daha geliştiriyor, ama adımlarımı yavaş atıyordum.

Çok geçmeden tartışmalarda en çok konuşan, eylemlere de en önde giden yine ben oldum. Artık annemin, babamın, kız kardeşlerimin ve evin yaşlısı olan babaannemin gözlerine farklı bakıyor, onların anlamayan şaşkın yüzlerine aldırmadan bildiklerimi onlarla paylaşıyordum. Oysa onların her şeyi bildiğini çok sonra anlayacaktım. Şaşkınlıkları korkudandı, bana olacakları bildiklerindendi belki de. Polislerin peşime düşmesi uzun sürmedi, birkaç kez içeri alındım, ama her seferinde daha hırsla eylemlere devam ettim. Artık eve sıkça gidemiyor, polislerin gözlemediklerine emin olduğum gece yarıları gizlice sığınıyordum annemin kucağına. O hep ağlardı, babam binlerce kez of çekerdi, sigarasını körüklerken. Sigara içmek babama ne çok yakışırdı.

Büyüyen şehrin aç kurtları, üzerinde gecekondular olan arsalara göz dikmiş, az paralarla insanların gözlerini boyayarak tapulu arazilerini satın alıyorlardı. Tek tek göçmeye başladı insanlar. Gidenler yıllarca birlikte yaşadıkları tavukları birbirine karışmış o insanlardan ayrılırken ağlıyor, yeni başlayacakları apartman hayatına hiç de hevesli görünmeden yavaş yavaş yok olup gidiyorlardı. Artık sık sık gidemediğim evime çoğu zaman uzaklardan bakıp yanı başında filizlenmeye başlamış olan apartman inşaatına küfür ede ede sırtımı dönüp gidiyordum. Annemin güneşi ne kadar çok sevdiğini biliyordum. Gecekondumuzun yanındaki inşaatın beşinci kata yükselmesi çok uzun sürmedi. Arada bir gördüğüm evime her bakışımda sanki yanı başındaki apartmana yeni bir kat çıkıyorlarmış gibi geliyordu bana.

Evimi özlediğim günlerden biriydi; yağmur yağıyor, rüzgâr yağmur damlacıklarını her yana savuruyordu. Nedendir bilinmez ailemin yanında olma isteği dayanılmaz biçimde artıyordu içimde. Evin yağmur altında gözetlenmeyeceğini biliyordum. Benim için en uygun zaman olduğunu düşünüp gece yarısı usulca vurdum evin kapısını, açan annemdi. Gözlerinin parladığını, yüzünün sevinçle gülümsediğini, yarı ağlar, yarı güler halini hiç unutamam. Gecekondunun küçük odasında soba gürül gürül yanıyor, dışarıda yağmur kıyametleri kopartıyordu. Annemin o gün akan damı hiç önemsemediğini gördüm. Gözlerini benden hiç ayırmadan, ellerini bana dokundurmadan usul usul seviyordu beni. Babam yanı başımda sigara içiyor, dalıp giden gözlerini, soru sorduğu zamanlar dışında benden yana hiç çevirmiyordu. Gözpınarlarındaki nemi görmemden korkuyordu belki de. Babaannem sobanın başında doğu lehçesiyle bana dualar okuyor, bazen de, "Oğul, oğul! Deli oğul sen hiç uslanmazsın," diyordu. Kız kardeşlerim okulda başlarından geçenleri anlatıyor, beni güldürmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bense gülümsüyordum. Anneme, babama, babaanneme, kız kardeşlerime bakıyor, içimde kabaran sevgiyle hepsini içime sığdırasım geliyordu.

Rüzgâr şiddetini artırmıştı, uğultuyu ince duvarlı evin her yanından duyabiliyordum. Gecenin ilerleyen saatlerinde kız kardeşlerim beni öpüp küçük odala-

rına uyumaya gittiler. Annemin, babamın ve babaannemin uyumaya hiç niyetleri yoktu. Saati önemsemeden uzun süre dertleştik. Annem, çalıştığı evin sahibesiyle kardeş gibi olduğunu anlatıyordu bana, onu çok sevdiğini, her dertlerine üşenmeden koşturduğunu söylüyordu. "Ah anne," dedim. "Seni kim sevmez ki."

İşte o anda müthiş bir gürültüyle her taraf karardı, ortalığı toz toprak kapladı. Kolonlar tuğlalar kiremitler her şey ama her şey birbirine girdi. Annem, babam, babaannem hepsi o karanlığın içinde tuğlaların kalasların altında yok oldular birden. Ne olduğunu o an anlayamamıştım, annemin iniltisini duyuyor, ama göremiyordum onu. Gök üzerimize boşalıyordu, gökyüzünü görebiliyordum. Dam üstümüze çökmüştü, yandaki inşaatın en üst katının duvarları kolonlara bağlanmadığı için rüzgâra dayanamayarak bizim küçük evin damından içeri müthiş bir hızla inmişti. Karanlıktı, yüzümde ne olduğunu bilememenin verdiği şaşkınlıkla yağmurun altında deli gibi tuğlaları kalasları oraya buraya savurmaya başladım. Nefesim gittikçe sıklaşıyor, ailemi yıkıntının altında bulamamanın verdiği korkuyla çıldırıyordum. Elimin ilk bulduğu canlı, babaannemdi. Boğazından garip sesler çıkarıyordu, ama yaşıyordu işte kardeşlerim neredeydi? İdealleri, mücadeleyi ne yapacaktım şimdi, neyime yarardı onlar olmadan. Daha önce konuşuyordum onlarla, daha az önce sıkı sıkı sarılıyordum onlara, az önce annem alnımdan öpmüştü. Yine yıkıntıların içine daldım, yağmurun ıslattığı toz toprak çamur olmaya başlamıştı. Sonunda elim bir başka eli daha buldu, babamın eliydi. Babamın kocaman eli. Bedenini göremediğim el karanlıkta elimi bulunca, sıkıca kavradı. Onu kendime çektim. Babam,

"Annen, oğlum annen," diyordu. "Annen öbür elimde."

Babam tuğlalar üstümüze çöktüğünde annemin yanına düşmüş, o kadar ağırlığın altında dişleriyle tırnaklarıyla onu kavrayıp tuğlaların kalasların altından çekmişti. Bir elimi de babamın çeke çeke sürükleyerek getirdiği annemin koluna doğru uzattım. Artık ikisi de iki elimdeydi. İkisi de yaşıyordu, ama annem konuşmuyor sadece inliyordu, tek tek sürükleyip eşiğin önündeki örtmeye çıkardım. Babam o yaralı haliyle ayağa kalkabilmişti, kız kardeşlerim her nasılsa ağlayarak kendileri çıkmışlardı dışarı. Sonunda bütün ailem enkazın dışındaydı, ama annem kötüydü. Hemen bir araba bulmalıydım. Yağmur hâlâ yağıyordu, bütün şiddetiyle. Beynim otomatiğe bağlanmış gibiydi, sanki ne yapacağımı biliyordum, sanki böyle bir olayla daha önceden karşılaşmıştım. Hiç paniğe kapılmadan, yağmurun altında çamura bata çıka, pek de yakınlarda olmayan arabası olan arkadaşımın evine ulaştım. Bütün gücümle vurdum kapıya.

"Açın, hadi açın ne olur!"

Açtılar. Arkadaşıma,

"Ne olduğunu sorma," dedim, "ne olduğunu sorma ve arabanı alıp benimle gel."

Korkmuştu, ama hiç soru sormadı, arabaya atlayıp geldik. İlk önce annemi arka koltuğa koyduk, annemden bir ses çıkmıyordu. İçimden ölmedi, ölmedi, ölmedi diyordum. Babaannemi şoförün yanına oturtup hızla hastaneye yöneldik. Babam geride kalanlarla baş edebilirdi, o güçlü bir insandı. Yol boyunca annemin başını okşadım, bir ara dışarıdaki yağmura kafamı çevirdiğimde bir elin

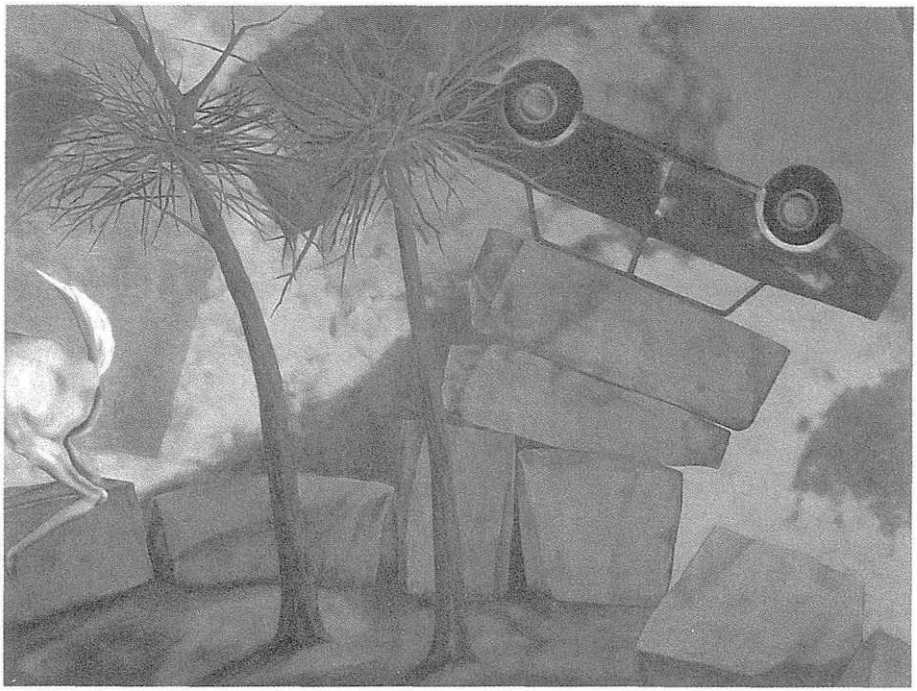

David True (1994)

bana dokunduğunu hissettim. Annem,

"Ağlama oğlum," diyordu, "ağlama."

Ağladığımı öyle fark ettim. Hayatımda ilk kez ağlıyordum, annemin elini tutup avuç içini yüzümde gezdirdim.

"Ağlamıyorum, annem," dedim, "ağlamıyorum."

Ertesi gün herkes hastanedeydi. Ben doktorun söylediği ilaçları almak için eczane eczane dolaşıyordum. Sonunda bütün ilaçları topladığımda hastaneye geri dönebildim. Babam hastanenin önünde kafasına atılan birkaç dikişle, ellerini cebine koymuş dudaklarında külünü uzattığı sigarasını tutuyordu. Amcam hemen yanı başındaydı. Kız kardeşlerim, beni görüp koşarak geldiler yanıma, onlara sıkı sıkı sarıldım, ağladılar. Babamın yanına gelip ilaçları verdim,"

"Annem nasıl baba?" dedim.

"İyi sayılır oğlum," dedi, "sanırım beli kırılmış, dirseğinde de kırık olduğunu söylüyorlar."

"İçeri girip bakayım," dedim.

Amcam omzumu tuttu,

"Oğul polisler gelmiş," dedi.

Babamın gözlerine baktım. İlk olarak gözyaşlarını saklamıyordu babam, ağlayarak sarıldı bana,

"Oğlum," dedi.

İçime sığdırmak ister gibi sarıldım babama. Belki de ona iyice sarılıp bedeninde yok olmak istedim, sinesinde, orada saklardı beni.

"Annemi göreyim," dedim. İki yabancı kol, kollarımdan tuttu beni.
"Bizimle geliyorsun," dedi biri.
"Annem," dedim.
"Sonra görürsün," dedi.
Babama yine baktım gözlerimin içine bakıp akıttığı gözyaşlarının arasından,
"Oğlum, oğlum," dedi.
Artık hıçkırıklarla ağlıyordu, döndü amcama sarıldı.
Annemi göremedim, kız kardeşlerimin bana bakıp titreyen çenelerinin kızarmış yüzlerinin ardından,
"Gitme abi," diyorlardı.
Babaannemin elini öpemedim, duasını duydum ardımdan. Arabaya bindirip götürdüler beni. Yağmur dinmişti...

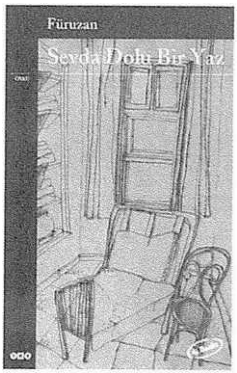

Füruzan
Sevda Dolu Bir Yaz

Yapı Kredi Yayınları, 1999

• Nedret Tanyolaç Öztokat

SEVDA Dolu Bir Yaz üç uzun öyküden oluşuyor. Üçünde de kahraman bir kız çocuğu ve olayların gelişimi onun bakışıyla veriliyor. Eşine az rastlanır bir ustalıkla bir döneme ilişkin unutulmaz imgeleri yaratan bu öykülerin ulaştığı yoğun etkileyiciliğin bu "bakış açısı"ndan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu "bakış"la, çocuğun kendi evreniyle onu kuşatan büyüklerin evreni arasındaki uçurum çocuk evreninin saflığını öne çıkaracak biçimde belirginleşirken metinlere unutulmaz bir tat veriyor. Buruk, kimi zaman acı acı düşündürücü. Acımasız kuralları ve tüm kargaşasıyla dönüp durmakta olan büyüklerin dünyasına bakan, olup biteni anlamaya çalışan kız çocuğunun bakış açısı okura çok etkin bir biçimde ulaşarak öyküleri unutulmaz kılıyor.

"Sevda Dolu Bir Yaz"ın küçük kızı babasıyla kendine ait bir evren kurmaya çalışırken aslında bir sığıntı gibi algılandığını anlamaz bile. Özlemle dokuduğu baba-kız ilişkisine inanılmaz bir darbe indiren babaannenin gerekçelerini de anlayamaz. Tümüyle dışındadır onların kuralcı düzeninin. Böylece kabullenir kendisine sunulan "sığıntı" kimliğini. Oysa bir parça sızabilseydi büyüklerin evrenine babasından o denli kolayca vazgeçmeyebilirdi.

Aynı biçimde, birbirine bağlı iki öykü olan "Birinci Yaz Şarkıları" ve "İkinci Yaz Şarkıları"nın kahramanı ve anlatıcısı Şemsigül Şehrazat Debrecenli acıyla, yoksunluk ve yoksulluklarla örülmüş büyüklere ait (annesine ve teyze, dayı, anneanne, dededen oluşan anne tarafına ait) evrenin içinde adeta bir izleyici gibi yer aldığından Gül Debrecenli'ye dönüşürken anlamaya çalışmaz annesinin bir iki kırık dökük anı-nesneye sarılıp kalmasını. Öyle ya, onca sevdiği (düşlerinde babasının yerine geçen) dayısının, değil yasını tutmak, hastalığının nedenini bilmesi bile beklenmemiştir kendisinden (ancak kulağına çalındığı kadarıyla bir şeyler sezinlemiştir), anneannesinin, dedesinin ölümü, onca özveri ve sevgiyle kendisine bağlanan "küçük teyze"sinin Almanya'ya gitmesi, babasının çalıştığı geminin batması çok fazla bir şey ifade etmez büyüklerin evrenine yabancı kalmış çocuğa. Çünkü içinde yaşasa da katılmadığı bir evrendir büyüklerin evreni. Oysa Şemsigül okul dönemi gelince kendi yaşıtlarının evreninde inanılmaz yoksunluklar çekecektir. Onu da salt bu sıkıntılar ilgilendirir. Bu nedenle, başarılı bir avukat olunca ilk işi adından kurtulmak olur. Ancak öykünün sonu geçmi-

şinden kurtulmanın öyle sanıldığı gibi kolay olmadığını vurgular.

Betimlemelerle bir dönemin İstanbul'unu ve o İstanbul'da yaşayan iki aileyi anlatıyor Füruzan'ın bu son öyküleri. *Gül Mevsimidir*'de olduğu gibi, duygularla, özlemlerle yoğrulmuş bireysel yaşamları toplumsal çalkantıların, değişimlerin ortasına yerleştirerek öyküde aktarılan olay örgüsünü birden çok düzeye bağlıyor. Gelenekleriyle, yaşam biçimleriyle ellili yıllarda İstanbul'da zengin ya da orta halli ailelerin varlıklarını sürdürmesi kadar, Türkiye'nin geçirdiği toplumsal değişimlere de tanıklık ediyor okur. Örneğin 6-7 Eylül olayları gibi toplumsal belleğimizin önemli yarası, İstanbul'un hızla değişmesi bu siyasal-toplumsal değişime ayak uydurmakta zorlanan orta halli bir ailenin bireysel sıkıntılarına yansıdığı biçimiyle öyküye katılıyor. Füruzan yine çok katmanlı bir öykü evreni sunuyor okuruna; her katmanı duyguyla, özlemle yoğrulmuş bir bakış açısından yansıyan, diliyle, kurgusuyla, betimselliğiyle, söylemsel ve imgesel düzeylerinin her öğesine sinmiş özeniyle gerçek anlamda usta işi bir öykü evreni. ○

Faruk Duman
Av Dönüşleri

Can Yayınları, 1999

• Nedret Tanyolaç Öztokat

FARUK Duman'ın bu öykü kitabı birden çok metinden oluşmuş altı anlatıyı kapsıyor. Bu altı anlatının temel izleksel yönelimi anımsayış. "Pancar Vagonları"nda çocukluk, "Yengecin Günlüğü"nde geçmişte kalan bir sevgiliyle yaşanan ve o dönem için tanımsız kalmış bir tutku, "Atlar Sabırsızı"nda ilk gençlik, "Camların Buğusu İçinde"de yakın olduğunu varsayabileceğimiz bir geçmiş anlatıların belirgin izleğini oluşturuyor. "Av Dönüşleri" temelde şimdiki zamanı kullanmasıyla öteki metinlerden ayrılıyor gibi dursa da kahramanın eski arkadaşlarıyla birlikte gittiği avların geçmişten bugüne aktarıldığı gözden kaçmıyor ("Hasan'ın elinde bir keser. Vagonları dolaşırdık, eller cepte... Avcılık merakımız o günlere dayanır. Birer sapan, hiç unutmuyorum, unutulur mu..." (s. 59)

Bu anımsayışlar arasındaki yolculukta geçmişin vurucu ve belki kalıcı yanıyla değil de belirsizliğiyle okura sunulması dikkati çekiyor. Metnin odaklayıcı öznesi olan anlatıcı duygusal yoğunlaşmadan özenle kaçınıyor. Bu yoldan belirsizlik metinsel bir belirginlik olarak belirirken, okura da bir rol biçiliyor. Anlatıları oluşturan metinler arasındaki gücül ilişkileri kurmak gibi. "Camların Buğusu İçinde" bu yönelimi en iyi örnekleyen öykü. Öyküyü kuran "Ocakçı", "Garson", Belma", "Şef" başlığını taşıyan uzunlu kısalı metinler bir bakıma okura "bırakılmış", aralarındaki ilişkileri gücül olmaktan çıkarıp gerçekleştirsin, diye. Böylece yazar metnin örülmesinde bir işlev üstlenmeye çağırıyor okurunu. *Av Dönüşleri* bu tür denemelerden hoşlananlara değişik tatlar sunuyor. Ayrıca Faruk Duman'ın konuş-

ma dilini yazıda rahatlıkla kullanması da öykülere akıcılık katıyor.

Öykülerdeki dil geçmişin tüm zaman ve kiplerine yer veriyor : -di'li geçmiş, -miş'li geçmiş, hikâye kipi gibi. Öykülerin iç mantığına uygun düşen bu seçimlerde yine de bireysel dil düzeyinde, dizgesel bir kullanımı olup olmadığını düşünmeden edemiyor okur. Örneğin şu "kalktıydık", "yaptıydık" türünden "di'li geçmişin hikâyesi"ni ele aldığımızda, kullanım sıklığı açısından günümüz Türkçesinde artık belli bir yaş grubuna özgü bir sözlü dil özelliği olarak karşılaştığımız bu yapının "Saatler uzayıp gittiydi böyle, hava kararıydı. (...) Kalktıydık." (s. 78), "Uzun uzun bakıp geçtiydi, bir an içinde. Yine ellerini saçlarına götürdüydü, bu da yettiydi zaten, yazamıyorum şimdi" (s. 79) gibi üst üste kullanılması dikkat çekiyor. O zaman da burada bir anlam aranması gerek. Geçmişin anılması yeterli bir gerekçe olabilir mi? Ya da yalnızca dilsel bir seçim. Metne şiirsellik katmadığı bir gerçek. Öyküsellik içinde bir dizge (dolayısıyla bir dil) oluşturup oluşturmadığı konusunda kararsız kaldığımız bir başka özellik de soru tümcelerinin kimi zaman soru imi, kimi zaman noktayla bitirilmesi. İç konuşma tekniğine öykündüğünden, "Nasıl tanımıştım onu, nerede, bilmiyorum. Hatırlasam ne olur," (s. 76) bizi rahatsız etmeyecek gibi dururken, yine aynı tekniği yansıtan, "Beni sevmiş miydi?" (s. 77) soru imiyle verilmiş. Aynı kararsızlık "şehir" ve "kent" sözcüklerinin başına gelmiş: "Gürültü, kentin hep uzaklarından geliyordu.." (s. 85) "Döndüğümde, dönersem, şehrimi de onlar gibi bulacaktım. Şöyle bir söz uydurmuştum, kent, kendinsin." (s. 87) Bir de anlatıcının şu, "Operanın" önünde otobüs beklemesi rahatsız edici, ister istemez soruyoruz, "Kimin operasının önünde?" diye.

Noktalamasıyla, sözcükleriyle, dilbilgisel zamanlarıyla her dilsel seçim yazarın "kendi dili" ("idiolecte") konusunda okura ipuçları sunar. Yazarın dilinin rengini, tadını, o dilin kendine özgülüğünü sağlayan bu seçimlerdir. Modern yazınımızda öykü, gücünü teknik arayışların gözü pekliğinden aldığı kadar, genç yazarların özgün biçem oluşturma çabasından da alıyor. Dilsel sapmalar, değişik kullanımlar dizgesellik sunduğunda "bireysel dil" (idiolecte), sunmadığındaysa savrukluk olur. Hoş, Faruk Duman'ın öykülerinin bütününe baktığımızda savrukluktan söz etmek haksızlık olur. Belki de, yazarın öykü diline egemen genel akıcılığın bu gibi pürüzlerin belirginleşmesine neden olduğu düşünülebilir. O

Adam Yayınları

Adam Yayınları'ndan 2000 kitapları

Ahmed Şamlu

Bana Aydınlıktan Söz Et

Çeviren : Haşim Hüsrevşahi

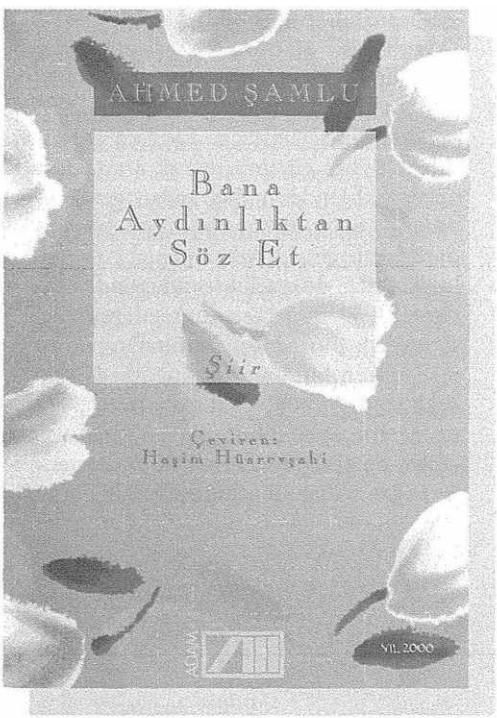

Şairin karanlıktaki ülkesinden yazdığı aydınlık şiirler...

"Bana hangi şairden öğrendin? diye sor. Birçoğundan, herkesten. Rilke'den çok şey öğrendim. Fakat şiirlerimde Rilke'den hiç izyok... Şiirlerimi derinden etkileyen, bir anda yüz seksen derecelik açıyla yörünge düzeltmemi sağlayan Nâzım Hikmet olmuştur."

– Ahmed Şamlu

Bütün önemli kitapçılarda

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Adam Yayınları

Adam Yayınları'ndan 2000 kitapları

Hikmet Altınkaynak

Orhan Kemal'in Hikâyeciliği

Orhan Kemal'in Hikâyeciliği

Tüm yapıtlarında evrensel bir tema olan insanı, sevgiyi işleyen Orhan Kemal'in hikâyeciliğini, edebiyatımız içindeki yerini örneklerle irdeleyen bu kitap, onun bir romancı olarak zirveye çıksa da aslında usta bir hikâye yazarı olduğunu vurguluyor.

Bütün önemli kitapçılarda

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

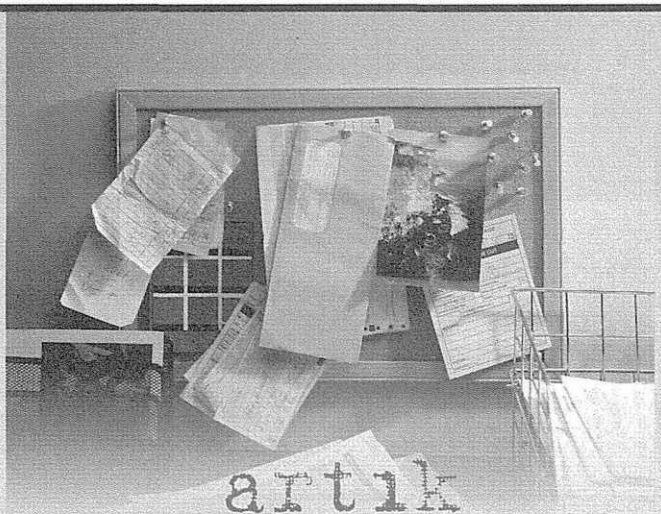

artık unutabilirsiniz...

Çünkü artık abonet ile sorunsuz abonelikler dönemi başlıyor.
Abonet'le dilediğiniz yayınların size ulaşması şimdi çok daha kolay, hızlı ve güvenli...

Abonet yeni, çağdaş, kolay ve güvenli bir abonelik sistemidir. Sisteme katılacak olan diğer yayınlarla birlikte Abonet, her geçen gün daha fazla okuyucuya ve yayıncıya hizmet verecek...

Abonet ile okuyucular;

- Bulunmayan dergileri aramak zorunda kalmayacaklar,
- İstedikleri yayınlara istedikleri periyotta abone olabilecekler (*Haftalıklarda en az 4 sayı, aylıklarda 1 sayı*),
- Abone oldukları yayınlar Aktif Dağıtım güvencesiyle ulaşacak,
- Yayının durması halinde abonelik ücretini geri alabilecek veya başka bir dergiye abone olabilecekler,
- İstedikleri dergiye telefon, faks, internet veya e-mail yoluyla abone olabilecekler,
- Kredi kartıyla veya adreste nakit ödeme yapabilecekler.

YAZ KAMPANYASI

GEZİ 99'u incelemeden tatil programınızı yapmayınız!

GEZİ 99 TÜRKİYE TATİL REHBERİ

Bölge-bölge, il-il tüm Türkiye. Tarihi turistik yöreler antik kentler, hoteller, moteller, tatil köyleri, kaplıcalar, yol göstergeleri, ulaşım haritaları, dağcılık ve kayak merkezleri, lokantalar-barlar ve eğlence yerleri, seyahat acentaları

Türkiye Gezi Rehberi	: 5.000.000 TL.
Türkiye Antik Kentler Rehberi	: 2.000.000 TL.
Türkiye Otel Rehberi	: 2.500.000 TL.

Renkli ofset baskılı üç rehber birarada 8.000.000 TL.

Alacağınız tüm ürünler adresinize imza karşılığı teslim edilecek ve ister kredi kartıyla ister adresinizden nakit tahsilat yöntemiyle ödemenizi gerçekleştirebileceksiniz. Sipariş vermek için **http://www.abonet.net** *'ten "Gezi 99 formu" doldurunuz veya bizi arayınız...*

abonet

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No.1752 Okmeydanı-İstanbul
tel: (212) 222 83 32 - 222 72 06 **faks:** (212) 222 27 10 **e-mail:** abonet@abonet.net **internet:** www.abonet.net

"ABONE FORMU"nuz arka sayfadadır.

Önet ile abone olabileceğiniz dergiler (şimdilik):

Adam Öykü	Türk edebiyatının öncü dergisi.
Adam Sanat	Sanatta ve edebiyatta kalıcı.
Beauty Forum	Estetisyenin dergisi.
Beauty Life Kataloğu	Katalogla ürün satışı.
Bütün Dünya	Aylık genel kültür dergisi.
Çepeçevre Gazetesi	Doğa sevgiyle korunur, sevgi bilgiden doğar.
Çveneburi	Kafkas, Artvin ve Gürcü kültürü dergisi.
Dağıtım Kanalı	Beyaz eşya ve dayanıklı tüketim mallarında yeni bir nefes.
Düşünen Siyaset	Aylık düşünce dergisi.
Edebiyat ve Eleştiri	"Eleştiri önemlidir"
Güldiken	Mizah kültürü dergisi.
İnşaat Ekonomi	Ürün ve hizmetlerinizi hedef kitleye ulaştıran rehberiniz.
Kafkasya Yazıları	Tarih, edebiyat, kültür ve sanat dosyası.
Kuaför Cosmetic Market	Kuaför, parfümeri ve kozmetik dergisi.
Kuaför Magazin	Saç modelleri, kozmetik ve estetik.
Roza	Cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı kadın dergisi.
Sanal Ördek	Sanal Ördek kullanınız: Yılışmadan güldüren kara izah dergisi.
Sanat Çevresi	Bütün sanat olayları.
Tiyatro... Tiyatro...	Tiyatro... Tiyatro...
Turkish Aviation	Havacılık dünyası Turkish Avia on ile avucunuzda.
Uç Dergisi	"Bizim şarkımız haritada kayıp bir şehirdir". Kültür ve edebiyat dergisi.
Yazın	Kültür dergisi.

Dergi sayısı önümüzdeki günlerde artacaktır.

ABONE FORMU

Aşağıdaki bilgileri bize telefonla da iletebilir ya da www.abonet.net sitesine girerek kaydedebilirsiniz.
Tel: (212) 222 83 32 Faks: (212) 222 27 10

Adı-Soyadı/*Name-Surname* : .....

Adres/*Address* : .....

Tel No. : ..... **Faks No. :** ..... **E-mail :** .....

Abone olmak istediği dergi:

Dergi	Periyodu	Kapak Fiyatı	Kaç sayılık abonelik istiyorsunuz?
Adam Öykü	İki Aylık	1.250.000 TL.	
Adam Sanat	Aylık	750.000 TL.	
Beauty Forum	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Beauty Life Kataloğu	Üç Aylık	250.000 TL.	
Bütün Dünya	Aylık	750.000 TL.	
Çepeçevre Gazetesi	Aylık	500.000 TL.	
Çveneburi	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Dağıtım Kanalı	Aylık	1.000.000 TL.	
Düşünen Siyaset	Aylık	2.000.000 TL.	
Edebiyat ve Eleştiri	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Güldiken	Dört Aylık	1.000.000 TL.	
İnşaat Ekonomi	Aylık	750.000 TL.	
Kafkasya Yazıları	Üç Aylık	1.250.000 TL.	
Kuaför Cosmetic Market	İki Aylık	750.000 TL.	
Kuaför Magazin	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Roza	İki Aylık	500.000 TL.	
Sanal Ördek	Aylık	450.000 TL.	
Sanat Çevresi	Aylık	2.000.000 TL.	
Tiyatro... Tiyatro...	Aylık	1.500.000 TL.	
Turkish Aviation	İki Aylık	750.000 TL.	
Uç Dergisi	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Yazın	İki Aylık	750.000 TL.	

Ödeme şekli:

❍ Dergi tesliminde nakit ödeyeceğim. (Toplu aboneliklerde)
❍ Havale gönderiyorum. (İş Bankası - Perpa Şb. Hesap no. 105912)
❍ Abonelik bedelini Kredi Kartı hesabımdan her ay çekiniz.

Kart Tipi : ❒ Visa ❒ Master

Kart No. : _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Geçerlilik Tarihi: ...../..... İmza:

Adam Yayınları

Adam 1999

Semih Gümüş

öykünün bahçesi

eleştiri

Kısa öykü insanın gizleri üstüne bir sanat...
Çağdaş insanın yaşamındaki ilmekleri dokur, dokunmuş ilmekleri çözer. Bu, insanın sırıdır -yaşamını anlamlandırıp bambaşka gösterecektir. Gerçeğidir - kendi gerçekliği sandığı şeyden bambaşka bir gerçekliği önüne koyar. Öykü, yazınsal bakımdan insan için böyle bir değer taşır.
İnsanın kendisiyle, ötekiyle, farklı olanla çatışmasından ve bunların değerleri arasındaki elektrikten doğar. Yaşamı dokuyan ilmeklerin birbirine örülmesiyle ortaya çıkan dokunun, kısacası yaşamın can evinin yazınsal yazıyla çatışmasında yaşar.
Öykünün Bahçesi, öykü dünyasını anlamaya, çözümlemeye çalışan, öykünün bahçesinde yaşayanlar için bir başucu kitabı...

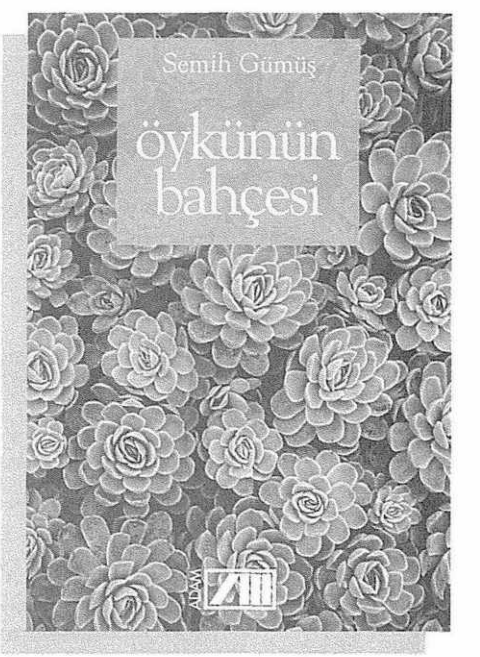

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

ADAM öykü

2000

Tüm kalıcı öyküler,

içinde dev gibi bir ağacın

uyumakta olduğu

bir tohum gibidirler.

Bu ağaç bizim içimizde

büyür ve gölgesi

belleğimize düşer.

1.250.000 LİRA (KDV dahil)

9 771300 755600 27

ISSN 1300-7556